

OVERBLYFSELS
VAN
GEHEUGCHENIS,
DER BISONDERSTE VOORVALLEN,
In het leeven van den Heere
COENRAET DROSTE.
Terwyl hy gedient heeft
IN VELD- EN ZEE-SLAAGEN,
BELEGERINGEN EN ONDERNEMINGEN.

Als ook mede

Syn verdere bejegeningen aan en in verscheyde vreemde
Hoven en Landen.

AANTEKENINGEN.

LEIDEN. — E. J. BRILL.

1879.

OVERBLYFSELS
VAN
GEHEUGCHENIS,

DER BISONDERSTE VOORVALLEN,

In het leeven van den Heere

COENRAET DROSTE.

Terwyl hy gedient heeft

IN VELD- EN ZEE-SLAGEN,

BELEGERINGEN EN ONDERNEMINGEN.

Als ook mede

Syn verdere bejegeningen aan en in verscheyde vreemde
Hoven en Landen.

~~~~~  
AANTEKENINGEN.  
~~~~~

LEIDEN. — E. J. BRILL.

1879.

AANTEKENINGEN.

De schrijver dezer *Geheugenis*, Coenraat Droste, is geboren te Dordrecht in de maand Augustus van het jaar 1642. Vreemd genoeg meldt hij, die ons zooveel beuzelingen aangaande anderen meedeelt, tijd en plaats van zijn geboorte nergens. Maar het viel niet moeilijk beide op te sporen. Bij zijn inschrijving als student te Leiden had hij zich aangegeven als »Dordracenus, annos viginti natus." Hij was lidmaat van de Gereformeerde Kerk. Een onderzoek in het Doopboek der gemeente te Dordrecht was dus van zelf aangewezen. Ik wendde mij tot een mijner vrienden, daar woonachtig, en door diens hulpvaardigheid, waarvoor ik hem bij dezen nogmaals dank zeg, ontving ik spoedig het volgende uittreksel uit het Doopboek: »Ouders: Matthijs Droste en Emerentia Ruys; Kind: Coenraat; Augustus 1642." De dag wordt niet vermeld en blijft dus onzeker, maar ik geloof dat mijn lezers, even als ik, tevreden zullen zijn met de kennis van jaar en maand.

Ook den tijd van zijn sterven kan ik slechts ongeveer bepalen. In Juli van het jaar 1734 werden zijn nagelaten schilderijen en in hetzelfde jaar zijn woonhuis te 's Gravenhage verkocht. Hij zal dus kort te voren, in zijn 92^e jaar, overleden zijn. Ik vond het de moeite niet waard naar den juisten dag te onderzoeken.

Zijn afkomst en verwantschap van moederszijde vereischten geen nasporingen. Emerentia Ruys, zooals de naam in het Doopboek gespeld wordt, behoorde tot het aanzienlijke Dortsche regentengeslacht Ruysch, waarvan de tak, daar Droste uit gesproten is, in

den stamboom der Van Beveren's, in *Balen's Beschrijving van Dordrecht*, voorkomt. Buitendien gewaagt onze auteur op vele plaatsen van de *Geheugenis* van zijn moeder's bloedverwanten. Maar van zijn maagschap van vaderszijde spreekt hij zelden, en deze is dan ook niet zoo zeker nategaan. Alleen één broeder van zijn vader, Charles Droste, vermeldt hij een paar malen; den vader van zijn vader noemt hij niet. Wel beweert hij (y 6705 vlg. der *Geheugenis*), dat hij van het adellijke Munstersche geslacht der Drosten zu Vischering en zu Senden afstamt, en als zoodanig door leden van dit geslacht erkend werd, maar ander bewijs dan zijn verzekering bezitten wij er niet van. Een schrijver in den *Navorscher* (IX blz. 39) getuigt wel, dat, naar het wapen van Droste te oordeelen, de verwantschap zeker schijnt, maar ik heb nooit een wapen van onzen auteur gezien, en kan niet gissen waar de navorscher het gezien kan hebben: bovendien, al bestond het, zou het mogelijk zijn dat Droste het eigendunkelijk had aangenomen, juist om zijn aanspraak op verwantschap aan het adelijk geslacht erdoor te staven. Hoe dit zij, zooveel schijnt zeker, dat de vader en de oom van onzen schrijver op jeugdigen leeftijd uit Duitschland herwaarts gekomen zijn en krijgsdienst hebben genomen bij de West-Indische Compagnie en bij de Staten-Generaal (zie hierachter de aanteekening op y 765). Allengs zijn zij tot den rang van kolonel en luitenant-kolonel opgeklommen en dus de gelijken van veel voorname vreemde heeren geworden. Zij gingen voor edellieden door. Onze schrijver verzuimt niet aanteteekenen (bij y 1014) dat zijn vader in zijn commissie van kapitein, Jonker Droste genoemd wordt; maar als dit alweer de eenige grond is waarop zijn adel berustte, stond deze niet onwrikbaar vast; want in dien tijd was men bij ons met het verleenen van den titel van jonker, aan vreemde officieren inzonderheid, niet moeilijk, zooals uit een tal van voorbeelden blijkt. Even weinig bewijst het, dat de zusters van onzen schrijver in haar huwelijksacten Jonkvrouwen heeten: op den catalogus zijner schilderingen, voor de auctie opgemaakt, prijkt hij zelf wel na zijn dood met den titel van Baron. Ons is het onverschillig, op welken rang

hij recht had. Hij achtte zich edelman en gevoelde zich edelman. Als hij ons verhaalt, dat zijn jongere broeder naar Sedan werd gezonden »om de wellevendheid en Fransche taal te leeren», voegt hij er hooghartig bij (y 350): »die kan een Edelman in Holland niet ontbeeren.»

Oom Charles Droste was ongehuwd gebleven, maar Matthijs, de vader, had tot tweemaal toe een goed huwelijk gedaan. Eerst met een dochter uit het geslacht der De Witten, Cornelia, wier vader burgemeester van Woudrichem was, een verre neef van den vader der beroemde gebroeders. Uit dien echt was een dochter geboren, Anna Maria Droste, die met den ritmeester in Staten-dienst Lindworm huwde en in het kraambed overleed. Van dit eerste huwelijk van zijn vader spreekt onze schrijver nergens en evenmin van zijn halfzuster of van haar weduenaar. Wij zouden er niet van weten, als het niet vermeld werd in den stamboom der De Witten, dien *Balen* in zijn *Beschrijving van Dordrecht* heeft opgenomen (blz. 1300). Denkelijk heeft onze schrijver met die nabestaanden geen vriendschap gehouden: in het algemeen toont hij zich meer met de maagschap van zijn moeder dan met die van zijn vader ingenomen. Die moeder, de tweede vrouw van Matthijs Droste, was, wij zagen het reeds, Emerentia Ruysch, een zuster van den bekenden Nicolaas Ruysch, eerst pensionaris van de stad Dordrecht en vervolgens, van 1651—1670, griffier van de Staten-Generaal. Haar vader Coenraat, naar wien onze schrijver genoemd is, was bij het sluiten van het huwelijk nog niet burgemeester, maar reeds oud-schepen, en in die hoedanigheid lid van den oud-raad en bevoegd tot het bekleeden van hooge stads- en staatsbedieningen, gelijk hij dan ook achtereenvolgens burgemeester, afgevaardigde ter Staten-vergadering en ge-committeerde raad van Holland geworden is. Zulk een schoonvader was voor een officier, die zijn weg nog vinden moest, een machtige voorspraak, en hij werd het nog meer, boven alle verwachting, toen weinige jaren later, na het overlijden van Prins Willem II, de Staten der provinciën zich het vergeven der officiers-plaatsen, van kapitein opwaarts, toeëigenden. Zonder de militaire verdien-

sten van Matthijs Droste in twijfel te trekken, mogen wij wel aannemen, dat hij het minder aan deze dan aan den invloed van zijn vrouw's familie te danken heeft gehad, dat hij tot kolonel en commandant van Heusden benoemd werd. Zijn broeder Charles Droste, die hem zes jaren overleefd heeft, en bij het verdedigen van Maastricht in 1673 gesneuveld is (zie *ƴ* 3610), heeft het niet verder dan tot den rang van luitenant-kolonel kunnen brengen. Na 1672 was het weer de Prins van Oranje, van wiens gunst de bevordering in het leger afhing, en onze schrijver, die als gunsteling der gevallen partij niet voordeelig stond aangeschreven (vgl. *ƴ* 3539), heeft den dienst dan ook al spoedig verlaten.

Van zijn familie van moederszijde en van zijn broeders en zusters is in de *Geheugenis* zoo dikwerf sprake, dat het niet overbodig zal zijn een paar geslachten van den stamboom, zooals *Balen*, blz. 960, dien opgeeft, hier over te nemen. Daardoor haal ik mij de moeite uit van gedurig aantewijzen, in welke betrekking de personen, die onze schrijver laat optreden, hem en elkander onderling bestonden.

	Elisabeth + 1697 = Abraham van Beveren, heer van Barendrecht, + 1663 kinderloos.	
	Mr. Nicolaas + 1670 = Maria Paats, dochter van Mr. Will. Paats, Burgem. van Leiden.	} Elisabeth = Pieter Teding van Berkhout, te Delft. Koenraad.
	Willem, Kapitein, + ongehuwd.	
Koenraad RUYSCH = Maria van Beveren.	Emerentia + 1700 = Jhr. Matthijs DROSTE + 1667.	} COENRAAD (onze auteur.) Willem + 1677 ongehuwd. Matthijs + ongehuwd. Cornelia = Jhr. Cornelis de Boot. Emerentia = Jhr. Joh. v. Meeuwen. Elisabeth = Adr. v. Blijenburg. Johanna = Severyn Paludaan. Maria Heusdina = Jhr. Ch. Loncque.
	Koenraad, Luitenant-Kolonel, + ongehuwd.	
	Lucretia + 1687 = Johan Berck, + 1667 kinderloos.	

Johan van Merwede,
heer van Klootwijk =
Kornelia van Beveren.

Adriaan van Blijenburg, heer van Naaldwijk = Karolina van Beveren. { Thomas van Sasburg, heer van Mogarnie = Charlotte van Blijenburg. { Adriaan van Sasburg.
Hugo van Lente = N. N. van Sasburg.

Cornelis van Beveren, heer van Strevelshoek. { Mr. Matthijs Pompe = 1) Mondina van Beveren. { Cornelis Pompe = Katharina van Orlens.
[2) Maria Musch, vrouwe van Karnisse]. { [Elis. Jac. Pompe van Karnisse.]
Cornelis van Beveren. { Evert van Beveren.

Karel van Beveren.

Van den levensloop van onzen schrijver is ons weinig bekend, buiten hetgeen hij zelf in zijn *Geheugenis* ervan meedeelt. Het is dus overbodig er hier over uit te weiden. Gemakshalve stel ik slechts de hoofdzaak bijeen van hetgeen hij, hier en daar verspreid, omtrent zijn lotgevallen bericht.

Tot op zijn twaalfde jaar was hij doorgaans in huis bij zijn grootvader Ruysch, eerst in den Haag, toen deze daar als Gecommitteerde Raad verblijf hield, van Mei 1645 tot Mei 1648, en vervolgens weer te Dordrecht, waar zijn grootvader in 1653 en '54 het burgemeestersambt bekleedde. Gedurende dien tijd, in 1649, maakte hij met zijn ouders een speelreisje door Brabant. In 1654 bracht hem zijn grootvader, die toen als burgemeester was afgetreden, naar 's Hertogenbosch op de Latijnsche school, vanwaar hij in 1660 naar de Hoogeschool van Leiden bevorderd werd. Daar bleef hij tot 1665. In dat jaar was de Bisschop van Munster in Gelderland gevallen. In het leger van de Republiek, dat hem tekeering, diende oom Droste als luitenant-kolonel. Onder opzicht van dezen trad onze schrijver, die voor den krijgsdienst bestemd en van zijn kindsheid af als vaandrig ingeschreven was, en voor wien dus de studie te Leiden slechts bijzaak was geweest, de militaire loopbaan in. Door zijn invloedrijke verwanten voortgeholpen, werd hij weldra luitenant, en, na den dood zijns vaders, in 1667, kapitein bij de mariniers; maar

verder kwam hij ook niet voort: de revolutie van 1672 beroofde zijn beschermheeren van hun invloed, en zijn talenten waren niet groot genoeg om hem de gunst van Prins Willem III te verwerven. Hij kreeg uit dien hoofde weerzin in den dienst, en daar hij de soldij niet behoefde om te leven, verzocht hij in 1676 zijn ontslag. Hij vestigde zich nu in den Haag en bracht er zijn leven in de eerste, zoo al niet de allereerste, kringen door, zich vermakende met het verzamelen van schilderijen (zie *ƴ* 7438) en met het samenlijmen van rijmwerken (zie *ƴ* 6906), nu en dan ook met uitstapjes naar zijn vrienden te Dordrecht en elders, en bij uitzondering met buitenlandsche reizen. Van een tevreden gemoedsaard, zonder hartstochten, zonder sterke aandoening, (vgl. zijn eigen karakterschets, *ƴ* 7170 en vlg.) versleet hij langzaam, en bereikte een bijzonder hoogen ouderdom, dien hij onder andere besteedde aan het schrijven van zijn berijmde gedenkschriften.

Letterkundige verdienste, het behoeft wel niet gezegd, bezitten deze volstrekt niet. Om het rijm doet de auteur de taal gedurig geweld aan, tot onduidelijk worden toe. Altijd plat, streeft hij toch nu en dan naar het hoogdravende en wordt dan belachelijk. Gedurig zouden wij hem willen toeroepen: zeg maar eenvoudig wat gij bedoelt. Had de oude man kunnen besluiten in proza zijn herinneringen op te teekenen, hij zou waarschijnlijk een veel beter en nuttiger werk hebben geleverd: nu doet hem de moeite van het rijmen veel ongezegd laten wat hij in een eenvoudig verhaal zou hebben opgenomen. Maar wij mogen hem niet hard vallen om hetgeen hij niet heeft gedaan; wij moeten hem veeleer erkentelijk zijn voor hetgeen hij gedaan heeft; hij had, als zooveel anderen, het zwijgen kunnen bewaren en de herinnering aan hetgeen hij beleefd heeft met zich in het graf kunnen nemen. Wij zouden daaraan werkelijk hebben verloren. Niet dat de bijzonderheden, die hij ons meldt, ieder op zich zelf zoo merkwaardig zijn, dat niet; maar alle te zamen geven ons van het leven van een aanzienlijk en vermogend man in de dagen van Willem III een aanschouwelijker beeld, dan wij ergens elders in onze, aan gedenkschriften zoo

arme, letterkunde te zien krijgen. De onlangs uitgegeven *Journalen van Constantijn Huygens*, hoe leerrijk ook, lijden aan het gebrek, dat zij bijna alleen de schaduwzijde van dat leven toonen. De schrijver teekent in zijn dagboek alles aan wat hij ten nadeele van zijn bekenden hoort en ziet, het goede dat hij van hen weet laat hij onvermeld. Als wij niet op onze hoede waren, zouden wij ons uit zijn eenzijdige berichten een veel te donkere voorstelling van zijn tijdgenooten en hun zeden vormen. Tegen dat gevaar kan Droste ons waarschuwen. De oude man heeft een opgeruimder aard dan Huygens; hij herinnert zich bij voorkeur het goede dat hem te beurt is gevallen en weidt daarover het breedst uit. Slechts van hen die hem benadeeld of beleedigd hebben spreekt hij kwaad. Natuurlijk mogen wij ook op hem niet onvoorwaardelijk afgaan. Eerst door vergelijking en onderlinge toetsing van alle berichten, die wij kunnen inwinnen, komen wij de waarheid nabij. Maar moest ik een keus doen, ik zou mij liefst aan de *Geheugenis* van Droste houden. De wereld spiegelt zich het best gelijkend af in het oog waarmee een goedmoedig alledaagsch man ze gadeslaat; en zulk een man was onze schrijver. Hij geeft ons het leven van zijn tijd, zooals het zich van alle kanten, doch oppervlakkig, bezien aan de menigte der toeschouwers voordeed. Het gewone, het middelmatige geeft het karakter aan zijn beschrijving.

Hij is met het samenstellen ervan eerst laat, op hoogen onderdom, aangevangen. De eerste uitgaaf verscheen in 1723 en zij draagt de bliken van niet veel vroeger geschreven te zijn. Ééne tijdsbepaling, bij *ƴ* 7130, duidt op 1720, een andere, bij *ƴ* 6447, op '21 of '22; niets komt erin voor dat een gedeeltelijke opschrijving op vroeger tijdstip kan doen vermoeden. Na het uitkomen der eerste uitgaaf schijnt de schrijver den tekst gedurig met nieuwe invoegsels verrijkt te hebben, totdat hij in 1728 de tweede in druk gaf. Al wat deze meer bevat dan de eerste dagteekent van de vijf jaren die tusschen beide verloopten zijn. Een derde redactie heeft hij na 1728 wel voor de pers gereed gemaakt, maar niet ter perse gelegd; zij verschijnt thans door mijn zorg voor het eerst. Al wat

zij meer heeft dan de tweede is tusschen 1728 en '34 opgeteekend. Het was te voorzien dat met het klimmen der jaren de gehalte der rijmelarij gestadig zou afnemen; de laatst geschreven regels, verzen verdienen zij niet te heeten, zijn nog leelijker dan de vroegere; maar om de poëzy lezen wij 'niets' van hetgeen de schrijver ooit heeft gedicht; en wat den inhoud betreft, zijn de laatste invoegsels niet minder lezenswaardig dan de oorspronkelijke tekst. Zij dienen echter van dezen wel onderscheiden te worden, omdat het gedurig inlasschen van nieuwe brokken den samenhang tusschen de oudere gedeelten verstoort en het verhaal onduidelijk maakt. In mijn uitgaaf zijn de drie redactiën door de teekens voor aan de regels met een oogopslag te onderkennen.

Meer heb ik, tot inleiding der Aanteekeningen, hier niet te zeggen.

ƴ 15. Na Brabant.] Een uitstapje naar Brabant, als dat waarvan onze schrijver de herinnering had bewaard, was kort na den vrede van Munster een zeer geliefd en gewoon vermaak van onze voorouders. Constantijn Huygens, de oudere, doelt er op in het Voorbericht aen't volck, voor zijn Trijntje Cornelis:

»Die slagh van Vrede sagh soet Nederland in swanck,
En winst of wilde vreughd dé d'een en d'ander lusten
Van hier naer Brabantsche, van daer naer onse kusten.»

ƴ 15. Oom.] Waarschijnlijk de broeder van zijn vader, Charles Droste, sedert 11 Mei 1645 kapitein van een compagnie voetknechten. Zie *Resol. Holl.* 1669, 25 Sept.

ƴ 28. Dies syn plaetshouders ampt hy des verlaeten most.] Vgl. de aantek. op ƴ 2967.

ƴ 30. Den ommegang aldaer.] De ommegang op Mariahemelvaart te Antwerpen is door alle tijden vermaard geweest. In 1566 gaf zich de ergernis van het onroomsche volk bij dat feestelijk rondragen van »Marycken de uytdraegster" lucht in bedreigingen, die in den kort daarop begonnen beeldenstorm werden nagekomen; zie de *Chron. van Antw.* door *F. G. V.*, blz. 86. — Ik heb in *Nijhoff's Bijdr.*, N. R. VI blz. 314 vlg., de beschrijving af-

gedrukt van de feesten, die George Rataller Doubleth in 1653 bij zulk een gelegenheid bijwoonde en in zijn Journaal te boek stelde. Wij mogen aannemen, dat wat de ouders van onzen schrijver in 1649 aanschouwden in de hoofdzaak hetzelfde zal geweest zijn.

Ƴ 58. tot Heu'sden.] De garnizoensplaats van zijn vader's compagnie.

Ƴ 60. een soon.] Haar derden zoon, Matthijs.

Ƴ 65. vaendrig jong gemaakt.] Het is een der grieven, die *Valkenier*, 't *Verwerd Europa*, I. 251, tegen de stadhouderlooze regeering inbrengt, dat zij de vaandrighs- en luitenantsplaatsen uit nepotisme aan zeer jonge lieden vergaf, die men dan, als hun kapiteins kwamen te overlijden, niet verongelijken kon, zoo het heette, maar met promotie in de plaats van dezen diende te gerieven, zoodat na verloop van weinige jaren de militaire charges vervielen van oude en bekwame aan jonge en onervarene lieden. Het verwijt treft in billijkheid niet uitsluitend de stadhouderlooze regeering, maar insgelijks, zij het dan ook in mindere mate, het bestuur der stadhouders. Verg. b. v. wat ik van den zoon van d'Estrades, en zijn aanstelling tot vaandrig door Willem II, heb meegedeeld in den *Spectator* van 1875 blz. 146. Het misbruik was zoo hinderlijk, dat de Staten v. Holl. den 18 Sept. 1668 besloten, dat voortaan niemand zou gesteld worden tot cornet of vaandrig dan die drie jaren in de wapenen effectievelijk gediend had, en dat niemand voor effectief soldaat zou worden aangezien dan van den tijd af dat hij den ouderdom van veertien jaren ten volle zoude hebben geadimpleerd.

Ƴ 106. in 't wet.] In de zwemplaats.

Ƴ 108. een man.] In den *Bladwijzer*, waar naar deze plaats wordt verwezen, staat: »een soldaet treckt my uyt de Maes byna verdroncken.”

Ƴ 118. 'tBossche school.] Over de Latijnsche school van 's Hertogenbosch heeft Dr. Hermans een monographie geleverd in de *Bijdr. tot de kennis der Nederl. Gymnasiën*, voor 1841, blz. 92 vlg. Albinus Villerius, [bij wien onze auteur inwoonde, was er sedert 1642 conrector, totdat hij in 1672 den rector opvolgde. Tijdens Droste de

school bezocht, waren achtereenvolgens rectoren Isaïc Chabanaeus en Johannes Vitriarius. Het schoolgeld was niet hoog, 4 gl. 's jaars. — Vgl. ook hetgeen onze auteur over zijn schoolgaan schrijft in de kanttekening bij *Ƴ* 7154. Hij schijnt daar te kennen te geven, dat hij eerst te Heusden school had gegaan bij den rector Holsatius.

Ƴ 126. de heer Gans.] Cornelis Gans, voorheen pensionaris en in 1645 lid der regeering van den Bosch. Zie van *Heurn*, *Historie van 's Hbosch*, III blz. 34, *Oudenhoven*, *Beschr. van 's Hbosch* 2^e uitg. blz. 76, en *Navorscher* XVII blz. 291.

Ƴ 132. op syn vincketouw.] Deze uitdrukking was voormaals, inzonderheid in N. Brabant, de gewone voor: in de laagste schoolklasse zitten. Zoo bericht mij mijn vriend prof. de Vries. Hier, in dit verband, schijnt zij echter te beteekenen: in zijn privaat-lessen.

Ƴ 135. naer een half jaar.] Het voorjaarsexamen had plaats tegen Paschen, zie *Hermans*, aangeh. Verhand. blz. 134.

Ƴ 137. sterven.] Den 5^{en} April 1655, zie *Ƴ* 4704, kantteek.

Ƴ 140. teere liefde.] Zonder aan de teerheid van 's mans liefde voor zijn petekind te kort te doen, moet ik toch opmerken dat hij onder zijn mederegeerders niet voor teerhartig te boek stond. Een hunner, die meestal in de regeering der stad met hem meeging, Jacob de Witt, oordeelde althans anders over hem, toen het er op aankwam een opvolger van zijn zoon, Jan, in het pensionarisschap der stad te kiezen. »Op het pensionarisschap (zoo schreef hij den 6^{den} Aug. 1653) sal nu niet worden gedisponeert, alsoo d'heer Borgemeester niet wil luysteren, zeggende dat hij nooyt tot uw broeder [Cornelis, toen nog geen Ruwaard van Putten] oft Slingelandt [die het ten slotte toch geworden is] sal verstaen, en wil geen vergadering van den Outraedt leggen, en speelt den beest op zijn manier." (Brieven van en aan J. De Witt, in het Rijksarchief).

Ƴ 145. Als helbardier.] De burgemeesters van Dordrecht hadden in dien tijd eenige helbardiers in hun dienst. — Het was niet meer dan gepast den jeugdigen vaandrig tijdig in den wapenhandel te onderrichten; zijn geleerde studiën waren slechts een verpoozing van het vak, waartoe hij steeds bestemd bleef.

Ƴ 150. Ridder.] Zie *Balen, Beschr. van Dordr.* blz. 960. — Onze republiekeinsche voorvaderen waren op zulke adelsbrieven zeer gesteld. Toen Oldenbarnevelt's schoonzoon, de heer Van Veenhuizen, den Franschen gezant de Buzanval er lastig om viel, schreef deze aan den minister de Villeroy, 22 Jan. 1604: »Il est malade d'une maladie epidemique de ce pays, qui est de vouloir avoir des jettres de chevalerie. Ce mal est venu d'Angleterre, où la feue Reine a fait quelques chevaliers de ce pays; etc." *Lettres de Buzanval*, (M. S. van de Koninkl. Bibl.) Vgl. *Vreede, de Hooge Raad*, II blz. 12. — Waarmee Ruysch zijn verheffing in den adelstand verdiend had, is mij onbekend.

Ƴ 154. Aengestelde Raet.] Gecommitteerde Raad. Ruysch bekleedde dit ambt van Mei 1645 tot Mei 1649.

Ƴ 162. 't prachtige uytvaart.] De begrafenis had plaats den 10^{den} Mei 1647. Zie de afbeelding bij Commelijn, *Frederik Hendrik van Nassau*, II blz. 215.

Ƴ 165. twee jaer aeneen.] Ruysch was Burgemeester van 9 Maart 1652 tot 14 Maart 1654.

Ƴ 167. de burgerij riep om het houten boek]. Onze schrijver vergist zich: de woelingen te Dordrecht om het houten boek (d.-i. het privilege-boek, dat weggeraakt heette te zijn) zijn niet voorgevallen onder het burgemeesterschap van zijn grootvader maar kort voordat deze de bediening aanvaardde. Zij barstten uit in den zomer van 1651, tijdens Johan Berck Dirksz. burgemeester der gemeente was, en eindigden met de uitbanning der belhamels, Van der Meer en Paludanus, volgens vonnis van het Hof van Holland van 8 Februari 1652. Ruysch had dus slechts toetezien, hoe de rust allengs wederkeerde.

De woelingen van 1651 droegen het gewone karakter der telkens terugkeerende onlusten te Dordrecht. De regeeringsfamiliën waren daar in twee factiën verdeeld, die elkander onophoudelijk bestookten en met dit doel de gilden opruiden. De partij, die voor haar mededingster had moeten wijken en het kussen ruimen, deed zich voor als volksvriend, als voorstander der privilegiën van de bur-

gerij en gilden, en de gilden waren uit zich zelf misnoegd en gemakkelijk aan den gang te brengen. Zij hadden overvloed van grieven tegen de stadsregeering en vorderden van haar een aantal voorrechten terug, die mettertijd in onbruik waren geraakt, en daarenboven nieuwe rechten, inzonderheid ten opzichte der belastingen. Alles vatten zij samen in één kreet, om het verduisterde houten boek, dat, naar zij waanden, zijn naam niet droeg naar de houten borden waarin het gebonden was, maar naar de woorden van vermaning die er voorin geschreven zouden staan: »Hout dit boeck." Van den inhoud van het boek hadden zij geen klaarder voorstelling dan van den oorsprong van zijn titel; en wat zij voor rechten en vrijheden uitgaven was een mengsel van nutte en onnutte, gedeeltelijk afgeschafte gedeeltelijk nooit bestaan hebbende, regeeringsgebruiken, die zeker in den staat van zaken, gelijk hij zich had gevestigd, niet pasten. In zoover was de beweging onredelijk en oproerig, en waren de Commissarissen der Staten, die een scherp onderzoek instelden, en het Hof, dat een streng vonnis velde, in hun recht; gelijk dan ook de geschiedschrijver Aitzema, die anders meer op de hand der geregeerden dan op die der regenten pleegt te zijn, geen enkel woord van medelijden voor de veroordeelden overheeft. Zie verder de authentieke stukken betreffende de onlusten, bij *Van de Wall, Handv. van Dordrecht*, blz. 1724 vlg. Ook bestaat erover een merkwaardig pamflet (n°. 3434 en '35 van Muller's Bibliotheek), waarin de punten van het geschil in den vorm eener samenspraak tusschen een der belhamels, Bastiaensz. van der Meer, en een verdicht regeeringsgezind burger, Jan Goedt-bericht, in tegenwoordigheid van den bekenden Ds. Borstius, besproken en ten gunste der regeering beslist worden. Het had, naar het schijnt, een eenigermate officielen oorsprong. Jan De Witt, toentertijd pensionaris van Dordrecht, zond een exemplaar ter lezing aan den secretaris van Zierikzee, Justus de Huybert, met wien hij in corespondentie stond, en die toen nog niet zoo stellig tot de tegenpartij behoorde als later, nadat hij secretaris der Staten van Zeeland was geworden. Het boekje trof bij dezen volkomen doel en overtuigde hem,

naar hij De Witt meldde, van het ongelijk der misnoegde burgers en van »de wetticheyt der regeering van die goede ende oude stad.» (Brieven van en aan J. De Witt, in het Rijksarchief).

ƴ 173. Ses jaeren bleef ik daer.] Van 1645 tot aan de groote vacantie van 1660. Hij liep bijgevolg den geheelen cursus af, want de school bestond uit zes klassen.

ƴ 233. Latynsche vaersen maeken.] Het maken van Latijnsche verzen werd in de Ordo Lectionum van de Bossche school, bepaaldelijk voor de 1^e klasse, voorgeschreven. Zie *Hermans*, t. a. pl.

ƴ 250. ongebondenheyt.] Dezelfde eigenschap, die in ƴ 253 reukeloosheyt genoemd wordt.

ƴ 251. Wykesteyn.] Zie ƴ 770.

ƴ 269. op 't hooge school van Leyden.] In het *Album Studiosorum* van Leiden staat ingeschreven op 16 Sept. 1660, Rector Cl. Vorstio: »Conradus Droste, Dordracenus, ann. 20, Historiarum studiosus; habitat apud D. De Matter, V. D. ministrum. Humanitatis ergo.» De laatste woorden beteekenen, wat onze schrijver in ƴ 271 ook getuigt, dat de Rector het gewone inschrijvingsgeld, ten bedrage van 15 stuivers, niet van hem heeft willen ontvangen, uit beleefdheid jegens zijn oudoom, den broeder van zijn grootvader van moederszijde, Cornelis van Beveren, heer van Strevelshoek, (zie de geslachtstafel op blz. 271) die van 1644 tot '62 Curator der Hoogeschool was. — Het verdient opmerking, dat onze auteur bij geen bepaalde faculteit werd ingeschreven: het was ook zeker zijn voornemen niet een doctorsgraad te halen, hij bezocht slechts de Hoogeschool om er zich te vormen en te beschaven. Zijn leeftijd gaf hij bij de inschrijving onjuist op: hij was, blijkens zijn hiervoren, blz. 267, meegedeelde doopacte, in 1660 niet 20 maar 18 jaren oud. Hoe het komt, dat hij, en zooveel anderen insgelijks, in een zaak, waarin het bijna onmogelijk is zich te vergissen, afwijken van de waarheid, begrijp ik niet; maar niettemin is het zeker, dat men op de opgaaf van den leeftijd der studenten in het *Album* niet vertrouwen kan. Zoo vindt men, om een voorbeeld te noemen, in 1641 Cornelis De Witt als 20 jaren oud en zijn broêr Jan als 18 jaren oud ingeschreven; zij

waren echter ieder twee jaar ouder. Diergelijke onjuistheden zijn mij in menigte voorgekomen.

ƴ 275. Borgemeesters Paets en Leeuwen.] Zij waren beiden aan de familie van den jongen student verwant. Zijn oom Nicolaas Ruysch was gehuwd met Maria, dochter van burgemeester Willem Paets; en een halve zuster van Maria, Alida Paets, was de echtgenoot van burgemeester Dirk van Leiden van Leeuwen. Zie *Balen* blz. 974.

ƴ 278. De Matter.] Zie de aantek. op ƴ 269 en hierachter ƴ 2386. De Matter was te Leiden predikant sedert 18 Juli 1656; hij had zich bij zijn intree, hoewel reeds candidaat, op nieuw als student laten inschrijven; zie het *Album*.

ƴ 282. De tweede Carel.] Over de feestelijkheden bij gelegenheid van Koning Karel's doortocht door Holland naar zijn herwonnen rijk, verwijs ik naar het prachtwerk, dat de Staten ervan lieten uitgeven door de Wicquefort, in het Hollandsch en in het Fransch: *Verhael in forme van Journael* enz., groot-folio met kopergravuren.

ƴ 285. Myne Ouders.] Van Heusden naar den Haag te reizen tot bijwoning der feesten getuigt van grootē belangstelling; die was toen hier te lande algemeen. »De toeloop ende menichte van menschen (zegt Aitzema, IV blz. 590) uyt alle steden ende provinciën was boven mate groot." Men achtte de Restauratie in Engeland een bijna wonderdadige beschikking der voorzienigheid en wachtte er, ook voor onzen staat, de gelukkigste gevolgen van. Vandaar de eervolle bejegening van den vorst door de Staten en de algemeene deelneming der bevolking in de vreugde over zijn verhooging.

ƴ 287. Moirlot en Man.] Man beteekent hier, als ik het wel heb, haar (d. i. moeder's) man. Moeder stond alleen van tafel op, om naar de kerk te gaan, en liet haar echtgenoot en Moirlot te zamen. — Moirlot is denkelijk David de Marlot, Sr. de Bavoy of Beauvoye, eerst stalmeester van Prins Maurits, en vervolgens door Frederik Henderik in verschillende posten van vertrouwen, onder andere als gouverneur van Prins Willem II, gebruikt, en tevens in dienst der Staten tot ritmeester en later tot president van den krijgs-

raad bevorderd. Zie over hem en zijn geslacht de stukken in *Dodt's Archief*, V, blz. 229 en vlg.

ý 293. een knecht.] Een knecht van Marlot. Het verhaal is tamelijk verward; de zin schijnt deze. Een knecht van Marlot had den ring gevonden en zich toegeëigend en was er mee weggelopen, in gezelschap van een kameraad, dien hij wijs maakte dat hij den ring van een Jood gekocht had. De kameraad keerde later terug en sprak van den ring, waardoor Marlot, die intusschen te Breda toevallig van den diefstal gehoord had, op het spoor kwam van den dief en het gestolene aan de eigenares terugbezorgde.

ý 312. dat luck.] Het geluk. Vgl. onze hedendaagsche uitdrukking: luk of raak.

ý 320. tot beyder doot.] Marlot heeft zijn vriend overleefd. In 1668 stond hij wegens zijn hooge jaren van het presidentschap van den krijgsraad af, met behoud van het tractement (zie Aitzema VI, blz. 462), doch in de *Resol. Holl.* van 27 Sept. 1672 wordt hij nog onder de officieren genoemd, als staande op de repartitie van de provincie Utrecht.

ý 321. myn ouders... versellen.] De feesten hadden in Juni plaats, eer onze auteur nog student was geworden.

ý 332. driemael.] Over die verschillende tochten handelt hij later in het breede. Zie ý 921, 1149, 4422 vlg.

ý 338. myn oom en zyn verwant.] In den Bladwijzer wordt deze plaats dus aangehaald: »Opvoeding door oom den griffier [der Staten-Generaal, Nicolaas Ruysch] en van Leeuwen [vgl. de aantek. op ý 275] aan mij gegeven." Van Leeuwen en Ruysch waren beiden staatsgezinde republikeinen.

ý 339. myn vader... verlooren in myn jeugt.] Dit is niet letterlijk op te vatten: onze schrijver was bij den dood zijns vaders, in 1667, vijf en twintig jaren oud; maar bij zijn leven was hij meestal buitenshuis geweest, en had daarom van zijn leiding weinig genoten.

ý 344. geen oppermagt als Hollants Staeten.] In 1673 dacht hij anders en rymde hij zijn gedicht ter eer van Willem III op

een anderen toon: vgl. de aantek. op *Ƴ* 2733. Maar op zijn ouden dag, toen hij zijn *Geheugenis* schreef, leefde hij weer sedert dertig jaren onder een stadhouderloos bestuur en had hij zich in de be-
grippen van zijn jeugd weer ingedacht.

Ƴ 345. speelreis.] Dit is het in dien tijd gebruikelijke woord voor hetgeen wij thans een uitstapje noemen. — De student, in gezelschap van een paar vrienden, besteedde zijn vacantie aan een reisje van een week of vier door België, bij welke gelegenheid hij meteen zijn zwakhoofdigen en achterlijken broeder Matthijs bezocht, die te Sedan bij een predikant in huis was om de Fransche taal en beschaafde manieren te leeren. Sedan schijnt toentertijd een gezochte leerschool voor jonge Nederlanders van familie geweest te zijn; waartoe het zich dan ook door zijn nabijheid en het protestantsch karakter zijner bevolking bijzonder aanbeval. Zoo vinden wij b. v., dat in 1662 de heer van Wassenaar er zijn zoon, jonker Jacob (den jongen Opdam van *Ƴ* 553), ter studie had besteld. Zie *Resol. Holl.* van 13 Juli 1662.

Ƴ 348. tot Sint Maurice,] Op de lijst der Pasteurs de l'Eglise réformée de Sedan komt voor; »J. A. de Saint Maurice, 1664—” (het jaar van zijn overlijden of vertrek is niet ingevuld.) Zie *Bulletins de la société de l'hist. du Protestantisme Français*, IX p. 16.

Ƴ 350 een Edelman.] Hiervoor, blz. 269, heb ik over deze plaats gehandeld.

Ƴ 352. in de drie kroonen.] Een aantal herbergen droegen van ouds dien naam; welke de drie bedoelde kronen zijn, weet ik niet te zeggen.

Ƴ 353. Heyde.] Zijn reismakker en denkelijk mede-student. Volgens het *Album* was 25 Nov. 1661 ingeschreven: »Marcellus ab Heyde, Harlemensis, 20 ann.” — Zijn andere maat, Welland (*Ƴ* 418), komt in het *Album* niet voor.

Ƴ 360. Maerschalek Fabert.] Onze schrijver vergist zich: de Maréchal Fabert was reeds den 17^{en} Mei 1662 te Sedan overleden. Die er in 1664 gouverneur was, was de zoon van den maarschalk. — Hoe de sterke stad onder Henri IV aan de Fransche kroon is vervallen, waarop onze schrijver doelt, is bekend genoeg. Die

gebeurtenis had hier te lande indertijd zeer de aandacht getrokken.

ý 376. voor zyn gezigt.] De schrijver is niet duidelijk in zijn rijmelarij. Hij bedoelt, dat de deserteur de twee vorige malen zijn medeplichtigen had zien executeeren en zelf vrij was geloot, maar nu hij het voor de derde maal had gewaagd, zijn poging met den dood moest boeten. Het loten, wie ter dood gebracht, wie vrijgelaten zoude worden, was gansch niet ongewoon bij vergrijpen, waaraan velen even schuldig waren.

ý 380. op vergeven druk.] Hij was thans alleen weggehoopen en betrapt op het misdrijf, dat hem de vorige malen vergeven was.

ý 399. myn Oom.] In den Bladwijzer vinden wij: »Oom Carel Droste ontfangt my te Maestricht op myn reys na Sedan.»

ý 408. By de Slavanten.] In den *Tegenw. Staat*, XII blz. 365, wordt gezegd: »Vreemdelingen, die om hunne nieuwsgierigheid te voldoen den St. Pietersberg bezoeken, gaan er gemeenlijk op de sterkte St. Pieter onder het geleide van een toortslichter in, langs een wenteltrap van meer dan honderd treden, die rontsom een zeer diepen put loopt. Men wandelt gemeenlijk denzelve door tot aan de Maaskant, wanneer men bij het klooster Slavante uitkomt. Doch zoo iemand de wegen niet wel kent, loopt hij groot gevaar van te verdwalen en van ongemak te vergaan.» Wij zien uit het verhaal van onzen auteur, dat in zijn tijd de toestand al juist zoo was als de *Tegenw. Staat* hem beschrijft.

ý 412. den schoonen tuyn der Jesuiten.] »De Engelsche Jesuiten hebben hier (te Luik) een klooster op den top van een berg trots gelegen, met vermakelijke tuinen en plantasiën, waarin velerhande zonnewijzers te zien zijn.» *Tegenw. Staat*, VIII blz. 562.

ý 414. kunst-waeteren.] De bedoeling is: kunstig aangelegde waterwerken.

ý 418. Welland.] De heerlijkheid Welland, op Schouwen, behoorde aan de familie Tuyl van Serooskerke, en de bezitters ervan werden dikwerf kortaf Welland genoemd. Zoo b. v. Godard Willem Tuyl van Serooskerke, die in 1672 in het lid der Geëligeerden van

de Staten van Utrecht gekozen werd, en die misschien dezelfde is dien onze auteur hier zijn maat noemt.

Ƴ 422. Meziers.] Mézières. — Montolympe was een sterk bergslot, tegenover Charleville aan de andere zijde van de Maas. Zie *Merian, Topographia Galliae*, Franckf. a. M. 1656, III p. 31. 37.

Ƴ 433. Neef Sasburg.] In Ƴ 453 de resident genoemd, d. i. de resident der Staten-Generaal bij de regeering te Brussel. Zie hierachter Ƴ 3065.

Ƴ 447. een spiegel.] Wat in 1664 onzen auteur »seer wonderlijk scheen» is later een gewone vertooning op de kermissen geworden.

Ƴ 459. Caracena.] Don Luis de Benavides Carillo y Toledo, marques de Caracena volgde in de landvoogdij der Zuidelijke Nederlanden aan Don Jan van Oostenrijk op. Kort nadat onze auteur hem in al zijn grootheid gezien had werd hij, in November, vervangen door den Marquis de Castel-Rodrigo, wiens statigen intocht in Brussel, Aitzema, V blz. 309, beschrijft, al noemt hij hem bij vergissing insgelijks Caracena.

Ƴ 484. twee Outooms.] Karel van Beveren, rentmeester der domeinen van den Prins van Oranje onder Geertruidenberg, was broeder van Maria van Beveren, de grootmoeder van moederszijde van onzen schrijver, en Johan van Klootwijk, die te voren denzelfden post bekleed had, was gehuwd met Cornelia van Beveren, een zuster van Karel en van Maria van Beveren. Zie de geslachtslijst op blz. 271.

Ƴ 487. daer.] te Dordrecht, niet te Leiden, zooals het verband zou doen vermoeden.

Ƴ 492. slemp.] Slemppartij. Het woeste leven der toenmalige studenten te Leiden is bekend.

Ƴ 498. een Trap.] Een graad, een rang. Vgl. Ƴ 2463: »een hooger trap,» en *Resol. Holl.* 1770, 19 Dec.: »al wie op H. E. Gr. Mo. Academie syn promotie bekomen ende aldaer met den trap van Dr. of Magr. gehonoreert sal worden.» Onze schrijver schijnt te willen zeggen, dat hij zoo goed als gereed was voor zijn promotie, toen hij, de titulaire vaandrig, door de tijdsomstandigheden in actieven krijgsveld geroepen werd. Vgl. echter de aantek. op Ƴ 269.

Ƴ 499. Thienen en Marchant.] Adriaen Beeckerts van Thienen en Stephanus Marchant, hoogleeraren in de Rechten. Hun biographiën zijn o. a. te vinden bij *Siegenbeek*, *Gesch. der Hsch. van Leiden*.

Ƴ 503. Susannetje Batist.] Zij, de actrice, is niet bekend, maar haar vader, de directeur van het gezelschap, zoo ik mij niet vergis, des te beter. Hij wordt Ƴ 514 Jan Batist genoemd en heette voluit Jan Baptist van Fornenburgh. Omstreeks den tijd, waarop Droste kennis met hem maakte, in 1662, voerde hij in den Haag voor de eerste maal een tragedie van Mr. J. Van der Does: »Ongeluckige liefde van de Koninginne Dido" ten tooneele, en veel later, in 1678, vestigde hij zich in de hofstad voor goed, met vergunning van het Hof van Holland en van de stedelijke regeering, niettegenstaande de vertoogen der predikanten. Zie *Kroon*, *Beschr. van 's Gravenhage*, blz. 361 en *Mr. van den Bergh*, *'s Gravenhaagsche Bijzonderheden*, I blz. 23. Uit de *Geheugenis* van onzen auteur blijkt, dat hij eerst, voordat hij zich in de residentie vestigde, de kermissen placht te bereizen. Hij was ook tooneeldichter. Althans de welbekende en niet onverdienstelijke klucht van Duifje en Snaphaan wordt door Witsen Gijsbeek en anderen aan hem toegekend. — Evenals onze auteur en zijn tijdgenooten Batist als eigennaam opvatten en den eigenlijken naam van den acteur weglieten, herinner ik mij dat wij in onze jeugd gewoon waren den bekenden directeur van het paardenspel, Jean-Baptist Loiset, kortaf Batist te noemen.

Ƴ 508. Pasgelt.] Buitenplaats aan de vaart van Delft naar den Haag.

Ƴ 516. In Juli 1662.] De liaison heeft dus langer dan een jaar geduurd. De vader komt hierbij in een ander, minder losbandig en meer onnoozel, karakter voor, dan men van den dichter van Duifje en Snaphaan zou verwachten. Of was misschien de jonge student in dit geval de onnoozele en gefopte persoon?

Ƴ 524. blyk van waen.] d. i. van argwaan.

Ƴ 527. 't huys te Britten.] De fondamenten van het huis te Britten kwamen in Januari 1662 weer bloot. De *Holl. Mercurius*

van dat jaar verhaalt, blz. 1: »De Noortzee liep zoo leeg, dat het oude huis te Britten geheel, en meer als in vyftien jaren, bloot lach.” In den winter van 1666 op '67 ontblootten zich de grondslagen opnieuw. Christiaan Huygens schreef er toen, den 25^{en} Februari 1667, aan zijn zwager Doublet het volgende van: »Le frère L(ouis) m'escrit, qu'ayant examiné les ruines de la maison de Britten, il trouve les descriptions, qu'on en a donné dans les livres, bien fausses: ce que ne me semble pas que nous remarquames l'autre fois qu'elle fut découverte [denkelijk in 1662], ou peut-estre ne l'était elle pas si à plein qu'au jourd'huy.” (*Hschr. van Huygens Acad. Bibl. te Leiden.*)

Ƴ 526. 't Ontzet van Leiden.] De vertooning geschiedde, naar het schijnt, telken jare op de jaarmarkt van October op het binnenplein van het weeshuis, doch niet, zooals onze auteur zegt, door de weeskinderen, maar door de broederen der rederijkerskamer »Liefde is 't fundament.” »Keizer, prins ende gemeene broederen,” betitelen zij zich zelf in hun requesten. De entree was drie stuivers en voor kinderen beneden de twaalf jaren half geld; de helft voor de vertooners, de andere helft voor de arme wezen. De predikanten waren met dit spel weinig ingenomen, en trachtten nu en dan het te weren, doorgaans vruchteloos. Vgl. de *Navorscher* XII blz. 166. Het stuk, dat vertoond werd, was zeker het bekende »Spel van de notabele verlossinge ende ontsettinge van de stad Leiden,” van Jacob Duym, dat inderdaad meer belachelijk dan droevig mag heeten, al staat het ook onzen auteur, uit hoofde van zijn eigen tooneelarheid, niet mooi zulk een hard oordeel erover te vellen.

Ƴ 539. Arts De Dieu.] Hij had zich eerst kort te voren te Leiden neergezet. Den 27^{en} Sept. 1664 werd als student te Leiden ingeschreven Daniel De Dieu, Med. Dr. Van waar hij gekomen was, is mij onbekend. Hij schijnt een uitmuntenden naam te hebben meegebracht, daar men hem zoo spoedig uit Heusden zelfs kwam raadplegen. Het is te hopen, dat hij het niet is, die in Ƴ 544 wordt bedoeld.

Ƴ 546.] De kantteekening, bij Ƴ 537 geplaatst, had hier behoo-

ren te staan. Den 13^{en} Juni had de noodlottige slag van Lowestoft plaats.

ƴ 549. Het Heusdens Steevoogtambt.] Wij lezen in de *Resol. Holl.* van 17 Juli 1665: »Zynde getreden tot begevinge van 't Gouvernement van Heusden, door 't overlijden van den Heer van Wassenaer vacant gevallen, hebben haer Ed. Gr. Mo., naer voorgaande deliberatie, daertoe alvorens genomineert Matthijs Droste, Adriaen Kuyck van Meteren en Thuyt van Bulckensteyn, allen colonellen ten dienste van den Lande; ende is vervolgens uyt de voorschr. genomineerden ten fine als boven geëligeert Matthijs Droste veroemt.»

ƴ 553. In die tyt.] Dat is te zeggen, nadat hij niet slechts Leiden verlaten, maar reeds den veldtocht van 1665 tegen den Bisschop van Munster meegemaakt had. Zie de kantteek. en vgl. die met ƴ 598.

ƴ 553. de jonge Opdam.] Later, onder Willem III, als Generaal der Cavalerie en Gouverneur van 's Hertogenbosch loflijk bekend. Zie *Bosscha, Heldendaden* (eerste uitg.) II 1^e. st. Bijl. blz. 1.

ƴ 554. Montreuil.] Zie de aantEEK. bij ƴ 581.

ƴ 565. Labart.] Zoo schijnt de serjant van ƴ 566 te heeten.

ƴ 565 Spiljoen.] Beter spinjoel, spaniel, »canis Hispanicus, canis aucupatorius" (Kilian), patrijshond, staande hond. Het woord is oud-Hollandsch en komt b. v. in het *Keurboek van Leiden* van 1450 reeds voor, (uitg. van Hamaker) blz. 172.

ƴ 581 Villaumer.] Maurice du Maurier de la Villaumaire was de jongste zoon van Aubéry du Maurier, den bekenden gezant van Frankrijk bij de Republiek tijdens den val van Oldenbarnevelt; hij is dus een broeder van Louis du Maurier, den schrijver der *Mémoires pour servir à l'histoire de Hollande* en der *Mémoires de Hambourg*. Hij was in 1615 in den Haag geboren, trad op zeer jeugdigen leeftijd in Hollandschen krijgsveld, werd kapitein in 1643, luitenant-kolonel in 1668, kolonel in 1672, en sneuvelde twee jaren later roemrijk bij Senef. Willem III vermeldt zijn dood in het officieel bericht van den slag. Hij stond bij allen die hem kenden in hooge

achting, en bleef zelfs in 1672 zijn geboorteland tegen Frankrijk getrouw, doch niet zonder innigen tweestrijd en hartzeer, zegt ons zijn broeder. Deze heeft ons ook een belangrijke getuigenis van hem betreffende den jammerlijken staat van het Nederlandsche leger bij het uitbreken van den oorlog bewaard, *Mémoires de Hollande* p. 257. Hij had meerdere zusters, van welke de jongste met Simon d'Erne-court, seigneur de Montreuil, gehuwd was. Van deze was de jongeling, dien onze auteur zoo treurig zag omkomen, een zoon. Vgl. *Haag, la France protestante*.

ý 587. de Troas wierd gespeelt.] De Troades van L. Annaeus Seneca.

ý 589. eenige scholieren.] Dat de scholieren, onder toezicht van den rector, zich oefenen door het vertoonen van Latijnsche tooneelstukken, is een bekend en oud gebruik. Van zulke »Rectorspelen" of »Comedie-agèren" vond Dr. Schotel te Dordrecht de oudste vermelding in een trespriesters-rekening van 1595. (*Letterk. Avondstonden*, blz. 134). Het gebruik is echter veel ouder. Te Leuven speelden de leerlingen van het Gymnasium Lili, onder leiding van den rector Martinus Dorpius, den vriend van Erasmus, reeds in 1508 de Aulularia van Plautus, met de toevoegsels, die hun rector erbij had gedicht. Het biljet van uitnoodiging tot het bijwonen dier uitvoering is bewaard gebleven (achter *Martinus Dorpius Dialogus* etc. Lovanii (1514) in 4°), en ik wil het hier meedeelen; het is waarschijnlijk wel het oudste van zijn soort dat overig is:

Ad Lovanienses Invitatiuncula ad spectandam Aululariam Plauti
completam a Dorpio,

Quae acta est in Lilio per primarios discipulos Dorpii III. Nonas
Septembres Anno Millesimo quingentesimo octavo.

Ut intelligant politioris litteraturae amasii, Lovanienses quoque nonnihil in litteris mussitare, cras hora nona antemeridiana musis propiciis agetur in famigerato gymnasio Lili

Aulularia, Comedia per Iovem una, quotquot sunt Plautinae, omnium bellissima, argutissima, salsissima. Eam Martinus Dorpius,

qui et ipse praeest gregi illic acturo, quum esset (ut nostis) imperfecta, ita complevit, et quidem versibus comicis, ut aliquot doctis (nam vulgus nihil moratur) laborem videatur neutiquam male collocasse. Cuius si quis forte curiosulus quoddam veluti degustamentum cupiat, is Gymnasium Lili adeat, inventurus illic prologum Dorpianum in totam Aululariam valvis affixum, atque eum versibus itidem comicis.

In nog vroeger tijd waren de scholieren gewoon bij bijzondere gelegenheden, onder leiding van hun meester, te zingen ter eer en tot vermaak van edele heeren. In de Grafelijkheidsrekeningen van Holland van 1343 en '44, onlangs door het Histor. Genootschap te Utrecht uitgegeven, treffen wij daarvan verschillende voorbeelden aan: zoo werd gegeven »te Sinter Vijts, den scolieren die singhen quamen voor myns Heren herberghe met haren bisscop [d. i. hun rector], 1 dukas.” (III blz. 101), en »den scoelren van Zirixee, die voer myn Here quamen singhen met haren bisscop, 1 scilt.” (III blz. 370).

ƴ 590. de Meester (Rector Schalken.) Zie over hem *Scho-tel, De Illustre school van Dordrecht* blz. 90. — De kantteeken. bij ƴ 585 is zeker onjuist, maar welke datum, tusschen Sept. 1660 en Juli '65, bedoeld wordt, is niet te bepalen.

ƴ 591. De Withs soon.] In den Bladwijzer lezen wij: »Cornelis De Witt syn soontje verbeelt Astianax.” Bedoeld wordt dus Jacob, de oudste zoon van den Ruwaard, geboren 29 Nov. 1653 (*Balen*, blz. 1327).

ƴ 598. als vrijwilliger.] Niet slechts als vrijwilliger, maar ook als vaandrig sedert 1654, vgl. ƴ 65. — Waarop de dagteekening aan den kant slaan mag, is niet duidelijk. De Bisschop begon eerst in September de vijandelijkheden, en de onzen hernamen Lochem in December.

ƴ 603. Als Onderoverste.] d. i. als Luitenant-Kolonel. Dien rang bekleedde Charles Droste toen ook werkelijk, zie *Aitzema V*, blz. 850.

ƴ 605. In die belegering.] Men zou naar den ophef, dien onze schrijver ervan maakt, gelooven, dat de belegering langdurig

en geweldig was geweest. De waarheid is, dat de stad den 9^{en} December berend werd en den 13^{en} capituleerde. Veel viel daarbij dus niet te leeren.

Ƴ 623. Onderhopman.] In den Bladwijzer staat eenvoudiger: »Ik werd kapiteyn-luitenant.” Hij kreeg dien rang in de compagnie van zijn vader, gelijk uit zijn latere aanstelling tot kapitein blijkt: zie de aantEEK. op Ƴ 767. — In plaats van 15 Maart 1665 zal wel 15 Maart 1666 in de kantteek. moeten gelezen worden.

Ƴ 624. waervan 't Hoofd.... myn Vader.] Den 20^{en} Mei 1666 kregen de Staten van Zeeland kennis van den Raad van State dat, volgens resol. der St.-Gen. van den 7^{en}, »de collonel Matthijs Droste, commandeur van Heusden, over de twee regimenten en verdere troupes, dewelcke voor Rammekens en daeromtrent albereyts waren gebracht of noch gebracht souden worden, en chef zou commanderen, en by syn absentie ofte ongelegentheit by provisie de collonel Theodoor van Vrybergen.” (Notulen Zeeland.)

Ƴ 628. d'ouden Man.] Zijn vader.

Ƴ 633. genoten.] Zoo om het rijm; de bedoeling is: bekomen.

Ƴ 644. ook deed.] Ook hij verliet het hēm tijdelijk opgedragen gebied.

Ƴ 665. spelonk.] Hetzelfde wat kot heet in Ƴ 661.

Ƴ 696. Brifau.] De spiljoen. Volgens Littré is: »Brifaud 1) Gourmand, enfant mal élevé; 2) Nom de chien de chasse.”

Ƴ 675. Dese overwinning.] In den vierdaagschen strijd.

Ƴ 684. Susters.] Behalve Moei Berck geen andere dan Moei Barendrecht.

Ƴ 693. slibben.] Slibberige, drassige grond.

Ƴ 703. Genoveva.] De naam is niet alledaagsch, en de Zeeuwsche heeren, die in staat waren een dienst te bewijzen als dien onze schrijver van den vader der jeugdige schoone ontving, zijn niet talrijk, zoodat wij gegevens genoeg hebben om te gissen, wie zij was. Justus de Huybert, secretaris der Staten van Zeeland van 1664 tot 1682, had een dochter Anna Genoveva, die als schoon en geestig] geprezen werd. Constantijn Huygens, de vader, schreef

haar, nadat hij ze in den Haag had leeren kennen, in 1669 een paar brieven, die onder zijn papieren bij de Koninkl. Academie berusten, en die van groote ingenomenheid met haar persoon en geest getuigen. Ik vermoed, dat zij de schoone is, die onzen schrijver »niet sonder min vertrecken liet.”

Ƴ 710. Myn vaeder.] Over den aard van zijn ziekte vgl. hiervoor Ƴ 540.

Ƴ 713. twee voorname Heeren.] Vgl. Ƴ 715 vlg. Bij resolutie der Staten van Holland van 18 Maart 1667 werden Willem Adriaan Grave van Hoorn, tot nog toe luitenant-kolonel, tot kolonel van het regiment van wijlen Matthijs Droste, en Johan François van Schagen, heer van Over-Sliedrecht, die het jaar te voren in de Nederlandsche Ridderschap was beschreven, tot Gouverneur van Heusden benoemd.

Ƴ 718. met acht kinderen.] Zie de geslachtstafel op blz. 270.

Ƴ 731. een andren Man.] Paludanus, heer van Dalem, zie Ƴ 5343.

Ƴ 734. Jonker Heert.] Welke van de jonkers Heert, die in dezen tijd voorkomen, de bedoelde is, kan ik niet gissen.

Ƴ 744. een Vlaems Edelman.] Jhr. De Boot. Zie de aantek. op Ƴ 4705.

Ƴ 746. een Hopmansplaats.] Zie, wat den schrijver zelven aangaat, Ƴ 767, en wat zijn broeder Willem betreft, de kantteek. bij Ƴ 6099.

Ƴ 747. Plaetshouder.] Luitenant. Zie Ƴ 3890 en de aantek. daarop.

Ƴ 756. onder Waerdenburg naer Indien.] Naar Westindië, eigenlijk naar Brasil. Kolonel Dirk van Waerdenburg had het bevel over de troepen, maar het opperbevel was aan Hendrik Cornelisz. Loncq toevertrouwd. De tocht is overbekend en o. a. door Netscher, *Les Hollandais au Brésil*, p. 40 suiv. uitvoerig beschreven.

Ƴ 762. een Hopmanschap.] Zie Ƴ 1014 en de kantteek. aldaar.

Ƴ 767. in syne plaets... Hopman.] Wij lezen in de *Resol. Holl.* op 18 Maart 1667: »Zynde getreden tot begevinge van

de compagnie voetknechten, door het overlijden van den Collonel Droste vacant gevallen, hebben haar Ed. Gr. Mo. naer voorgaende deliberatie daertoe geeligeert de persoon van Coenraat Droste, capiteyn-luitenant van de voorsz. compagnie." Het jaartal op den kant is dus onjuist, en evenzoo dat bij *ƴ* 769, waar insgelijks 1667 moet gelezen worden. — Tot recht verstand der zaak moet men weten, dat een kolonel in zijn regiment een eigen compagnie had. Dewijl nu de Graaf van Hoorne, die in plaats van Droste kolonel van het regiment was geworden, daarin als luitenant-kolonel reeds een compagnie bezat, stond die van zijn voorganger nog altijd open, en daarmee werd thans de jonge Droste begiftigd, die er als luitenant-kapitein reeds in diende.

ƴ 769. van het kasteel.] Het kasteel van Heusden namelijk, waarop de Gouverneur der stad placht te wonen. Zie hiervoor *ƴ* 552.

ƴ 770. Wykestein.] Dit familiegoed, waarschijnlijk van de Ruyschen of van de Van Beverens afkomstig, lag niet ver van Dordrecht; de juiste ligging ben ik niet te weten kunnen komen.

ƴ 771. twintig man.] Ik vermoed, dat de kolonels-compagnie iets sterker was dan de overige compagniën van het regiment, en dat onze auteur, die de compagnie van zijn vader, dus de kolonels-compagnie, gekregen had, thans de manschap, die deze boven het gewone getal sterk was, aan den nieuwen kolonel ter versterking zijner compagnie moest overdoen.

ƴ 771. na Batenburg.] De Graaf van Hoorne was heer van Batenburg, door erfenis van zijn moeder, Johanna van Bronckhorst en Batenburg. Zie *van Spaen, Inleid. tot de Hist. van Gelderl. I.* blz. 327 vlg. Hij was gehuwd met Anna van Nassau, kleindochter van Justinus van Nassau, die hem overleefde, en aan wie onze schrijver in 1716 zijn gedicht *Het leven van David* heeft opgedragen.

ƴ 778. aen de Moey.] De vrouw des huizes, bij wie de kinderen gelogeerd waren. Dit schijnt de zin te zijn; maar dan is het vreemd, dat onze schrijver van een vrouw, aan wie hij een gedicht heeft opgedragen, nog bij haar leven zulk een proeve van verwandheid vermeldt.

ƴ 805 daervoor]. Voor kinderpraat.

Ƴ 809. 'tkasteel.] Zie de beschrijving ervan in den *Gelderschen Volksalmanak* van 1839, blz. 51 vlg.

Ƴ 812. den tol.] Dat het gesprek juist daarover liep, is niet te verwonderen: het onderwerp was aan de orde van den dag. De schippers en kooplieden hielden niet op met klagen bij de Staten over den druk, dien zij van de vele tollèn op de rivieren leden, met dat gevolg dat hun Ed. Gr. Mo. den 26^{en} Juli 1669 besloten, aan alle Heeren die tol op de rivieren hieven, en o. a. »aen de Heere ende Grave van Hornes, ten regarde van den Batenburgschen tol ende markt-tol'', aan te schrijven, dat zij binnen den tijd van zes weken hun hadden toe te zenden de titelen, bescheiden en documenten, waarop zij den ophef dier tollèn fundeerden. Dat was het begin van de maatregelen, die tot het matigen van den druk moesten leiden. De voortgang dezer zaak is voor ons onderwerp van geen belang. (Ƴ 829. daer Zelun kwam te paeren.) De schrijver is hier in de war. Constantijn Huygens, heer van Zeelhem, huwde eerst een jaar later, den 28^{en} Aug. 1668, met Susanna Rijckaert, zie *Jorissen, Const. Huygens*, I blz. 331. Zeker hielp Droste mee de bruiloft vieren: daarin kan hij zich onmogelijk vergissen; maar hij deed het een jaar later dan hij zegt, toen hij zich gereed maakte om naar Engeland over te steken. — Vreemd is het, dat Huygens, die onzen schrijver goed gekend en later in Den Haag vaak ontmoet moet hebben, nergens in zijn Journalen van hem gewaagt. Slechts in zijn *Anecdoten-boek*, thans in het bezit van den heer J. Kneppelhout, teekent hij eens een vertelling op, die hij van kapitein Droste gehoord had, namelijk: »dat te Rynberck niet langh geleden een dief gehangen was, die gout ingeslickt hadde, dat hem daernaer uyt syn lyf viel, toen hy verrot was.'' Het verhaal is geheel in Droste's trant, en wij kunnen ook uit Ƴ 2168 opmaken, hoe hij er aan gekomen zal zijn.

Hoe het op een bruiloft van lieden uit den eersten stand in Den Haag, gelijk onze auteur er bij Huygens en later bij Ruysch (Ƴ 992, blz. 36) bijwoonde, placht toe te gaan, kunnen wij van Const. Huygens, den vader, zelven vernemen. In een brief, die nog altijd onuitgegeven in de Boekerij der Koninkl. Academie berust, heeft hij op

zijn eigenaardige manier en zeer uitvoerig de feesten beschreven, die bij gelegenheid van het huwelijk zijner dochter Susanna met haar vollen neef Philips Doublet, den 20^{en} April 1660, waren gevierd. Ik geef mij het genoegen dien brief, die anders misschien nog vele jaren verholten zou blijven, hier aan het licht te brengen. Hij is geadresseerd »à Made. la Duchesse de Lorraine" (dat is: Béatrix de Cusance, princesse de Cantecroix, over de wettigheid of onwettigheid van wier huwelijk met Karel IV van Lotharingen zooveel te doen is geweest), een van Huygens' meest geachte bekenden.

A la Haye, ce 22 Avril 1660.

Madame,

V. A. est si bonne, que j'estime qu'il n'est possible qu'elle prenne en mauvaise part la liberté, dont je vay user, à luy faire recit du detail de nos nopces: histoire d'importance et de grande consideration au service de l'Estat. Ce certain jour donc du 20e Avril estant venu, et le soleil, que le jour d'auparavant une rude tempeste avoit eclipsé, nous faisant la faveur de paroistre gay et luisant, ma petite fiancée fut chargée d'une couronne de diamants, dont les propriétaires m'eussent fait grand plaisir de ne redemander jamais les pièces, la cour et quantité de nos dames, tant parentes qu'estrangères, y ayant contribué ce qu'elles possedoyent de plus esclattant. Sur les neuf heures du matin M. de St. Annelant, père du fiancé, et mon illustre personne, père de la femelle, menames le bon seigneur dans un carosse ouvert de tous costez (de peur que les spectateurs, accourus en grande foule autour de ma maison, ne perdisent la vue de sa belle teste frisée et poudrée à outrance) jusques dans la Nouvelle Eglise sur le canal de Delf, où ayant pris place devant la chaire sur beaux parterres de tapis et autres ornements de haute lisse, vers la moitié du sermon entra la belle victime du sacrifice, menée par un jeune gentilhomme de qualité, paré comme un soleil à midy et enfariné pour le moins de deux on trois livres de poudre. Suivit Madame de St Annelant, menée par mon aîné,

et Madame Van Dorp, tante de la fiancée, menée par mon second fils, deux vieilles majestueuses, et qui au moyen de la bonne grace, qui leur est naturelle, firent tous les derniers efforts pour suppléer au défaut de ce que l'injure d'un aage d'environ six-vingts ans pour les deux avait ravi, leurs beautés, autrefois des plus esclattantes du siècle. Ce trio s'estant placé sur des beaux sièges de velours, entrèrent trois pucelles, à sçavoir deux niepces de mon costé et une cousine de l'autre, la première menée par mon troisième fils, la seconde et la troisième chacune par un des plus hupez de nos galants. Ces nymphes ayant pris place sur trois sièges à l'opposite dudit trio, faisoient la petite bouche et les beaux yeux en escharpe, autant que chacune l'avoit étudié, à l'envi de sa compagne, et m'estoit advis que pas une des trois n'eut voulu refuser de tenir la place de la fiancée. Le sermon achevé tout le peuple de l'Eglise hazarda bras et jambes pour monter sur bancs et sièges, afin de contempler la formalité des benedictions du mariage, au bout desquelles les fiancez firent leur prière à genoux sur deux grands coussins de velours cramoisy ou de couleur de feu ou de nacquerat ou de telle autre qu'il vous plaira. Au sortir de l'Eglise, comme quand mes vaches vont aux champs les premières vont devant, le trio masculin rentra le premier en carosse, le père du marié tenant desormais la main droite, comme pour entrer de la part de son fils en possession de la superiorité maritale: ceremonie de haute importance, et sans laquelle l'on tiendroit tout le potage gasté. Estrange metamorphose, catastrophe, deplorable! qu'en un moment le serviteur, le valet, l'esclave devienne seigneur et maistre de la maistresse, maistresse cajolée, maistresse servie, maistresse honorée, maistresse adorée jusques à ce triste moment. V. A. me dira, que depuis 15 ou 16 petits siècles ença le beau sexe a bien trouvé l'invention de donner ordre à ceste corruptele et à se metamorphoser; que prestres et ministres ont beau prosner, beau citer loix divines et humaines sur les devoirs de l'obeissance feminine; que malgré rime et raison femmes sont femmes et maistresses demeurent maistresses, et maris maris, c'est à dire beaux petits souverains imaginaires. A tout cela, Madame, je supplie V. A. de

trouver bon que je ne responde qu'en haussant les espaulles, la verité par trop notoire me fermant la bouche, au moins pour ce qui regarde quelques mediocres parties de l'univers, comme vous pourriez dire l'Europe, l'Asie, l'Afrique et, s'il plaist à Dieu, l'Amerique, car de ce costé occidental je suis encore en attente de quelque advis authentique sur ce mesme sujet. Pour revenir à nos moutons: la mariée et son train ayant repassé avec peine au travers d'une estrange presse de monde, qui faillit à soulever son carosse, au sortir d'iceluy elle fut accueillie du seigneur marié avec honneur et reverence tres humble et menée au logis, hors des fenestres du quel il fut fait largesse de sucre, en telle abondance que vous eussiez dit d'un orage de gresle, où l'on vit coups de poing donnez pour le butin, femmes decoiffées, filles culbutées, et autres bouleversemens estranges, le sexe à cotillon ne se souciant pas de ce qu'on luy faisoit, pourveu qu'il attrappast quelque poignée de sucre. Ce bruit de rue estant passé et la famille ayant reprins ses esprits et son haleine, ce fut à se feliciter à la foule à coups de baiser francs et bien appuyez, enfin baisers apostoliques et de bonne foy, qui firent un bruiet dans la sale, comparable à celuy que les chartons d'Anvers et de Bruxelles font avec leurs fouets quand quelque douzaine de charettes enfile les premières rues. De la les soins du chef de cette famille (personnage peu capable de plus grand employ, mais tousjours glorieux du tiltre de tres humble serviteur de V. A.) se porterent à visiter la sale du Festin, la table en demie potence, la propreté de linge, les couverts et leurs utensiles à trancher à picquer et à puiser potage, le buffet et sa vaisselle, et enfin certain Theatre de beau bois blanc (afin que V. A. ne croye qu'il fut d'Ebene ou d'Yvoir) pour une douzaine de violons à douzaine. Toutes ces belles choses s'estant trouvées en ordre raisonnable, on eust soing d'envoyer advertir les conviez de se vouloir trouver au rendezvous sur les trois heures apres midy pour diner à quatre, qui semble chose un peu discordante d'avec les bonnes horloges de la ville; mais, Madame, la raison en est si fondée, qu'assurement V. A. en approuvera le mystere. C'est qu'un festin de souper retarde trop

le coucher de la mariée, et un disner à heure deue pourroit l'avancer en sorte, qu'à moins que de durer 7 ou 8 heures à table, la pauvre creature se pourroit veoir menée au supplice en plain jour, qui fust trouveé chose indecente lorsque le bon boiteux Vulcan print la peine de faire rire les dieux à la faste de son cocuage. A peine les trois heures eurent sonné que multitude de carosses parut autour de l'hostel nuptial, et en vist on descendre dix paires de personnes tant vefves que mariées (l'un portant l'autre) et onze couples de belle canaille à marier. Dans le premier rang du premier escadron se trouva Monsieur l'Ambassadeur de France ¹⁾, qui, malgré l'Excellence de l'Ambassade, eust la bonté de se laisser considerer comme le plus proche voisin d'un costé pour la journée. En mesme consideration y parurent M. de Bavoy et Made. sa femme ²⁾, et le tousjours vert et tousjours jeune Monsr. de Hauterive ³⁾, logé, comme il doibt, chez l'Amour. Le reste consistait en parens et parentes de ce qu'il y avoit de plus proche à le Haye. Dans la sale vers le jardin se fit l'assemblée de l'host; dans celle qui regarde sur la rue la viande estant portée, l'Ambassadeur menant la mariée et chaque galanthomme sa dame, on y trouva un premier service, que la bienveillance des conviez voulut juger raisonnable, comme ensuite le second et le dessert, ces messieurs de France faisans l'honneur à nostre illustre maistre Jacques de le declarer aussi entendu en son mestier que les plus habiles tournebroches de Paris. Quoy qu'il en soit, ceste tablée de 42 personnes eut la patience de s'entretenir cinq heures d'arrache-pied, et quoy que la chanson à boire n'y sonna point, comme j'ay sceu de bonne part que des belles duchesses et princesses l'ont chantée avec les grands Roix, les *sommeties* ⁴⁾

1) M. de Thou, comte de Meslay, Fransch ambassadeur in den Haag sedert April 1657.

2) David de Marlot, Sr. de Bavoy: zie de aantek. op vs. 287.

3) François de l'Aubespine, marquis de Hauterive, Fransch officier in dienst der Staten, en Gouverneur van Breda; hij overleed hoogbejaard in April 1670, (*Resol. Holl.* van 18 April.) Zie over hem *Saint-Simon, Mémoires* (edit. de 1873) I. p. 75.

4) Sommetjes drinken. Zie *Huber, Over en voor 't dansen*, aangehaald in *Scheltema's Mengelwerk*, IV, 3e stuk, blz. 294.

d'Hollande y ont esté praticquez incessamment, ce que les belles duchesses et princesses n'ont pas fait avec les grands Roix. Durant ce glorieux repas, sale plus glorieuse fut mise en ordre et parfumée et esclairée d'environ cinq à six mille flambeaux, pour servir à la gambade des jeunes gens, et après nosdites cinq heures passées à manger, à boire et à baiser, tout le monde fut bien ayse de s'y sauver de la senteur des viandes et de la chaleur d'une presse qui avoit tant duré. Ensuite, apres quelque entretien pour se degourdir le jarret, Monsr. l'Ambassadeur et le reste des gens d'aage ayans pris place, la danse s'entama, et de toutes celles qui suivirent apres les Bransles, celle qui se nomme la Duchesse se trouva la plus belle, ce qui me fit croire que c'estoit de celle de Lorraine qu'elle avoit emprunté le nom. A peine cet exercice eut duré deux heures que certain galanthomme, parent de l'espoux, amusant l'espouse à je ne scay quel tour de courante, à l'impourvue nous la ravit, et suivi de toute la nopce l'entraïna jusqu'à dans sa chambre, où nonobstant certaines petites gouttes de larmes virginales, soit de despit ou de joye, (aux lecteurs et lectrices en soit le jugement) grande violence arriva pour la decouronner, pour voler rubans, jarretières, cordons de souliers et enfin pour la plumer, comme fait maistre Jacques à ses pauvres oiseaux qu'on va embrocher. La parure de la chambre, le lict, les toilettes et semblables ravauderies ayant passé par la censure des plus curieux, et la pauvre condamnée echoué tout ce que chacun voulut produire ou pour la railler, ou pour la consoler, tout fut adoucy par une nouvelle pluye d'hypocras, et comme après force reverences et souhaits des serieux, les serieuses firent paroistre quelque repugnance à partir, l'espoux ayant pris son bonnet de nuict et s'estant fait couvrir de sa robe de chambre tout habillé, et les filles se doubtant qu'il ne le fut pas, cela les chassa en un moment, en sorte qu'on eust dit que le tonnerre et le diable s'escrimoyent sur l'escalier, et ceste tempeste venant à se fondre de plus belle dans la sale du Bal, le baladinage fut continué jusques 4 heures du matin, sans qu'on y vist aucune de ces filles en peine du pitoyable estat où elles avoyent laissé et abandonné lâche-

ment la triste espouse. Au retour de la chambre nuptiale, messieurs de Thou, d'Hauterive et d'Armenvilliers ¹⁾, aussy mechans danseurs que moy, s'avisèrent sagement et avec beaucoup de prudence de prendre congé de l'hoste, avec temoignage de trop de satisfaction du peu de bonne chère qu'on leur avoit faict; et à leur exemple ledit Sr. hoste eut bien l'esprit de preferer son pauvre petit licit à tant de juppes clinquantées, qui peustestre danseroyent encore si les moins folles les eussent laissé faire. Le lendemain, Madame, j'observay soigneusement la demarche de l'espouse, et ne trouvant pas qu'elle boistast d'un ou d'autre costé, comme ou ne trouve pas dans la Bible que fist dame Eve, nostre bonne ayeule, je sentis mon âme retourner en son repos, comme elle est encore à present en attente de ce qui nous pourra arriver de nouveau dans quelque demi-douzaine et demie de mois lunaires. — Je ne m'excuse pas de la longueur de ceste lettre. V. A. nous a voulu faire l'honneur de se souhaiter presente à ces entrefaites. Je l'y ay menée par tous les passages que ma mechante memoire m'a pu représenter. Si Elle se plaint du mauvais entretien, qu'Elle y a receu, Elle fera moins de violence à la verité que ceux qui ont pris la peine de s'en louer; car tout plein de defauts et de foiblesse que je suis, je n'ay pas celle de les ignorer, non plus que de méconnoistre la grâce, que j'espere que Vous me continuez, de me croire,

Madame,

de V. A.

tres humble et tres obeissant serviteur
[Const. Huygens].

Ik vraag van mijn lezers evenmin verschooning voor dit lange invoegsel, als Huygens van de Hertogin voor zijn uitvoerigen brief, al staat het met de *Geheugenis* van Droste slechts in zijdelingsch

---

1) Max. de Beringan, Sr. d'Armenvilliers, Luitenant-kolonel in het regiment van Hauterive (*Resol. Holl.* 16 Maart 1668), en vervolgens Kolonel, totdat hij in April 1672, bij het naderen van het Fransche leger, den dienst der Republiek verliet. (*Resol. Holl.* 16 April)

verband. Om dezelfde reden toch, waarom de vertellingen van dezen onze belangstelling wekken, omdat zij ons het leven der vaderen voor den geest roepen, verdient ook, naar het mij voorkomt, de beschrijving van Huygens' familiefeest onze aandacht. De beschrijving is zoo aanschouwelijk, dat zij verdere verklaring niet behoeft, maar toch wordt zij nog opgehelderd door de overige aanteekeningen van Huygens betreffende dezelfde bruiloft, die Schinkel in zijn *Nadere Bijzonderheden* heeft afgedrukt. Wij kunnen daaruit zien, hoeveel het feest en het uitzet hebben gekost, en zelfs in welke volgorde de gasten aan het feestmaal gezeten waren.

ƴ 835. als mariniers.] Eerst sedert 1665 bestond er bij ons een afzonderlijk corps van zeesoldaten. Den 18^{den} December van dat jaar, bij den aanvang van den oorlog met Engeland, hadden de Staten van Holland uit de verschillende regimenten negentien compagniën gelicht om, tot één regiment vereenigd, ter zee te dienen. Daartoe had de compagnie, die thans door Droste gecommandeerd werd, niet behoord. Maar het was al spoedig gebleken, dat één regiment niet toereikend was, en uit dien hoofde hadden de Staten-Generaal de provinciën en inzonderheid Holland, bij missive van 18 Februari 1667, vermaand, nog eenige compagniën voor den dienst ter zee te bestemmen. Zie *Resol. Holl.* van 23 Maart. Onder degene, die dienovereenkomstig werden aangewezen, schijnt ook de compagnie van onzen schrijver geweest te zijn, en in dien zin zullen wij zijn verhaal moeten opvatten. Wat verder het »toestellen" der soldaten als mariniers betreft, dit zal op de kleeding en wapening doelen, die, volgens het reglement voor de zeesoldaten, verschilden van de gewone toerusting der militie. Zie *Leupe en Van Braam Houckgeest, Gesch. der Mariniers*, Bijl. A.

ƴ 836. dat elk wijf kreeg... wat gelt.] De soldaten waren veelal getrouwd en onderhielden een gezin van hun soldij. Nu zij op de vloot zouden dienen en betaald worden, was het wenscheijk een deel der soldij tot onderhoud van vrouw en kinderen in te houden en aan wal uit te betalen. Vgl. ƴ 2623 en vgl.

ƴ 837. De Ruwaert.] Cornelis De Witt werd den 20sten Mei

door de Staten van Holland benoemd, en den 27sten door de Staten-Generaal aangesteld onder de Gedeputeerden van den Staat ter vloot. Van zijn verrichtingen als zoodanig geeft het *Verbael van 't gebesoigneerde van den Heere Cornelis De Witt*, 1668, een officieel verslag, waarheen ik voor de bijzonderheden van den tocht verwijs.

Ƴ 847. een sinking.] In den Bladwijzer wordt naar deze plaats dus verwezen: »Chiatica de eerste maal". — Sciatique is heupjicht. Vgl. Ƴ 1829.

Ƴ 853. een smal-schip.] Een klein vaartuig van bijzondere constructie. Vgl. Ƴ 2237. Het woord is oud, en komt o. a. in de *Enqueste op 't stuck der Verponding van 1494*, blz. 130, voor.

Ƴ 862. het schip (het wapen van Enkhuyse).] Het geheugen van onzen schrijver faalt hier. Het schip, waarop Kapitein Droste zich bevond, heette, volgens het boven aangehaalde *Verbael* blz. 75, de Maeght van Enkhuyzen, en werd gevoerd door David Vluch.

Ƴ 865. In 'tvoorjaer.] Nog bij het leven zijns vaders derhalve, en eer hij kapitein was geworden. Van dezen orkaan heb ik elders geen gewag gevonden.

Ƴ 900. (kantt.) 15 Juni.] Van het tempeest van dien dag gewaagt ook het *Verbael*, blz. 58, 61.

Ƴ 912. een druil... de bezaen]. »Druil, een klein onderzeil, dat aan een mast op den achterstevan van een klein vaartuig gheschen wordt om het beter aan den wind te houden." — »Bezaan, het achterste zeil van een klein vaartuig." Aldus *Van Lenep, Zeemans-Woordenboek*.

Ƴ 929. Dolman.] Kolonel Thomas Dolman was Engelschman van geboorte, en als zoodanig bij het uitzicht op oorlog met zijn vaderland, gelijk al zijn landgenooten, uit den dienst der Republiek ontslagen (zie *Resol. Holl.* 31 Januari 1665), maar op zijn verzoek daarin bij uitzondering weer hersteld (*Ibid.* 20 Maart 1665), na een eed te hebben afgelegd, die in de *Resol. Holl.* van 5 Maart geformuleerd wordt, van geen anderen Souverein te erkennen dan de Heeren Staten. Hij zag er geen bezwaar in, tegen zijn langnooten aan den Theems de wapenen te voeren. Voor zijn beleid en moed

bij die gelegenheid betoond, is hem later een bijzondere vereering door de Staten-Generaal toegekend.

ƴ 930 Charnes.] Sheerness.

ƴ 935. Kwynsburg.] Queensborough.

ƴ 942. Chattams vloet.] Zoo heet bij de onzen de Medway doorgaans.

ƴ 944. Helt Braekel.] Dat niet Brakel den keten stuk gezeld heeft, is door *De Jonge, Gesch. van het Zeewezen*, 2^e uitg. II blz. 186 vlg. uitgemaakt, naar wiens nauwkeurige beschrijving van den tocht ik verwijs, zonder mij met de bijzonderheden in te laten. Het verhaal van onzen auteur toont opnieuw, hoe voorzichtig men zijn moet bij het hooren van getuigen, die lang na de gebeurtenis schrijven. Zij verwarren allicht wat zij zelf hebben gezien met hetgeen zij later van anderen hebben vernomen.

ƴ 946. Naer dat de Ruwaert selfs.] Wij lezen wel in een brief van De Witt aan de Staten, die in het aangeh. *Verbael* is opgenomen: »wij hadden gisteren (21 Juni) door eenige advysjachten en gewapende booten de gronden en diepten van de riviere van Rochester na Chattam doen peylen ende sondeeren”; maar dat de Ruwaard daarbij zelf had meegeholpen, vinden wij niet vermeld.

ƴ 949. Ik moest... het schip... verlaeten.] De krijgsraad gelastte den 18^{den} Juni o. a. »Capiteyn Drost, met compleete officieren en negen en veertigh man, van de Maeght van Enckhuyzen, David Vlucht, over te gaen op Jan Du Bois.” Het schip van Du Bois was De Vrede van 46 stuk. (*Verbael* blz. 37).

ƴ 964. met den Ruwaert.] Dat deze op die wijs den strijd heeft aangezien, wordt in het *Verbael* niet gezegd.

ƴ 971. Harwits aengetast.] In het *Verbael*, blz. 197, vinden wij bevestigd, dat onze auteur bij dezen aanslag, met 36 musquetiers en 12 spiesen meegestreden heeft.

ƴ 978. Van de Val.] Zie het *Verbael*, blz. 197.

ƴ 986. den Theems weer op.] In het *Verbael*, blz. 285, waar van deze onderneming gesproken wordt, wordt van Naelthout's onversaagdheid niet gerept, en evenmin van die van Jan Matthyssen.

(blz. 34) *ƴ* 929. de Prins genaemt.] Het geheugen van den schrijver bedriegt hem hier weer. Het schip Prins Willem werd gevoerd niet door Kapitein Vos, maar door Kapitein Gerrit Boos: zie het *Verbael*, blz. 210.

ƴ 934. roopaerden.] Roopaard, meer gewoon rolpaard, scheepsaffuit. Zie *Van Lennep, Zeemans-woordenboek*. Roopaard wordt het genoemd naar de kleur: rood-paard.

ƴ 946. een Rentebrief.] Van 30.000 Caroli guldens. Deze vereering werd den Ruwaard eerst bij resol. der Staten van Holl. van den 15^{den} Dec. 1668 toegelegd, hoewel den 17^{den} Sept. van het jaar te voren Gecommitteerde Raden reeds verzocht waren te adviseeren, hoedanige erkentenis hem het best zou worden bewezen. Het lange uitstel was daaraan te wijten, dat De Witt de voorkeur zou hebben gegeven aan een heerlijkheid, en wel die van Spykenis, boven een som gelds. Hadden sommige leden der Staten, inzonderheid de stad Alkmaar, het niet gekeerd, dan zou hij denkelijk zijn wensch verkregen hebben, en daardoor eligibel voor de Ridderschap geworden zijn, waarop de electie spoedig zou zijn gevolgd. Eerst toen alle hoop om deze bijzonder eervolle en begeerlijke belooning te verwerven voor den Ruwaard vervlogen was, hield de Raadpensionaris het toewijzen van den rentebrief niet langer op.

ƴ 946. Gouden kop.] Hij is dikwerf beschreven en afgebeeld. Wat er in later tijd tusschen de nakomelingen van den Ruwaard om zijn bezit is voorgevallen, heeft de heer Leupe in den *Oude Tijd*, jaarg. 1870, blz. 317, vlg. meegedeeld. Sedert hij schreef, heeft de familie het erfstuk voor een groote som gelds aan een vreemden liefhebber verkocht, onder wiens rariteiten geen Nederlander, die de eer van zijn volk liefheeft, het wenschen zal weer te zien.

ƴ 951. na Heusden.] De compagnie van den schrijver was, gelijk wij opmerkten, slechts tijdelijk voor den zeedienst afgezonderd en niet voor goed aan haar regiment onttrokken, zoodat zij thans naar haar oude garnizoensplaats terugkeerde.

ƴ 955. Laurens Davits schip.] Uit de vergelijking van deze plaats met *ƴ* 964 volgt, dat bedoeld wordt Kapitein Louwerens Van

Convent, die in den tocht naar Chatham het schip Groot Hollandia van 64 stukken gevoerd had. (*Verbael*, blz. 36.)

Ƴ 957. om Portugalsche schult Te vorderen.] Ik twijfel, of dit doel openlijk erkend werd. D'Estrades althans schreef den 24^{en} Mei 1668 aan zijn regeering: »La flote des Etats est prête de sortir en mer, au nombre de soixante vaisseaux, dont dix-huit des plus grands sont doublez. Il y a à craindre que cette flote n'ait quelque ordre secret d'agir contre le Portugal; la ville d'Amsterdam et quelques autres villes poussent fort pour rompre contre ce Royaume-là.»

Ƴ 960. en liet de rest betaelen.] Ook dit is niet letterlijk waar. Het heeft nog lang geduurd eer de geschillen met Portugal volkomen waren bijgelegd. Vgl. *Aitzema* VII blz. 865 vlg.

Ƴ 971. kreeg een vaendel.] d. i. een aanstelling als vaandrig.

Ƴ 272. page... tot Thouars.] De Prins van Tarante, Henri Charles de la Trémoille, was in den tijd van Frederik Hendrik eenige jaren lang in dienst der Staten geweest, doch na den dood des Stadhouders naar Frankrijk teruggekeerd, en had zich sedert veelal op zijn goed te Thouars, ten Z. van Saumur, opgehouden: zie over zijn verblijf aan het Hof van Frederik Hendrik mijn opstel in den *Gids* van 1866, II blz. 531 vlg. In 1662 bezocht hij Holland opnieuw, en toen kort daarna de oorlog met den Bisschop van Munster uitbrak, liet hij zich, onder het opperbevel van den Stadhouder van Friesland, als Generaal van de Ruitery gebruiken. Na den dood van Lodewijk van Nassau-Beverweerd (28 Febr. 1665), werd hij op zijn verlangen in diens plaats tot Gouverneur van 's Hertogenbosch aangesteld (*Resol. Holl.* 8 Juni 1665); en nu ontbood hij ook zijn gemalin en kinderen tot zich. Hij bleef in deze betrekking tot in 1670, toen hij zijn posten neerlegde (*Resol. Holl.* 4 Oct.) en voor goed naar Frankrijk wederkeerde, om weldra ook van godsdienst te veranderen en Katholiek te worden. — Aan zijn hof te Thouars, dat op vorstelijken voet was ingericht, had de oude heer Droste zijn zoon Willem zeker met hetzelfde doel geplaatst, waarmee hij diens broeder Matthijs in der tijd naar Sedan gezonden had: om de

Fransche taal en hoofsche manieren te leeren: zie *ƴ* 349. Wij weten toevallig, dat Willem er in 1664 als page van 's prinszen zoon, den jongen duc de Talmont, in dienst was. Wij weten dit uit de onlangs in het licht gegeven *Mémoires* van de zuster van Talmont, Charlotte-Amélie de la Trémoille (Paris 1876). Deze jonge dame noemt den page bij gelegenheid van den dood van haar grootmoeder, omstreeks Paschen 1664. »On la crut morte, zegt zij p. 46, et Drost, page de mon frère qui soupoit dans ma chambre avec moy, vint luy dire qu'elle étoit morte.» Met de prinses en haar kinderen is denkelyk de page in 1666 naar Den Bosch overgekomen en daar in het gezin gebleven, totdat onze schryver hem thans kwam afhalen om gezamenlyk in Den Haag zijn aanstelling als vaandrig te gaan lichten.

ƴ 980. myn Moeder.] De twee broeders hebben zeker de reis uit Den Bosch naar Den Haag over Dordrecht genomen, en daar het noodige geld meegekregen.

ƴ 992. Berkhout en Nigt Ruisch.] Juffrouw Elisabeth Ruysch, dochter van den Griffier der Staten-Generaal, trouwde met den heer Pieter Paulusz. Teding van Berkhout, die te Delft Raad en Vroedschap was of althans later geworden is: zie *Balen*, blz. 961, en *Boitet, Beschr. van Delft*, hoofdst. III. — Het was natuurlyk ter eer van den vader der bruid, dat Willem III het jonge paar kwam gelukwenschen.

ƴ 1013. Kirkpatrick.] Kolonel John Kirckpatrick, heer van Poederoyen, volgde den Prins van Tarante als Gouverneur van Den Bosch in 1670 op. (*Resol. Holl.* 24 September).

ƴ 1014. voor Rynberg.] Vgl. *ƴ* 764.

ƴ 1016. op een hoef.] In den Bladwijzer wordt dit verduidelijkt: »te Haenwyk by juff. Swerius, en by haer broer om orangeboomen te koopen.» Vgl. *ƴ* 1033 en 1043.

ƴ 1046. kaggel-schuer.] Broeikast.

ƴ 1097. Moei.] Moei Barendrecht, zie *ƴ* 1121.

ƴ 1098. Meester Fay tot Oirschot.] Over dezen wonderdokter is het overbodig uit te weiden, na al wat er in den *Navor-*

scher (XXI, 326, 599) en elders aangaande hem geschreven is, en inzonderheid door den heer C. A. van Sypesteyn in de *Vaderl. Letteroef.*, die ook deze plaats uit Droste's *Geheugenis* bespreekt. Als toevoegsel tot dat opstel wil ik hier alleen meedeelen wat ik in schriftelijke aantekeningen van zekeren L. Saen, (thans in het bezit van den heer P. A. Tiele te Leiden), die in dienst van onzen gezant aan het Engelsche hof, Van den Brande van Cleverskerk, en van andere voorname heeren, veel had bijgewoond en gehoord, betreffende de afkomst van den vermaarden arts heb aangetroffen. »Meester Fey tot Cranenburg, zoo schrijft Saen, was aenvangs maer een kleermakersgast, daerby hy dan het harnas-maken en breuck-banden voor scheeve en gebroken lyven by de hand vatte, en daardeur kennisse kreeg van die accidenten; 't welck hem aenleyding gaf om op die saecke te studeeren en wat na te vorschen ende eenige middelen daertegen te versinnen en te probeeren, waerdoor hij eyndelyk tot sulck een beroemde meester in die kunst is geworden." Beroemd was hij niet slechts als specialiteit voor enkele kwalen maar voor alle. Even als voor de oogen, zoo ook voor de ooren. In een brief van Christiaan Huygens aan zijn broeder Constantijn, uit Parijs den 11^{den} Febr. 1672, las ik het volgende: »M. Guiran d'Orange me prie de luy mander si le Sr. Fey est de retour à Oorschot, depuis qu'il est marié, ayant dessein en ce cas de l'aller trouver, pour veoir s'il guérira son oreille sourde. Je vous prie que je le sâche, car vous l'aurez appris de M. le Hoogschout." Uit deze plaats blijkt meteen, dat de vermaarde man niet ongehuwd was, zooals de Heer Sypesteyn geloofde: het kan zijn, dat hij zijn vrouw al kort na het huwelijk verloren heeft en weduenaar gebleven is. Zeker is het, dat hij kinderloos overleed.

Ƴ 1135. een dansfeest.] Bij dit Ƴ behoort de kantteekening, door den schrijver zes regels te hoog geplaatst. Het Ballet de la Paix is den 7^{den} Febr. 1668 voor het eerst gedanst en later meermalen herhaald. Het was bijzonder prachtig, naar het voorbeeld der Fransche hofballetten ingericht, en maakte grooten opgang. Het werd al terstond in een pamflet onder den titel: »Ballet de

la Paix, dansé par le Prince d'Orange," met ophef beschreven, en de *Holl. Mercurius* van 1668, blz. 3, zoowel als Aitzema, VI blz. 168, gewaagt ervan. Vgl. met hun beschrijvingen die van latere dagteekening in »*La Haye par un de ses habitans*'' (de Fonseca), I p. 199 en in den *Oude Tijd*, jaarg. 1869 blz. 235.

Ƴ 1144. d'Oppermacht.] De souverain, vgl. Ƴ 344. Als ik het wel heb, werd toenmaals het verlof door den Raad van State verleend, met goedkeuring der Staten, op wier repartitie de vrager stond, die daarvan door hun attache op den verlofbrief deden blijken. Zie de *Resol. Holl.* van 1651.

Ƴ 1149. pakkadie-boot.] Om de maat, voor pakketboot. De gewone plaats van afvaart in dezen tijd was echter Hellevoetsluis en niet Den Briel. De stad Amsterdam had juist in dit jaar, 1668, een accoord over het vervoeren der »malen met brieven'' aangegaan met den Graaf van Arlington, als Generaal van de posten van den Koning van Engeland. Zie *Saecken van Staet en Oorlogh*, 1654—'69, Hschr. in het Rijksarchief.

Ƴ 1152. Ruytenburg.] Jan van Ruytenburg, heer van Vlaardingen, meestal kortaf Jan van Vlaardingen geheeten: vgl. Ƴ 1206. Hij was in zijn jeugd een echte losbol geweest, maar thans met de jaren wat ingetogener geworden. Chr. Huygens ontmoette hem in 1660 en '61 vaak te Parijs, en schreef over zijn uitspattingen aan Lod. Huygens, die toen bij onze ambassade in Spanje was, b. v. in een brief van 6 Jan. 1661 aldus:... »Entre tous Jantje van Vlaerdingen est plaisant, à qui j'ay vu tantost qu'il avoit carosse et chevaux, tantost un cheval seulement pour aller par la ville, après une chaise et quelquefois rien du tout, selon que sa bourse etoit garnie; — et maintenant elle est tout à fait vide." Toenmaals zou hij voor onzen auteur geen passende makker geweest zijn; maar thans voegde hij hem beter, want Huygens, die hem omstreeks dezen tijd weer ontmoette, schreef aan Lodewijk, 5 Oct. 1661: »Vlaerdingen m'est venu voir aujourd'huy, que je trouve, comme vous me l'avez dit, un peu plus posé que par cy-devant." Na zijn terugkomst van deze reis, in 1670, huwde hij met

Catharina Van der Nisse, uit een Zeeuwsch regenten-geslacht; hij was toen nog in krijgsdienst, maar werd later wegens Zeeland Gecommitteerde ter Admiraliteit, in welke hoedanigheid hij Droste nog een vriendendienst bewees, zie *ƴ* 6016; hij overleed den 21sten Febr. 1719. (*Navorscher*, XIV, blz. 249.)

ƴ 1157. Boreel... de Gesant.) Johan Boreel, heer van Westhoven, oud-burgemeester van Middelburg, was in 1667 met Meerman in buitengewone ambassade naar Engeland gezonden, en sedert diens vertrek, in Augustus van het volgend jaar, alleen als gewoon gezant achtergebleven. Hij bleef er tot op het uitbreken van den oorlog in 1672, en stierf ongehuwd in het volgend jaar. Hij stond niet voor bekwaam te boek: Temple klaagde meermalen, dat de Republiek in dezen kommerlijken tijd aan zijn Hof niet beter tegenwoordigd was.

ƴ 1159. tot Wouton... dat een Hollander was.] Karel Hendrik van den Kerckhoven, heer van Heenvliet, baron van Wotton; was zoon van Joannes Polyander à Kerckhoven uit diens tweede huwelijk met de wed^e. van Henry Lord Stanhope, Catharina, dochter van Thomas Lord Wotton, die hier, *ƴ* 1175, de weduwe van Chesterfield wordt genoemd, hoewel haar echtgenoot nooit dien titel gedragen heeft, als zijnde vóór zijn vader, den eersten graaf van Chesterfield, in 1634 overleden. Doch na zijn dood, en na den dood zelfs van haar tweeden man, Polyander, kreeg zij in 1660 van Koning Karel II voor haar leven den rang van Gravin van Chesterfield, en van daar de vergissing van Droste en van vele zijner tijdgenooten. (Zie *Sharp Peerage* i. v. *Chesterfield*.) — Wotton, die in 1660 Eerste Edelman van den Prince van Oranje heet, kreeg in dat jaar op voorspraak van Koning Karel II, tijdens diens verblijf in den Haag, een compagnie paarden; die evenwel in Maart 1665, als opengevallen, aan een ander wordt toegezegd, waarschijnlijk omdat Wotton, bij het uitbreken van den Engelschen oorlog, het land van zijn moeder boven zijn vaderland verkozen had. Ter zelfder tijd werd hij ook van zijn post aan het hof van den jongen Prins, nadat deze tot Kind van Staat was aangenomen, ontzet. Zoo raakte hij van alle

banden, die hem aan Holland gehecht hadden, los, en vestigde zich voor goed in Engeland. Later verkocht hij ook zijn heerlijkheid van Heenvliet, aan François Johan van Schagen. De titel van Lord Wotton, dien hij droeg, kwam hem bij erfrecht van zijn moeder's vader toe.

Ƴ 1161. Kievit.] De welbekende medeplichtige van Buat, laatstelijk lid van Gecommitteerde Raden voor Rotterdam. Hij had nog juist bij tijds de wijk naar Engeland genomen, en stond in gunst bij Karel II, die hem tot ridder verhief, en na den vrede van Breda herhaaldelijk, maar steeds te vergeefs, verlot om in het land terug te keeren voor hem van de Staten verzocht. John Evelyn leerde hem in Engeland kennen en spreekt meermalen van hem in zijn *Memoirs*. Daaruit vernemen wij, dat hij met plannen van industriëelen aard omging en er op uit was, om, naar het voorbeeld der Hollanders, steenbakkerijen aan te leggen: »Sr. Kievit . . . came to examine whether the soile about the river Thames would be proper to make clinker-bricks and to treate with me about some accomodation in order to it." (2 Dec. 1666) — »Sr. John Kievit dined with me, we went to search for brick-earth; in order to a greate undertaking." (26 March 1667.) — »Came sir John Kievit to article with me about his brick work." (7 Sept. 1667). Het schijnt dat van dit plan, en van meer andere, niet veel gekomen is. Beter slaagde een onderneming, die Lord Wotton en Kievit gezamenlijk aanvingen, insgelijks in navolging van hetgeen in Holland geschiedde: het droogleggen van een uitgestrekt moeras, in de nabijheid van Newmarket, waarop Evelyn den volgenden zomer al een rijken oogst van hennep en koolzaad zag staan. (I, p. 406). Met dat al kon Kievit in zijn ballingschap niet aarden. Hij bleef reikhalzend naar herstel in zijn vaderland uitzien, tot eindelijk de revolutie van 1672 en de gunst van Willem III hem daartoe den weg hebben gebaad. Zijn volgend gedrag, vooral als Fiscaal bij de Admiraliteit van de Maas, heeft bewezen, dat hij 's Prinsen gunst onwaardig was. Het Hof van Holland heeft hem in 1688 eerloos verklaard; en zijn dochter, die rijk gehuwd was, heeft 20.000 gl. moeten betalen om hem uit de hechtenis, waarin

de Staten hem hielden, ontslagen te krijgen. (*Resol. Holl.* van 23 Juli 1689).

Ƴ 1166. de Raetskamer.] Om de maat, in plaats van het college van Gecommitteerde Raden.

Ƴ 1167. zyn huys, Haemstee geheeten.] Eigenlijk zijn huis, Belsize-house geheeten, bij Hamsted. Van dit huis spreekt ook Evelyn in zijn *Memoirs*, 2 June 1676. »We returned in the evening by Hamsted, and turned to see Lord Wotton's house and garden, built with vast expense by Mr. O'Neale, an Irish gentⁿ, who married Lord Wotton's mother, Lady Stanhope. The furniture is very particular for Indian cabinets, porcelane and other solid and noble moveables. The gallery very fine, ye gardens very large, but ill kept, yet woody and chargeable. The soil is a cold weeping clay, not answering the expense." Van Droste vernemen wij, dat veel van dat kostbare meubilair afkomstig was van de Princes Royale, moeder van Willem III, die het aan lady Chesterfield had nagelaten. Het huis was gebouwd door den derden echtgenoot der lady, Daniel O'Neale (over wiens vrijerij zie Huygens, *Journal*, I, blz. 380); en van hem, die 24 Oct. 1664 overleed, had Wotton's moeder de geheele rijke nalatenschap geërfd: zie *Pepys' Diary* (uitg. van My-nors Bright) III p. 64, 505.

Ƴ 1172. Mevrouw van Eer.] Dame d'honneur; zie ook Ƴ 3591. Lady Chesterfield had die betrekking bij de Princes Royale vervuld.

Ƴ 1173. de schildery van Polyander.] Het portret van den beroemden Professor Theologiae aan de Leidsche Hoogeschool, van 1611 tot aan zijn dood in 1646. Waarschijnlijk hetzelfde portret, waarnaar Matham de fraaie gravure vervaardigd heeft, die voor Spanheim's Oratio funebris in excessum Io. Polyandri, (L. B. 1646 in folio) prijkt.

Ƴ 1174. die... Kerkhoven's naem ontfing.] De Hoogleeraar meende, te recht of te onrecht, af te stammen van het adellijke Vlaamsche geslacht der Kerckhovens, en begon, ik weet niet juist wanneer, maar niet vóór 1634, zich Polyander à Kerckhoven te schrijven. Zijn lijkredenaar verontschuldigt, p. 59, die schijnbare ijdel-

heid aldus: »Et quia ea de re interdum verba fieri compererat, testari amicis solitus fuit, id non suae ambitioni sed Filii dignitati a se datum.” Wij zijn er aan gewend, dat de ouders hun roemzucht, zoo wel als hun schraapzucht, op rekening hunner kinderliefde stellen, en glimlachen als wij zulke uitvluchten hooren. Maar in dit geval schijnt het meer dan een voorwendsel geweest te zijn. Althans het komt overeen met hetgeen de vader vertrouwelijk aan zijn zoon schrijft, in een merkwaardigen brief van 1 Aug. 1634, die voor het eerst gedrukt is in *Van der Aa's Biogr. Woordenb.* XV, blz. 392.

ƴ 1175. En naeliet aan syn soon.] Den naam van Kerckhoven.

ƴ 1177. Mits hy was by den Prins in achting des geraeck[t].] Reeds vóór zijn huwelijk stond hij in gunst bij Frederik Hendrik en was hij langs dien weg een man van aanzien geworden. Geboren in 1594 te Dordrecht, tijdens zijn vader aldaar predikant was, werd hij al vroeg door Z. H. »in Nobilium aulicorum numerum et gratiam singularem admissus”, om met Spanheim te spreken. In 1627 werd hij door koop van de familie Kruiningen heer van Heenvliet, en door de gunst van den Prins diens luitenant-houtvester van Holland en Ruwaard van Putten. Hij was het, die in 1639 naar het Engelsche Hof gezonden werd, om er over een huwelijksverbintenis tusschen den jongen Prins van Oranje en een dochter van Karel I te onderhandelen (zie de *Archives*, III p. 159 suiv.); en toen die onderhandeling ten slotte geslaagd en het huwelijk gesloten was, werd hij Surintendant van het hof en de affaires van Haar Hoogheid. Zijn huwelijk met de Dame d'Honneur van de Prinses bevestigde hem natuurlijk in zijn stelling aan het Hof en verhoogde er zijn aanzien, maar dat hij hieraan zijn opkomst te danken zou hebben gehad, zoo als onze schrijver zegt, is toch niet juist.

ƴ 1177. Houtvester... in syne plaets.] Om het rijm, voor luitenant-houtvester.

ƴ 1180. Arlington.] Zie de aant. op ƴ 1211.

ƴ 1181. Ridder Vau.] Dezelfde wordt ƴ 1222, kantt., Ridder Vaen genoemd. Beide schrijfwijzen laten zich het best verklaren, indien de naam in het Engelsch Vaughan gespeld werd. Werkelijk was

er in dezen tijd een John Vaughan, die in 1667 door Karel II ridder gemaakt en tot Chief Justice of the Common Pleas benoemd was. Zie *Pepys*, II p. 448, IV p. 369. Het kan zijn, dat deze de hier bedoelde persoon is, hoewel wij uit het verhaal eer zouden opmaken, dat er van een kamerheer, of iemand die een diergelijke betrekking aan het Hof bekleedde, sprake is.

ƴ 1182. White-hall.] Dit paleis, in 1698 bijna geheel afgebrand, was inderdaad, zoo als onze auteur het beschrijft, niet zeer fraai; *Hamilton Mém. de Grammont*, Chap. VII, noemt het »le vaste et peu magnifique palais des Rois de la Grande-Bretagne”.

ƴ 1185. de tapyten... verschoten.] Ook in later tijd nog, toen Willem III koning was geworden, verbaasden zich de Hollanders, aan de netheid en zindelijkheid van hun steden en gebouwen gewend, over den verwaarloosden staat, waarin paleizen zelfs in Engeland verkeerden. In het *Journal* van Huygens vindt men dit op verschillende plaatsen aangeteekend.

ƴ 1190 aterlingen.] Bastaarden, maar met minachting gezegd.

ƴ 1191 Foryn... kaemerknegt.] Valet de chambre, kamerling. Iemand die met zijn vrouw bij den gezant Boreel aan huis verkeert, verdient niet knecht genoemd te worden. Dezelfde uitdrukking nogeens, in ƴ 1592.

ƴ 1197. De Wilhem.] Maurice de Wilhem, jeugdig advocaat bij het Hof van Holland, maakte in den zomer van 1668 een reis naar Engeland. Onder de brieven van Constantijn Huygens, den oude, komt er een voor aan M. le Comte de Craven, van 1 Juli '68, waarin hij den brenger, »Maurice de Wilhem, fils unique de feu Mme. de W., ma soeur”, aanbeveelt; de jonge man, zegt hij, komt alleen uit nieuwsgierigheid om Engeland te zien, — Maurice was een liefhebber van reizen en trekken, meer dan zijn wijze oom voor zijn toekomst geraden achtte. In Juli '70 was hij te Rome en in Mei '71 te Napels, met plan om van daar naar de Levant te gaan, tot ergernis van zijn oom, die begreep dat het meer dan tijd was om naar huis te keeren en te gaan praktiseeren. Hij voorspelde hem, dat al dat reizen slechts ten nadeele van zijn loopbaan zou strekken. Maar

het liep ten slotte beter af dan de oude man vreesde. In '72, bij den val van het stadhouderloos bestuur, was De Wilhem onder het gevolg van den gezant Willem van Haren in Zweden, en in Augustus van dat jaar werd hij, op aanbeveling natuurlijk van den pas verheven Prins van Oranje, door de Staten benoemd om na het aanstaand vertrek van den Gezant »by provisie de zaken van haer Ho. Mo. aen 't voorsz. Hof ten beste waer te nemen en te bevorderen" (*Resol. Holl.* 23 Aug. 1672); hetgeen beteekent, dat hij er tot resident werd aangesteld. Dat gaf groote vreugd aan de geheele familie Huygens. »Après cela," schreef Christiaan uit Parijs, »il ne faut qu'un bon mari à chacune des mad^{les} le^s soeurs, pour rendre la joie complete." Voor de zusters lieten de pretendentes zich wachten. Maar voor den broeder was nog meer geluk weggelegd. Weenige dagen na de eerste benoeming kreeg hij een tweede, waaraan hij de voorkeur gaf: hij werd Raadsheer in den Raad van Brabant. — In de *Journalen* van den jongeren Huygens komt over het latere leven van Maurice en zijn verhouding tot zijn zusters nog veel voor.

ƴ 1197. Berkhout.] Wie van de vele heeren, die dezen naam dragen, de bedoelde is, kunnen wij, bij gebrek aan alle nadere aanduiding, moeilijk gissen. Onze schrijver noemt hem later, ƴ 4171, een van zijn beste vrienden.

ƴ 1199. syn gevolg vermeereren.] De Gezanten waren er op gesteld, bij plechtige gelegenheden een stoet van jonge edellieden in hun gevolg te hebben. Behalve degenen die met hen waren meegekomen, riepen zij ook landgenooten, die toevallig in hun residentie vertoefden, daartoe op, zooals thans Boreel het Droste deed.

ƴ 1211. Graef Arlington.] Henry Bennet, geb. in 1618, was in dienst der Stuarts, voor en gedurende hun ballingschap, opgekomen, en nog voor de Restauratie, in 1658, ridder gemaakt. In 1664 werd hij Baron Arlington en in 1672 Graaf Arlington. Onze schrijver geeft hem dus dien laatsten titel hier bij voorraad. Hoewel zijn politiek eer tegen dan ten gunste van onze Republiek strekte, betoonde hij toch steeds, wegens zijn verwantschap met Hollandsche families, aan Nederlanders, die Engeland bezochten, alle vriendelijkheid

ý 1213. syne Gemaelin.] Baron Arlington had te midden van den Engelschen oorlog, den 14^{den} April 1666, Isabella, dochter van Lodewijk van Nassau-Beverweerd, gehuwd. Een Engelsch jacht was haar van Ostende komen afhalen en naar Greenwich overbrengen; zie de *Holl. Mercurius* van 1666, blz. 48 en 65. Het is een bewijs, schrijft Sir George Savill, »that this war has given us no such antipathy to the Dutch, since we chuse one to breed statesmen for the next age." (*Temple, Works*, Edinb. 1754, III, p. 261). Aan die verwachting van Savill heeft de Lady echter niet voldaan: zij heeft geen zoon, alleen ééne dochter ter wereld gebracht. Zie over haar persoon en leefwijs, een tiental jaren later, *Evelyn's Memoirs* I, p. 463. »His lady," heet het daar van Milord Arlington, »is a good-natured and obliging woman. They love fine things and to live easily, pompously and hospitably, but with so vast expence as plunges my Lord into debt exceedingly." Zij was Groome of the Stole to her Maty (ibid p. 518), en kon in die hoedanigheid Droste en zijn vrienden aan de Koningin voorstellen.

ý 1215. Haer susters.] Twee van haar zusters waren in Engeland gehuwd: Emilie met Thomas Butler, Graaf Ossory, en Mauritia met Colin Lindsay, Graaf Balcarras. Een derde, Charlotte, is ongehuwd gebleven en hofdame van Koningin Maria geweest: zie over haar het *Journal* van Huygens, I blz. 332.

ý 1217. Ogel.] Van het geslacht Ogle komen sedert Prins Maurits' tijd meerdere officieren voor in dienst der Staten. Ik gis dat hier bedoeld wordt Thomas Ogle, die in 1664 als majoor op de repartitie van Zeeland voorkomt. (*Secrete Resol. Holl.* 1664, 12 Dec. blz. 459.) Hij is, meen ik, bij het uitbreken van den oorlog naar zijn vaderland teruggekeerd en daar voortaan gebleven. In Huygens' *Journal*, I, blz. 69, 472, komt een Sir Thomas Ogle voor, die Governor of Chelsey-college (een soort van invalidenhuis) was. Misschien is die wel dezelfde persoon dien Droste hier noemt.

ý 1219. Des Konings broeder.] De Hertog van York, later Jacobus II.

ý 1220. 't Hof-perk.] St. James-Park.

Ƴ 1223. Withal, St. James.] Het eerste paleis werd door den Koning, het andere door zijn broeder bewoond. — Het is vreemd, dat de schrijver met geen enkel woord spreekt van den brand, die in het vorig jaar de helft van Londen in de asch had gelegd, en waarvan de sporen nog versch te zien waren. Later, bij gelegenheid van zijn tweede reis, gedenkt hij er echter aan, zie Ƴ 4520.

Ƴ 1225. Cromwels hoofd.] Men weet, dat 's Konings regering na de Restauratie zich onteerde door de lijken van Cromwell, Bradshaw en Ireton uit hun graven in Westminster naar Tyburn te slepen en daar aan de galg te hangen. Pepys verhaalt, hoe zijn vrouw en een dame van haar kennis gegaan waren om dit bij te wonen: zie zijn *Diary*, en verder *Evelyn's Memoirs*, beide op 30 Januari 1660/61. De lijken werden later onder de galg begraven; de hoofden bleven aan den Tower tentoongesteld.

Ƴ 1239. Waeronder Witsen was en Bressy.) Volgens de kantteek. heeft Bressy naderhand in den Oudraad van Dordrecht gezeten. Hij is dus Dirk Bressi Rafaelsz., dien wij in 1674 onder de schepenen aantreffen, bij *Balen* blz. 344. — Met Witsen »naderhand Borgemeester van Amsterdam» kan niemand anders dan de beroemde Nicolaas Witsen bedoeld zijn. Het was niet bekend, dat hij op dezen tijd te Oxford gestudeerd heeft, en het is zelfs in tegenspraak met hetgeen Scheltema, *Nederl. en Rusl.*, I blz. 280 en II blz. 67, verhaalt. Doch Scheltema is in dezen geen onwraakbare getuige; Droste verdient meer geloof: wat hij zegt sluit zich ook zeer goed aan bij hetgeen Mr. Bodel Nijenhuis in *Nijhoff's Bijdragen*, X blz. 240 vlg. uit verschillende verspreide berichten bijeen heeft gesteld. Volgens deze heeft Witsen, na te Leiden gepromoveerd te zijn, eerst den Gezant Jacob Boreel naar Moscovië vergezeld, en is den volgende zomer met hem van daar teruggekeerd; heeft daarop al spoedig een reis door Frankrijk en misschien ook door Italië gemaakt, en is over Zwitserland en langs den Rijn, omstreeks den tijd waarop de vrede van Breda gesloten werd, weer thuis gekomen. Zoo veel was bekend. Op gezag van onzen schrijver kunnen wij daar thans bijvoegen, dat hij vervolgens, na een kort oponthoud bij zijn ouders,

naar Oxford vertrokken is en daar een poos gestudeerd heeft. Lang heeft dit echter niet geduurd; bij het overlijden van zijn vader, in 1669, was hij weer te Amsterdam. — Zijn broeder Cornelis was met Droste goed bekend; zij hadden op denzelfden dag een compagnie gekregen en beiden hadden ter zee gediend.

Ƴ 1269. Niepoort.] Denkelijk wordt Newmarket bedoeld; de topographie wijst dit aan. Saffron Walden (Ƴ 1267) is bekend. Beide plaatsen liggen nabij Cambridge.

Ƴ 1272. Suffoks-huys.] De naam van het huis is Audley-end; zie de beschrijving van »that goodly palace, built by Howard Earl of Suffolk, once Lord Treasurer'', in *Evelyn's Memoirs*, I p. 283.

Ƴ 1273. Storbits.] Sturbridge. Ook Evelyn gewaagt van de kermis aldaar, *Memoirs*, I p. 282.

Ƴ 1295. Op paerden van de Boo.] Wie de Boo is, verklaart Ƴ 1795: »de Bode, die voor ons moest onderweeg betaelen.'' Daaruit blijkt, dat de reizigers zich bij een Messenger besteed hadden, die hen met zijn rijtuig of op rijpaarden tegen een vasten prijs, waaronder de gewone reiskosten begrepen waren, naar de plaats hunner bestemming bracht. Onze schrijver noemt dien man de Bode, gelijk wij nog van den postbode spreken. Op dezelfde wijs maakten eenige jaren vroeger ongeveer denzelfden tocht de heeren Villers, wier reisverhaal door Faugère is uitgegeven (*Journal d'un voyage à Paris, en 1657—'58*): »Nous prismes le Messenger à Calais et fismes marché avec luy, que pour quatre pistoles par teste il nous fournirait des chevaux et nous nourriroit jusques à Paris.'' p. 18.

Ƴ 1302. tot Mongla.] Vgl. Ƴ 1384. Een der reisgezellen van de heeren Villers nam te Parijs zijn intrek in hetzelfde hôtel, »chez Monglas, à la rue de Seine, à la ville de Brissac.'' p. 28. Het was zeker door de Hollanders gezocht omdat het door Protestanten gehouden werd, gelijk Tallemant des Réaux, aangehaald door Faugère, bericht.

Ƴ 1303. Oort.] Misschien dezelfde, die in later tijd meermalen in het *Journal* van Huygens voorkomt, b. v. II blz. 271: Oort, heer van Nyenrode.

Ƴ 1305. Vilaumer.] Vgl. Ƴ 1349, en zie de aantek. op Ƴ 581.

Ƴ 1304. 'trijtschool... tot Foubert.] Zie de aantek. op Ƴ 1427.

Ƴ 1309. Juffrouw Boreel.] Na den dood van haar moeder, in Juni 1657, hield deze jonge dame de eer van haars vaders hôtel op. Zij deed het op uitmuntende en innemende wijs. De heeren Villers, die den burgerlijken ambassadeur en zijn echtgenoot («une vraie Amsterdamsche Moer,» p. 84) met minachting aanzagen, waren met de dochter tevreden. Een maand na den dood der moeder waren zij weer voor het eerst bij zijn Excellentie te gast. »Il nous traita assez bien,» getuigen zij p. 203, »et mieux qu'il n'avoit accoustumé du vivant de sa femme.» Christiaan Huygens, die veel aan haars vaders huis verkeerde, prijst haar bij elke gelegenheid, en zijn vader schrijft, den 28sten Juli 1665, aan den Minister de Lionne: »Avec la fille duquel (van den Ambassadeur) je vous ay veu (*sic*) déclarer que vous pourriez beaucoup mieux vous ajuster qu'avec luy-mesme.» (Bibliotheek der Koninkl. Academie.) Zij was thans, nu Droste haar zijn opwachting kwam maken, in diepen rouw over haar vader, die weinige dagen te voren overleden was, en op het punt van naar Holland weer te keeren. Zie de aantek. op Ƴ 1316.

Ƴ 1310. Marquis Rassin.) Van dezen, nadat hij de echtgenoot van juff. Boreel geworden was, schrijft Huygens, 21 Jan. 1672: »M. le marquis de Rassin, qui a laissé icy (in Den Haag) une si belle impression de son grand merite.» Behalve deze niet veel betekenende phrase heb ik omtrent den marquis niets aanteekend gevonden.

Ƴ 1313. dansspel.] Zie de aantek. op Ƴ 1455. — In Ƴ 1314 zal men moeten lezen: »Hetgeen geen vreemdeling—sien mag.»

Ƴ 1315. Rumph.] Christiaan Constantijn Rumpf, uit een familie, die in het gevolg van den verdreven Koning van Boheme, van Heidelberg herwaarts was gekomen, en door het huis van Oranje begunstigd werd. Hij was in 1660 met den gezant Van Beuningen mee gegaan naar Parijs, en daar onder diens opvolger Boreel als bijzonder secretaris van zijn Exc. gebleven. Na het overlijden van dezen werd hij, 4 Oct. 1668, tot Secretaris van Legatie door de Staten-Generaal benoemd, en nam hij in die qualiteit de zaken

tijdelijk waar, gelijk hij dit later, in 1672, nog eens deed toen Pieter De Groot, in het uitzicht op den onvermijdelijken oorlog, al vooruit vertrokken was. Daar zijnde werd hij den 20sten April 1674 tot resident in Zweden benoemd, en in die betrekking is hij tot aan zijn dood, 2 Aug. 1706, gebleven. Hij was een man van talent. Van zijn wedervaren te Parijs in 1672—'74 heeft hij een uitvoerig Dagboek gehouden, dat in het Rijksarchief berust, en waaruit ik in het vervolg dezer aantekeningen meermalen iets wetenswaardigs zal kunnen meedeelen.

ƴ 1316. Boreel...overleden.] Willem Boreel (een oom van den ambassadeur in Engeland), sedert 1650 gezant in Frankrijk, overleed onverwachts den 29sten Sept. 1668. Zie *Aitzema* VI, 743. Christiaan Huygens schreef bij die gelegenheid, den 5^{den} October, aan zijn broeder Lodewijk: »Je fus veoir hier au soir Madlle Boreel dans son affliction, son père estant mort pendant que j'ay esté absent et sans que je scusse qu'il fut malade. Romf m'a dit qu'on l'avoit sondé peu devant et qu'on avoit rencontré une grosse pierre. La damoiselle fait estat de partir dans peu de jours pour la Hollande...»; en den 16^{den} November: »Boreel et Madlle sa soeur avec Vlaerdingen (Droste's reisgezel) partent la semaine qui vient... J'y fus hier." Zij bracht het lijk van haar vader naar Holland mede, dat in Januari met veel statie in de Groote Kerk van 's Gravenhage werd bijgezet. Zie de beschrijving bij *Aitzema*, VI, blz. 752.

ƴ 1317. ter kercke.] Het is bekend, dat de Ambassadeurs in die landen, waar de godsdienst, die zij beleden, niet openlijk mocht worden geoeffend, bij zich aan huis den dienst mochten laten waarnemen, waarbij dan hun vrienden oogluikend werden toegelaten. Onze protestantsche landgenooten te Parijs waren gewoon naar Charenton ter kerk te gaan bij goed weer, doch zoo het weer een verren tocht verhinderde, in de huiskapel van onzen gezant. Zie *Journal d'un voyage à Paris*, p. 125, 132.

ƴ 1319. Hopman Lankvelt.] Waarschijnlijk Daniel van Lankvelt, dien wij in 1672 als kapitein van een compagnie nevens onzen schrijver in hetzelfde regiment aantreffen. (*Resol. Holl.* 27 Sept.

1672). Misschien behoorde hij tot het adellijke geslacht uit de Meierij, dat denzelfden naam voerde. Zie de *Herald, Biblioth.* jaarg. 1876 blz. 249.

ƴ 1321. De vloot.] Naar het schijnt, de vloot die in Juli 1668 onder Willem van der Zaen naar de Middellandsche Zee onder zeil ging. Zie de *Holl. Mercurius* van dat jaar, blz. 113.

ƴ 1342. te Smirna.] Daar eerst zal hij zijn schip hebben ingehaald.

ƴ 1351. kantteek. De dagteekening hier ter plaatse moet onjuist zijn. De schrijver kwam eerst 14 Oct. te Parijs aan, zie ƴ 1297 en 1383.

ƴ 1359. niet volmaekt.] De graven te St. Denis en inzonderheid la Chapelle des Valois waarin zich het graf van Hendrik II bevond, waren allengs zoo vervallen, dat onder Lodewijk XV, in 1719, besloten werd de grafsteden van dien koning, van zijn gemalin en zijn kinderen over te brengen naar de Grootte Kerk. Zie *Pigniol de la Force, Description de Paris*, edit. van 1765, IX p. 415. Geen wonder, dat onze Hollander zich aan dien staat van zaken ergerde, die bij de zorg, aan het graf van Prins Willem te Delft besteed, zoo in het oogloopend afstak.

ƴ 1376. den vermaerden schat.] Zie den schat breedvoerig beschreven in *Le Trésor de l'Abbaye Royale de S. Denis*, Paris 1726, waar op p. 13 de Kroon van Charlemagne (ƴ 1377) en op p. 16 het zwaard van Jeanne Darc (ƴ 1381) een eervolle vermelding vinden.

ƴ 1391. Mevrouw Caron.] Op deze en meer andere plaatsen spreekt onze schrijver met blijkbaar welbehagen van zijn verkeer aan het huis dezer dame; hij verzwijgt ook niet wat hem inzonderheid tot haar trok: het was liefde voor haar oudste dochter Suseken. Hij blaakt nog op zijn ouden dag, als hij aan deze en aan zijn hartstocht gedenkt. Onder zijn schilderijen bezat hij ook, wat er hem gedurig aan herinnerde, twee portretten, door Schalken geschilderd, het eene hem zelf in zijn officiersmonteering, het andere de jonge schoone voorstellende. Hij had er bijschriften voor gedicht, die hij met een aantal andere, achter zijn *Herderskouten*, in 1717 in het licht heeft gegeven, en die aldus luiden:

XXXVIII. Dit leken Kaptein Droste, eer hij den dienst verliet,
En 't is door Schalken's kunst, dat gy syn wesen siet.

XXXIX. De schoonheit, die hier prykt gelijk d'opgaende Zon,
Door Schalken naergemaelt, hiet ongetrouwt Caron.

Dit laatste beteekent, dat de schoone Caron heette, eer zij bij haar huwelijk een anderen naam aannam. Waarschijnlijk dagteekenen dus de portretten uit den tijd, dien onze auteur hier in zijn *Geheugenis* beschrijft, en heeft Schalken ze te Parijs geschilderd, ofschoon wij overigens van diens verblijf aldaar niets weten. Hoe dit zij, het bezit van haar portret nevens het zijne getuigt van een innige betrekking tusschen de jongelieden, al is die aan de zijde der jonge dame niet van langen duur geweest. (vgl. *ƴ* 4856). Zij had dan ook te veel aanbidders, om aan ieder in het bijzonder zeer gehecht te zijn. Wij hooren daar vooral van gewagen in de brieven, die Christiaan Huygens uit Parijs aan zijn familie in Holland schreef. Huygens was nog uit de verte aan haar vermaagschapt, en hij noemt haar dan ook trouw »la cousine Caron." Hij kwam druk bij haar aan huis en had zich zelfs tegen praatjes, die naar Holland waren overgebrieft, te verdedigen. »On vous a fait accroire," schrijft hij in Juli 1660 aan zijn broer Lodewijk, »en vous comptant mes amours chez la cousine C. Il n'y a rien de plus faux; personne icy ne songe à dire la mesme chose, et je n'y vay qu'environ une fois tous les mois." Dit laatste is moeilijk te gelooven: er is zoo vaak in zijn brieven van de Cousine en haar aangelegenheden sprake, dat de omgang met haar drukker moet geweest zijn, dan hij goedvindt zijn broeder te bekennen. Uit zijn brieven, uit hetgeen Droste rijmelt en uit allerlei verspreide berichten, daaronder aanteekeningen in het *Journal* van den anderen Huygens, ben ik allengs zoo veel van de lotgevallen van Mevrouw Caron en de haren te weten gekomen, dat ik in staat ben er een vrij volledig overzicht van te geven, hetwelk op zich zelf niet onbelangrijk is en bovendien het verhaal van onzen auteur te beter doet begrijpen. Redenen, waarom ik het dan ook mijn lezers niet onthouden wil.

In 1644 woonde in Den Haag de weduwe van den heer Baltha-

zar Boudaen, bij zijn leven raadsheer in den Raad van Brabant. Zij had een zoon te Leiden op studie en twee dochters bij zich in huis, Susanna en Constantia, de eerste twee en twintig, de andere achttien jaren oud, vroolijke en levenslustige meisjes. In Augustus van datzelfde jaar werd zij verrast door een aanzoek om de hand van de jongste van wege den heer François Caron, Raad van Indië en Gouverneur van Tayouan of Formosa, waar zijn Edelheid zich op het oogenblik bevond. Het aanzoek was niet in alle opzichten uitlokkend. De heer Caron was bij de familie weinig of niet bekend, hij had zijn leven in Indië doorgebracht, was slechts in 1642 en '43 ongeveer een jaar lang in Nederland geweest, en had bij die gelegenheid Constantia niet meer dan een paar malen ontmoet. Hij was ook minstens twintig jaren ouder dan zij, en had reeds bij een Japansche vrouw, die in 1642 overleden was, vijf kinderen, die hij gelegitimeerd had, en waarvan er een, Daniel, twee jaren ouder dan zijn aanstaande stiefmoeder, te Leiden in de Theologie studeerde. Ook was het vooruitzicht van in Indië, ja nog erger, in Japan en Formosa te gaan leven, vooral in die dagen, toen er bijna niemand heen trok op wien niet wat te zeggen viel, verre van bekoorlijk. De moeder deed dan ook niet meer dan natuurlijk was door haar neef, den ouden heer Huygens, en zijn zwagers Doublet en de Wilhem uit te noodigen om haar in dezen van goeden raad te dienen. Maar wat de dochter betreft, of liever de dochters, want beiden waren in de zaak betrokken, zij verlangden geen raad, haar besluit was spoedig genomen: Constantia zou ja zeggen en naar de Oost gaan, en zuster Susanna zou haar vergezellen. Zij maakten alleen eenig bezwaar omtrent de douarie van 25,000 guld., die zij wenschten dat niet slechts bij vooroverlijden van den echtgenoot, maar ook bij vooroverlijden van de echtgenoote, aan haar erven, zou worden uitgekeerd. Toen eens dit bezwaar was opgeheven ging de zaak zonder verder verwijl door. Den 27sten Augustus had de moeder er Huygens voor het eerst over geraadpleegd; den 4^{den} September werden de geboden al afgelezen, en eer de maand ten einde was werd het huwelijk te Voorburg gesloten, waarbij de bruidegom ver-

tegenwoordigd werd door de heeren Van Alphen, burgemeester van Leiden, en Coeckbacker, schepen van Delft. De Wilhem, die zich het meest met het stellen der voorwaarden en het regelen der plechtigheden had ingelaten, hield Huygens, die van huis was, gestadig op de hoogte. Hij schrijft niet zeer gunstig over de nichten: »Je souhaite que l'espouse soit bientôt hors d'icy. Sa soeur Susanne l'accompagnera; je crains qu'on regrettera un jour de ne luy avoir donné une sage gouvernante, comme nostre cousine Cobbe [mij onbekend]. Je ne pense pas qu'elle feroit difficulté de faire ce voyage, mais je ne l'ose proposer à ces filles; et d'en parler à la bonne femme ne serviroit de rien, car elles la gourmandent et font qu'elle devient intraitable et que toute descouragée se tourne en chagrin." Zoo schrijft hij bij de verloving; en eenige dagen later laat hij zich weder op denzelfden toon over haar uit: »Dimanche sera mariée nostre cousine de Boudaen à Voorburg en l'église... Elle fait dessein de dormir en vostre maison à Voorburg. Je ne sçai qui la pousse à ce dessein et m'en doute que ce sera l'invention de la belle Susanne: la quelle de naguères se trouvant à Leyden a voulu *grassaten-gaen*, et faire l'enragée contre les pierres avec l'espée nue parmi des escoliers. Considerez s'il n'est plus que temps qu'on les envoie aux Indes." Het is niet te ontkennen, dat zulk een jonge dame beter in de toenmalige Oost-Indische kringen paste dan in de Haagsche societeit, al ging het daar in die dagen ook tamelijk wild toe. Wij kunnen ons Susanna voorstellen, waarschijnlijk in mannenkleeren, in gezelschap van de kennissen van haar broer den student, druk bezig met het plakkaat der Heeren Staten te overtreden, waarbij den jongelieden verboden werd »by doncker langs de straten te gaen, met getrocken swaerden in de hant ofte met geladen roers ende andere ongewoonlicke geweren, vechtende tegen de straten, breeckende der goeden luyden glasen ende aenrechtende andere onbehoorlickheden met kryten ende roepen." En als het daar nog maar bij gebleven was! Maar de Wilhem vervolgt: »Un certain N. Ouwerschie, [Nicolaas Jacobsz. Overschie, insgelijks een Indisch oudgast] qui demeure à Voorburg, fait l'amour à la

Susanne, à ce qu'on dit, et c'est luy qui sera leur conducteur, estant choisi pour commandeur [versta: opperkoopman] de la flotte des navires qui vont aux Indes. Chez luy logeront Messrs. Van Alphen et Couckebacker, et il a desia festiné sa maistresse ces jours passez. Il importe que les gens se comportent plus modestement en leur voyage, . . . afin que quelque desordre ne s'en suive." Met zulk een lofspraak tot afscheid, zien wij het jonge gezelschap aan boord gaan. Toevallig hooren wij zijn aankomst op Java weer door een ooggetuige verhalen. Den 8sten Juli 1645 schrijft Cornelis Weylant uit Batavia aan een vriend in Suratte: »De huysvrouw van d'Heer Caron, genaemt Constantia Boudaen, welcke door d'Heer Couckebacker in den Haech voor dien Heers requening getrouwt is, is alhier met het schip de Walvisch (waerop voor oppercoopman is uytgecomen d'Heer Overschie, à 150 guld. per maent) wel verschenen, en den 20sten dito [denkelijk Juni] naar Tayouan vertrocken. 't Is een seer soete ende schoone juffrouw, oock van treffelick geslachte. Haer Suster, die om haer 't accompagneren mede herwaerts gecomen is, heeft haer in den huwelycken staet begeven met Monsieur Coyet. D'Heer Carons huysvrouwe is oudt 19 ende de Suster 23 jaren; beyde droegense lockiens, comprides! Geseyde Overschie sal binnen 10 à 12 dagen naer Negombo vertrecken, om Vincq te verlossen." (*Navorscher*, X, blz. 218). — Het zal neef de Wilhem een pak van het hart genomen hebben, te hooren dat thans ook Susanna een man en rechten voogd had gekregen, die voortaan voor haar gedrag aansprakelijk was. De man, Frederik Coyet, is bekend genoeg. Hij is het, tot zijn ongeluk, geworden door het verlies van Formosa, waarvan hij na Caron gouverneur is geweest, van 1656—'62, en ook door het boekje, dat hij geschreven of althans in de pen gegeven heeft, »'t Verwaerloosde Formosa'', waarin hij de schuld van het verlies van zich af poogt te schuiven. Hij was een Zweed van geboorte en komt ook zoo in de huwelijksacte voor: »Getrouwd te Batavia, Juni 1645, Sr. Frederik Coyet, jm. van Stockholm met juff. Susanna Boudaens, jd. van 's Gravenhage''. (*Navorscher*, XV, 249). Toen hij trouwde

was hij opperkoopman aan het kasteel te Batavia, maar reeds in 1648 vertrok hij naar Formosa, aanvankelijk als Eerste Raad, waarschijnlijk van zijn vrouw vergezeld. Doch hij hertrouwde er in 1650 (*Navorscher*, XV, blz. 250). Ander bericht aangaande het sterven der levenslustige Susanna hebben wij niet. Het is ons goed te weten, dat haar althans de ellende en de gruwelen van den strijd tegen Coxinga gespaard zijn.

Er was voor Formosa nog geen gevaar te bespeuren, toen de jongere zuster in 1645 er heen voer, om er den echtgenoot, dien zij nauwelijks van aanzien kende, te gaan vinden. Hij had al een leven vol avonturen en zwaren arbeid achter zich. Men verhaalt dat hij als koksmat op een schip der Compagnie naar Batavia zijn loopbaan begonnen was, en van onder op door ijver en bekwaamheid zich omhoog had gewerkt. (*Kaempfer*, *Japan*, blz. 253, en Inleiding blz. 33) Ik durf dit niet verzekeren; maar hoe het zij, toen hij, in 1642 tijdelijk in het Vaderland teruggekeerd, aan H. Ho. Mo. verslag deed van den staat van Indië, mocht hij zich beroemen dat hij de Compagnie reeds 23 jaren diende, en daarvan 20 jaren in verschillende betrekkingen en laastelijk als opperhoofd in Japan had doorgebracht (*Valentyn*, V, 2e st. blz. 33). Van daar in 1641 naar Batavia geroepen, had hij zich daar slechts negen maanden als buitengewoon lid van den Raad van Indië opgehouden, om vervolgens met de retourvloot een keer naar Holland te maken. Zoo als wij zagen, hij vertoefde er niet lang. In 1644 was hij al weer in Indië terug, werd eerst met een zending naar Ceilon belast, (*De Jonge*, V, blz. 266) en daarna opnieuw naar Japan gezonden, maar thans als Gouverneur van Formosa. Daar ontving hij den 2^{den} Augustus zijn jonge gade. Hoe zij er zich op den duur gevoelde laat zich denken. Bij een juffrouw, in de residentie opgegroeid en aan de verstrooiingen en genietingen van het stadsleven gewend, konden het verblijf in zulk een uithoek en de omgang met de ongemaniëerde en zedeloze bedienden der Compagnie niets dan verveling en tegenzin wekken. Gelukkig dat haar echtgenoot er niet lang meer behoefde te blijven. In Januari 1647 vinden

wij hem reeds te Batavia terug, en als Raad van Indië werkzaam, om weldra in nog hooger post, in dien van Directeur-Generaal, gesteld te worden. Nu kon de jonge vrouw met haar stand tevreden zijn. Na de echtgenoot van den Gouverneur-Generaal was zij de eerste dame van Nederlandsch-Indië. Maar zij bleef niet lang in dit aanzien. Het gedrag van haar man en in het algemeen de gang van zaken onder het bestuur van den Gouverneur-Generaal Van der Lyn voldeed den Bewindhebbers in Nederland niet, en, zoo wij Tavernier moeten gelooven, die zich iets later een poos te Batavia ophield en aangaande Caron het een en ander hoorde en in zijn Reisverhaal (III, 2e partie, p. 80, 87) opteekende, bestond daartoe maar al te veel reden. Hoe dit zij, reeds in 1650 werd Van der Lyn, zoo het heette, op zijn verzoek teruggeroepen, en terzelfdertijd zijn vriend en vertrouwde, François Caron, in de bediening van zijn ambt geschorst. (*De Jonge*, VI, blz. vi). Beiden scheepten zich ten gevolge van dit besluit in Januari 1651 met hun gezinnen te Batavia in, en kwamen in den loop van het jaar in het Vaderland aan. Of Caron nog getracht heeft zich bij de Bewindhebbers vrij te pleiten, weet ik niet; zoo hij het deed, gelukte het hem geenszins; hij werd den 25sten September 1652, op zijn verzoek natuurlijk, uit den dienst der Compagnie ontslagen. (*Navorscher*, IX, blz. 168.)

Zoo was Constantia Boudaen, na een afwezigheid van zeven jaren, weer in Den Haag bij haar moeder en vrienden terug. Zij kon er in aanzien en weelde leven. Haar man stond als rijk bekend (*De Jonge* VI, blz. III) en ontving bovendien bij afrekening nog aanzienlijke sommen van de Compagnie, in 1654 van de kamer van Amsterdam niet minder dan 61.200 guld. (*Navorscher*, IX, 169). In de oogen der wereld onteerden hem zijn terugroeping en het ontslag uit den dienst volstrekt niet. Zelfs de Bewindhebbers bleven hem nu en dan over de belangen van den Japan-schen handel raadplegen. Zijn rijke ervaring maakte hem vooral over dit onderwerp aller vraagbaak. Reeds vroeger, in 1648, was op zijn naam een Beschrijving van Japan in het licht gegeven, maar, naar het schijnt, door misbruik van vertrouwen en zonder zijn

voorkennis; thans, in 1661, bezorgde hij er zelf een nieuwe en verbeterde uitgaaf van, die meermalen werd herdrukt, en overgezet in het Duitsch, het Engelsch en het Fransch. (Zie *Tiele, Mém. Bibliogr.* p. 259). Met dat al was hij misnoegd en onvoldaan. Misschien kwam wraakzucht in het spel, misschien was het geldzucht, of behoefte om werkzaam te wezen: zoo veel is zeker, dat, toen Colbert zich beijverde om voor Frankrijk een nieuwe Compagnie des Indes Orientales te stichten, Caron zich al spoedig liet overhalen om daartoe zijn medewerking te verleen. Niet lang te voren had hij geweigerd zich opnieuw in dienst van onze Compagnie te begeven; waartoe de Bewindhebbers hem misschien hadden aangezocht uit vrees voor hetgeen hij weldra stond te doen. Hij had zich toen verontschuldigd op grond van zijn hooge jaren, zijn gezin van zeven jonge kinderen, en den tegenzin van zijn vrouw tegen een nieuw verblijf in Indië (*Navorscher*, IX, blz. 168); maar dat dit slechts voorwendsels waren, zou spoedig blijken. Toen de Fransche Compagnie in 1664 werkelijk tot stand kwam, (zie *Clement, Hist. de Colbert*, p. 170 suiv.) vertrok hij naar Frankrijk en stelde zich daar onder de bescherming van den machtigen Koning. Dat was ook noodig; want in dienst van een vreemde mogendheid op Indië te gaan handelen was in Holland, volgens de plakkaten, voor een gewezen dienaar der Compagnie een misdrijf, waarop verbeurte van lijf en goed stond; en van een man als Caron was het vergrijp in dubbele mate voor den Staat nadeelig en strafwaardig. De Heeren van Amsterdam inzonderheid waren woedend op hem, en drongen op strenge toepassing der plakkaten aan. D'Estrades, de Fransche gezant, moest tusschen beide komen, om te verhinderen dat er op de goederen, die Caron had moeten achterlaten, van wege de Staten beslag werd gelegd. (*Mem.* III p. 304). Gelukkig voor hem kon men op dit oogenblik, bij het gevaar dat den Staat van de zijde van Munster en van Engeland dreigde, de gunst van Lodewijk XIV niet missen, en zoo mocht hij zijn huis in Den Haag en zijn meubelen en verdere goederen onverlet te gelde maken. Hij moest nu echter voor goed van vaderland veranderen en ook zijn gezin naar Frankrijk

laten overkomen. Hij deed het; en in den loop van het jaar 1666 kwam Mevrouw Caron met haar kinderen naar Parijs en vestigde er zich voor haar leven. Hij vertrok ter zelfder tijd naar Indië, vooreerst naar Madagascar, dat tot zetel en uitgangspunt der Compagnie bestemd was. (Zie de *Holl. Mercurius* van 1666, blz. 183, en van 1667, blz. 10). Maar het was alsof het geluk hem op zijn ouden dag den rug toekeerde. Van den aanvang af trof hem tegenspoed, en ontmoette hij van zijn Fransche onderhoorigen, die hem benijdden, niets dan tegenwerking. De berichten, die zijn vrouw van hem ontving, waren meestal ongunstig.

Haar nieuwe leven daarentegen was bijzonder aangenaam en naar haar smaak. Zij genoot van de vermaken der wereldstad, en haar gastvrij huis werd door de talrijke vrienden en bekenden uit Holland, die zich te Parijs kwamen verlustigen, bij voorkeur bezocht. Zij had zeven kinderen, drie zoons, waarvan de twee oudste den vader vergezelden, en vier dochters, en daaronder een aankomend meisje, dat bijzonder in den smaak viel. Het is de juffrouw Caron, in wier lof onze schrijver uitweidt. Of hij mevrouw haar moeder al in Den Haag had leeren kennen of eerst nu te Parijs haar kennis maakte, is onzeker. In geen geval was het voor iemand als hij moeilijk den toegang tot het gezin te bekomen. De toon was er vrij, de omgang ongedwongen, galanterie niet buitengesloten. De moeder gevoelde zich nog jeugdig en was de herinneringen van haar jeugd getrouw gebleven; de dochter aardde naar haar moeder en zag zich omringd van aanbidders. Toen onze schrijver het getal van dezen kwam vergrooten, was er reeds herhaaldelijk sprake geweest van haar uit te huwelijken; niet minder dan vier pretendentes dongen te gelijk naar haar hand, zoo verzekerde althans de moeder aan Chr. Huygens, een half jaar voordat Droste te Parijs kwam. Onder die vier was de meest begunstigde een Hollander van aanzien, Adriaan van Vredenburg, een zoon van den Delftschen burgemeester Jacob Vredenburg van Adrichem, wiens ééne zuster met Harper Maartensz. Tromp, en de andere met Johan Boreel, oudsten zoon van wijlen den Ambassadeur te Parijs, gehuwd waren. De pretendent

meende het ernstig genoeg, naar het schijnt; maar zijn zwagers, zoo geloofde ten minste Christiaan Huygens, waren met de verbintenis niet ingenomen. Ten slotte kwam er dan ook niets van, evenmin als van de voornemens der drie andere minnaars. Toen onze schrijver Parijs bezocht, was de hand der jonge schoone weer vrij, en hij had er naar kunnen dingen, zoo hij gewild had. Maar hij schijnt zich niet ernstig te hebben verklaard; hetzij dat trouwen, zelfs met haar, niet in zijn levensplan lag, hetzij dat hij zich een zoo groot geluk niet waardig keurde. Hoe hij haar den ganschen winter het hof maakte, verhaalt hij zelf; tegen het voorjaar ging hij met zijn reismakker den voorgenomen tour door Frankrijk voortzetten, maar hij kon het niet van zich verkrijgen naar het Vaderland, werwaarts hij onverwachts en dringend teruggeroepen werd, heen te gaan zonder nog eerst de aangebedene vaarwel te zeggen; hij nam de terugreis, hoe ongelegen het hem viel, over Parijs, en verlette daar »om haer alleen" drie dagen (y 1914). Vreemd genoeg, hiermee was deze episode in zijn leven voor goed gesloten. Hij bewaarde in zijn hart de herinnering aan zijn verliefdheid en aan de vreugd in het bijzijn der geliefde genoten; maar verliefd schijnt hij niet langer geweest te zijn; van het voortzetten der betrekking of van gestadige briefwisseling vernemen wij althans niets. Eerst elf jaren later, bij een tweede bezoek aan Parijs, zag hij haar weder, in de huiskapel van onzen gezant, zonder haar terstond te herkennen (y 4852); en toen de kennis vernieuwd was, keerde toch de vroegere vertrouwelijkheid niet terug.

Er was dan ook voor de jonge dame in die elf jaren heel wat voorvallen. Kort nadat Droste in den zomer van 1669 afscheid van haar had genomen en voordat het jaar nog ten einde was, had zij haar hand geschonken aan een protestantsch edelman, wiens familiegoederen in Normandië lagen, La Ferté genaamd. Met hem bracht zij haar dagen beurtelings op het land en in de hoofdstad door: op het stille land zeker niet met veel genoegen, want Chr. Huygens schrijft eens, dat zij bij haar terugkomst te Parijs zoo gelukkig was »qu'elle ne pouvoit parler." Als wij zijn broer Constantijn zullen gelooven, stond het

haar ook niet aan, zoo alleen met haar man te leven; zij was verslingerd aan de verstrooiingen en de galanteriën van de groote wereld. Dat bemerkte onze schrijver insgelijks. Al was zij voor hem niet meer die zij vroeger geweest was, hij kon wel zien, zegt hij: »wie dat haar minnaer was”, en dat was haar echtgenoot niet. Het was de heer van Sterrenburg, onze toenmalige gezant, over wien zie de aantek. op *y* 4819. Ook haar moeder was dezelfde gebleven: niet-tegenstaande het klimmen van haar jaren lag zij bij de Huygensen onder verdenking van nog steeds vrij galant te zijn. (*Journal*, I blz. 109 en elders). Zij was thans weduwe. Haar man was in 1673 noodlottig aan zijn eind gekomen. Van zijn verblijf in Indië in Franschen dienst had hij niets dan ellende beleefd; voortdurend had hij met tegenspoed en met tegenwerking te kampen gehad; aanvankelijk had hem de regeering nog gesteund en met eerbetoon onderscheiden, in 1671 waren hij en zijn tweede zoon zelfs ridders van de orde van St. Michiel gemaakt, maar met den aanhoudenden tegenspoed waren hem ook die steun en dat vertrouwen ontvallen, en in 1672, toen de oorlog tusschen Frankrijk en onze Republiek uitbrak, werd hij uit zijn post teruggeroepen. Hij verlangde op dat oogenblik niets liever, hij was zijn betrekking meer dan moede. Maar zijn ongeluk was daarmee niet uit. Hij kreeg voor de terugreis een oud versleten schip, dat na een langdurige reis ten slotte zoo lek was geworden dat het niet langer zee kon houden en den Taag moest binnenvallen, maar bij het binnenkomen stootte het op een ondiepte en verging, waarbij een aantal scheepslieden omkwamen en onder dezen ook hij zelf. Zijn zoon ontkwam, en uit diens mond schreef later Rumpf het verhaal van de toedracht op, waarvan het bovenstaande een uittreksel is. (Vgl. den *Holl. Mercurius* van 1673 blz. 61.) Voor het gezin, dat zich misschien het verlies van zijn hoofd wel getroost zou hebben, was het verlies van het goed een zware slag. De geredde zoon verhaalde daaromtrent aan Rumpf het volgende: »dat hy in die geleden schipbreuck niets van al hadde kunnen salveeren, genoeg te doen hebbende gehad van syn leven te redden. Dat oock syn oudste broeder uyt Oostindiën over lant

jongst aengekomen, het groote ongeluck hadde gehadt van door d'Arabiers geheilycken gespolieert geweest te syn, alsoo uyt onvoorsichticheyt de caravane om tyt te winnen gequitteert hebbende, alleen hadde getracht door te raecken. Beclaechde sich verder, dat den Coninck ende d'Oostindische Fransche Compagnie sich al vry ondancckaer aenstelden tegen hen ende haer vrouw moeder omtrent het beloofde erkennen van syn vaeders gepresterde diensten." Zoo was de familie meer en meer in druk en in verval geraakt. De zoons zagen èn in Frankrijk èn in Nederland elke loopbaan voor zich gesloten. De oudste ging in 1674 een huwelijk aan met de dochter van een juwelier, een vermogend man, »mais d'ailleurs de condition peu relevée", zegt Huygens, en hij voegt er bij: »je crois que la Noblesse de Normandie ne sera pas bien aise de cette alliance". Hoe weinig overeenstemming er overigens tusschen de leden van het gezin bestond, bleek terzelfder tijd uit het gedrag der tweede dochter, Constance; zij vluchtte uit haars moeders huis naar een klooster en zwoer het Protestantsche geloof af. In zulken toestand en onder zulke omstandigheden vond onze schrijver in 1680 de familie van zijn geliefde van voorheen terug. Eer hij voor de derde maal Parijs bezocht, in 1698, was zij verstrooid en tot armoe vervallen. Voornamelijk ten gevolge van het herroepen van het Edict van Nantes. De moeder en enkele der kinderen hadden zich naar den gewetensdwang geschikt en de Roomsche religie aangenomen; maar de meeste waren hun godsdienst getrouw gebleven en weggevlucht. Het eerst kwamen een getrouwde dochter, de Villerest, en de jongste, die nog ongehuwd was, in Holland aan, omstreeks October 1686. Weldra volgde de tweede zoon, de ridder van St. Michiel. Daarna vluchtte naar Engeland mevrouw de la Ferté met haar vier kinderen, maar zonder haar echtgenoot, die waarschijnlijk zijn vermogen en het verblijf in zijn land wel een mis waard had gekeurd. (vgl. het *Journal* van Huygens, I blz. 78). Zij was zoo van alles ontbloot, dat zij bij haar komst te Londen een kleinigheid, zestig gulden, van de protestantsche gemeente moest leenen (*Journal*, I blz. 79). In dien treurigen toestand trof haar

Constantijn Huygens de jongere aan, toen hij in 1689 in het gevolg van den zegepralenden Willem III te Londen kwam. Uit een aantal plaatsen van zijn *Journal* vernemen wij, hoe arm en verlaten de eens gevierde toen was. Zij was ook verre van onbesproken. De ergdenkende schrijver van het *Journal* verzuimt niet al wat hij tot haar nadeel hoort en ziet op te teekenen. Tot haar lof schijnt hij niets te hebben waargenomen. Hij had spoedig van haar genoeg, en was blij toen zij naar Holland wegtrok. Daar vond zij een beter onthaal bij zijn broer Christiaan, die zich sedert eenigen tijd voor goed in Den Haag had gevestigd. Zij logeerde nu en dan bij hem buiten, op Hofwijk, (*Journal*, II, blz. 131) tot ergernis van Mevrouw Constantijn Huygens, die er schande van sprak in de brieven aan haar man. »Had een brief van myn vrouw (lezen wij in het *Journal*, op 2 Juli 1693, II blz. 229). Schreef dat Broer wederom mad^e. la Ferté buyten by hem hadde, en syn hart met haer wel soude konnen ophalen, want dat men seyde dat sy niet seer cruelle en was.” De lezers van het *Journal* weten, hoe treurig de laatste dagen van broer Christiaan zelf waren; hij stierf onder ziel- en lichaamslijden in Juli 1695. In zijn uitersten wil bedacht hij, tot ergernis alweer zijner bloedverwanten (II 504), niet slechts mad^e. la Ferté, maar al zijn gerefugiëerde nichten. De neven, hoe behoeftig ook zij waren (zie *Journal*, II 95, 338), moesten voor zich zelf zorgen en ontvingen niets. »Aen myn Nigte Madame de la Ferté (zoo lezen wij in het testament, bij *Schinkel*, *Nadere bijzonderheden*, blz. 55 en 60) legateere ick de somme van twee duy-sent guldens, en noch vyff hondert guldens aen haer oudste dochter, die ick [onder welke andere omstandigheden!] ten doop geheven hebbe.” »Aen myn Nigten Madame de Villerets ende juffrouw Caron legateere ick yder een somme van drie hondert guldens”. Wij verheugen ons, die gehechtheid aan oude vrienden op te merken in een man als Christiaan Huygens, dien wij zoo gaarne hoogachten, en wij luisteren niet naar den achterklap van zijn kleingeestigen broeder en schoonzuster. Nog gunstiger doet zich de oude Constantijn, de vader, in zijn gedrag jegens zijn arme nichten aan ons

voor. Het laatste briefje van zijn hand dat ik ken, van 17 Januari 1687, — hij stierf den 28sten Maart daaraanvolgend — met bevende hand geschreven, is gericht aan Mevrouw de Villerets en haar zuster, de twee eenige van de familie die zich toen in Den Haag bevonden; het begeleidde een versnapering en luidde aldus: »Ce petit dejeuner, dont ma fille de Sint Annaland [dezelfde wier bruiloft hij in der tijd beschreven had: zie de aantek. op ƴ'829] s'est avisée de me regaler, me semble trop joly pour moy, qui commence à me remettre en train de la Boterhamme du matin. Je vous supplie, mes dames mes cheres cousines, d'agreer que je vous transporte cet illustre present, au moins pour vous donner à rire. C'est icy la première main que je mets sur le papier depuis trois semaines. J'espere qu'elle ira se renforçant et deviendra plus capable d'ayder à vous tesmoigner, aux occasions de mon petit pouvoir, que je suis vostre tres obeissant serviteur etc." Er zijn menschen, en zij behooren tot de edelste, die met het klimmen der jaren steeds zachter van inborst en beminnelijker worden: het komt mij voor dat Constantijn Huygens er zoo een was. Dien indruk maken de talrijke brieven uit zijn laatste levensjaren althans op mij. Wij zouden willen weten, of ook onze schrijver zich het gezin heeft aangetrokken, waarin hij te Parijs zoo gastvrij ontvangen was en zoo innig genoten had, en dat nu zijn vriendschap en hulp maar al te zeer behoefde, en of hij inzonderheid voor haar, aan wier jeugdige bevalligheid hij op zijn ouden dag niet denken kon zonder nog in vuur te geraken, nu zij, arm, met hem, rijk, in dezelfde stad woonde, gedaan heeft wat een goed man in zulk een geval behoort te doen. Wij vertrouwen dat zij overleden was, eer hij de rijmelarij in het licht gaf, waarin hij haar en zijn liefde voor haar ruchtbaar maakte. Een enkel woord van medelijden met den tegenspoed, waarin zij later vervallen was, en waarin hij ze toch zeker ook gekend heeft, had hem wel uit het hart en uit de pen mogen vloeien.

ƴ 1393. d'Opera]. Ik geloof niet, dat in ons land onze schrijver nog een opera had kunnen bijwonen. In Frankrijk gaven nu en dan Italiaansche gezelschappen zangspelen, die den naam van opera

verdienden, sedert 1647, toen er l'Orfeo van Zarlino vertoond werd. Maar de Opera, waarheen Droste zijn dames begeleidde, was waarschijnlijk de Fransche, waarvoor zekere Abbé Perrin omstreeks dezen tijd octrooi van Lodewijk XIV verkreeg. Zie verder de aantek. op *ƴ* 4870.

ƴ 1417. kerremis... van Sint. Germain.] Zie de aantek. op *ƴ* 1607.

ƴ 1420. daer... maskers welkom waeren.] »Alleren masque au bal», was zeer gewoon. Vgl. *Journ. d'un Voyage à Paris*, p. 49, 66 etc.

ƴ 1427. tot Foubert in 't Ryschool.] Bij de Franschen heet zulk een inrichting eene Académie: men leert er al wat een jong mensch, die officier wil worden, kennen en kunnen moet. Onze schrijver zegt ons hier, en in *ƴ* 1621 en '22, wat hij er alzoo geleerd heeft; hoeveel hij er betaalde, geeft hij in *ƴ* 1306 op. In het *Journ. d'un Voyage à Paris* is van zulke Academiën herhaaldelijk sprake, p. 42, 43 etc., waarheen ik tot nadere inlichting verwijs. — Foubert was protestant, en om die reden trok zijn school bij voorkeur onze landgenooten aan; wij weten toevallig van eenige andere meer, die er zich ter zelfder tijd met Droste oefenden. Hij noemt, *ƴ* 5123, een zijner Fransche kameraden, d'Osson, d. i. François de Jaucourt, marquis d'Ausson, een Hugenoot, die later de Staten-Generaal als officier gediend heeft, en Mémoires heeft nagelaten, welke in handschrift in de Bibliotheek der Leidsche Universiteit worden bewaard. In deze *Mémoires* maakt Jaucourt ook van zijn leerjaren in de Rijschool gewag, maar hij gedenkt er onder zijn makkers Droste niet, zoo als deze zijner gedenkt. Ik wil het voornaamste van hetgeen hij, de Academie betreffende, heeft opgeteekend, hier overnemen. »A la fin de 1668 je passay du College à l'Academie de Paris, pour y faire mes exercices.... J'entray à l'Academie de Foubert et de Roquefort; M. de St. Fort, le principal associé, estoit desja mort et les deux autres se separerent peu de temps après, et je restay auprès de Foubert. J'eus pour maistres d'armes La Salle et Morin, pour la danse les Mayeux, pour la pique

et le mousquet Beaufort, que j'ay veu depuis dans les troupes ingénieur et capitaine d'infanterie, pour voltiger un nommé Jolly, qui montrait aussy à la grande escurie, pour les mathematiques un Mr. Charuel. Voicy les noms des camarades dont je me souviens . . . [eerst verschillende ons onbekende Franschen, vervolgens].. plusieurs Hollandois: Van der Myle, tué depuis dans le mail de la Haye par un Comte de Dohna, [den 26sten October 1671: zie den *Holl. Mercurius* van dat jaar, blz. 145] deux Vandernats frères, un Ripperda, si gros qu'il n'y avoit que deux chevaux dans l'Academie qu'il pust monter, Van Essen, pris depuis au combat de Seneffe et qui, étant mené à feu Mr. le Prince de Condé, me sauta au col dans son antichambre, où il me reconnut. Quelques Anglois . . . quelques Allemands aussy . . ." — Van nog een ander Hollander, die iets later dezelfde rijsschool bezocht, verhaalt ons Rumpf in zijn *Journal*, op 10 Augustus 1672, een niet onaardige bijzonderheid. »Monsieur Faubert, die de voornaemste gereformeerde Reyschool houdt, verhaelde ons onder andere discoursen, dat eenighe maenden voor desen oorlogh de oudste heer Hoeuft (de dicke, om te distingueren, in de wandeling genaemt) uyt Den Haag, by syn Ed. leerende te paerdt ryden, en tot zynent in compagnie van Mr. de Brickmo in 't regiment van Mr. de Turenne, op de caemer in onderspraeck zynde over den aenstaenden oorlogh, hy, Faubert, tegens Brickmo geseyt hadde: »indienje in den aenstaenden Hollandschen oorlogh desen seer braven en eerlycken Hollander gevangen krygt, soo versoeck ick datjem sonder rantsoen te pretendeeren sult laeten vrygaen", ende dat Brickmo oock zulx hem hadde beloofd, sonder dat hy of de heer Hoeuft gedachten dat hetselve eens soude gebeuren. Verklaerde verder, dat evenwel Brickmo, den voors. Hoeuft in een rencontre jongst nevens meer andere gevangen gekregen hebbende en syne belofte indachtig zynde, den selven met het betalen maer alleen van eenige weynige Louis tot drinckgelt voor syne ruyters, om syne kleeren te racheptteeren, gulhartigh hadde vry laeten gaen." — In 1682 kwam Foubert met zijn zoon naar Engeland en richtte daar een soortgelijke Academie op, ten einde de jonge Engelsche edellieden in de gelegen-

heid te stellen van in hun land de opleiding te vinden, die zij anders met groote onkosten in Frankrijk gingen zoeken. (*Evelyn*, I p. 512). Ik zou echter vermoeden, dat hem vooral de religie tot het uitwijken uit zijn vaderland bewogen heeft. — In het *Journal* van Huygens komt meermalen (II blz. 325 en elders) een Foubert voor, die in paarden schijnt te handelen. Waarschijnlijk is deze de zoon van den directeur der Academie, die ook bij *Evelyn*, (I p. 541) als groot paardenkenner geroemd wordt.

ƴ 1441. Het Koninklyk Paleys]. Het was in 1636 door den architect Le Mercier voor den kardinaal Richelieu gebouwd, en eerst l'hôtel de Richelieu en vervolgens le Palais-Cardinal genoemd; het werd door den kardinaal in 1639, en nog eens bij zijn testament, aan Lodewijk XIII geschonken. Lodewijk XIV, die er tijdens het regentschap van zijn moeder met zijn hof gewoond had, vanwaar het den naam van Palais-Royal heeft gekregen, heeft het nog aanmerkelijk uitgebreid en verfraaid, en daarna, in 1692, aan den Duc de Chartres, later Duc d'Orléans, ten geschenke gegeven. Zie *Germaine Brice, Descript. de la ville de Paris*, 6e edit., 1713, I p. 157.

ƴ 1444. 't graft (van Richelieu.)] De kardinaal, die aan het verbouwen van het Collège der Sorbonne groote sommen had besteed, beschikte, dat hij daar ook zou worden begraven. Boven zijn graf in het koor der prachtige kerk is een even prachtig gedenkteeken opgericht, het werk van Girardon, dat eerst in 1694 voltooid werd. Zie het aangeh. boek van Brice, II p. 416.

ƴ 1445. metselwerk.] Onjuiste overzetting van »ouvrage de massonnerie.» — De schrijver spreekt hier van le collège des quatre nations, dat Brice beschrijft in zijn aangeh. boek, III p. 201.

ƴ 1447. Hendriks beelt.] Het werd door zijn zoon Lodewijk XIII op den Pont-Neuf opgericht, en eerst in 1635 geheel voltooid. *Brice*, III 240.

ƴ 1449. dat van Lodewijk.] Zie over dit ruitersstandbeeld, waarvan het paard door Ricciarelli (voor een beeld van Hendrik II ontworpen), en de persoon door Biard le fils vervaardigd is, *De la Force, Descr. de Paris*, IV, p. 429.

ƴ 1452. door verplichte vrienden.] Denkelijk heeft de

schrijver de beelden in marmer en in brons op het oog, door den Duc de la Feuillade voor Lodewijk XIV opgericht, waarvan het meest beroemde de Place des Victoires versierde. Hij verwacht dan echter wat hij in zijn later en wat hij in dit eerste bezoek te Parijs aanschouwde.

Ƴ 1453. Luxembourg.] Dit paleis, dat eigenlijk le Palais d'Orléans heet, wordt doorgaans le Luxembourg genoemd naar het hôtel, op welks plaats Maria de Medicis, weduwe van Henri IV, het tusschen 1615 en '20 gebouwd heeft. In het *Journal d'un Voyage à Paris* wordt het in zijn bijzonderheden beschreven, en te recht geroemd als »un monument si auguste, qu'on en parlera en tous ages". p. 67.

Ƴ 1453. Reyser.] Zoo ook in Ƴ 1881, om de maat, voor het meer gewone: reiziger.

Ƴ 1454. kunst van Rubbens.] Een beschrijving dezer schilderij komt voor in *De la Force, Descr. de Paris*, VII p. 168 suiv.

Ƴ 1455. het Schouwspel... van Flora.] »Le ballet royal de Flore", door Benserade geschreven, die daarmee van die soort van dichtwerk, waarin hij veel geleverd en boven allen uitgemunt had, zijn afscheid nam, gelijk hij in een »rondeau aux dames" aankondigde. Het werd gegeven in Februari 1669, zoo als onze schrijver ook aantee kent. De eerste soortgelijke vertooning, die in het volgend jaar aan het Hof plaats had, was door niemand minder dan Molière ontworpen, namelijk *les Amants Magnifiques*; uit welk stuk de lezer, die Benserade's *Oeuvres* niet bij de hand heeft, zich een denkbeeld kan vormen van hetgeen zulke balletten eigenlijk waren. Vgl. *Bazin, Vie de Molière*, p. 164. — Sedert 1670 danste de koning niet meer in het openbaar: zie *Voltaire, Siècle de L. XIV*, Chap. XXVI, p. 284.

Ƴ 1457. Armagnac.] Zie over hem Ƴ 2113 en de aantek. daarop. — Het bevallig dansen was in zijn familie een erfelijke begaafdheid. Zijn oudste zoon, de graaf de Brionne, was, volgens Saint-Simon, I p. 287, »le premier danseur de son temps". — Rassin is denkelijk de latere echtgenoot van Juffr. Boreel (Ƴ 1310). — Over Villeroy, »le charmant", later als Maréchal de France zoo treurig vermaard, en over zijn verbanning naar Lyon in 1672, schrijft Mme de Sévigné aan haar dochter, 10 Fevrier 1672. — Beauchan, danser van beroep,

was in zijn vak een groot man. De Hertogin van Orleans noemt hem onder de artistes, die zij bij haar komst in Frankrijk in 1671 aantrof en wier weerga zij niet meer zien zal, in éénen adem met Lulli, Molière, la Chamellé, Baron. (*Corr. de Madé., trad. par Brunet, Par. 1855, II p. 30.*)

Ƴ 1465. Hy was soo wel gemaekt.] »Le Roi était bien bâti: il avait de belles jambes, de jolis pieds, une figure agréable et toute naturelle, sans la moindre affectation, une voix charmante, ni trop forte ni trop faible”. Zoo beschrijft hem, na zijn dood, zijn schoonzuster, de Hertogin van Orleans, *Corresp. II p. 44.*

Ƴ 1467. naekt.] Dat Lodewijk XIV, en hij niet alleen onder de vorsten van zijn tijd, bij zijn »lever” en »coucher”, dat wezenlijke plechtigheden waren, hovelingen en zelfs vreemden toeliet, is bekend genoeg.

Ƴ 1472. een vremt gesant.] De ondersteuning, door Frankrijk aan de Venetianen gedurende de eindelooze belegering van Candia verleend, is bekend. Zie *Henri Martin, Hist. de France, XV p. 275.* Niet lang na het gehoor van Morosini bij Lodewijk XIV, waarvan onze schrijver getuige was, ging het eiland echter bij capitulatie aan de Turken over.

Ƴ 1476. Het ydele gelaet.] Volgens Kilian beteekent ghelaet gestus, vertooning. Dit bedoelt onze schrijver met het woord hier en in Ƴ 1721 en 5545. — Als hij zelf niet ooggetuige was geweest van wat hij verhaalt, zouden wij geneigd zijn zulk een speelschheid, als hij aan den grooten koning, ten aanschouwen van zijn hofstoet, opmerkte, in twijfel te trekken. De overige ceremoniën, die hij beschrijft, zijn de gewone en bekende.

Ƴ 1496. 't paleis van Sint-Germyn.] Het Château-Royal van St. Germain en Laye, vier à vijf Fransche mijlen van Parijs. Vgl. Ƴ 1518. — Welke kameristen (d. i. spelers, comedianten,) onze schrijver er zag, la Troupe Royale, of la Troupe du Roi, van welke laatste Molière de chef was, kan ik niet zeggen.

Ƴ 1496. tooneel stof.] Een tooneelstuk. Zoo spreekt onze schrijver elders, Ƴ 1718, van bijbel stof, in den zin van vertooning aan den bijbel ontleend, en noemt Huygens zijn gedichten over bijbelsche onderwerpen: Bibel-stof.

Ƴ 1499. De vrouw van Montespan.] Zie de aantEEK. op Ƴ 1556.

Ƴ 1503. De Hartog van Aumont.] Louis d'Aumont et de Rochebaron heette bij het leven zijns vaders, den maarschalk, die eerst in het volgend jaar overleed, marquis de Villequier, zooals in de kantteek. gezegd wordt. — Dat het ook voor hen die buiten den hofkring leefden, zooals de dames Caron, niet onmogelijk was tot het bijwonen van een divertissement royal door een hoveling geïntroduceerd te worden, weten de lezers van Molière uit den *Bourgeois Gentilhomme*, waarin Dorimène Mad. Jourdain vraagt, of zij geen lust heeft »de venir voir un de ces jours avec mad^{elle} sa fille le ballet et la comédie que l'on fait chez le Roi”, en haar voor dat geval »les meilleures places de la salle” belooft.

Ƴ 1510. Prins van 't bloet.] Dezelfde die in Ƴ 1512 Anguyen genoemd wordt, de zoon van den grooten Condé.

Ƴ 1527. Afgesant.] Dezelfde die in Ƴ 1530 Bloemendael wordt genoemd, namelijk de Geheime Rath van den Keurvorst van Brandenburg, Christoph Caspar von Blumenthal, die, na twee vroegere zendingen, thans in 1668 voor de derde maal naar Parijs was afgevaardigd en met Lionne onderhandelde. Zie *Vehse, Gesch. d. preussischen Hofes*, I, 234.

Ƴ 1544. Mascaron.] Als op den kant de dag niet stond aangeetekend, zouden wij voor onzen auteur hebben gehoopt, dat hij bij de beroemde preek, die Mascaron op den eersten Zondag in de Vasten van 1669 uitsprak, tegenwoordig was geweest, waarin deze den grooten koning over het leven »met syn Meestressen” zoo moedig en tevens zoo voorzichtig de waarheid zeide. In dat geval zou de distractie van den koning, waarvan in Ƴ 1548 en vlg. sprake is, om de behandelde stof des te opmerkelijker zijn geweest.

Ƴ 1553. De benden van syn huys.] »La maison du Roi.” Van 1664 dagteekent de hervorming der vroegere onkrijgshaftige gardes du corps in een corps d'élite, dat een eerste plaats in het Fransche leger inneemt. Zie over dit onderwerp, *Rousset, Hist. de Louvois*, I p. 217 suiv. Lodewijk XIV was aan het »Régiment du

Roi", gelijk het heette, zeer gehecht: uit de *Mémoires de Saint-Simon*, XII p. 52, 61 en elders, leeren wij, dat hij er zich tot in de kleinste bijzonderheden van toerusting en oefening aan gelegen liet liggen.

Ƴ 1556. kantteek.] De schrijver verbetert hier, bij nader inzien, de fout in den tekst begaan. Tijdens zijn bezoek aan Parijs was 's Konings liaison met Mme de Montespan eerst onlangs aangeknoopt en nog een diep geheim, en onderging de ongelukkige La Vallière de vernedering nog niet van met haar mededingster saam te gaan. Dus moet ook Ƴ 1499 niet al te letterlijk worden opgevat: ik twijfel zeer, of 's Konings gemeenzaamheid met Mme de Montespan toen reeds zoo in het ooglopend is geweest, dat Droste hun verhouding kon vermoeden.

Ƴ 1571. Ook sag ick... Louis... eeten.] Als men de verhalen van de Hertogin van Orleans en anderen mag gelooven, was het soms de moeite waard dit te zien. »Le Roi (schrijft de Hertogin, II p. 37) et feu Monsieur... étaient de grands mangeurs. J'ai vu souvent le Roi manger quatre pleines assiettes de soupes diverses, un faisan entier, une perdrix, une grande assiette de salade, deux grandes tranches de jambon, du mouton au jus et à l'ail, une assiette de pâtisserie, et puis encore du fruit et des oeufs durs".

Ƴ 1586. de waert.] Zoo noemt onze schrijver meermalen den gastheer.

Ƴ 1597. verheve steden.] »En relief." Ik vermoed dat onze schrijver in de Grande Galerie du Louvre toegelaten zal geweest zijn, en wel in dat gedeelte, waar de plannen der voornaamste vestingen van Europa werden bewaard. Brice geeft er deze beschrijving van: »Ces plans marquent en relief les moindres parties des travaux et des edifices particuliers des villes... Jean Berthier a fait la plûpart de ces plans." *Descr. de Paris*, I p. 118. Hij voegt er bij, dat zij niet dan met bijzondere vergunning te zien waren, hetgeen misschien de handelwijs van den valet de chambre opheldert, over wien Droste zich beklaagt. Het »heerschap" van Ƴ 1600 zou dan le Conseiller d'état, M. le Pelletier, kunnen wezen, van wien de vergunning tot het bezichtigen gevraagd moest worden.

Ƴ 1607. de kermis... van St. Germain.] Uitvoeriger handelt hierover een Engelsch geneeskundige, Dr. Martin Lister, die eenige jaren later dan Droste Parijs bezocht en beschreef. »We were in Paris», zegt hij, »at the time of the Fair of St. Germain. It lasts six weeks at least. The place, where it is kept, well bespeakes its antiquity, for it is a very pit or hole, in the middle of the Faubourg, and belongs to the great Abbey of that name. You descend into it on all sides, and in some places above 12 steps... The Fair consists of most toy-shops and Bartholomew-fair ware, also fiance and pictures, joiners work etc.. many shops of confectioners, where the ladies are commodiously treated. The great Rendez-vous is at night, after the Play and Opera are done, and raffling for all things vendible is the great diversion, no shop wanting two or three raffling-boards. Knavery here is in perfection as with us: as dextrous cut-purses and pick-pockets». (*A Journey to Paris* in 1698, p. 175). Vergelijk hiermee de beschrijving in *Journal d'un Voyage à Paris*, p. 69 suiv.

Ƴ 1608. 't Hof... geseten in een kring.] In den Bladwijzer wordt deze uitdrukking verduidelijkt: »Cercle royal, in was.» — In 1680 bezocht Claude Moriset de Leidsche kermis met zijn »cirkel royall, in levensgrootte en habyt, te weten: de Koning en Koningin van Frankrijk, de Dauphin en Dauphine, de Hertog en Hertogin van Orleans, de Koningin van Spanje enz.» (Mededeeling van den heer R. Elsevier).

Ƴ 1611. Myn macker.] Berckhout, vgl. Ƴ 1265 en 1618.

Ƴ 1623. de gemeene Koets.] »Le coche», wat later de diligence heette. In dezen tijd reden zulke wagens van Parijs in verschillende richtingen tot aan de grenzen. De ondernemer was zekere Blavet. Toen in 1672 de heer Adriaan Paets als gezant der Staten-Generaal naar Spanje reisde, gaf Rumpf, de ons reeds meermalen voorgekomen secretaris van legatie te Parijs, hem den raad »syne gesaementlycke paerden, die hy uyt Hollant hadde medegebracht en alreeds seer gefatigeert waeren, aan d'Heer Blavet te verkoopen en desselfs huer-coetsen tot Sebastiaen te nemen.» — Onze schrijver maakte van den wagen niet verder dan tot Orleans gebruik.

Ƴ 1630. de vrouw van Halgouet.] Wie deze dame was, en in welken rang zij te Nantes leefde, weet ik niet; haar familie, de Halgoët, behoorde tot de aanzienlijkste van Bretagne: eene Madeleine de Halgoët was de gemalin van den Duc de Coislin.

Ƴ 1634. scheep Bordeuws.] De schrijver bedoelt, dat hij, na tot Blaye te paard gekomen te zijn, zich van daar met een vaartuig naar Bordeaux liet overzetten.

Ƴ 1638. Marmande en ook Salon.] In de opgaaf der bezochte plaatsen let de schrijver meer op de maat dan op de volgorde in ligging. Marmande ligt in het departement Lot et Garonne aan laatstgenoemde rivier, en Salon in Bouches du Rhône, ten NW. van Marseille.

Ƴ 1651. Thoulouse heeft een kerk.] De kerk van de Cordelieren. Wat onze schrijver van de daar bijgezette lijken zegt, wordt veel uitvoeriger verhaald door Golnitzius, in zijn *Ulysses Belgico-Gallicus* (L. B. 1631), p. 592.

Ƴ 1656. sluysen en een vaert.] Het beroemde Canal du Midi, begonnen in 1661, voltooid in 1681, met 64 sluizen en tal van andere merkwaardige werken, door Riquet aangelegd. Zie over het doel, dat Colbert met den aanleg van het kanaal beogde, het VIII^{ste} hoofdstuk van *Clément's Vie de Colbert*.

Ƴ 1659. Nismes.] Wat onze auteur van de oudheden van deze stad en haar omtrek, den Pont du Gard in het bijzonder, meldt, behoeft geen toelichting. Evenmin wat hij van Avignon en Orange aanstipt. Ieder reiziger ging ze toen en gaat ze nog altijd zien.

Ƴ 1671. 't Beelt van Diana.] Van dit beeld vind ik in de door mij nageslagen reisbeschrijvingen, met Golnitz te beginnen, geen melding.

Ƴ 1678. de rest.] »Les restes”.

Ƴ 1679. Cheisen en Beaufin.] Le Sieur de Beaufin was een der voornaamste edelen van Orange: zie *Chambrun, Relation de ce qui s'est passé au rétablissement d'Orange*, p. 38. Huygens, die hem in 1665 aldaar had aangetroffen, bleef vervolgens met hem in gestadige briefwisseling. In 1676 stond hij voor een zijner zonen

naar den post van Advokaat-Generaal bij het Parlement van Orange. Een oudere zoon was page bij Willem III geweest en sneuvelde voor Nijmegen in 1672: zie den brief van Huygens aan Z. H. van 9 Sept. 1676, in de boekerij van de Koninkl. Academie. — Le Sieur de Chièze, die Raadsheer in hetzelfde Parlement was, werd in April 1670 door den Prins van Oranje met een zending naar Madrid belast: zie *Temple*, III p. 423. Hij stierf in het jaar 1679.

ƴ 1692. onschult.] Verontschuldiging. In denzelfden zin komt het woord ook in ƴ 1739 voor.

ƴ 1696. Gods feest.] Fête-Dieu. Dit feest werd te Aix op eigenaardige wijs gevierd, met vertooningen die eer aan den Heidschen dan aan den Christelijken godsdienst herinnerden. Het was in dien vorm ingesteld door koning René, omstreeks het jaar 1462. Het is dikwerf beschreven: zie b. v. *Le Bas*, *Dictionn Encycl. de l'Hist. de Fr.*, VIII p. 6. De goede smaak van Mme de Sévigné ergerde zich aan die buitensporigheden. »Vous me mandez”, schrijft zij aan haar dochter, 21 Juni 1671, »des choses admirables de vos cérémonies de la Fête-Dieu; elles sont tellement profanes, que je ne comprends pas comme vôtre saint Archevêque veut les souffrir: il est vrai qu'il est Italien et que cette mode vient de son pays”. In 1680 trachtte de Aartsbisschop werkelijk de vertooningen afgeschafft te krijgen, maar zijn poging stuitte af op den tegenstand der bevolking. Eerst de Revolutie van 1789 was machtig genoeg om ze te doen ophouden.

ƴ 1699. Grimaldi, Kardinael Aertsbisschop.] Dezelfde van wien in de vorige aantek. sprake is. Jérôme Grimaldi was sedert 1643 kardinaal en sedert 1648 aartsbisschop van Aix tot aan zijn dood in 1685. Hij maakte van zijn kerkelijke bediening veel werk en had ook aan het hof van Louis XIV grooten invloed. Zie *Saint-Simon*, *Mém.* IV p. 223.

ƴ 1721. Alzone.] Een plaats aan den weg van Toulouse naar Carcassonne, het dichtst bij de laatstgenoemde stad.

ƴ 1731. geraepte schotels.] Allerlei schotels bijeengeraapt.

ý 1752. Ging ik... vragen.] De bedoeling is: ik vroeg, hoe daar het wapenschild van Bassompierre kwam te hangen.

ý 1756. des Rhyngraef's vrinden.] Vrinden beteekent bloedverwanten. De Rijngraaf en de Bisschop waren neven: zie ý 2045.

ý 1763. Thouars.] Waar des schrijvers broeder page in het gezin van den Prins van Tarante was geweest: zie ý 972.

ý 1766. uyt Staeten dienst.] Dit is een vergissing. De Prins was wel in 1668, na den vrede van Breda, naar Frankrijk vertrokken, maar zonder nog zijn dienst aan de Staten op te zeggen; dat deed hij eerst in 1670. Hij hield zich thans in de Staten-vergadering van Bretagne op: zie zijn *Mémoires* (Liège 1767), p. 280. Van daar dat onze reizigers de Prinses alleen aantreffen.

ý 1770. wij haer hebben opgepast.] Haar onze opwachting gemaakt.

ý 1772. Loisiej.] Loussy. »Une petite maison de plaisance, à une lieu du château de Thouars'', noemt het Charlotte Amélie de Tremoille in haar *Mémoires*, p. 44.

ý 1773. haer Schoonvader.] Dezelfde die op ý 1775 bij zijn titel Hertog van La Tremoille genoemd wordt.

ý 1777. als Laërtes.] Een herinnering uit de Odyssea, welk gedicht onze schrijver in Hollandsch rijm overgebracht en in 1719 uitgegeven had.

ý 1784. de Princes.] Een zeer achtenswaardige en beminlijke vrouw. Toen Rumpf bij zijn vertrek uit Parijs in 1674 afscheid van haar genomen had, schreef hij van haar in zijn *Journal*: »een van de begaefste Godtvreesenste vorstinnen, die ick alhier d'eere heb gehadt van te kennen, en die aerdigh en meesterlyck schryft en instelt, dat weynigh meesters haer Hoocheyt hierinne overtreffen.'' Zij was een Prinses van Hessen-Cassel. Ook Mme de Sévigné kende haar goed en waardeerde haar zeer.

ý 1795. De Bode.] Zie de aantek. op ý 1295.

ý 1809. schrobber.] Door Kilian »homo vilis'' vertaald.

ý 1814. steeg.] »Stedigh of steegh peerd, equus restitator...

saepius restitans, ita ut nec vi nec verbis ad pergendum in via vel opere cogi possit". Kilian.

Ƴ 1827. in de voorstadt... uitgeset.] Uit de stad naar de voorstad verplaatst.

Ƴ 1829. Chiatica.] Zie de aantEEK. op Ƴ 847.

Ƴ 1830. myn leytsman.] De man die het paard leidde, de bode, vgl. Ƴ 1882.

Ƴ 1833. Vauclose's bron.] Men zou hier van een dichter als Droste een herinnering aan Petrarca verwacht hebben.

Ƴ 1855. Waron en Cadillac.] Cadillac is bekend, het ligt oostelijk van Bordeaux. Waron ken ik niet; misschien is Voiron bedoeld, op den weg naar de Grande Chartreuse, waarvan onze schrijver in Ƴ 1869 spreekt. Dat hij zich bij het opnoemen niet aan de ligging der plaatsen houdt, merkte ik reeds vroeger aan. — Het lusthuis Vaux is een stichting van den laatsten Surintendant des finances, Fouquet, den voorganger van Colbert. Zie *De la Force, Descr. de Paris*, IX p. 465, en vgl. *Voltaire, Siècle de L. XIV*, chap. XXV, p. 268.

Ƴ 1866. het verlof was uyt.] Uit Ƴ 2028 zullen wij zien, dat hij slechts voor vier maanden verlof had gehad; en daar hij 1 Sept. '68 de reis had aangevangen, was hij dus nu reeds een half jaar over zijn tijd uitgebleven. Het was een maar al te gewoon misbruik der officieren, zulk afwezig zijn van hun regiment zonder verlof, waartegen dan ook de Staten van Holland den 21sten Dec. 1669 een strenge resolutie namen, strekkende om »sonder eenighe aenschouw van personen jegens desulken te procederen tot effective cassatie". Droste schoot er nog maar alleen de soldij der verzuimde maanden bij in: zie Ƴ 2029.

Ƴ 1867. myn Maegschap.] Hij bedoelt zijn Oom Droste: zie Ƴ 1900.

Ƴ 1890. Ledigieire.] De Hertogen de Lesdiguières, van den Connétable, den vriend van Henri IV, af, waren van vader op zoon gedurende de 17de eeuw gouverneurs van Dauphiné en aldaar in vorstelijk aanzien: zie *Saint-Simon, Mém.* XII p. 416.

Ƴ 1892. syn tuyn.] Na zijn dood is die tuin eigendom der stad en publieke wandeling geworden. — Wat in het volgende Ƴ le Pays beteekent weet ik niet.

Ƴ 1901. vervaerdigend.] Om mijn zaken waar te nemen.

Ƴ 1907. truggelen.] Volgens Kilian: »pecunias undique colligere praestigiis ac fallaciis”.

Ƴ 1910. Ik liep voort.] Ik vervolgde mijn reis. Vgl. Ƴ 1960: »ik ben voortlopende gekomen”, en Ƴ 1282: »ik ben voortreysende gegaen.”

Ƴ 1916. door licht geloof.] Door lichtgeloovigheid.

Ƴ 1969. de pest.] Zij heerschte toen juist vooral in de streek, die onze schrijver doortrok. Wij lezen in de *Mémoires de Dumont de Bostaquet*, p. 51: »Dans ce temps [in 1668] la peste étoit violente à Rouen, et Dieppe commençoit à en être infecté: on logeoit aux hôtelleries, sur la route de Paris, fort difficilement sans billet de santé des lieux où vous partiez”.

Ƴ 2005. de Heu.] De trekschuit: zie Ƴ 4718; bepaaldelijk de trekschuit tusschen Antwerpen en Brussel: vgl. Ƴ 4226.

Ƴ 2009. van lant- in zee-soldaeten.] De zaak wordt hier niet geheel juist voorgesteld. De compagnie, waarvan onze schrijver kapitein was, behoorde, zooals wij zagen, tot die, welke reeds in 1667 voor den zeedienst waren bestemd, maar zij was nog niet uit het regiment, waartoe zij steeds behoord had, gelicht, om reden dat het eerste regiment zeesoldaten, onder kolonel Willem Jozef van Gent, zijn vol aantal compagnieën reeds had, en het tweede, tot welks oprichting besloten was, nog niet georganiseerd was geworden. Eerst thans, den 25sten Sept. 1669, besloten de Staten van Holland, dat de beide regimenten scheepssoldaten ieder uit twintig compagnieën zouden bestaan, »en aengesien het eene tot nog toe met de noodige Hooft-officieren niet en was voorsien, dat derhalve tot begeving dier plaetsen in de aenstaende vergadering geprocedeert zou worden.” Dienovereenkomstig werden den 22sten Nov. verkozen »tot kolonel George Johan van Weede, heer van Walenburg, gewezen kolonel ten dienste dezer lande over de troepen anno 1665 aengenomen; tot

luitenant-kolonel George de Hertoghe, heer van Valkenburg, .. en tot sergeant-major Albert van Ruytenburg." In dit nieuwe regiment werd nu, zoo als in *ƴ* 2010 wordt gezegd, met meer andere compagnieën ook die van onzen schrijver ingedeeld.

ƴ 2011. Waelenburg.] Met dien naam, aan zijn heerlijkheid ontleend, wordt de kolonel van Weede doorgaans genoemd. Hij was een jongere broeder van Everard van Weede van Dijkveld, den beroemden diplomaat. Zie over zijn geslacht de *Kron. van het Histor. Gen.*, XVII, blz. 44, XVIII, blz. 386. Behalve zijn regiment had hij nog het Commandeurschap van de vesting Grave. Onze schrijver spreekt doorgaans kwaad van hem, en zoo hoorde ook Huygens, de schrijver van het *Journal*, iedereen van hem spreken: zie het *Journal* I blz. 229, 353 en elders.

ƴ 2018. Dies trok ik nae Maestricht.] De schrijver bedoelt, dat hij van Heusden naar Maastricht verplaatst hoopte te worden; maar dat zijn oom Droste hem de overeenkomst met Walenburg, die daartoe leiden moest, ontried.

ƴ 2027. myn schryver.] De schrijver van zijn compagnie. Tot de onderofficieren behoort in elke compagnie een schrijver (*Resol. Holl.*, 1668, 20 Dec., blz. 79), die de functies van secretaris en van tesorier tevens vervult. Vgl. *ƴ* 2101.

ƴ 2031. De Ryngraef.] Frederik Magnus Rijngraaf van Salm, uit het oud-adellijke geslacht der Wild- Rauh- und Rheingrafen. De ouders, van wie hij zich beroemde niets te hebben geërfd (*ƴ* 2037), zijn Frederik Graaf van Salm en Anna Amalia Gravin van Erpach. Hoe hij aan de Bassompierre's verwant was, weet ik niet.

ƴ 2046. Bisschop.] Zie *ƴ* 1755.

ƴ 2055. De heer van Zuylesteyn.] Frederik Graaf van Nassau, heer van Zuylestein, zoon van Prins Frederik Hendrik. Hij was gezien ook bij de stadhouderlooze regeering, en sedert Januari 1668 Luitenant-Generaal van de Infanterie. Gouverneur van Breda werd hij in plaats van Hauterive (zie hiervoor, blz. 297, noot 3) in April 1670. Hij ging door voor een zonderling die zich gaarne onderscheidde: zie de *Mém. de Hollande* (toegeschreven aan E. Michallet,

en door anderen ten onrechte aan Mme de la Fayette) p. 17, 44.

ý 2062. Abigel's disch.] Denkelijk in een herberg. Abigel is een vrouwennaam, die in dezen tijd meer voorkomt.

ý 2062. Marquet.] Maximiliaan de Hartain, Heer van Marquette.

ý 2063. Waldeks paerde-vaen.] George Frederik Graaf van Waldeck (de latere Veldmaarschalk) had den 18^{den} Maart 1667 de kolonelsplaats en tevens de compagnie paarden, die door het overlijden van De Verneuil open waren gevallen, niet zonder veel moeite, want er waren invloedrijke mededingers, gekregen.

ý 2064. de Weduwvrouw Buat.] Zie de aantEEK. op ý 4079.

ý 2068. Haer nigten.] De juffrouwen Van Aerssen, dochters van Cornelis van Aerssen, heer van Wernhout, drost en schout van Breda, en van Johanna, dochter van Jacob Cats; derhalve germainnichten van Mevr. Buat, wier moeder ook een dochter van Jacob Cats geweest was. Er waren twee of drie van haar ongehuwd gebleven: zie de aantEEK. op ý 6306.

ý 2074. Juffrouw Boekwalt.] Mij onbekend.

ý 2076. Ripperda.] Willem Ripperda de jonge, tweede zoon van dien Willem R., die een der Nederlandsche gevolmachtigden bij den vredehandel te Munster geweest was, en van wien de Zweedsche gezant Appelbom een nogal ongunstige getuigenis heeft nagelaten: zie het stuk bij *Mr. Vreede, Diplomatie*, II B. blz. 144 der Bijlagen. In het *Journal d'un Voyage à Paris* komt hij als »Ripperda le cadet" meermalen voor; wij vernemen daar ook, wie de dame was, »niet min edel dan hij", die, naar onze schrijver zegt, »in zijns vaders weerwil het met hem durfde wagen". Het was Madelle de Caravas, misschien een zuster, in alle geval een nabestaande van zijn zwager Louis Armand Gouffier, comte de Caravas, den echtgenoot zijner zuster Alis (van wier schoonheid en galanterie de schrijver der *Mém. de Holl.* p. 81, en Huygens in zijn *Journal*, II blz. 205 gewagen). Zie hier wat het *Journal d'un Voyage etc.* p. 170, van die liaison verhaalt: »Le sieur de Ryswick nous dit, qu'il avoit reçu une lettre d'une personne, à laquelle le sieur de Ripperda le

cadet avoit confessé son engagement avec mad^elle de Caravas, et qu'il en avoit parlé avec une si grande affection qu'elle ne doutoit point qu'après le decez de son père il ne declarast qu'il l'avoit espousée avec toutes les solennités requises." Dit wordt bevestigd door hetgeen Mr. Van Doorninck gevonden en in zijn *Geslachtk. Aanteek.*, blz. 166, meegedeeld heeft, dat Ripperda bij zijn ontijdig sterven een zoon heeft nagelaten bij juffr. Anna de Gouffier de Caravas, waarvoor de Grootvader later behoorlijke legitimatie van Ge-deputeerden gevraagd heeft. Op deze wijs toonde de oude man inderdaad het berouw over zijn vroegere weigering, waarop onze schrijver, § 2087, doelt. — Aangaande het huwelijk met een actrice is mij niets voorgekomen, en evenmin aangaande de verloving met juffr. Boeckwalt. Ook is mij van zijn dood niets meer bekend dan onze schrijver ervan meldt, en hetgeen de heer Van Doorninck t. a. pl. aan ik weet niet welke bron ontleent, »dat hij in het laatst van 1665 of het begin van '66 in de Meijerij van 's Hertogenbosch beroofd en vermoord is".

§ 2086. vertroosten door het hopen.] Het hopen op een ander huwelijk? Ik gis dat dit de bedoeling zal zijn.

§ 2113. De Graef van Armagnac.] Louis de Lorraine, comte d'Armagnac, Grand-Ecuyer de France, doorgaans kortaf Monsieur le Grand genoemd: zie de *Mém. de Saint-Simon*, I p. 17 en elders. Van zijn aandeel aan het Ballet de Flore had onze schrijver § 1456 gesproken. — Wie Ragny is, weet ik niet. Benserade is denkelijk de dichter, van wien ik in de aantek. op § 1455 heb gehandeld. — De drie heeren waren, in het gevolg van hun koning naar Vlaanderen gekomen, en maakten bij deze gelegenheid een uitstap naar Noord-Nederland: zoo zegt onze schrijver later, § 5710.

§ 2122. Ik heb het niet gedaen.] Hij komt hierop nog eens terug, § 5674 vgl.

§ 2124. in Breda... gelegen.] Gedurende het jaar 1670: zie de kanttek. bij § 2150.

§ 2151. het hondert-jaerig feest Van 't Ouwel.] De »historie van het alderheyligste Sacrament van Mirakele tot Brussel"

van 1370 is berucht, en dikwerf beschreven bij gelegenheid der jubileeën in de 17^e en 18^e eeuw. Wij herinneren ons, dat men in de 19^e eeuw het feest, om goede redenen, zoo openlijk niet heeft gevierd.

ƴ 2166. een Metgesel.] Dirk Heemskerk stond als een wakker soldaat bekend; hij sneuvelde tijdens de belegering van Naarden in Sept. 1673 in een ruitergevecht bij Amersfoort: zie *Valckenier, Verwerd Europa*, II blz. 485.

ƴ 2174. van Bamphiel 't regiment.] Over dezen kolonel in Staten-dienst zie de aantek. op ƴ 2432 en 2484. Hij was bij het casseeren van eenig paardenvolk in Augustus 1668 buiten betrekking geraakt, maar in December van het volgend jaar op nieuw aangesteld, en wel als kolonel over een regiment van 1500 man te voet, dat nog aangeworven moest worden. Met goedvinden van de regeering der Stad Keulen, die in haar twist met den Bisschop de ondersteuning der Staten zocht, werd die stad als werfplaats aangewezen, en werden de aangeworven compagnieën er vooreerst gelaten, zoo het heette, totdat het regiment geheel voltallig zou zijn, maar inderdaad om onder dit voorwendsel de gewichtige plaats voor de Staten bezet te houden. Zie dit alles erkend in de *Secr. Resol. der St. van Holl.* van 17 April 1671.

ƴ 2179. binnen Dort.] Het is bekend, dat het stapel-recht, waarmee Dordrecht sedert de 14^e eeuw bevoorrecht was, meebracht dat de Rijnsche wijnen, die in Holland werden gesleten, eerst daar ter stede moesten verstpeld zijn. Zoo was de stad de groote handelsplaats in wijnen geworden, waar alle aanzienlijken van den lande hun voorraad opdeden.

ƴ 2181. de Heer van Amerongen.] Godard Adriaan van Rheede, heer van Amerongen, beroemd door zijn bekwaamheid als diplomaat. Over zijn zending naar Keulen zie *Mr. Der Kinderen, de Nederl. Republ. en Keulen*, 1666—79, blz. 129.

ƴ 2184. De Keurvorst enz.] Wat onze schrijver hier zegt, is in de hoofdzaak juist. Vgl. *Rousset, Hist. de Louvois*, I p. 336 en *Ranke, Franz. Gesch.*, III S. 388.

Ƴ 2212. al de bysonderheden.] Het is opmerkelijk, dat onze schrijver met geen enkel woord noch van den Dom, noch van den Rijn en het Zevengebergte spreekt. Zeker had noch het een, noch het ander hem bijzonder getroffen. Zoo is de smaak sedert hij schreef veranderd.

Ƴ 2214. (kantteek.) Capteyn Onckel.] Coenraat van Unckel was 11 Dec. 1669 kapitein geworden (*Resol. Holl.*). Hij toonde zich een goed officier en werd mettertijd kolonel, vervolgens Luitenant-Generaal van de Infanterie en President van den Krijgsraad. (Zie *Cretser, Beschr. van 's Gravenhage*, blz. 114).

Ƴ 2227. tot Heusden.] Daarheen was hij dus weer, van Breda, in garnizoen terug gezonden. Vgl. Ƴ 2091.

Ƴ 2230. door Penninggen.] Onze schrijver herhaalt hier de redenen, die in de oorlogsverklaring van Engeland werden voorgevend. Inderdaad had Downing tegen ons bij zijn regeering veel kwaad gestookt.

Ƴ 2234. 't schip van Vaelehen.] Klaas Vaelehen had zich als een flink zeeman en soldaat onderscheiden in den Noordschen oorlog, bij den slag van de Sont, en opnieuw in den tocht naar Chattam. Thans, in 1672, commandeerde hij de Drie Helden Davids, van 50 stukken: zie *Brandt, Leven van De Ruyter*, blz. 653.

Ƴ 2250. meerder schande als buyt.] Dit is naar waarheid gezegd. De buit bestond in slechts drie koopvaardijshepen; de schande daarentegen was onuitwischbaar. Diep gevoelde dit inzonderheid Lord Ossory, die aan den aanslag zijns ondanks medeplichtig was geweest. Evelyn, die bij het verhalen van zijn ontijdig sterven, in Aug. 1680, uitweidt in zijn lof, voegt er bij: »One thing more let me note, that he often express'd to me the abhorrence he had of that base and unworthy action, which he was put upon, of engaging the Smyrna fleete in time of peace; in which tho' he behav'd himselfe like a great captaine, yet he told me, it was the only blot in his life and troubled him exceedingly." — Ossory was, even als Arlington, met een dochter van den heer van Beverweerd getrouwd, en aan Willem III en het Huis van Oranje zeer gehecht.

Ƴ 2252. als Oppermacht der Algemeene Staeten.] Hij bedoelt als vertegenwoordiger van den Souverein. De titel van De Witt was »Gedeputeerde en Gevolmachtigde van den Staet op 's Lands Vloot''. (*Resol. Holl.* 2 en 16 April 1672).

Ƴ 2272. leere-waegen.] »De leer of ladder van een rijtuig is het onderstel, waarop het rijtuig rust, met de treden er aan om in te stappen. Een leere-wagen zal dus een hoog rijtuig, in tegenstelling van een slede, beteekenen." Aldus prof. De Vries.

Ƴ 2284. De Groot.] De schrijver vergist zich in de tijdsorde der gebeurtenissen. Pieter De Groot had het land al een maand geruimd eer de De Witten vermoord werden. Wat hem op de vlucht dreef was de verklaring van Prins Willem III aan de Staten van Holland, in de vergadering van den 20sten Juli, dat hij over de voorwaarden van vrede, die de vijand aanbood, wel wilde praeadviseeren, »doch dat eerst eenige personen moesten buyten gaen''. Den 23sten Juli verklaarde Z. H. nader, dat hij bepaaldelijk De Groot op het oog had; maar die verklaring was overbodig, een ieder had terstond begrepen, wie de bedoelde persoon was. De Groot, op die wijs als gevaarlijk persoon aangewezen, week terstond met zijn gezin naar Antwerpen en gaf bij brieven van 1 Augustus den Staten hiervan kennis. Dat hij niets strafwaardigs gedaan had, gelijk onze schrijver, in Ƴ 2286, beweert, geef ik toe; maar hij was toch de voorname drijver geweest van die lafhartige voornemens, waarover Droste zelf, Ƴ 2192 en vlg., zijn verontwaardiging lucht geeft.

Ƴ 2297. weerom in Den Haeg verschenen.] Hij keerde in Sept. 1674 in het land terug en betrok zijn buitenplaats Bouckenrode, bij Haarlem. Zie *Cornets De Groot, Levensschets van Pieter De Groot*, blz. 38.

Ƴ 2298. waershuys.] Herberg.

Ƴ 2304. niet lang daerna.] In Juli 1676. Hij werd bij vonnis van den 7^{den} December vrijgesproken, tot ergernis van Z. H., zooals wij in het (nog onuitgegeven) Dagboek van Const. Huygens op 14 Sept. 1682 aangeteekend vinden. »De Prins sprack voorts van de procedure van Pieter De Groot, daarvan hy de sententie in

't Hof hadde doen resumeren, ende seyde, dat de rechters, die hem hadden vrygesproken, niet geallegeert hadden dan dat hy 't met geen quade intentie hadde gedaen; daer het feyt van dat hy apart en sonder last met de Franschen getracteert hadde, belovende haer Den Bosch en half en half Bergen, uyt syn eygen brieven consteerde; dat hy sonder te concluderen was uytgegaen, seggende, dat hy niet van meeninge was voor 't Hof, daer men soodanige sententiën wees, eenige processen meer te hebben".

Ƴ 2308. welspreken theyt.] Hij, wiens welsprekendheid hier wordt geroemd, is de advocaat Mr. Simon van Middelgeest, wiens pleidooi van dupliek door Scheltema, *Geschiedk. Mengelw.* II 3^e st. blz. 53 vlg., is uitgegeven. Een ieder die het leest zal, geloof ik, instemmen met het oordeel, dat Mr. J. D. Meyer erover geveld heeft: »dat het meer den slechten smaak des tijds dan de welsprekendheid van den pleiter doet kennen". Zie ook wat Tydeman erover aanmerkt, op *Bilderdijk's Gesch. d. Vaderl.*, X blz. 259.

Ƴ 2313. Halewyn.] Over de reden, waarom Halewijn tot eeuwigdurende gevangenschap veroordeeld was, handel ik bij Ƴ 3968. — Wat de wijs van zijn ontvluchten aangaat hebben wij alle reden om het verhaal van Droste voor juist te houden; zijn vriendschap met den Raadsheer, den broeder van den vluchteling, en de hulp die deze zelf bij Droste's moeder zocht en vond, zijn ons borg voor de juistheid der door hem ingewonnen berichten. Ook komt zijn verhaal vrij wel overeen met hetgeen Scheltema, als slotsom zijner nasporingen te Loevestein, mededeelt in zijn *Staatk. Nederl.* II blz. 588: »Het meest waarschijnlijke is, dat hij, die opgesloten was in het vertrek naast de kamer van De Groot, hetwelk boven de kerk uitkomt, den vloer heeft doorgebrand met eene ijzeren gordijnroede, en zich, door het dus gemaakte gat, langs gebreide netten heeft laten nederzakken tot in de kerk, waar hij door de beschikking van een onderofficier militaire kleeding vond, en voorts buiten het slot geholpen naar Rotterdam vertrok. Op Loevestein zijn nog blijken van de gemaakte opening in den vloer". Zie over die laatste omstandigheid de *Aanteekeningen betreffende het slot Loevestein*, blz. 27.

ý 2332. in Moeders huys.] Het huis van des schrijvers moeder.

ý 2343. Solsbaey.] Hoewel ooggetuige en zelfs medestrijder verhaalt onze schrijver ons van den slag niets, dat wij ook niet van elders weten. De beschrijving van Brandt, in het *Leven van De Ruyter*, is aanschouwelijker en vollediger. Het heeft zelfs den schijn, alsof Droste zijn geheugen aan het verhaal van dit boek verfrischt heeft.

ý 2366. Dit bleek enz.] Ik gis, dat de bedoeling van den schrijver is: Gods bijzondere bescherming bleek daaruit, dat ik aan hetgeen een ander overkwam, als aan een teeken, zag, hoe geducht het gevaar was dat wij allen liepen.

ý 2371. tegens 't stag.] »Stag" verklaart van Lennep, *Zeemans Woordenboek*: »staand touw, dienende om een mast te steunen en te beletten achterover te slaan."

ý 2379. (kantteekening) in een bakermat.] Bakermat wordt ook genoemd een teenen horde of draagbaar, waarop men zieken en gekwetsten vervoert. — In den meer gewonen zin gebruikt het onze schrijver ý 5215: »wieg en bakermat."

ý 2381. de pest.. tot 's Hertogenbosch.] *Van Heurn, Historie van 's Hertogenbosch*, III blz. 41, gewaagt van de pest in 1655 en '56, maar zegt niet dat zij ook in 1659 geheerscht heeft. Denkelijk is dus de jaarteekening aan den kant onjuist.

ý 2384. Tot Leiden.] In 1664 heerschte de ziekte vooral te Amsterdam, Haarlem, Leiden en Utrecht, zoodat de vrachtschuiten, van daar komende, in Zeeland en elders quarantaine moesten houden. In de besmette plaatsen beweerden de kooplieden wel, dat de sterfte op verre na niet zoo groot was als men buitenaf meende, en in alle geval niet groot genoeg om deze belemmering van koopvaart en handel te wettigen (zie den *Holl. Merc.* van het jaar 1664, blz. 136 en 193); doch het getal dooden, door *Wagenaar, Beschr. v. Amsterd.* V blz. 264, opgegeven, is toch zeer aanzienlijk.

ý 2389. sig elders heen begeven.] »Vele voorname lieden hielden toen hun verblijf op het land, onder andere ook vele Joden, die in de Beverwijk hun toevlucht namen". *Wagenaar*, t. a. pl.

Ƴ 2395. en diende sints te lant.] Evenwel steeds als kapitein van een compagnie zeesoldaten, slechts tijdelijk bij het leger te velde ingelijfd.

Ƴ 2397. door Hollant's meeste steden.] Door de meerderheid van Ridderschap en Steden in de Staten van Holland.

Ƴ 2400. Die mij sont.] In dit ééne woord drukt de schrijver uit, dat de leiding van den oorlog van nu af niet meer bij de Staten of hun Gecommitteerde Raden en Gedeputeerden te velde, maar bij Prins Willem III, den kapitein-generaal der Unie, berustte. Hij vergist zich echter als hij meent, dat zijn zending naar Langerak reeds op bevel van den Prins geschiedde; het was nog volgens besluit der Staten, dat hij ter beschikking van Louvignies gesteld was, die hem Langerak te bezetten gaf. Om hetgeen hij verder verhaalt te begrijpen, is het noodig dat wij ons de omstandigheden voor den geest roepen, waaronder hij op zijn nieuwen post aankwam.

Toen het den Franschen den 12^{den} Juni gelukt was, bij het Tolhuis over den Rijn te trekken, hadden de Prins en de Gedeputeerden te velde besloten de stellingen langs den IJssel te verlaten en naar Utrecht terug te trekken. Bij nader inzien hadden zij ook die stad ontruimd en geraden gevonden alleen Holland achter zijn linie van inundatie te verdedigen. Dien ten gevolge was Schoonhoven, gelijk onze schrijver, Ƴ 2404, opmerkt, een grensstad geworden, tijdens hij met zijn soldaten er aankwam. Ten noorden van de Lek, van Schoonhoven af tot aan den Hollandschen IJssel bij de Goejanverwellensluis toe, stonden de Lopiker- en Krimperwaarden onder water; ten zuiden der rivier, van Ameide tot aan de Merwe bij Gorcum, insgelijks de Tielerwaard, de Vijfheerenlanden en de Alblasserwaard. De dijken en hooge wegen over die verdrinken landen werden door het krijgsvolk der Staten bewaakt, onder het opperbevel, ten n. van de rivier, van Louvignies, en ten z., van den veldmaarschalk Wirtz. Dit alles moest in de tweede helft van Juni in allerijl beraamd en uitgevoerd worden. Er kwamen toen tal van gebreken in de verdedigingslinie aan het licht, die dringend voorziening vereischten. Inzonderheid was meer krijgsvolk noodig dan

de veldheeren ter hunner beschikking hadden. Louvignies schreef brief op brief naar Den Haag om meer volk. Maar er was geen militie te missen. Zoo besloten de Staten een gedeelte van de vloot, die, na den slag bij Solebay (7 Juni) en het voordeel daar behaald, niet meer in al haar sterkte zee behoefde te houden, buiten dienst te stellen, ten einde de mariniers en de gewapende zeelieden te land te kunnen gebruiken. Dit besluit werd den 24sten Juni genomen en terstond ten uitvoer gelegd (zie *Resol. Holl.* van 24 en 30 Juni) en den 3^{den} Juli werd inzonderheid, op aanhouden van Louvignies, aan de Commissarissen, die met het verdeelen der scheeps-soldaten over de verschillende posten belast waren, aangeschreven, dat zij hem tot defensie van den post te Schoonhoven een goed aantal mariniers ten spoedigste zouden toezenden. (*Resol. Holl.*) Het is ten gevolge van deze resolutie der Staten, dat onze schrijver met zijn compagnie in de eerste dagen van Juli te Schoonhoven kwam. Louvignies hield hem daar niet, maar zond hem naar den overkant, om den zuidelijken Lekdijk te verdedigen, die eigenlijk wel onder het bevel van Wirtz stond, maar van Gorcum door de verdronken waarden afgescheiden en daarentegen door de rivier met den noordelijken oever verbonden was. Als het den vijand gelukte over dien dijk westwaarts door te dringen, zou ook de noordzijde en dus de post van Louvignies niet te houden zijn geweest. De verdediging der beide Lekdijken vormde om die reden één belang.

ƴ 2405. Louvigny.] De markies de Louvignies was Sergeant-major van het Spaansche leger in de Nederlanden, en door den Landvoogd, Graaf de Monterey, met 2000 ruiters ons te hulp gezonden, om te voldoen aan het tractaat, den 18^{den} Maart 1672 tusschen Spanje en de Republiek gesloten. Hij was den 13^{den} Juni te Rhenen aangekomen, juist toen ons leger van den IJssel naar Utrecht terugtrok, hij sloot zich daarbij den 14^{den} aan, bereikte Utrecht den 15^{den}, en trok van daar, toen het verdedigen der stad was opgegeven, den 17^{den} of 18^{den} Schoonhoven binnen, belast, zooals wij zagen, met het bevel over de streek tusschen den Hollandschen IJssel en de Lek. Hij had, behalve een gedeelte van zijn eigen

ruiterij, het Spaansche infanterie-regiment van Westerloo onder zich. en werd al spoedig door mariniers en gewapende boeren, en later in den zomer door nieuw gelichte troepen, voldoende versterkt.

Ƴ 2408. Die seer verslaegen was.] »Die'' is de schrijver zelf.

Ƴ 2410. Dies 't bootsvolk enz.] Onze schrijver is weer onduidelijk. Om hem te begrijpen moeten wij hetgeen hij hier zegt samenvoegen met hetgeen hij later Ƴ 2606 en volg. verhaalt. Het bootsvolk, bij het binnenvallen voor Helvoetsluis, vernemende dat de staat zoo goed als verloren was, dacht in de eerste plaats aan zijn nog onbetaalde soldij en aan de extra-belooning, die het wegens zijn dapperheid bij Solebay verdiend meende te hebben. Het sprak ervan, de schepen te verkoopen en zich uit de opbrengst zelf te betalen. Met moeite paaide de schrijver het met betaling van een kleinigheid op hand, maar moest het niettemin met den degen in de vuist dwingen hem naar Langerak te volgen.

Ƴ 2413. Ik selver enz.] Uit zulke bekentenissen ontwaart men eerst recht, hoe hopeloos de toestand scheen en hoe radeloos bijna allen, zelfs de beste vaderlanders, waren. Dit behoort in billijkheid tot verontschuldiging der Staten van Holland en van hun haken naar vrede tot elken prijs, in het oog gehouden te worden.

Ƴ 2421. aen de poort.] De poort van het huis of kasteel van Langerak. Het huis, eerst in het laatst der vorige eeuw gesloopt, lag rondom in het water en prijkte met vier hoektorens. Aan de poort, naar het oosten gekeerd, en verder oostwaarts langs den dijk stelde onze schrijver den eersten nacht, dien hij op zijn post was, een reeks van schildwachten. Een onvoldoende bewaking, zoo als hij, in Ƴ 2429, zelf opmerkt.

Ƴ 2432. d' Ameysche sluys.] Een blik op de kaart — en liefst op die der verdedigingslinie in het boek van de hh. Sypestein en de Bordes, *Nederland in 1672 en '73*, — is tot recht verstand van het volgende noodig. Wij zien dan, dat de oostelijkste post van den Lekdijk die bij Ameyde en de daar gelegen Zeriksluis was; dat daarachter op eenigen afstand het huis van Langerak stond, en vlak daarbij het stadje Nieuwpoort. De uiterste post, waar het op aan

kwam, was dus Ameyde. Met de verdediging ervan was de kolonel Bampfild, die ons reeds vroeger, y 2174, is voorgekomen, belast. Hij had Keulen, waar wij hem lieten, in Januari van 1672 moeten ontruimen, nadat de stad zich met haar Bisschop had verstaan (zie *Holl. Merc.* van 1671, blz. 178), en was toen naar Rijnberck verplaatst, vanwaar hij, bij het naderen der vijanden, naar het leger aan den IJssel geweken was. Toen dat leger vervolgens, na den 12^{den} Juni, naar Holland terug ging trekken, werd zijn regiment met meer andere naar de noordelijke provinciën gezonden (*De Jonge, Verhand. en Onuitgeg. Stukken*, II blz. 460 en '65), en hij beweerde later, zwetser als hij was, dat het behoud van Friesland, toen de Munsterschen en Keulschen aanrukten, zijn werk was geweest. (Zie het pamflet, bij Muller n°. 6442, blz. 11). Hij werd niet lang in het Noorden gelaten; aan de inundatie-linie kon men ook zijn soldaten niet missen, en zoo was hij al te Ameyde voordat Droste te Langerak kwam. De overweldiging van zijn post, waarvan onze schrijver nu reeds gewaagt, hoewel zij eerst op het eind van November voorviel, (zie het omstandig verhaal in het *Ontroerde Nederland*, I. blz. 431 vlg.) stelt noch zijn beleid en voorzorg, noch zijn moed en toewijding aan 's lands zaak in een gunstig licht, wat ook Droste tot zijn verontschuldiging moge zeggen. Door zijn eigen luitenant-kolonel, Johan Bartolt van Vercke, werd hij openlijk van plichtsverzuim beschuldigd, en zijn uitgegeven verdediging komt mij zeer onvoldoende voor (zie het pamflet bij Muller n°. 6442). Hij werd ook door het gemeen van Nieuwpoort, welke plaats hij vluchtend doorkwam, voor schuldig gehouden, en bracht er ter nauwer nood het leven af; maar onze schrijver ontzegt met reden aan het woedende gemeen de bevoegdheid om in dezen als getuige op te treden. Aan verraad of opzettelijk verzuim was hij zeker niet schuldig; maar de ellendige toestand van zijn verdedigingswerken, door Luxembourg in zijn brief aan Louvois van 29 Nov. (*Campagne de Hollande en 1672*, la Haye 1759, in folio, p. 260) beschreven, en daarbij het gebrek aan de waakzaamheid, die op zulk een post dubbel betaamde, wettigen mijns inziens de strengheid, waarmee Willem III hem behandelde.

ƴ 2436. aen den steert.] In de achterhoede; vgl. ƴ 3327, 3364.

ƴ 2456. daer men hem vry verklaerde.] De krijgsraad sprak eerst den 5^{den} October van het volgend jaar zijn vonnis uit, waarbij hij uit de hechtenis ontslagen en van kosten en schade vrijgesteld werd. (*Valckenier*, II blz. 179). De Prins onderschreef dit vonnis, maar casseerde hem niettemin, hetgeen de krijgsraad natuurlijk niet bedoeld had.

ƴ 2462. 't wagtmeesterschap.] De post van luitenant-kolonel. Voor Droste, die eenvoudig kapitein was, ware dit inderdaad een hooger trap, een bevordering geweest. Maar hij was in zijn eigen regiment reeds oudste kapitein, en mocht dus hopen bij de eerste vacature sergeant-majoor te worden, en dat verkoos hij. Vgl. ƴ 3860.

ƴ 2470. S. H... liet de tweedemaal enz.] Dit is niet zoo. De juiste toedracht der zaak leeren wij kennen uit een nog onuitgegeven journaal van den jongeren Constantijn Huygens, over 1673. »M. Rooseboom», lezen wij daar op 14 October, »fiscal du Conseil de Guerre, dit, que S. A. avoit approuvé la sentence dudit Conseil, par laquelle le Col. Bamphield avoit esté absous et retably en ses charges; mais que S. A. pourtant l'avoit cassé.»

ƴ 2474. in vryheit... In de Casteleny.] Wie bij den kastelein van het Hof bewaard werd, was daarom nog geen gevangene; als het noodig scheen hem preventief in hechtenis te nemen, werd hij van de Kastelenij naar de Gevangenpoort overgebracht.

ƴ 2476. na Vrieslant.] Daar heeft hij zich inderdaad, zoo als onze schrijver zegt, voortaan opgehouden. Naar Engeland durfde hij niet terugkeeren; hij stond er te zwart aangeschreven. Bij de komst van Jacobus op den troon, in 1685, heeft hij, om zich schoon te praten, een Apologie uitgegeven (bij Meulman n°. 6055), die geen doel heeft getroffen, maar die voor de kennis van zijn karakter en van zijn lotgevallen belangrijk is.

ƴ 2480. Jongstal.] Denklijk Willem van Jongstal, kapitein in Staten-dienst en omstreeks 1691 overleden, zoon van den bekenden onderhandelaar over den vrede met Cromwell in 1654. Zie *Halbertsma*, *Geslacht der Van Harens*, blz. 55.

ƴ 2482. waermee hy had gekwikt.] Kwikken is een der vele woorden, die in het Hollandsch van dien tijd voor onwettigen omgang tusschen man en vrouw in gebruik zijn. Wie de bedoelde juffer is, weet ik niet. Dat Bampfield aan zulk een tusschenkomst, en niet aan de erkenning van zijn verdiensten, zijn pensioen verschuldigd was, komt mij zeer waarschijnlijk voor.

ƴ 2484. Hij was een Engelsman.] Wat onze schrijver hier den man zelve navertelt is verre van de juiste waarheid, zoo als die uit de stukken en de getuigenissen van welingelichte personen blijkt. Zie hier in het kort zijn levensloop. Hij was van geboorte edelman, vermaagschapt aan de Barons van Poltimore: zie *Sharp, Peerage*, i. v. Hij begon zijn loopbaan als officier bij het leger van Karel I in den burgeroorlog, en klom snel op tot den rang van kolonel. Toen de zaak des Konings al meer en meer veeg ging staan, heulde hij met beide partijen of werd althans ervan verdacht. Tijdens 's Konings gevangenschap op het eiland Wight stond hij met Z. M. in voortdurende verstandhouding, en het gelukte hem toen den jongen Hertog van York naar het vaste land te doen ontsnappen, waartoe, volgens *Clarendon, Hist. of the Gr. Rebellion*, VI, 18, zijn verstandhouding met beide partijen tegelijk hem beter dan een ander in staat stelde: »he had not behaved himself so well in the Kings service, as to draw any suspicion upon himself from the other party." Met den Hertog begaf hij zich naar Den Haag. Toen zich nu kort daarna een gedeelte der Engelsche vloot onder bevel van den Hertog op de reede van Helvoetsluis kwam stellen, verdachten de Prins van Wales en zijn vrienden onzen man van dit te hebben bewerkt, met het doel om den jongeren prins, bij wien hij op dit oogenblik het meest vermocht, in de plaats van den anderen aan het hoofd van de beweging te stellen. Iets was daar zeker van aan; in zijn Apologie van 1685 pleit hij zich wel vrij van schuld, maar bekent hij toch bij deze gelegenheid fouten te hebben begaan, die hij niet nader aanwijst. Van dezen misstap dagteekent al zijn latere tegenspoed. Het gelukte hem niet, wat hij ook doen mocht, het vertrouwen van Karel, die weldra na het onthoofden

zijns vaders Koning in naam werd, te herwinnen, en ook de Hertog van York keerde hem, als een die hem had willen verleiden, den rug toe. De Puriteinen, aan den anderen kant, bij wie hij sedert de ontsnapping van den Hertog van York verdacht was geraakt, wilden evenmin van hem weten. Toen hij zich niettemin in Engeland waagde en zich met een aanslag tegen Cromwell inliet, raakte hij in hechtenis en in doodsgevaar, waaruit hij ontkwam op de wijs, die Droste uit zijn mond heeft opgeteekend, *ƴ* 2492 vlg. Sedert zwierf hij rond als avonturier, soms op het vasteland, soms in Engeland, waar hij nogmaals in gevangenschap raakte, maar ditmaal zonder ernstig gevaar te loopen. Misschien dat hij bij die gelegenheid zijn vrijheid kocht tegen beloften om zijn royalistische beelden te bespieden en te verraden. Hij zelf moet in zijn Apologie erkennen, dat zijn handelingen van dien tijd aan de Koningspartij maar al te veel reden tot misnoegen gaven. Na de Restoratie ondervond hij dit misnoegen op de wijs, die onze schrijver hem, *ƴ* 2509 en vlg., navertelt. Toen gaf hij dan ook de hoop op, en kwam voor goed naar Nederland over; eerst hield hij zijn verblijf in Zeeland, vervolgens vestigde hij zich in Den Haag, en; zoodra onze tweede oorlog met Engeland was uitgebroken, haastte hij zich zijn diensten tegen zijn vaderland aan De Witt en de Staten aan te bieden. De Witt was niet gewoon iets af te wijzen wat voor de zaak van het land dienstig kon zijn. Hij maakte gebruik van de inlichtingen, die Bampfild hem gaf, en liet zich niet afschrikken door de waarschuwingen tegen den man, die hij van verschillende zijden ontving, van Nieuwpoort b. v., die van 1654 tot '60 onze gezant in Engeland geweest was, en Bampfild »een notoiren boef» noemde, die onder den schijn van vijandschap tegen den Engelschen Koning dezen waarschijnlijk als spion diende. Zoo De Witt den man te goed rekende voor zulk een dubbel verraad, geloof ik dat hij zich in hem vergiste; maar zoo hij meende dat hij er niet bij machte toe was, had hij gelijk. Bampfild werd door de Engelsche regeering te zeer geminacht en gewantrouwd, om, op welke wijs ook, door haar gebruikt te worden. Volkomen juist, zij het

dan ook in gebroken Fransch, karakteriseerde hem een zijner oude bekenden, die zich ook al over hem te beklagen had, zekere Scott, in een brief van 22 Maart 1667 aan den Raadpensionaris, als »un homme qui n'ayt jamais esté fidelle aux amitiés particulières plus qu'aux serments et devoirs à la publique, ou en Angleterre ou chez vous." Doch Scott kon evenmin verhinderen, dat De Witt zich door den mooi-prater liet innemen. Hij hielp hem voort en bezorgde hem een officersplaats. In October 1665 waren eenige kolonels in dienst der Staten aangenomen, die hun regimenten nog zelf werven moesten en voor de eerste maal hun officieren vrij mochten kiezen. Een van dezen, le Prince d'Auvergne, stelde Bampfield tot zijn sergeant-majoor aan, op voorspraak van De Witt en zijn vrienden, gelijk Bampfield zelf in een brief aan den Raadpensionaris erkent. — Zijn verdere lotgevallen in dienst der Republiek staan boven reeds, in de aantek. op y 2174 en op y 2432 en vlg., beschreven. In welk jaar hij, in Friesland, gestorven is, heb ik niet vermeld gevonden.

y 2522. Maerschalk Wurts.] Met welk recht deze aan onzen schrijver bevelen kon geven, heb ik in de aantek. op y 2400 aangewezen.

y 2536. Ik heb het niet gedaen.] Het niet nakomen van zulke bevelen, en dat wel ter liefde van een vriend (zie y 2531), kenteekent den tijd, en verklaart veel van onzen tegenspoed in 1672.

y 2537. steekpenningen.] Geld, waarmee men iemand tot iets verlokt of omkoopt.

y 2541. den Heer.] Heer van Langerak was Frederik Hendrik van Boetselaer, in 1660 op voorspraak van Koning Karel II als kapitein door de Staten van Holland aangesteld, maar later weer gesuspendeerd (*Resol. Holl.* 1664, 28 Maart); daarna overgegaan op de repartitie van Utrecht, en in 1671 tot kolonel bevorderd. Op dezen tijd was hij te 's Hertogenbosch, ter ondersteuning van den Gouverneur Kirckpatrick, werkzaam (*v. Heurn, Historie van 's Hertogenbosch*, III, 184, 205). Bij Z. H. stond hij zeer in gunst, zoo als bleek toen hij in 1674, bij de regeeringsverandering in het Sticht, met behoud van zijn militair ambt in de Ridderschap van Utrecht gesteld werd (*Plac-*

caatb. van *Utrecht*, I blz. 170). Hij sneuvelde nog in dat zelfde jaar bij Senef, zie *ƴ* 3210.

ƴ 2563. den Lekdyk doorsteeken.] Ik heb geen bevel daartoe in eenig der door mij geraadpleegde registers van resolutiën gevonden. Ook gewagen de heeren Sypestein en De Bordes er niet van. Vermoedelijk is het bevel gegeven kort na het verlies van den post bij Ameyde.

ƴ 2572. door des Satans list.] Dit oordeel volgt uit de staatsbegrippen, die de schrijver, *ƴ* 344 en elders, belijdt.

ƴ 2598. een dyk.] Denkelijk dezelfde Lekdijk, waarvan hierboven wordt gesproken. Men bedenke, dat de twee verhalen tot verschillende redacties behooren.

ƴ 2607. soo ras sy van de vloot.] Zie hierover *ƴ* 2410 en de aantEEK. daarop.

ƴ 2612. op rekening.] De betaling der soldij geschiedde door den kapitein, en deze was, als ik het wel heb, gewoon iedere week te betalen en dus voor te schieten of te leenen wat hij eerst aan het eind der maand van het Land zou ontvangen. Nu had Droste bij het aan land stappen te Helvoetsluis een gedeelte van het maandgeld op afrekening ontvangen; dat wisten zijn soldaten; doch zij vleiden zich dat het geld voor een gratificatie, wegens hun houding in het gevecht, bestemd was, en zij vorderden op dien grond de uitreiking terstond, waaraan Droste wel had moeten voldoen. Maar daarbij dreigde hij toch ook, dat hij hun in het vervolg niets meer zou voorschieten, voordat zij het bij deze gelegenheid ontvangen geld eerst hadden ingewonnen.

ƴ 2621. sluyten.] In de boeien.

ƴ 2624. 't weeklijk gelt.] Zie de aantEEK. op *ƴ* 836.

ƴ 2631. belhaemer.] Onze schrijver kent blijkbaar de afkomst en eigenlijke beteekenis van het woord niet. Zijn fout is, niet bij schrijvers, maar wel in den mond van het volk, een zeer gewone.

ƴ 2638. ons lot.] Het lot der Nederlanders in het algemeen. Oorspronkelijk volgde dit vs. op *ƴ* 2577, en in dat verband moet het worden opgevat.

ý 2644. 't gemeen geloof.] Het Staats-crediet.

ý 2647. verknogt met.] Verbonden aan, in verbond met. De mogendheid, die haar verbond met ons verbrak, was Brandenburg, door het verdrag met Frankrijk van 6 Juni 1673, waarbij het beloofde de vijanden van Frankrijk op geenerlei wijs te zullen bijstaan.

ý 2650 en vlg.] Deze verdediging van den Raadpensionaris is juist. Hij was niet aansprakelijk voor den toestand, waarin onze weerbaarheid zich in 1672 bevond. Die hem daarvan de schuld geven, kennen den aard niet van het ambt dat hij bekleedde. De Witt zelf heeft zich op dezen grond, geheel naar waarheid verontschuldigd, in zijn toespraak aan de Staten van Holland van 4 Aug. 1672, waarbij hij zijn ontslag verzocht.

ý 2656.] De redenen, waarom De Witt in 1671 de verheffing van Willem III zooveel hij kon verhinderde, waren tweeërlei. Vooreerst de onzekerheid of de jonge Prins de veldheer wel zou zijn, dien de Republiek in den aanstaanden oorlog behoefde; ten andere het gevaar, dat Z. H. van zijn macht hetzelfde misbruik zou maken als zijn vader in 1650 had gedaan. Op die vrees doelt hier onze schrijver.

ý 2671. het weynig goet.] Betrekkelijk lieten de gebroeders geen groot vermogen na; zij hadden in de posten, waarin zij gesteld waren, veel meer kunnen verwerven, als zij niet eerlijk waren geweest. Toch hadden zij, en de Raadpensionaris inzonderheid, wel eenige indirecte voordeelen getrokken, die een staatsman, zoo kiesch als wij hem naar de begrippen van onzen tijd zouden wenschen, had behooren te versmaden. Maar het is hier de plaats niet om dit aan te toonen.

ý 2675. de lasten.] De schrijver slaakt deze verzuchting niet zonder reden. De oorlogen van Willem III, de Spaansche successieoorlog daarin begrepen, hadden ontzaglijke sommen gekost, hetgeen tot bijna ondragelijke belastingen had genoopt, en nog bovendien een zwaren last van schulden nagelaten, waaronder, in den tijd toen Droste zijn *Geheugenis* rijmde, het volk diep gebukt ging. Zie

over den hachelijken staat van zaken na den vrede van Utrecht het *Discours* van Simon van Slingelandt, *Staatk. Geschr.*, I blz. 186 vlg. Hoe geheel anders was de toestand der financiën in 1671 geweest, toen, bij matige belastingen, gestadig van de schuld werd afgelost!

ƴ 2682. met Langraks Vrouw.] Ik heb boven, bij ƴ 2541, reeds aangeteekend, waarom de heer van Langerak afwezig was. Zijn vrouw was Juliana Ferens.

ƴ 2688. na Goudriaen] Goudriaan ligt een groot uur ten z. o. van Schoonhoven. Graaf Warfusé, die er de heer van was, heette voluit Lodewijk van Schagen van Beijeren, Graaf van Warfusee, heer van Oud en Nieuw Goudriaan; hij was kapitein in het regiment van Godert van Reede, heer van Ginckel (*Resol. Holl.* 27 Sept. 1672), in wiens gezelschap onze schrijver hem bezoekt. Ginckel lag op dezen tijd te Nieuwpoort in bezetting: zie ƴ 5099.

ƴ 2692. een aanslag op de Vaert.] Zoo als onze schrijver het ƴ 2724 zelf zegt, was de aanslag niet ernstig gemeend, en werd hij voornamelijk ondernomen om een afleiding te geven aan den aanval op Woerden, waarom het den Prins te doen was. De Vaart, of Vreeswijk, ligt 2 uren ten z. van Utrecht, tegenover Vianen, aan de Lek, en is wegens zijn sluizen een zeer gewichtig punt. De Franschen hadden er zich al spoedig genesteld, en toen zij het gewicht van de positie begonnen in te zien, in de maand September, er eenige versterkingen aangelegd (zie *Sypestein en De Bordes*, II, blz. 144, en de *Historische aantekeningen van Martens*, in de Kroniek van het Hist. Genootschap, XXXI, blz. 608, 620, 621). Op dezen post hadden het thans de onzen gemunt. De Lek op, kon men er met schepen, zoogenaamde uitleggers, gemakkelijk voor komen en hem dan beschieten; het bestormen met de troepen, die uit de bezettingen langs de rivier gelicht en op de schepen verdeeld waren, had meer bezwaar in. Als wij Droste zullen gelooven, bleken de werken, door de Franschen aangelegd, zeer sterk te zijn, veel sterker dan men vermoed had, en is daaraan de tegenspoed der onzen te wijten. Als wij daarentegen afgaan op hetgeen de Intendant Robert aan Louvois schrijft, zullen wij het mislukken der onderneming

veeleer aan het slechte beleid en aan de flauwhartigheid der onzen moeten toeschrijven. »C'est un miracle,» schrijft Robert, den 14^{den} October, »que le Waert n'ait pas été pris; mais il est en si méchant état, que je doute qu'il puisse soutenir une seconde attaque.» (*Campagne de 1672*, p. 218). Wij vernemen van Droste, dat er, gelukkig voor de Franschen, aan geen tweeden aanval werd gedacht: de veldheer (Louvignies, zie § 2811) liet, gelijk onze schrijver het uitdrukt, »voorsigtig de onderneming staen". Het heeft Willem III veel strengheid en hardheid gekost, diergelijke voorzichtigheid zijn onderbevelhebbers af te leeren. Wat de vijand ervan dacht, kunnen wij uit één woord van Luxembourg opmaken. Om Dupas, die in September 1673 Naarden zonder noodzaak aan Willem III overgaf, ten toon te stellen, schrijft hij van hem: »il a rendu la place à la Hollandoise". (*Hist. de Louvois*, I p. 482).

§ 2700. Woestwesel.] Van het sneuvelen van dezen officier is nog eens, § 6580, sprake. Hij is mij van elders niet bekend.

§ 2730. Dusver.] Het woord drukt niet uit wat de schrijver bedoelt, want de onderneming op Charleroi is van later dagteekening dan die op Woerden. Hij wil zeggen, dat tot op het veroveren van Naarden, 12 September 1673, den Prins geen enkel opzet gelukt was.

§ 2733. Ontstont weer hoop.] Wat onze schrijver hier zegt, is opmerkelijk: van de herovering van Naarden dagteekent het vertrouwen van het volk in het krijgsbeleid van den Prins. Hoewel ik dit elders niet bevestigd heb gevonden, is het op zich zelf zeer waarschijnlijk. Vóór deze welberaamde en welgeslaagde onderneming was er niets geschied, wat hoop en moed op een goed einde van den oorlog geven kon. Nu scheen echter de kans gekeerd. De overwinning, bij Naarden aangevangen, werd kort daarop bij Bonn luisterrijk voortgezet. Van daar de blijdschap en het eerbetoen, waarmee men den Prins bij zijn terugkomst in Den Haag, na den veldtocht van 1673, verwelkomde: zie den *Holl. Merc.* van 1673, blz. 253. Ook onze schrijver, die toen uit Langerak was afgelost, en weer bij wijlen verlof kon krijgen om een uitstapje te maken, § 2930 vlg.,

begroette den Prins bij zijn terugkomst in het Vaderland met een gedicht, dat nevens meer andere voor het I^e deel van zijn *Haegse Schouburg* ('s Gravenhage 1710) gedrukt staat. Het verdient onze aandacht, niet als proeve van poezy, maar als een teeken des tijds. De republikein, die geen andere oppermacht dan de Heeren Staten kent en de omwenteling van 1672, als door des Satan's inblazing te weeg gebracht, verfoeit, slaat in dit gedicht, onder den indruk der tijdsomstandigheden, een geheel anderen toon aan. De Prins heeft het land gered en den wolf verjaagd, die »door der wachters slaep'', in den Hollandschen tuin was binnengedrongen. Uit wanhoop had de Staat een schandelijken vrede willen koopen: gelukkig heeft de Prins het nog bij tijds gekeerd.

Uw opkomst heeft alleen ons flauwe hoop ontloocken;
 Gy hebt die handeling van oneer afgebroocken;
 Gy hebt, op ons versoeck, den teugel aengetast,
 Die, soo de schaed' ons leert, alleen aen Helden past."

De Prins is een tweede Camillus:

»Gy kost, soo wel als hy, met reden U beklaegen,
 Dat met ondancckaerheit het volck sig hadt gedraegen;
 Hetgeen vergeten hadt Uw Huys en Erref-schult,
 En sig niet heeft ontsien te tergen Uw gedult.
 Uw goetheyt niet te min en wouw geen kwaet gedencken,
 Maer oock aen ons berouw al Uw gevoelen schencken.
 Wy syn al wat wy syn aen Uw Geslagt verpligt.
 Dat wy nog syn een Staet, is door Uw arm verrigt.

Of het dichtstuk toen het vervaardigd was terstond in druk is verschenen, weet ik niet. Dat het in 1710, onder het stadhouderloos bestuur, gedrukt of herdrukt werd, is een blijk van de eerlijkheid van onzen schrijver, die zich niet schaamt te erkennen, wat hij, in strijd met de gezindheid van later dagen, in die tijden van opgewondenheid had gevoeld en uitgesproken.

γ 2748. dat hy veel liever had, enz.] Het is Sir William

Temple, zoo ik mij niet vergis, aan wien onze schrijver deze lofspraak ontleent. Deze verhaalt, in zijn *Memoirs from 1672 to 1679*, dat hij aan d'Estrades de verzekering had gegeven: »that two or three towns, more or less, to the Spaniards, for the strength of their frontier in Flanders, would prevail more with him [den Prins] than all could be done for his interest in Orange or Burgundy»; en dat hij later hetzelfde ongeveer door den Prins had hooren verklaren, namelijk, »that for his own interests or advantages — let them find a way of saving his honour, by satisfying Spain, and nothing of his concerns should retard the peace an hour”. (*Works*, I, p. 267, 282). Zoo Droste hier werkelijk uit Temple geput heeft, zal hij het evenwel uit de Fransche vertaling hebben gedaan, want Engelsch verstand hij niet: zie y 4546.

y 2754. Men meent.] Dit schijnt wel een vrije navolging van Brandt's bekend *Bijschrift op Augustus*: »Men wenschte u nooit geteelt of nimmermeer gestorven”.

y 2768. niet gevreesd.. op zee.] De vergelijking van Willem III met Caesar in dit opzicht is geen oorspronkelijke gedachte van onzen auteur; zij staat al op een gedenkpenning van den tijd uitgedrukt: zie *Van Loon, Nederl. Gedenkpenning.*, III p. 512.

y 2770. van gevoelen, Dat men enz.] Een herinnering aan Suetonius' Leven van Caesar, c. 30, en aan de verzen van Euripides, die daar, in Cicero's vertaling, voorkomen: »Nam si violandum est ius, regnandi gratia Violandum est: aliis rebus pietatem colas.”

y 2777. De With niet heeft verschoont.] In den samenhang kan dit niets ergers beteekenen, dan dat de Prins De Witt van het bewind verwijderd wenschte te zien.

y 2787. Daer Wilhem suynig was.] Burnet zegt, wel zoo juist, van den Prins: »He was too lavish of money on some occasions, both in his buildings and to his favourites, but too sparing in rewarding services or in encouraging those who brought intelligence”. IV. p. 549. (Clarend. edit.) Zoo was het. De Prins was niet karig uit hebzucht; hij wist maar niet altijd met vrije hand te geven. Hij miste de innemende eigenschap, die Bossuet, in zijn beroemde lijkrede, aan

Henriette d'Angleterre toekent, »l'art de donner agréablement.”

ƴ 2793. Wackop.] Zie de aanteek. op ƴ 4834.

ƴ 2846. elders heen gesonden.] Louvignies heeft deel genomen aan den krijgstoct in Brabant en aan den Rijn, in 1673, die met de verovering van Bonn eindigde. Hij werd, gelijk verder, ƴ 2883, gezegd wordt, door Westerloo in het commando vervangen.

ƴ 2850. Wurts.] Zie de aanteek. op ƴ 2522.

ƴ 2858. Wurts verliet den dienst.] Hij verliet het land in Maart 1674, zoo het heette tijdelijk en met verlof van den Kapitein-Generaal, en begaf zich naar Hamburg, vanwaar hij in Juni schriftelijk zijn ontslag aan de Staten-Generaal inzond. Zie den *Holl. Mercurius* van 1674, blz. 123. Hij werd door de Staatsgezinde partij voor verongelijkt gehouden. Het Bijschrift, dat Brandt op hem dichtte, eindigt dus: »Maar wat was 't loon voor al zijn dienst en dapperheit? Zijn afscheid — en 't berou, dat op zijn grafsteen schreit.” Daarentegen hadden de Prinsgezinden velerlei op hem aan te merken, niet het minst zijn ongodsdienstigheid. Zoo schreef Huygens, de oudere, bij gelegenheid van zijn dood, aan Spanheim, 30 April 1676: »Je viens d'entendre lire dans une lettre de Hambourg, qu'on y avoit veu mourir nostre General Wurts sans Dieu, sans foy, sans sauveur et dans un mespris obstiné de toute religion, avec tant de scandale, que les ministres avoient faict instance auprès du magistrat à ce que le cadavre, habitacle d'une âme si noire, ne fust point souffert sous le toict de leur Eglise.”

ƴ 2859. Waldek.] De schrijver zou doen vermoeden, dat de verheffing van Waldeck tot Veldmaarschalk onmiddellijk vooraf was gegaan aan het afscheid uit den dienst van Wirtz. Dit is echter zoo niet. Reeds den 16^{den} Sept. 1672 was, op voorstel van Z. H., George Frederik Graaf van Waldeck, die sedert lang in lagere rangen de Republiek gediend had (zie de aanteek. op ƴ 2063), tot Veldmaarschalk benoemd. (*Resol. Holl.*) Maar wat onze schrijver eigenlijk zeggen wil, dat de promotie van Waldeck een doorn in het oog van Wirtz was, en dat de blijkbare voorkeur, die de Prins

aan zijn eigen creatuur boven hem, de creatuur der Staatsgezinden, betoonde, de reden is geweest, waarom hij zijn ontslag heeft genomen, dit is niet te betwijfelen. Vgl. *Wicquefort, Hist.* IV, 686, 714.

Ƴ 2862. de Duytsers.] Onze schrijver schijnt het mislukken van zijn poging, om zijn broër Matthijs zeker voordeel te bezorgen, aan Waldeck te hebben geweten. Zie Ƴ 3887. Dat hij dit in verband bracht met een wezenlijke of gewaande begeerte van den Duitser om zijn landgenooten te begunstigen, laat zich begrijpen. Ik herinner mij echter niet, van anderen dit verwijt tegen Waldeck vernomen te hebben.

Ƴ 2877. Van iemand enz.] In den Bladwijzer: »Dumont verhaelt mij wat hij gehoord had, dat mij kon wedervaren.» Dumont was luitenant-kolonel zonder compagnie, en werd in 1672 bij het aanleggen van versterkingen te Amsterdam, aan de Nieuwerbrugge en elders gebruikt: zie de *Resol. Holl.* van dat jaar, 27 Sept. (blz. 71), 20 Mei, 10, 19 en 24 Juni. Bij den Prins stond hij in bijzondere achting.

Ƴ 2886. verhooging voor my.] Dit zal in 1674 of in het begin van '75 zijn geweest; niet later, want Westerloo is na langdurige ziekte den 3^{den} Sept. 1675 te Spa overleden (*Tweejar. Gesch.*, blz. 715); maar ook niet vroeger dan Juni 1673, want toen eerst kreeg de Graaf van Nassau-Saarbruck onzen auteur onder zijn commando.

Ƴ 2893. de plas.. tot Ameyde.] Hij bedoelt het water, dat op het land was ingelaten.

Ƴ 2898. Nassau.] Vollrath Graaf van Nassau-Usingen, minder juist Nassau-Saarbruck genoemd: zie *Bosscha, Heldend.*, II, 1e st. Bijl. blz. 7. en *Mém. de M. de B.*, bij v. d. Heim, *Arch. v. Heinsius*, II p. XXXIX.

Ƴ 2931. Eer het nog winter was.] De winter van 1673 op '74.

Ƴ 2932. Siniski.] Sidleniski. Zijn regiment, te Schoonhoven in bezetting, wordt vermeld in den *Holl. Mercurius* van 1674, blz. 149. — Siniski wordt hij ook genoemd in de *Kroniek van het Histor. Genootschap*, XXXI, blz. 624.

Ƴ 2938. Graef van Styrum.] Otto Graaf van Limburg-Bronckhorst-Stirum, kolonel van een regiment te voet. Zijn gemalin was Elisabeth Charlotte burggravin van Dohna, een nicht van Willem III.

y 2938. 't gebied daer.] Te Schoonhoven.

y 2944. Dat hunnen overlast... geleden had.] De overlast was inderdaad groot geweest. Huygens de oudere schrijft ervan aan de Abdis van Maubuisson, de bekende dochter van de Koningin van Boheme: »Dieu sçait si nostre Estat en a taché, et quand V. A. sçaura qu'une seule ville d'Utrecht, qu' Elle connoist, et où d'ancienneté il y a plus de vanité de Noblesse que de fond de Finances, après tant d'exactions et oppressions supportées, pour conclusion de la feste, a esté rançonnée, sous caution d'ostagiers des plus huppez, à la somme de cinq cens mille livres, Elle pourra conclure comment il en est allé avec le reste des Provinces." Wat het platte land betreft, het had niet minder geleden. Aan vorderingen van geld en benooidgheden voor de Fransche troepen was geen eind gekomen. In het archief van de heerlijkheid Ammerzode is toevallig een requisitie-biljet bewaard gebleven, dat in het weinig bekende prachtwerk, *Chronicles of the Castle of Ammelroy*, bij p. 34 in facsimile staat afgebeeld. Ik wil het hier overnemen, als een voorbeeld van hetgeen er al zoo door de Fransche Intendanten van de boeren werd afgeperst. Het cursief gedrukte is met de pen ingevuld, het overige is de gedrukte formule.

De par le Roy.

Il est ordonné aux habitans d' *Amelroyen*, de payer la somme de *Cinq Cens Cinquante Cinq florins*, à compte de la subsistance des Troupes, pendant les mois de *Aoust, Septemb et Octobre*, à raison de *Cent Quatre-Vingt Cinq florins* par chacun mois, la quelle somme sera allouée et passée ausdits habitans pour toute leur contribution en argent pendant lesdits mois; Et de fournir dans les Magazins du Roy, établis à *St. André*, la quantité de *Vingt* maldres de seigle, *Trente Cinq* maldres d'avoine, *Six* Paillasses, *Six* couvertures, *Trois* capotz, *Six* paires de linceuls et *Douze* paires de soulliers. Fait à Utrecht le *Cinqe.* jour de *Octobre* 1673.

Robert.

Sy dans trois Jours les habitans Damel-Royen ne me viennent trouver a St. Andre et n'apportent l'argent de leurs contributions Ils seront bruslez sans miserecorde, fait au fort St. And. le 24e Nov. 1673.

Dumourier, commis pour le Roy au fort.

Dit waren regelmatige en, zoo al bovenmatige, toch wettige heffingen. Nog oneindig drukkender waren de knevelarijen, die buiten de administratie om geschieden, en die vaak met mishandelingen van den gruwelijksten aard gepaard gingen. Daarvan is door de onzen in een tal van blauwboekjes en verhalen een sterk gekleurd tafereel opgehangen, dat ons echter niet zulken diepen indruk geeft als de hardvochtige en spotachtige uitlatingen van Luxembourg zelven, in zijn brieven aan Louvois, waarvan ons Rousset, in zijn meermalen aangehaalde *Hist. de Louvois*, eenige uittreksels meedeelt.

Ƴ 2948. Voetius.] Het was geen oratie maar een predikatie, die Droste den 82jarigen professor Gijsbertus Voetius, op Zondag den 26sten Nov., in de Domkerk hoorde uitspreken, en wel over den tekst: »Als God de gevangenen Zions wederbracht, waaren wy gelyck degenen die droomen, enz.” De preek is in druk verschenen, en niet onbelangrijk om de herinneringen, die zij bevat, aan hetgeen in de stad gedurende de bezetting door de Franschen was voorgevallen.

Ƴ 2950. Den Graef van Hooren.] De Graaf van Hoorn was den 24sten November het bevel komen aanvaarden over de vijf regimenten, die de stad voor de Staten-Generaal bezetten, totdat het lot, dat den overheerden en heroverden gewesten te wachten stond, beslist zou zijn. Zie over deze, voor onze Geschiedenis hoogst gewichtige gebeurtenissen, het boek van Maxim. Baron d'Yvoy van Mijdrecht, *De onwettige behandeling, de prov. en st. van Utrecht in 1672—74 aangedaan*.

Ƴ 2954. Joncker Meyster.] Dat de hier genoemde Jonker dezelfde Everard Meyster is, die zich door het inbrengen van den Amersfoortschen kei binnen Utrecht in opspraak heeft gebracht, is reeds door Scheltema, *Geschiedk. Mengelw.*, III, 2e st., blz. 226, opgemerkt. Hij was een schatrijk man. Zijn moeder was een zuster

van Govert de Bruyn, heer van Nieuwkoop, een zonderling zoo als hijzelf, stichter van het naar hem genoemde hofje te 's Gravenhage, over wiens testamentaire beschikkingen zie het *Journ. d'un Voyage à Paris*, p. 200. — Als een proeve, hoe iemand met een sterk geheugen, gelijk Scheltema ongetwijfeld bezat, zich toch vergissen kan, als hij er zich uitsluitend op verlaten moet, laat ik hier volgen wat hij meende bij onzen auteur gelezen te hebben »Voor eenige jaren (zoo schrijft hij t. a. pl.) vond ik aangaande zijne verigtingen in dien ongelukkigen (Franschen) tijd eene zeer gunstige getuigenis in de berijmde zelf-biographie van C. van Droste, die in den jare 1679 zijnen ouden vriend Meyster bezocht hebbende, verzekerde, dat de laatstgemelde nog in alles de gulhartige welwillende man was gebleven, zoo als hij dezen in zijne jeugd gekend had; alsmede hoe hij aan hem verzekerd had, dat hij als lid der stedelijke regering geen goed kunnende te weeg brengen, ten minste zoo veel kwaads had voorgekomen als hem doenlijk was; ook dat hij zoo erg verlegen was geraakt met zijne onervarene mederegenten, die zich zelve niet konden besturen veel minder anderen, dat hij, waren de Franschen nog zes weken te Utrecht gebleven, zich aan alles zoude hebben moeten onttrekken. Ik heb deze zelf-biographie niet terug kunnen bekomen, en ben hierdoor buiten de mogelijkheid om deze merkwaardige getuigenis letterlijk mede te deelen." Inderdaad letterlijk deelt Scheltema niet mee, wat hij bij Droste gevonden had! Hoe hij er aan komt te meenen, dat Meyster door de Franschen in de stadsregering gesteld was geworden, kan ik zelfs niet gissen.

ƴ 2967. myn plaetshouder.] De luitenant van zijn compagnie. Wie deze was, heb ik te vergeefs aan het Rijksarchief trachten te vernemen: de namen der onderofficieren in de compagnieën zijn daar niet bekend. Ik gis echter, dat het broër Matthijs zal geweest zijn, en wel op grond van hetgeen ons in ƴ 747 vlg. gezegd is, dat deze zijn plaatshouderschap den 12^{den} April 1674 verlaten heeft, »omdat hij, onbekwaem, niet langer dienen kost". Vgl. ook hierachter ƴ 3889 en vlg. Het was, naar wij thans vernemen, de toeleg, hem

de soldij te laten behouden en een ander in zijn plaats voor niet te laten dienen; hetgeen eerst bewilligd scheen, maar ten slotte toch niet gebeurd is: zie § 3889. Als mijn gissing juist is, is »syn moeder», in § 2971, de moeder van Droste zelf. Zij had zich tot de Gravin van Waldeck (geboren Elisabeth Charlotte van Nassau-Siegen) gewend, om door de tusschenkomst van deze bij haar gemaal de onderhandsche schikking goedgekeurd te krijgen. Zoo werden in dien tijd, of liever zoo werden onder het stadhouderloos bewind, waarvan de sleur nog een poos voortduurde, de krijgsszaken behandeld!

§ 2975. Cornel Frens.] Kolonel Ico Gerardt Frens. Hij was in 1672 met de verdediging van Texel belast geweest: zie *Resol. Holl.*, 16 April, 30 Juni en 30 Juli van dat jaar.

§ 2976. een overste.] Onze schrijver dacht eerst, uit achting voor de familie, den naam te verzwijgen, zie § 3014, maar later heeft hij dien toch op den kant aangeteekend; zijn zwijgen kon ook weinig baten; immers het vonnis was terstond in druk uitgekomen (*Biblioth. van Pamfl. n°. 6722*), en Valckenier had er zonder eenige terughouding in zijn *Verwerd Europa*, II blz. 180, van gesproken. — Louis François Baron de Grisperre was eerst den 13^{den} April 1672 door de Staten van Holland als kolonel aangenomen van een nog aan te werven regiment voetvolk: zie de *Resol. Holl.* van dien dag.

§ 2982. 't regiment voltallig te doen schynen.] Dit bedrog was zoo gewoon, dat er een geijkte uitdrukking voor bestond: het houden van Morte-payen. Zie wat over deze en diergelijke misbruiken tijdens het stadhouderloos bestuur *De Gourville* weet te verhalen, in zijn *Mémoires* (edit. 1724) II, p. 63 suiv., en vergel. daarmee *Valckenier, Verwerd Europa*, II blz. 143.

§ 2998. Balantin.] Guilliam de Balantin, ridder. In Maart 1671 was hij nog ritmeester, en diende dus in een ander, in een ruiters-regiment (*Resol. Holl.* van 14 Maart). Van zijn overplaatsing naar het regiment van Grisperre heb ik geen melding gevonden.

§ 3004. krygsraets gebruick.] Het gebruik komt mij niet zoo vreemd voor als het onzen schrijver toescheen. De fiscaal be-

hoeft de getuigenissen, waarvan hij in zijn Intendit (d. i. de acte van beschuldiging) geen gebruik denkt te maken, niet verder te onderzoeken; en daar in het vonnis niets aangaande dien werf-kapitein voorkomt, is het meer dan waarschijnlijk, dat ook het Intendit ervan gezwegen heeft.

Ƴ 3007. Regter.] Onze schrijver is dus bij de instructie van het proces commissaris geweest, maar heeft niet als rechter gezeten. Daarvoor kunnen natuurlijk allerlei redenen hebben bestaan, buiten die, waaraan hij het toeschrijft, zijn vrijmoedig spreken tegen den Fiscaal.

Ƴ 3009. Soo het bewesen was.] De twee zinsneden van dit Ƴ zijn met elkaar in tegenspraak: de neiging om den schuldige zoo veel mogelijk te ontzien is in strijd met de veroordeeling op onvoldoende bewijzen.

Ƴ 3010. uyt edel bloet gesproten.] Uit een adellijk Belgisch geslacht. — Later vinden wij weer een regiment paarden onder een kolonel Grisperre in het Staten-leger: zie het *Journal van Huygens*, II blz. 24.

Ƴ 3012. binnens kaemer.] Het vonnis hield in, dat de terechtstelling zou geschieden »ter plaetse daer men gewoon is alhier criminele executie te doen»; maar in de gedrukte uitgave staat aange teekend: »De bovenstaende Sententie is, ingevolge van de Moderatie, behoorlycken gepronuncieert ende geëxecuteert op de Examinatie-kamer van de Voorpoorte van den Hove van Hollant, den 13den November 1673, 's avonts de klokke seven uyren". Het was Waldeck, die dat zoo beschikt had: zie *Wicquefort*, *Hist.* IV p. 640.

Ƴ 3015. een ander.] Montbas. — Wij lezen in het *Ontroerde Nederland*, I blz. 391: »Het vonnis (van Montbas) is op den 25sten Juli 1673 aldus in Den Hage uytgevoert. De verrader, zynde geschildert op een plank zo groot als hy leefde, van den hoofde tot de voeten ende rontom uytgesneden na den omtrek van zyn lichaem, staende zyn naem, Barton de Mombas, met groote letters op zyn borst, is in 't openbaer ten aenzien van duyzende menschen door den beul op het schavot aen een galgh opgehangen met een strop om den hals. De jongens, zulk geschildert galgh-proncken niet gewoon,

konden dit niet lang verdragen, maar wierpen, nadat het omtrent een uur gehangen had, zo vreeslyk met steenen daerop, dat het welhaest aen verscheyden stukken brak, waermede zy elk zyns weeghs liepen”.

ƴ 3017. 't geschiede omtrent dien dag.] Hierin vergist zich de schrijver: het gebeurde in den zomer van 1673, niet in den volgenden winter. Zoo hij er bij tegenwoordig is geweest, gelijk hij zich meent te herinneren, moet het geweest zijn bij een zijner uitstapjes van Langerak naar Den Haag.

ƴ 3018. vlg.] Onze schrijver, die blijkbaar Montbas niet hard wil vallen, stelt toch, uit onbekendheid met de toedracht der gebeurtenissen, zijn schuld veel zwaarder voor dan zij was. Montbas heeft voor de verdediging van den Rijn geen geschut tot zijn dienst gehad, en het dus ook niet kunnen wegzenden; hij is slechts met een regiment ruiters op de aannadering van het Fransche leger afgetrokken, en die fout heeft geen nadeelige gevolgen gehad, maar is bij tijds door Willem III hersteld. Toen de Franschen den overgang over de rivier forceerden, stond, in plaats van Montbas, de veldmaarschalk Wirtz, met meer troepen dan Montbas onder zich gehad had, gereed om het te beletten; hij was daartoe echter, inzonderheid wegens gebrek aan geschut, niet bij machte. (Zie vooral het verhaal van de Guiche, *Mém.*, p. 398 suiv.) Evenmin zou Montbas daartoe in staat zijn geweest, zoo hij op zijn post was gebleven.

Naar aanleiding der verkeerde voorstelling van onzen schrijver wil ik hier Montbas, in zoo ver hij het verdient, in zijn eer herstellen, te liever omdat ook de heeren Sypesteyn en De Bordes, die in de Ve Bijl. van het I^e deel van hun meermalen aangehaald boek zijn zaak uitvoerig behandeld hebben, mijns inziens een te hard vonnis over hem hebben geveld. »Hoewel wij meenen”, zoo besluiten zij hun onderzoek, »dat het verre van bewezen is dat Montbas verraad heeft gepleegd, zoo blijkt het toch dat er zware vermoedens daarvan hebben bestaan”. Ik meen daarentegen, dat er niet de minste grond voor zulk een vermoeden heeft bestaan, totdat ongelukkigerwijs Montbas er zelf aanleiding toe gegeven heeft, door te

ontvluchten en de wijk te nemen bij den vijand. Door die verschoonbare, maar zeer onvoorzichtige, daad heeft hij zich in de oogen der menigte schuldig erkend aan veel erger misdrijf dan in zijn vonnis vermeld stond. Want het vonnis, den 22sten Juli 1672 over hem uitgesproken, betichtte hem niet van verraad en veroordeelde hem niet ter dood, zoo als onze schrijver gelooft. Voor een juiste voorstelling der zaak is dit stuk te gewichtig, dan dat ik het niet woordelijk hier zou inlasschen.

»Alsoo Jan Barton de Mombas, Commissaris-Generael van de Ruyterye, syn quartier gehad hebbende in de Betuwe, tusschen Schencken-schans en Huusen, en nu alhier gedetineerde in den Leger, in plaetse van syn ordre te achtervolghen ende alles te besorghen wat tot defensie van het overkomen van den Vyand in de voorsz. Betuwe en de behoudenisse van deselve had mogen dienen, heeft versuymt en syn post praecipitantelyk verlaten; waarover hy, Mombas, zynde te recht gestelt, is gehoord geweest in syn defensie, nefens d'examinatie van syn stucken en bescheyden, te selven eynde by hem geproduceert: Soo ist, dat die van den Kryghsraet der Vereen. Nederlanden verklaert hebben, gelyck zy verklaren by desen, den voorn. Jan Barton de Mombas over de voorsz. feyten, streckende tot merckelycke ondienste en disreputatie van dese Landen, die geensints getolereert, maer anderen ten exempel met alle rigueur behooren gestraft te werden, van alle syne charges gecasseert, en inhabiel van deselve of andere in dese Vereen. Nederlanden oyt meer te mogen of kunnen bedienen; vorders gevanckelyck gedetineert te blyven op zyn eygen kosten voor den tyt van vyftien achtereenvolgende en eerstkomende jaren, in sodaenige plaetse als syn Hoogheyt sal gelieven te ordonneren; hem wyders condemnerende soo in de kosten en misen van justitie als over de vacatiën van de extraordinaris ruyter-wacht, tot taxatie van desen Kryghsraet. Aldus gedaen enz. [volgen de namen van de leden van den Krijgsraad], op den 22sten July 1672, in 't leger by Bodegraven."

Uit dit authentieke stuk vernemen wij met volkomen zekerheid, van welke misdaad de Krijgsraad, die de zaak onderzocht had, Mont-

bas overtuigd hield, voordat hij door zijn vlucht zich aan erger verdenking prijs gaf. De misdaad is niet zwaar, en schijnt de straf, die uitgesproken wordt, geenszins te verdienen. Als wij Montbas mogen gelooven, had ook de krijgsraad aanvankelijk slechts de straf van cassatie in het vonnis geschreven, en eerst later, op uitdrukkelijk verlangen van Willem III, er de straf van detentie gedurende vijftien jaren bijgevoegd. Op zich zelf is dit niet onwaarschijnlijk, en het vindt zijn weerga in hetgeen eenige maanden later met Pain et Vin is geschied; ook heeft Montbas zijn bewering reeds in de maand Augustus openlijk in een brief aan de Staten van Holland uitgesproken. Maar wij laten de zwaarte der straf voor rekening van den krijgsraad. Was de misdaad, gelijk die in het vonnis staat uitgedrukt, bewezen? Ik geloof het niet. Montbas beweert in de *Mémoires*, die hij kort na zijn ontsnapping heeft uitgegeven, dat hij door op het naderen van den vijand terug te trekken slechts de orders, die hem gegeven waren, had nageleefd. Werkelijk hielden de bevelen, die hij tot op den 8sten Juni van de Gedeputeerden te velde had gekregen, ook niets anders in; de heeren Sypesteyn en De Bordes hebben in het verbaal der Gedeputeerden onder andere deze aantekening van den 8sten Juni gevonden: »Ontfangen een missive van den heer de Montbas [verzoekende opheldering van een vroeger bevel]: waerop is goetgevonden te rescribereen, dat de meening ende intentie daarvan is, niet dat hy eerst in 't defendeeren van de Overbetuwe alle syn devoir sal doen, ende daernaë sich begeben binnen Niemegen, maer dat hy alleenlyck in de voorschr. Be-tuwe sal blyven commanderen, totdat hy sal gewaer werden dat den vyant nae Niemegen aennadert, ende dat hy sulx siende sich binnen de voorschr. stadt sal werpen met de regimenten te paert ende te voet, in de acten van syn commandement begrepen." Geen twijfel of deze bevelen, zoo zij vóór den nacht van den 10^{den} op den 11^{den} daaraanvolgend niet herroepen waren, wettigden den terugtocht ten volle. Maar zij waren gewijzigd. Om aan het verlangen der burgerij van Nijmegen te voldoen was het commando in de stad aan Van Welderen gelaten, en dit was aan Montbas door den Veld-

maarschalk Wirtz bericht. Was bij die gelegenheid in de overige bevelen ook verandering gebracht? Zeker niet, zoo de brief van Wirtz van 9 Juni, dien Montbas in zijn *Mémoires* afdrukt, echt is, — en die echtheid wordt door geen enkele omstandigheid in twijfel gesteld, integendeel door verschillende bijzonderheden waarschijnlijk gemaakt. In dien brief nu volgt onmiddellijk op de kennisgeving van Van Welderen's aanstelling: »Son Altesse veut pourtant que vous exerciez le commandement dans le Betaw, comme il vous a esté ordonné." Dus had Montbas alle reden om te gelooven, dat hij naar de inzichten van den opperbevelhebber handelde door op de nadering van het vijandelijk leger zich terug te trekken, niet bepaaldelijk naar Nijmegen, waarvoor hij niet meer te zorgen had, maar in de richting van de hoofdmacht aan den IJssel. Dat hij zoo doende in strijd met de bedoeling van Willem III gehandeld heeft, is zeker; maar kon hij dat weten, was het misverstand hem te wijten? Was het in alle geval wel iets meer dan een verschoonbare dwaling? Twee omstandigheden deden het den Prins aanstonds veel erger opnemen. Vooreerst, Montbas had hem van zijn voorgenomen terugtocht niet vooraf verwittigd. Maar Montbas verzekert in zijn *Mémoires*, dat hij een officier, M. de la Sauvetat, die, op weg naar het hoofdkwartier, juist bij hem was, toen hij zich tot het terugtrekken gereed maakte, had opgedragen daarvan Z. H. kennis te geven; en er bestaat alweer geen grond om aan deze verzekering te twifelen; te minder daar er geen reden denkbaar is, waarom hij opzettelijk verzuimd zou hebben zijn terugtocht aan te kondigen, die toch geen oogenblik verborgen kon blijven. Ten andere nam de Prins het kwalijk, dat Montbas na zijn terugtocht hem niet onmiddellijk te Dieren was komen verslag geven. Maar Montbas verzekert, dat hij den eigen nacht om twee uren reeds in het hoofdkwartier is aangekomen en zich bij Z. H. vervoegd heeft. Hoe dit zij, de Prins nam geer genoeg met de verontschuldiging, die hij van zijn gedrag gaf, en stelde hem in arrest. Meer was er in die dagen van vertwijfeling niet noodig om hem in de oogen van het razende volk, dat overal verraad vermoedde, zwart te maken. Toen hij met

het aftrekkende leger meegevoerd en te Utrecht in hechtenis gesteld was, liep hij gevaar van door het gemeen als een verrader verscheurd te worden, en moest hij heimelijk uit de stad worden weggeholpen. (*Basnage, Annales*, II p. 222); terwijl zijn huis in Den Haag met moeite voor plundering bewaard bleef (*Holl. Mercurius*, blz. 73). Zoo was hij al veroordeeld, voordat hij te recht werd gesteld. Met het onderzoek van zijn zaak werd ook geen haast gemaakt; zes weken duurde het eer hij in het leger te Bodegraven voor den Krijgsraad werd gebracht. Wij kennen het vonnis, dat daar den 22sten Juli over hem geveld is. Eer het hem werd aangekondigd had hij onder de hand al vernomen wat het inhield, en nu besloot hij zich aan de straf te onttrekken door de vlucht. In den nacht tusschen den 28sten en 29sten Juli gelukte het hem te ontsnappen (zie wat de Prins daarover aan Fagel schrijft, *Archives* V, p. 265), en naar Utrecht te ontkomen. Zijn komst werd er dadelijk ruchtbaar en baarde veel opzien (*Berichten v. h. Hist. Gen.* VI, 2^e st., blz. 25; *Kron. v. h. Gen.* XXXI, blz. 610). Aan zijn schuld, aan zijn verraderlijke bedoelingen zelfs, twijfelde men in Holland nu niet langer. Had men echter de correspondentie gekend, die tusschen Louvois en Luxembourg over hem gevoerd werd, en die eerst in 1759, in de meermalen aangehaalde *Campagne de 1672*, het licht heeft gezien, men zou anders hebben geoordeeld. Den 12^{den} Augustus schreef Louvois, uit St. Germain: »L'on a dit icy que le Sieur de Montbas s'étoit sauvé et qu'il avoit été plusieurs jours à Utrecht, bien accueilli de tout le monde: à quoi le Roi a trouvé un peu à dire, et Sa Majesté m'a commandé de vous mander, qu'en cas que cela soit, vous l'en fassiez sortir promptement et de toute l'étendue de vôte commandement. Je mande la même chose à M. de Lorge et à M. d'Estrades, afin que ledit Sieur de Montbas ne reçoive dans les conquêtes du Roi aucune retraite." Montbas had 's Konings misnoegen voorkomen en zich reeds naar Keulen begeben. Dat kon Luxembourg in zijn antwoord aan Louvois, van 19 Augustus, berichten; tot zijn eigen verschooning voegde hij er bij, dat hij Montbas zelf niet had willen ontmoeten, maar gemeend had hem ongemoeid te moeten laten, »considérant

que c'étoit un François condamné pour avoir eu, à ce qu'on disoit, intelligence avec nous, . . . et de peur que d'autres François n'osassent revenir." Meer, dunkt mij, wordt er niet vereischt, om Montbas van alle verdenking, alsof hij verraad had gepleegd met weg te trekken van den Rijn, voor goed vrij te spreken. Maar na zijn vlucht bezweek hij voor de verleiding, of liever kon hij den drang der omstandigheden niet weerstaan. Hij had dadelijk bij zijn komst te Utrecht aan Luxembourg zijn diensten aangeboden, en hem laten weten: »qu'il alloit donner des avis très-importans". Van Keulen uit, schijnt hij zich met hetzelfde aanbod rechtstreeks tot de Fransche regeering gewend te hebben. Hij vond er een genadig gehoor. Den 16^{den} Aug. schreef Louvois weer aan Luxembourg, voordat hij diens antwoord nog ontvangen had, en thans in geheel anderen zin: »Je vous ai mandé par le dernier ordinaire, que le Roi n'avoit pas trouvé bon que vous eussiez souffert M. de Montbas à Utrecht; présentement j'ai eu ordre de Sa Maj. de lui faire écrire, qu'Elle lui pardonnera, pourvû qu'il se rende près de vous, qu'il vous assiste de toutes les lumières qu'il peut avoir, tant pour incommoder les Ennemis dans leurs postes, que pour semer de la division parmi eux. Vous vivrez donc sur ce pied-là avec lui, sans avoir égard à ce que je vous ai écrit par le dernier ordinaire". Van elders (*Ber. v. h. Hist. Gen.* VI, 2e st., blz. 29) weten wij, dat Montbas voor het eind van September al te Utrecht was, en weinige dagen later deel nam aan het moorddadige gevecht van Woerden, waar hij een van den Krijgsraad, die hem gevonnisd had, den heer Van Zuilesteyn, zag sneuvelen. In het begin van November kreeg hij van den Koning een regiment paarden (*Ber.* blz. 50 — vgl. echter den *Holl. Merc.* van 1675, blz. 203) en diende dus van toen af in den rang van kolonel. De kennis, die hij van ons land en onze verdedigingswerken had opgedaan, schroomde hij thans niet tegen de onzen te gebruiken. Gelukkig reikte zijn kennis niet ver. Op zijn raad is de Lekdijk beneden de Vaart doorgestoken, in de verwachting van daardoor het land tot aan Leiden onder te zetten, maar met het gevolg dat de Franschen er zelf het meest van geleden hebben (*Ber.* blz. 58, 69; *Holl. Mercurius* van 1672,

blz. 189). Lang is hij in ons land ook niet gebleven. Den 13^{den} December ontmoette hem de ons bekende secretaris van legatie Rumpf te Parijs, in de antichambre van Louvois, »in slechte reiscleederen en gebotteert”, en hoorde, dat hij twaalf dagen te voren uit Utrecht vertrokken en zoo juist aangekomen was. Zoo veel mogelijk ontweek hem Rumpf voortaan; het laatst zag hij hem in April van het volgend jaar, »seer slordig geleet en in den rouw” Hij schijnt in 's Konings dienst niet veel voorspoed genoten te hebben. Dit bewijst het eenige bericht, dat ik over zijn later leven, in het *Vervolg op Aitzema*, XXVIe boek, blz. 13, heb aangetroffen. »De Heer Montbas, (lezen wij daar) soo wel bekend in de Nederlanden, en die sigh door syn trouweloosheyt uyt sulck een treffelyck bewint, als hy daer bekleedde, geworpen heeft, bevondt sigh nu ter tyt [in het jaar 1688] in Vranckryck een armen hals, totdat hy eindelyk met de zuster van St. Sire (aen de welke de Abdisse een inkomst van duysent rycksaelders, om hen beiden den mont op te houden, gegeven heeft), synde syn eerste vrouw gestorven, getrouwt is, en dat door bemiddeling van Made. de Maintenon, vriendinne van den Koninck, die de medelydentheyt gehadt heeft om dit houwelyck te koppelen, . . . als wel wetende dat sy al sedert zyn vrouwen doot goede kennisse met malkander gehouden hebben”. Uit welke bron Sylvius dit bericht heeft geput, dat hij niet zuiver schijnt over te brengen, heb ik niet kunnen ontdekken. Evenmin weet ik te zeggen, wie de zuster van Saint-Sire is, en welke abdis bedoeld wordt. Het doet ook niet veel ter zake. De hoofdzaak is, dat wij vernemen, hoe treurig het den eens zoo aanzienlijken heer van Montbas vergaan was. In Holland had zijn overloopen tot den vijand hem voor goed onteerd. Het eerste vonnis was door een tweede, veel schandelijker, vervangen, waarvan wij de uitvoering, in de aantek. op f 3015, reeds hebben vernomen.

Vatten wij ten slotte ons oordeel over zijn karakter samen, dan kan het niet gunstig luiden. Hij zou in 1672 niet geschroomd hebben de wapenen tegen zijn koning en zijn landgenooten te voeren; hij schroomde later niet ze tegen den staat, dien hij gediend

had, te keeren. Geen ander beginsel dan dat van zijn eigen belang bestuurde zijn daden. Ook van zijn bekwaamheid als krijgsman geeft zijn gedrag ons geen hoogen dunk. Nederland verloor niet aan hem en Frankrijk won niet bij zijn overloopen.

In hem ondervond onze Republiek opnieuw, hoe verkeerd het was de officiersplaatsen te vergeven om andere reden dan om militaire verdiensten. In het stadhouderlooze tijdvak handelde men met het leger, alsof het voor iets anders dan voor den oorlog dienen moest. Men stelde als officieren niet de bekwaamste aan, maar de minst gevaarlijke voor de vrijheid, dat is te zeggen voor een regeering zonder stadhouder. Men deelde de voordeelige en eervolle posten aan bloedverwanten en gunstelingen uit, zonder te vragen of zij door dezen behoorlijk bediend zouden worden. Het gevolg was, dat het leger, als het op vechten aankwam, in 1665 en in 1672, onbruikbaar bleek te zijn. Bij het aanstellen van Montbas had een nog klein-geestiger drijfveer, een bloot financieele, gegolden. Hij was schoonzoon van Hugo De Groot en een van diens erfgenamen, die te zamen een pretensie op Holland hadden, door de Gerechtshoven erkend, en die voldaan moest worden, hetzij in geld, hetzij in andere dingen van waarde. Uit zuinigheid verkozen de Staten het laatste, schijnbaar minder kostbare, middel van betaling. »De Heer Mombas'', zoo lezen wij in een brief van Jan De Witt aan Van Beuningen, van 23 Nov. 1661, »is gebeneficieert met een regiment en een compagnie; waerdoor nu de bekende pretensie van de kinderen ende erfgenamen van den Heer Hugo De Groot voor twee derdeparten is geëxtingueert.'' Montbas had zich gaarne op deze wijs laten betalen. Want hij had zich kort te voren de ongenade van zijn koning op den hals gehaald, was uit Frankrijk verbannen en ontzet van de officiersplaats, die hij zich van het huwelijksgoed zijner vrouw gekocht had (*Négoc. de d'Estrades*, II, 58, 145.) Hem stond dus geen geschikter loopbaan open dan in den dienst der Staten. Wel had hij reeds een officiersplaats in hun leger; sedert 1651, zoo al niet van vroeger, was hij sergeant-majoor bij een regiment paarden (*Resol. St.-Gen.* van 16 Febr. 1652); maar het was

niet verboden en niet zonder voorbeeld, dat iemand twee officiers-plaatsen te gelijk bekleedde, en elke plaats was geld waard. Immers de kapitein was gewoon allerlei voordeelen te trekken van de manschap zijner compagnie. Gourville weet te verhalen, hoeveel een ritmeester wel maakte. »J'en parlais'', zegt hij in zijn *Mémoires*, II p. 66, »à M. de Montbas, qui me dit que cela se pratiquoit ainsi. Je lui dis, que son regiment d'infanterie devoit lui valoir beaucoup; il me répliqua, qu'il n'en étoit pas tout-à-fait de même dans l'infanterie, mais qu'il y avoit toujours quelque revenant-bon de ce côté-là''. Hoe meer zulke posten dus, hoe meer voordeel. Maar er meer te bekleeden dan één was toch zoo onbestaanbaar met alle krijgstuicht, dat het op den duur niet geduld kon worden. Den 17^{den} December 1667 viel het besluit der Staten van Holland: »dat de Collonel Mombas, jegenwoordig possideerende twee hooftcharges in verscheyde regimenten met een compagnie te paert ende een compagnie te voet, een van beyde de voorsz. charges met een van beyde compagnieën sal hebben te quiteeren, daervan hem nochtans de keuze sal worden gelaeten.'' Dat dit besluit Mombas niet aanstond, spreekt van zelf. Toen hij het zag aankomen, had hij zijn best gedaan om het nog te keeren, en door zijn vrouw op het medelijden van den Raadpensionaris, die haar familie toegenegen was, laten werken. Zij had een klaagbrief geschreven, die nog onder de papieren van De Witt in het Rijksarchief berust, waarin zij breed opgaf van de schade, die haar man door het intrekken van zijn charge in het Fransche leger en het inhouden der daaraan verbonden voordeelen, ten bedrage van wel 200.000 livres, had geleden, weshalve zij dringend bad, dat hem toch zijn beide posten in den dienst der Staten gelaten mochten worden. Maar haar schrijven had niet gebaat; het besluit van hun Ed. Gr. Mo. was niet af te wenden geweest. Gelukkig dus dat de kolonelsplaats en de compagnie, die Mombas moest laten varen, ook voor anderen waarde hadden. Den 27sten Januari 1668 werd in de vergadering der Staten een request gelezen van Jean Barton, Heere van Montbas, houdende »dat hy ingevolge de resolutie van 27 December ll. syne collonelsplaetse overgegeven hadde

aen George le Vasseur, Heere van Thouars, capitein ten dienste deser landen, en syne compagnie te voet aen Louis Gaspar le Vasseur, Heere van Ardenné, met versoeck dat Haer Ed. Gr. Mo. het-selve goedertierentlyck souden gelieven te approbeeren ende aggreëeren. Waerop gedelibereert zynde, hebben haer Ed. Gr. Mo. haer 't ghene voirschr. is wel laeten gevallen." — Voor hoe veel geld Montbas de beide officiën had overgedaan, kan ik niet zeggen; maar dat hij er geld van gemaakt had, is niet twijfelachtig. Hij ging overigens bij de transactie in rang terug. Hij was kolonel te voet geweest, en bleef nu slechts sergeant-majoor te paard. Maar weldra klom hij weer op, zelfs tot boven zijn vroegere waardigheid. De kolonel, in wiens regiment hij diende, Herman Frederik Graaf Van den Bergh, verzocht den 17^{den} Mei verlof van de Staten om zijn plaats te mogen overgeven, maar met behoud van zijn tractement; het werd hem toegestaan, en den 13^{den} Juli werd in zijn plaats gekozen Johan Barton de Mombas, sergeant-majoor in hetzelfde regiment. Op die wijs werd alles naar aller wensch geschikt. Montbas was thans van een ruiter-regiment kolonel, en, wij hoorden het zoo even van Gourville, bij het paardenvolk was het voordeel grooter dan bij het voetvolk. Ook bestond er uitzicht op nog meer bevordering. Den 8sten November 1670 besloten de Staten van Holland hem aan te bevelen bij de Staten-Generaal voor de opengevallen plaats van Commissaris-Generaal bij de Cavallerie, en in 1672, toen de oorlog stond uit te breken, werd hij daartoe werkelijk gekozen. Wat hij als zoodanig en na zijn overloopen bij den vijand heeft uitgericht, moet, naar het mij voorkomt, zijn beschermheeren hebben overtuigd, dat zij, ook uit een financieel oogpunt beschouwd, een slechten koop hadden gesloten, toen zij een derdepart der pretensies van de erven De Groot met een officiersplaats in hun leger hadden verrekend. Het is voor een staat wel zoo voordeelig zijn schulden in klinkende munt te betalen, maar dan ook zijn posten toe te vertrouwen aan die er het best voor berekend zijn. Zoo heeft in het vervolg Willem III gehandeld, althans wat het leger betreft. Ten opzichte van andere ambten en waardigheden volgde ook hij de slechte gewoonte maar al te vaak na.

ƴ 3027. Arts van Wouw.] Jacob van Wouw, med. dr. in Den Haag, komt in het *Journal* van Huygens meermalen voor, II 122, 123, 487. Over zijn familie geeft een acte licht, die afgedrukt staat in de *Kron. van het Histor. Gen.*, XIII. blz. 159.

ƴ 3034. na Megchelen.] Nu het ontruimen van het land door de Franschen, in April 1674, het toeliet, werd ook het volk, dat langs de inundatie-linie gelegerd was geweest, voor den veldtocht in België bestemd, en daaronder het tweede regiment mariniers, waarin onze schrijver diende. Walenburg, die in 1672 het bevel over het regiment, dat toen naar de vloot vertrok, niet zelf had kunnen voeren, omdat zijn tegenwoordigheid te Grave, van welke stad hij commandant was, niet kon worden gemist (*Resol. Holl.* 18 Febr. 1672), nam het thans, nu toch de vesting aan de Franschen verloren was, weer op zich.

ƴ 3047. opeen sangetie.] De dans geschiedde in de open lucht en op de maat van enkel gezang, zonder begeleiding van speellieden.

ƴ 3050. Noyelles Graef.] Zie over hem de *Mémoires de M. de B.*, bij *Mr. Van der Heim*, het *Archief van Heinsius*, II blz. XXXVII. Volgens deze was zijn gemalin »une demoiselle François de la Maison d'Aumale.»

ƴ 3057. Om van d'inlegering de burgers te bevryden.] Waren de burgers van Brussel onverplicht tot inkwartiering, dan was dit een uitzondering; die van Mechelen waren het niet: zie ƴ 3036. Vgl. wat Mr. W. Th. G. Gevers Deynoot, in zijn Acad. Proefschrift, Leiden 1878, over dit onderwerp heeft geschreven.

ƴ 3065. Neef Sasburg.] Karolina van Beveren, een zuster van Droste's grootmoeder van moeder's zijde, was gehuwd geweest met Adriaan van Blyenborgh, en had een dochter, Charlotte, nage-laten, gehuwd met Thomas van Sasburg, heer van Mogarnie: zie de geslachtslijst op blz. 271. Deze is de hier bedoelde persoon; hij was Resident der Staten-Generaal bij de regeering te Brussel sedert het einde van 1655 (*Aitzema*, III blz. 1235).

ƴ 3074. doen kleeden myn soldaeten.] Voor de geschiedenis van de uniform is deze plaats opmerkelijk. Wat het Fransche

leger betreft, heeft Rousset, in zijn *Hist. de Louvois*, I p. 185 suiv., al wat hij over dit onderwerp in zijn bronnen gevonden had bijeengesteld, en is tot de slotsom gekomen, dat er vóór den vrede van Nijmegen wel geen ordonnancie op de kleeding der soldaten bestond, maar dat toch gedurende de tien of twaalf jaren, die daaraan voorafgaan, de gewoonte om alle soldaten van een en hetzelfde regiment op eenparige wijs te kleeden zich allengs heeft gevestigd. Het stond aan de kolonels en kapiteinen, zegt hij, om daarin naar welgevallen te voorzien. Eveneens schijnt het bij ons gegaan te zijn; tot dit besluit kom ik althans als ik deze plaats van onzen schrijver aandachtig overweeg. De kolonel bepaalt de uniform van het regiment, in overleg met zijn kapiteins; elk van dezen bestelt de kleeding voor zijn compagnie en is aansprakelijk voor den prijs jegens den leverancier, die bij wanbetaling op het maandgeld beslag kan leggen. Of de kapitein den prijs der kleeding aan iederen soldaat weer kortte op de soldij, blijkt niet; uit het zeggen van onzen schrijver zou men eer het tegendeel opmaken, zie *ƴ* 3126; doch op zich zelf is het toch wel waarschijnlijk.

ƴ 3075. Na Walenburg's bestek.] Naar de uniform, die bij Walenberg's regiment tot nu toe voorgeschreven was, namelijk staalgrauw van kleur, volgens *ƴ* 3110.

ƴ 3077. Dat had geen haest als ick.] De kleeding van de overige compagnieën had niet zoo dringend vernieuwing noodig als die van Droste's manschap.

ƴ 3077. liet hy 't in 't as-grauw kleeden.] Hij wijzigde eenigermate de kleur der uniform, van staal- in asch-grauw.

ƴ 3078. myn maets.] Mijn medekapiteinen.

ƴ 3079. onreedlyck.] Omdat de nieuwe kleeding anders nog een poos had kunnen dienen.

ƴ 3080. op hoop van gunst.] Om den kolonel te believen.

ƴ 3084. dat van Palm.] François Palm, vroeger luitenant-kolonel van het eerste regiment mariniers, was na het sneuvelen van den kolonel, Willem Joseph Baron van Ghent, in den slag van Solebay, in diens plaats kolonel geworden. Hij sneuvelde kort daarna bij Senef.

Ƴ 3088. Monterey.] Don Juan Domingo de Zuniga y Fonseca, Haro, Gusman y Cardona, conde de Monterey, Gouverneur der Spaansche Nederlanden sedert 1670. Hij was een zoon van den beroemden minister Don Luis de Haro.

Ƴ 3113. weer... toestellen.] De zin is: op nieuw uniformen van asch-grauw laken bestellen.

Ƴ 3114. Den Baes.] d. i. die in Ƴ 3081 de aannemer heet.

Ƴ 3119. voor 't regiment.] Indien hij de buitengewone kosten, die onze schrijver voor zijn compagnie moest maken, voor rekening van het gansche regiment wilde nemen en naar evenredigheid omslaan over alle compagnieën.

Ƴ 3137. De vrouw van Waelenburg.] Zij was een dochter van Reinier van Raesfeld, heer tot Middagten. Haar zuster was met Godard van Reede Ginckel (den lateren graaf van Athlone) gehuwd. Zie *Register op het Arch. van Gelderl.*, blz. 224.

Ƴ 3145. veel flessen.] Buiten degene die leeg werden gedronken, om mee te nemen.

Ƴ 3156. by Leuven.] Zie dit omstandiger verhaald in den *Holl. Mercurius* van 1674, blz. 148.

Ƴ 3159. 't veroveren van Bon.] Die verovering was voor den loop van den oorlog beslissend. Ik kan dit hier niet ontvouwen. Om Droste's verhaal te volgen is het echter noodig, dat de lezer zich op de hoogste stelle der gebeurtenissen van algemeen-historische beteekenis.

Ƴ 3168. belg-zucht.] De samenstelling is niet gewoon, doch belgen, in den zin van stomachari, is algemeen bekend; daaruit volgt, dat het samengestelde woord »wrevel", zal moeten beteekenen.

Ƴ 3169. De Souches.] Zie over dezen onbekwamen en dubbelhartigen veldheer het oordeel van Willem III, bij *Temple*, I p. 206, en van Waldeck, bij *Rauchbar*, I 362. Tot zijn verontschuldiging moet echter in aanmerking worden genomen wat onze schrijver over de politiek van het Keizerlijk Hof naar waarheid herinnert.

Ƴ 3172. die hem last voorschreef.] Keizer Leopold, of zijn minister Lobkowitz; wien van beiden onze schrijver bedoelt,

weet ik niet. Wel waren zij zeker geen van beiden door Fransch geld omgekocht, maar hun weifelende politiek strekte toch ten voordeele van Frankrijk, terwijl hun legers ons tegen Frankrijk schenen bij te staan. De voorganger van De Souches, Montecuculi, zou dan ook bij het neerleggen van het bevel hebben gezegd: Liever ontving ik rechtstreeks mijn orders uit Parijs, dan langs den omweg over Weenen.

Ƴ 3175. Vilhermosa.] Don Carlos de Gurrea d'Aragon y de Borgia, Duque de Villahermosa, was destijds Generaal der ruitery van het Spaansche leger; in 1675 volgde hij den Graaf van Monterey als Landvoogd der Nederlanden op. De Markies van Assentar was Maestro de Campo-General (*Holl. Mercurius*, blz. 129). Hij sneuvelde bij Senef.

Ƴ 3177. derwaerts.] Naar Frankrijk, vgl. Ƴ 3167. — De slag is in zijn bijzonderheden door Bosscha, Rauchbar, Rousset en anderen beschreven; daarheen verwijs ik den lezer, en doe alleen opmerken wat onze schrijver oorspronkelijks heeft.

Ƴ 3186. Louvigny syn vrinden.] Deze beweegreden voor den raad van Louvignies, die verkeerd is uitgekomen, heb ik elders niet opgegeven gevonden, hoewel hetgeen Rauchbar, S. 356, bericht, er wel mee te rijmen is.

Ƴ 3204. myn Broer.] In welken rang en bij welk regiment Broer Willem diende, weet ik niet. In het voorjaar van 1675 was hij kapitein, in garnizoen te Breda: zie de kantteek. bij Ƴ 3397.

Ƴ 3211. Ginckel.] Zie hiervoor Ƴ 2689. Hij is de latere Earl of Athlone.

Ƴ 3214. bas-paert.] Cheval de bast, pak-paard. Het woord komt in het *Journal* van Huygens meermalen voor, b. v. I blz. 15, 464. Ook bastkoffer: I blz. 298.

Ƴ 3215. koffers.] Het is bekend, dat in den slag de gansche bagage der onzen verloren raakte: zie den brief van Z. H. in den *Holl. Mercurius*, blz. 155, en vgl. hiervoor Ƴ 3063. Huygens maakt ook van hetgeen hij in het bijzonder bij deze gelegenheid verloor gewag, in zijn *Journal*, I, blz. 402.

ý 3219. Alua.] Hans Willem Baron van Aylva, een uitnemend officier, over wien zie de *Memoires de M. de B.*, bij *V. d. Heim*, *Arch. van Hèinsius*, II blz. XL. Hij commandeerde de infanterie van den rechter vleugel, waaronder in de tweede brigade Walenburg's mariniers zich bevonden. Zie den *Holl. Mercurius*, blz. 149. — De naam schijnt uitgesproken te zijn, zoo als onze schrijver hem spelt; Rauchbar schrijft »Aloua”.

ý 3225. Thouars en Ammama.] De regimenten van deze twee kolonels behoorden tot dezelfde brigade als dat van Walenburg.

ý 3231. het derde deel.. onder myn gebied.] Waarschijnlijk in zijn qualiteit van oudsten kapitein. Vgl. ý 3270.

ý 3232. lyfwacht.] Het regiment van de garde was bij de eerste brigade ingedeeld, die insgelijks aan den rechter vleugel stond.

ý 3235. De linkervleugel.] Hij bedoelt denzelfden dien ik, den *Holl. Mercurius* volgende, den rechtervleugel noem.

ý 3244. veeg.] Veeg of veygh »morti proximus”, Kilian. Wij spreken van een veeg teeken, in den zin van een teeken van den naderenden dood. Zie ook ý 6578.

ý 3249. veltteykens kleur.] Uniform. Dat de ringkraag in de verschillende regimenten insgelijks verschilde, blijkt uit dit ý meteen.

ý 3261. Plaetshouder.] De opvolger van zijn broer Matthijs: zie de aantek. op ý 2967.

ý 3269. hooger ambt als ik.] De ambten van luitenant-kolonel en van sergeant-majoor: zie de aantek. op ý 2009. Van Walenburg, die de tweede brigade commandeerde en dus niet bij het regiment was, spreekt hij uit dien hoofde niet.

ý 3298. Oudenarden.] Zie over het gansche verloop van deze onderneming, het beleg der stad, het onbetamelijk gedrag van De Souches en den aftocht van ons leger, de *Heldendaden* van Bosscha. — De ellende van dien terugtocht heb ik nergens zoo treffend beschreven gevonden als bij onzen schrijver.

ý 3304. de Ryngraef.] De jonge Rijngraaf, vroeger kolonel van de garde van Z. H., had bij den veldtocht van 1674 den rang

van Luitenant-Generaal van de Infanterie (*Holl. Mercurius*, blz. 121).

ƴ 3327. de staert.] De achterhoede: zie ƴ 2436. Nu de Oostenrijksche troepen onder De Souches waren afgeweken, marcheerde het regiment van Laverne (Ferdinand Laverne de Rodest) achteraan op den terugtocht. Maar ook dit regiment week zijdwaarts af, om een minder slechten weg te volgen, zoodat het regiment van Walenburg, dat tijdelijk onder bevel van onzen schrijver stond, nu op zijn beurt achteraan kwam.

ƴ 3377. de Graef.] De verovering van Grave wordt uitvoerig in den *Mercurius* van 1674, blz. 164, 178, 199, verhaald. Vgl. ook v. *Sypsteyn*, *Geschiedk. Bijdr.*, III, Bijl. blz. 24.

ƴ 3380. erfgoed.] Het land van Kuik en Grave was door Koning Philips aan Prins Willem I, omstreeks 1559, verpand geworden. In 1611 werd het ten behoeve van Prins Maurits door de Staten-Generaal tot een onversterfelijk leen verklaard.

ƴ 3082 de Meyer.] Dit schijnt hier een eigennaam te zijn, niet de titel van een ambtenaar, hoedanige te Grave niet bekend is.

ƴ 3384. door Steevoogt's last.] Walenburg was, na de herovering, weer als gouverneur der stad opgetreden: zie ƴ 3522 en vgl. de aantek. op ƴ 2011. Hij is het dus, die onzen schrijver huisarrest gegeven heeft, denkelijk om een billijke reden, want anders zouden wij hem wel over geleden ongelijk hooren klagen.

ƴ 3389. na Dord gesonden.] Om het regiment weer voltallig te maken. Dus schijnt Dordrecht tot werfplaats te zijn aangewezen. Het vinden van het werfgeld uit de te veel ontvangen soldij is een opmerkelijk staaltje van de wijs, waarop het geldelijk beheer bij het leger gevoerd werd. De kapiteins bleven den winter door het maandgeld ontvangen, als waren hun compagnieën voltallig, maar moesten dan ook op hun kosten zorgen, dat zij in het voorjaar met voltallige compagnieën in het veld kwamen.

ƴ 3390. in Moeders huys.] Denkelijk heeft hij tijdens zijn verblijf aldaar het hekeldicht »Getergde Wraeck», op de Dortsche predikanten gemaakt, dat voor het eerste deel van zijn *Haegse Schouwburg* gedrukt staat, en daar: »Dordrecht, November 1673», wordt gedag-

teekend, hetgeen moeilijk juist kan zijn, daar de schrijver dien winter te Langerak heeft doorgebracht.

ƴ 3397. in de kantteek. reg. 1] Voor »blz. 138 van die uitg." lees »ƴ 5342 en vlg". — In reg. 6 heeft zich onze schrijver vergist: hij meent zeker niet 1676 maar '75.

ƴ 3417. op syn koysch.] Zoo als dat aan de kooiën gebruikelijk is.

ƴ 3433. Den Graef van Hoorn.] Hij bekleedde thans in het leger den post van Generaal der Artillerie.

ƴ 3433. Van Batenburg.] Vgl. ƴ. 771 en de aantek. daarop.

ƴ 3439. Groelaers volck.] Een kapitein Jan Groelaart komt voor op den Staat van oorlog van 1672 (*Resol. Holl.* van 27 Sept.). Hij diende toen in een ander regiment, maar zal later gewisseld hebben, omdat Walenburg zijn oom was: zie ƴ 3459. Een zuster van Walenburg, Cornelia van Weede, was getrouwd met Johan Groelaart (zie *Kron. Histor. Gen.*, XVIII blz. 399). De familie Groelaart hoorde thuis te Maastricht, waar een Hoofdschout van dien naam voorkomt. Vgl. *Huygens Journaal*, I blz. 505, II blz. 227. — Massensees, in de kantteekening, is vermoedelijk het dorp Maeshees.

ƴ 3440. het gesag.] Als oudste kapitein, zoolang de luitenantkolonel en de sergeant-major bij de Franschen gevangen waren (vgl. ƴ 3262), en Walenburg zelf nog te Grave bleef. Gedurende den veldtocht van 1675 stond Walenburg weer aan het hoofd van het regiment, zooals wij in het vervolg vernemen: zie ƴ 3510, '25.

ƴ 3447. 't opperhoofd.] Kapitein Groelaart.

ƴ 3450. ontbinden.] Uit de hechtenis ontslaan; vgl. ƴ 4582.

ƴ 3452. bekeurt.] Berispt.

ƴ 3456. Van Leeuwen.] Er zijn zooveel personen van dezen naam, dat het niet met waarschijnlijkheid te gissen is, wie bedoeld wordt. Het kan de Leidsche burgemeester (zie ƴ 275, 4428, 4615) niet wel zijn. Op den Staat van oorlog van 1672 komt een Assuerus van Boetselaar, heer van Leeuwen, als kapitein voor; misschien spreekt onze schrijver van dezen.

ƴ 3459. uyt myn beurs.] In den Bladwijzer: »Groelaet eyst

my ducaten voor silvergelt". Groelaart had uit naam van zijn oom ducaten van Droste gevraagd, met belofte daarvoor zilvergeld in de plaats te geven, doch was zijn woord niet nagekomen, zoodat onze schrijver het weekgeld niet op den leeningsdag (zie de aantek. bij *ƴ* 2612) aan zijn manschap had kunnen betalen. Eerst op de derde maning stelde Walenburg zijn neef in staat om de schuld af te doen.

ƴ 3465. van kant.] Niet dood, maar weggezonden. Hij wilde aan Droste een voorbeeld stellen, om de overige kapiteins, bij wie hij ook in schuld stond, af te schrikken.

ƴ 3468. volharden in myn pligt.] Vgl. *ƴ* 3421, 3436, waar »in myn plicht" beteekent »op myn post". »Volharden in myn pligt" is dus hier op te vatten in den zin van: den krijgsveld niet opgeven, zich niet laten wegzenden.

ƴ 3493. op dien slechten togt.] Den veldtocht van 1675.

ƴ 3494. een veldoverste.] Volgens den Bladwijzer, Aylva: »Alua set my in arrest." Vgl. over diens rang en verdiensten de aantek. op *ƴ* 3219.

ƴ 3494. verbeyden.] In arrest blijven.

ƴ 3498. Een overstin.] De echtgenoot van kolonel Gerrit van Amama (zie *ƴ* 3503), een juffrouw Viersen: zie *Ferwerda, Geslachtboek*, op zijn en op haar naam.

ƴ 3516. het voorspan.] De artillerie had toen nog niet haar eigen bespanning, maar werd, zoo dikwerf het noodig was, even als de bagagewagens, door voerlieden met gehuurde paarden versleept.

ƴ 3525. op dien togt.] Altijd nog gedurende den veldtocht van 1675. De tusschenvoegsels van later tijd verbreken hier telkens den samenhang.

ƴ 3533. het Hof.] Het hoofdkwartier van Z. H.

ƴ 3536. Albrantswaert.] Johan de Bye, heer van Albrantswaert.

ƴ 3543. Als Hopman.] Hij bedoelt: Z. H. heeft mij niet afgedankt maar hopman gelaten, en in die qualiteit kom ik de loos (de leus, het wachtwoord: zie *ƴ* 3525) vragen.

Ƴ 3554. Ingelby.] Van hem spreekt onze schrijver ook in de kantteek. bij Ƴ 3034, en van zijn dood Ƴ 3664 en 6582.

Ƴ 3554. leppig.] Bits, spijtig. Bredero schrijft: lebbig. Zie Oudemans, *Woordenb. op Brederode*.

Ƴ 3568. belemmert.] In het gebruik van zijn degen belemmerd.

Ƴ 3574. hitsich.] Verhit.

Ƴ 3583. door syn vrienden.] De schrijver toont dat hij in dezen verkeerd is ingelicht, hetgeen ons verwonderen moet, omdat hij later met den heer van Odijk, die er alles van wist, vertrouwelijk heeft omgegaan. Niet van Willem III en de zijnen, maar van Koning Karel II is het plan van een huwelijk tusschen Z. H. en Maria, de dochter van den Hertog van York, uitgegaan. Toen Odijk, kort na het sluiten van den vrede van Westminster, in 1674, in een buitengewone zending aan het Engelsche Hof vertoefde, bracht zijn zwager Arlington het plan bij den Koning op het tapijt, en werkte uit, dat hij en Ossory, die insgelijks met een zuster van Odijk gehuwd was, nevens dezen naar Holland werden gezonden, om in de eerste plaats tusschen den Koning en den Prins een volkomen verzoening, met vergetelheid van het vroeger gebeurde, te bewerken en verder een huwelijksverbintenis van Z. H. met Prinses Maria voor te slaan. In *Carte's Biographie van den Hertog van Ormond, Ossory's vader*, vinden wij een geloofwaardig verhaal van de geheele toedracht, IV p. 493 (Oxford-edition). De Prins antwoordde (ik wil *Carte's eigen woorden overnemen*): »that it was the hight of his ambition, when the war [met Frankrijk] was over, to contract such an alliance, but that at present he could neither leave the war, nor yet think it very agreeable to a Lady to bring her where the noise of war then was." De eigenlijke reden van zijn weigering gaf hij hun niet op, maar beled hij aan Temple; hij vermoedde »that Monsieur de Ruvigny, the French Minister at London, had more part in this journey than perhaps any body else, and that all the endeavours, used towards a peace, came from that side" (I, p. 210). Dat was slechts ten halve juist geraden. Ruvigny, wel verre van tot de zending gedreven te hebben, mistrouwde haar, hoewel hem Koning Ka-

rel naar waarheid verzekerde, dat zijn toenadering tot den Prins vooral ten doel had »de lui faire prendre de vrais sentiments pour la paix" (Mignet, *Négociations relat. à la success. d'Espagne*, IV p. 324). De Prins kwam eerst op het huwelijksvoorstel terug, toen hij, genoodzaakt vrede met Frankrijk te sluiten, in een verbintenis met het Engelsche Koningshuis het middel hoopte te vinden, om betere voorwaarden voor de Republiek en haar bondgenooten te be- dingen.

ý 3589. hunne aenkomst.] Zie over de huwelijksreis van den Prins en de Prinses en hun intocht in den Haag de gelijktijdige pamfletten, in *Muller's Bibliotheek*, n°. 7559 en '60. Bij den intocht reden Hun Hoogheden, voorafgegaan en gevolgd door een stoet van ruiters en karossen, in een nieuwen wagen met zes gespikkelde paarden bespannen, »by haer hebbende Madame Inchiquin". Lady Inchiquin was de echtgenoot van William second Earl of Inchiquin, die sedert 1674 tot 1680 gouverneur van Tanger was. Op de »lijste van de tractementen van Haer Hoocheyts bedienden" (Rijks-archief) komt zij voor als Dame d'honneur, aan het hoofd der staats- juffrouwen, met hooger bezoldiging dan deze en met kostgeld voor vier domestieken. Zij keerde in Mei 1683 naar Engeland terug, en werd toen opgevolgd door Mevrouw Bentinck, geboren Villers.

ý 3593. Sy was schoon, jong en wys.] Jaucourt in ziju *Mém.* beschrijft de Prinses, gelijk hij ze in 1681 ontmoette, aldus: »Madame la Princesse étoit d'une belle taille, belle personne, un peu maigre en ce tems là et ayant la vuë tendre et sujette à quelque rougeur. Ses manières, toutes bonnes qu'elles étoient, ne laissoient pas que de luy attirer du respect. Sa conduite a tousjours été exem- plaire, depuis le commencement jusqu'à la fin." Ook Burnet roemt niet slechts haar gemoed, maar ook haar houding en manieren: »The Princess possessed all that conversed with her with admiration. Her person was majestic and created respect... There was a sweet- ness in her deportment that charmed, and an exactness in piety and of virtue that made her a pattern to all that saw her (III, p. 125).

ý 3604. met Luik.] Over de tweeslachtige regeering van Maas-

tricht, zie Dr. L. J. Suringar, *Bijdr. tot de kennis van den regeeringsvorm van Maastricht*, Leiden 1873.

ƴ 3608. Fariaux.] Hij was Franschman van geboorte, en had lang bij de Spanjaarden gediend eer hij in den dienst der Staten overging. Zie Wicquefort, *Hist.*, IV, p. 567. Hij verdedigde de vesting, die onder leiding van Vauban met voorbeeldeloos beleid werd aangetast, met zulk een hardnekkigheid, dat Louvois, in een brief aan Turenne, ervan schrijft: »on ne devoit point attendre une telle résistance des Hollandois.” (*Rousset*, I p. 463).

ƴ 3609. Oom Droste.] Charles Droste bekleedde nog steeds den rang van luitenant-kolonel toen hij sneuvelde. Dat hij naar Maastricht »gesonden” was, schijnt onze schrijver ter wille van maat en rijm te zeggen; immers hij was er sedert vele jaren in garnizoen: zie ƴ 399 en 2020, en komt op den Staat van oorlog van 1672 nog steeds als met zijn compagnie daar liggende voor.

ƴ 3611. Die vesting.] De belegering wordt in den *Holl. Mercurius* en in *Rousset's Histoire de Louvois* uitvoerig beschreven. Onze schrijver laat zich zeer ongunstig uit over het weinige overleg, waarmee de aanval bestuurd, en de roekeloosheid, waarmee het krijgsvolk gewaagd en opgeofferd werd. Niet gunstiger oordeelen de Fransche officieren. Louvois schrijft in gelijken geest aan Vauban: hij had de plannen van aanval, door den ingenieur Yvoy ontworpen, en waarnaar Z. H. de belegering bestuurde, gezien, en bevonden dat zij streden tegen de eerste regelen der vestingbouwkunde, zoodat het onmogelijk was op die wijs de plaats te vermeesteren; hij treedt daaromtrent in bijzonderheden, die voor een leek niet wel te vatten zijn, en besluit aldus: »aussi (le Prince) y a-t-il perdu douze mille hommes, sans que depuis le 11e du mois d'août, qu'il se logea sur la contrescarpe, il y ait plus avancé un pas.” (*Rousset*, II p. 249). — De hier zoo scherp gelaakte ingenieur Yvoy schijnt dezelfde te zijn, die zich op later leeftijd, in den Spaanschen successie-oorlog, zoo verdienstelijk heeft gemaakt als kwartiermeester-generaal.

ƴ 3645. De Veltheer... reukeloos.] De Prins waagde niet slechts het leven van zijn soldaten, maar stelde ook zijn eigen leven

bloot, met een moed die aan roekeloosheid grensde. Mad^e de Sévigné spreekt er met den hoogsten lof van, in haar brieven van 31 Juli en later.

Ƴ 3656. Louvigny.] Hij voerde bij de belegering het bevel over de Osnabrucksche hulptroepen.

Ƴ 3664. Calvos' tegenweer.] De gouverneur van Maastricht, d'Estrades, was tijdens de berenning der vesting te Nijmegen, op het congres. In zijn plaats commandeerde er le Comte de Calvo, een uitstekend officier, »d'une énergie indomptable'', zegt *Rousset*, II p. 233.

Ƴ 3675. Schomberg.] Dezelfde die in 1688 Willem III op zijn tocht naar Engeland vergezelde. Hij was een Duitscher, aan het Hertogelijk huis van Cleef verwant, en een protestant. Desniettenstaande verwierf hij zich door zijn verdiensten den rang van *Maréchal de France*. Hij verliet den Franschen dienst, als zoo velen, ten gevolge van het herroepen van het Edict van Nantes.

Ƴ 3678. Waldeck.] Zie de aantEEK. op Ƴ 3887. — Van den blaam, hier op Waldeck geworpen, wordt in zijn levensbeschrijving van *Rauchbar* niets gevonden. Wij hebben reeds meermalen opgemerkt, dat onze schrijver het op den Duitscher niet begrepen heeft.

Ƴ 3683. Op des Ryngraef's raet.] Dit is, geloof ik, meer dan onze schrijver zou kunnen waar maken. Er bestonden redenen in overvloed, waarom juist de belegering van Maastricht op dit tijdstip geraden was; zij worden ontvouwd door Waldeck zelf, in een memorie, bij *Rauchbar*, I S. 523. Niettemin is het waar, dat de Rijngraaf zeer gesteld was op de onderneming, omdat hij, bij haar welslagen, gouverneur der vesting stond te worden, gelijk zijn vader voorheen was geweest. Vgl. *Temple*, I p. 279.

Ƴ 3691. een vlieger.] Van den vlieger heb ik elders geen gewag gevonden. Wel van Schomberg's »bescheyt'' (Ƴ 3695). »Pour signaler son approche le maréchal fit tirer à la fois ses trente-deux pièces de canon,'', zegt *Rousset*, II p. 246.

Ƴ 3697. myn broeder.] Men zou uit de kantteekening allicht

afleiden, dat broer Willem aan de hier bekomen wonde overleden was. Dit is echter zoo niet: zie hierachter *ƴ* 6100.

ƴ 3717. voor drie jaren tyts.] Uit deze tijdsbepaling blijkt, dat onze schrijver de bovennatuurlijke dubbele eb werkelijk stelt op 2 Augustus 1673, gelijk hij in het exemplaar der tweede uitgaaf, dat wij bij dezen herdruk volgen, op den kant heeft aangeteekend, en dus een jaar later dan al onze geschiedschrijvers aannemen, met Valckenier, *Verwerd Europā*, te beginnen. Zoo ik mij niet bedrieg, is de tijdsbepaling van onzen schrijver de eenig juiste, en wijst zij ons den weg tot de verklaring van dit duistere punt onzer geschiedenis. Zie het opstel, dat ik hierover in *Nijhoff's Bijdragen*, N. Reeks, X, blz. 125 vlg., geplaatst heb.

ƴ 3730. die 't geboodt.] Kolonel Walenburg.

ƴ 3732. Sout-leuwe.] In Brabant, aan de grenzen van Luik, tegenwoordig meestal kortaf Leeuwen genoemd. Het was toen ter tijd een versterkt plaatsje van eenige beteekenis. De streek rondom Thienen, die onze schrijver door moest trekken om te Leeuwen te komen, heette het Hageland (*ƴ* 3740) wegens het menigvuldige kreupelhout, waarmee het begroeid was. Zie *Tegenw. Staat*, X, blz. 251.

ƴ 3733. een neef.] Zijn naam vinden wij in de kantteek. bij *ƴ* 3744: Adriaan Sasburg. Hij was de zoon van den resident te Brussel (zie *ƴ* 3065), en had in Spaanschen dienst gestaan, voordat hij, den 19^{den} Sept. 1671, van de Staten van Holland een compagnie voetknechten kreeg: zie de *Resol. Holl.* van dien dag.

ƴ 3777. myn suster.] Naaldwijk's vrouw, volgens *ƴ* 3805; dus zuster Lijsbeth, gehuwd met Adriaan van Blijenburg, heer van Naaldwijk. Het geval moet van na 1685 dagteekenen, in welk jaar het huwelijk plaats had, en van voor 1687, toen de resident overleed.

ƴ 3780. sneuw-blind.] Door lang op schitterende sneeuw te staren ziet men zich blind. Vgl. siende-blind, in *ƴ* 3810.

ƴ 3816. (kantteek.) doctor Becius.] Onder de Oudraden van Dordrecht, die in 1672 werden aangesteld, komt voor Johan Becius Karelsz. (Van de Wall, blz. 1864), denkelijk dezelfde die den 24sten April 1651 te Leiden als student in de geneeskunde was ingeschre-

ven: »Johannes Becius, Dordracenus, M. 21 ann.”, en ook dezelfde die thans over onzen schrijver praktiseerde.

ƴ 3817. niet langer heeft geleden.] De dienst gedoogde niet, dat hij langer uitbleef.

ƴ 3822. der gesanten komst.] Gedurende den zomer van 1676 waren de meeste gezanten te Nijmegen aangekomen, maar in het najaar, toen Droste zijn uitstapje er heen maakte, hadden zij de onderhandeling nog niet aangevangen.

ƴ 3827. De Prins zelf vrede zocht.] Hoe Willem III ten opzichte van den voorgenomen vrede dacht en zich gedroeg, heb ik uiteengezet in mijn verhandeling, *over den slag van St. Denis in verband met den vredehandel van Nijmegen*, opgenomen in de *Verst. en Mededeel. der Koninkl. Acad.*, 2^e reeks, VII, blz. 26 vlg., waartoe ik verwijs.

ƴ 3851. Ik was niet langer jonk.] Hij was in 1676 vier en dertig jaren oud.

ƴ 3858. dat men het weynig achte.] Dat Walenburg weynig geacht werd, schijnt ook uit het *Journal* van Huygens opgemaakt te moeten worden. Dat die minachting het gansche regiment trof, is mogelijk. Maar uit al wat onze schrijver aangaande zijn dienstjaren verhaalt, krijgen wij ook van zijn ijver en bekwaamheid geen hoogen dunk. Hij erkent zelf, dat Z. H. de bevordering, die voor hem gevraagd werd, weigerde op grond, misschien slechts onder voorwendsel, zijner jonge jaren, ƴ 2888: aan deze weigering was Walenburg toch onschuldig. Maar de Prins maakte alleen voor enkele gunstelingen een uitzondering op den regel, dien hij overigens volgde, om niet dan de meest geschikte officieren te bevorderen. Daaronder behoorde Droste, naar ik vermoeden zou, niet.

ƴ 3860. het wagtmeesters ampt.] De post van sergeant-majoor, thans door Ruytenburg bekleed.

3861. valsche eet.] Zuiverings-eed. Volgens de *Resolutie* der Staten van Holland van 24 Febr. 1656 moest ieder, die eenig ambt van wege de Staten voornoemd aanvaardde, alvorens »met solenneelen eede verklaren, om 't voorsz. ambt niet belooft of gegeven

te hebben.... eenige gifte.... aen eenigh persoon, directelyck off indirectelyck”.

Ƴ 3875. eer dat hy ging te bedt.] »Le coucher”, de tijd, dien de Prins, in navolging van aanzienlijker vorsten, voor het verleenen van audiëntie bestemd had.

Ƴ 3181. hem aenranden om oorlof.] Hem bezoeken om vaarwel te zeggen. Verlof om op reis te gaan had onze schrijver in 1680 van Z. H. niet noodig, want hij was toen ambteloos.

Ƴ 3885. wierook van het Hof.] Vrije overzetting van »l'eau bénite de la Cour.”

Ƴ 3887. Een gunsteling.] Wien hij op het oog heeft, is niet zeker. Het moet echter een hoofdofficier geweest zijn; ik gis, de veldmaarschalk Waldeck.

Ƴ 3890. en vlg.] Het bedoelde geval heeft onze schrijver reeds vroeger, Ƴ 2967 en vlg., besproken: zie de aantEEK. op die plaats.

Ƴ 3912. van hem.] Van Z. H.

Ƴ 3913. Al wast myn Broer geweest.] Zoo mijn gissing, in de aantEEK. op Ƴ 2967 geopperd, juist is, en er werkelijk sprake is van broer Matthijs, scherst onze schrijver hier niet onaardig.

Ƴ 3919. En dat hy Van de Kamp enz.] Na 27 Augustus 1672 was het Z. H. die alle officieren op de repartitie van Holland, van vaandrig tot kolonel, benoemde: zie *Resol. Holl.* van dien dag.

Ƴ 3920. 't volmaecken.] Het voltallig maken.

Ƴ 3921. aen goede Mans.] Aan scheidsleden.

Ƴ 3929. doot geschoten,] Ik meen, in den slag van Mont-Kassel. Onder de dooden, daar gevallen, wordt uit het regiment van Walenburg genoemd Capitein Drost. Nu was er, sedert onze schrijver zijn ontslag had genomen, geen kapitein van dien naam in dit regiment, en zelfs geen in het gansche leger, behalve Willem Droste, die in dienzelfden slag niet gedood, maar zwaar gewond werd (zie Ƴ 6099), en ook als zoodanig voorkomt op de lijst van het regiment van den jongen Rijngraaf: »Capitein Drost, gequetst en gevangen” (*Holl. Merc.* van 1677 blz. 43, 44). Waarschijnlijk is dus uit Walenburg's regiment, in plaats van Capitein Drost,

diens opvolger, Van de Kamp, onder de gesneuvelden te rekenen.

ƴ 3936. niet myn staet te buyten.] Tevredenheid met het middelmatige lag in het karakter van onzen schrijver, en leidde hem zoowel tot hetgeen in hem te laken als tot hetgeen in hem te loven valt: tot zijn gebrek aan inspanning en onderneming evenzeer als tot zijn blijmoedige berusting in zijn lot. Onder de gedichten, die hij voor het eerste deel van zijn *Haegse Schouburg* heeft geplaatst, zijn er verscheidene die dezen geest ademen: *Op het genoegen; Op de gulden middelmatigheit; Rust en lust buyten staet.*

ƴ 3945. Daerna enz.] Hetgeen volgt is in de 2^e uitg. ingeslacht, maar niet op de plaats waar het naar tijdsorde zou behooren; want het handelt over een ontmoeting van tien jaren later dan het ontslag uit den dienst: zie de kantteek. bij ƴ 3947.

ƴ 3947. 't groot hoeft.] Uit de brieven van De Witt en zijn tijdgenooten blijkt, dat deze aanlegplaats van schuiten en jachten de geliefkoosde wandelplaats der Dortenaren was.

ƴ 3948. Catwyk.] Willem van Liere, heer van de beide Katwijken: zie zijn stamboom bij Te Water, *Verbond der Edelen*, IV, blz. 207. — Cralingen: Johan Willem du Faget, heer van Cralingen. De heerlijkheid was tijdens zijn minderjarigheid, in 1668, door zijn voogd, Willem van Alphen, aan de stad Rotterdam verkocht: zie het *Jaarverslag van het Rotterd. Arch.* over 1867, blz. 28. — Oldersom: Frederik Willem van Gent, heer van Oldersom: zie het *Journal* van Huygens, I blz. 391, 394, en de aantek. op die plaatsen van Mr. Hora Siccama, in *de Gids* van 1878, II, blz. 54.

ƴ 3962. kantteek.] De nominatie tot het burgemeesterschap geschiedde te Dordrecht acht dagen voor het uitgaan van Maart; de electie door den Stadhouder volgde onverwijld, want den 1sten April behoorde de Burgemeester der Gemeente zijn bediening te aanvaarden. Zie *Balen*, blz. 627, 628; en vgl. de aantek. op ƴ 3967.

ƴ 3965. nieuwe wervingen.] De werving van 16000 man, ter versterking van het leger, waarover in 1683 en '84 tusschen Z. H. en de regenten van sommige steden, inzonderheid van Amsterdam, zooveel is voorgevallen. Zie *Wagenaar*, 58^e boek.

y 3968. een seeker Heer.] Hij wordt in de kantteek. genoemd: Muys, d. i. Arent Muys van Holy. De lotgevallen van dezen Dortschen regent zijn, als bijdrage tot de kennis der toenmalige staatszucht en intrigues, zeer opmerkelijk. Sedert 1668 secretaris der stad, had hij in 1672 partij gekozen voor Willem III en geijverd voor de vernietiging van het Eeuwig Edict. Op dien weg voortgaande, had hij vooral er de hand in gehad, dat in 1674 de regeeringsvorm van Dordrecht veranderd was in dien zin, dat er in plaats van één, door den Oudraad en de Achten geëligeerden, burgemeester, voortaan vier burgemeesters zouden zijn, die om beurten elk een vierendeel jaars zouden voorzitten, en waarvan één op de oude gebruikelijke wijs, en de drie andere door Z. H. zouden worden geëligeerd uit een dubbeltal, door den Oudraad en de Achten te zamen voorgedragen. Eerst ten gevolge van deze verandering bewam de Prins een gestadigen invloed op de stem, die bij gewichtige aangelegenheden namens de Stad in de Staten-Vergadering werd uitgebracht: zie Van de Wall, *Handv. van Dord.*, blz. 1875 vlg. Voor den eerzuchtigen stadssecretaris, die zich zoo doende de gunst van Z. H. verworven had, opende de verandering tevens den weg tot hooger waardigheid. Hij legde zijn bediening neer, om kort daarna als schepen in den Oudraad op te treden, en vervolgens, den 24sten Maart 1675, burgemeester te worden. Nu stond ook de toegang tot de Statenvergadering voor hem open: den 7^{den} Juli 1676 werd hij tot ordinaris gedeputeerde der stad gekozen, met een jaarwedde die in het volgend jaar op 1200 gl. gebracht werd. Hij had nu vooreerst zijn doel bereikt. Aanvankelijk stemde hij, zoo als van zelf scheen te spreken, steeds met de Prinsgezinden in de Staten. Doch langzamerhand doordrong hem de esprit-de-corps, die in zulke vergaderingen zoo machtig is. Hij toonde zich meer en meer zelfstandig tegenover Z. H., en voegde zich soms bij de tegenpartij onder aanvoering van Amsterdam. Inzonderheid kantte hij zich tegen het opzet van den Prins om tot elken prijs de heerschezucht van Frankrijk tegen te gaan en de verovering der Spaansche Nederlanden te beletten. Hij was tegen een nieuwen oorlog en daarom ook tegen

het aanwerven van nog 16000 man, waartoe de Prins in 1684 met ongemeenen aandrang dreef; hij ijverde voor het twintigjarig bestand, dat Frankrijk aan zijn vijanden aanbood en onze Republiek ten slotte ook Spanje genoodzaakt heeft aan te nemen. Bij die gelegenheid speelde hij, onvoorzichtig genoeg, een hoofdrol en haalde zich zodoende de gramschap van Willem III op het lijf. Of hij, gelijk onze schrijver elders, § 6067, zegt, ook in strijd met stellige beloften handelde, durf ik niet beslissen; Droste was een vriend van Mr. Cornelis Teresteyn van Halewijn (§ 6024), en zoo hij slechts herhaalt wat hij van dezen had gehoord, mogen wij aan zijn beweren niet onvoorwaardelijk geloof hechten, want Halewijn was de vijand en de mededinger van Muys en wordt met reden gehouden voor den gene die hem den voet heeft gelicht. Hij bediende zich daartoe van de bezwaren, die in het najaar van 1684 tegen de nominatie der Achten bij den Stadhouder werden ingebracht. Z. H. stelde ze in handen van het Hof, waarin hij raadsheer was, en in die hoedanigheid trok hij nevens twee andere naar Dordrecht, om er een onderzoek in te stellen naar hetgeen bij de nominatie was voorgevallen. Zoo ving de strijd aan, waarin Muys, die aanvankelijk de meerderheid der regenten op zijn hand had, zich hardnekkig verdedigde, maar eindelijk toch de neerlaag leed. De bijzonderheden, die het hier de plaats niet is na te gaan, worden gekend uit de bescheiden, die Van de Wall, blz. 1902 en vlg., aanhaalt. Het einde was, dat Muys, op aanschrijven van Z. H., den 5^{den} Februari 1686 uit den Oudraad werd gezet, en moedeloos geworden zich voor goed aan de regeering van stad en land onttrok, en tot zijn dood toe, in 1700, geen ander ambt dan dat van rentmeester der domeinen van Zuid-Holland meer bekleed heeft. De broeder van zijn overwinnaar, Mr. Simon van Halewijn, verving hem in de leiding der Dortsche regeering en werd den 2^{den} Sept. 1686 in zijn plaats ordinaris gedeputeerde ter Dagvaart. Muys mocht het echter nog beleven, dat die opvolger op zijn beurt in ongenade viel, en in zijn val zijn broeder Cornelis medesleepte. Op die gebeurtenis doelt onze schrijver in het volgende vs. Zij was even onverwacht

als treffend. Na de overwinning op hun mededinger behaald stonden de gebroeders een poos in blakende gunst bij Z. H. en genoten zijn vertrouwen in volle mate. Telkens vinden wij in de dépêches van de vreemde gezanten in Den Haag, van d'Avaux, van Sidney en anderen, met nadruk vermeld, wat M. Allewin of M. Alven van de zaken denkt en zegt: het is de Raadsheer Cornelis van Halewijn van wien zij spreken; en allen roemen om strijd zijn bekwaamheid zoowel als zijn invloed. Onze schrijver zegt daar, *ŷ* 3981, niet te veel van. Nog uitbundiger zelfs in zijn lof is *Burnet*, I, p. 570. Maar beide broeders, en Simon inzonderheid, verslaptten allengs in dienstijver en gewilligheid, en werden ook uit het vertrouwen van den Prins door nieuwe gunstelingen verdrongen. Na 1688, toen de oorlog tegen Frankrijk op nieuw was aangevangen en zonder beslissend voordeel van jaar tot jaar gerekt werd, en ongehoorde schatten verslond, leende Simon van Halewijn een geopend oor aan de klachten, die van alle kanten tot hem kwamen, over den onlijdelijken druk der belastingen en over het kwijnen van handel en welvaart. Hij was het eens met hen die meenden, dat de last van den oorlog te weinig aan Engeland, te veel aan de Republiek werd opgelegd; hij haakte met hen naar vrede, hoe dan ook, en wenschte dat de Staten des noods den Koning van Engeland tot vredesluitens zouden dwingen; hij waande dat zijn broeder en hij in staat waren daartoe den stoot te geven. Zoo knoopte hij een correspondentie aan met Lodewijk XIV, den vijand van den staat, hetgeen bij strenge plakkatens verboden was. Naar het schijnt was geldzucht mede in het spel. Hij verteerde meer dan zijn inkomen; hij was bezig op de heerlijkheid, die hij gekocht had, Abbenbroek, een nieuw huis te bouwen. Men verhaalde dat hij diep in de schulden stak. Hoe dit zij, hij beging een misdaad, die verraad geleeke, zoo zij het al niet was; hij deed aan de Fransche regeering voorstellen, die met een aanbod van twintig duizend rijksdaalders, zoo het hem gelukte uit te werken wat hij had voorgesteld, beantwoord werden. Hoe ver zijn plannen strekten en door welke middelen hij voorhad ze uit te voeren, is niet gebleken; de toeleg werd ontdekt eer hij tot rijpheid

was gekomen. Hoe hij ontdekt werd, kan de lezer bij onze geschiedschrijvers, bij Wagenaar, om er een te noemen, beschreven vinden; het is niet noodig hier erover uit te weiden. »Wien zal men voortaan kunnen vertrouwen?» riep de Prins uit, toen hij het eerst van de zaak kennis kreeg (*Huygens, Journ.* II, blz. 199). Hij was verbitterd, en het lag niet in zijn aard verraderlijke vrienden te sparen. Hij was voor strenge justitie. Maar het Hof van Holland, waaraan de gewillige regeering van Dordrecht, niettegenstaande de privilegiën, het proces overliet, was in dezen Z. H. niet te wille: er zaten te veel vrienden van de gebroeders, te veel tegenstanders van 's Konings politiek, in. Het veroordeelde den schuldige niet ter dood, maar ter eeuwige gevangenschap. Zeven en twintig jaren te voren had de ongelukkige Buat een soortgelijk misdrijf met den dood geboet. Dat de eeuwige gevangenis van Halewijn zoo min eeuwig is geweest als die, waartoe beroemder staatsgevangenen dan hij veroordeeld waren, is bekend, en bovendien door onzen schrijver, § 2312 en vlg., reeds verhaald. Van zijn later leven is alleen bekend, dat hij, wanneer is onzeker, zich te Suriname heeft gevestigd en daar overleden is, niet ongehuwd, zooals in zijn biographiën gezegd wordt, maar nalatende een weduwe, Susanna van Kinkhuyzen. Zie het *Recueil van stukken betreffende Mr. J. J. Mauricius*, I blz. 40, waar ook een extract uit zijn testament, gedateerd 24 Augustus 1724, staat afgedrukt, II blz. 357.

Mr. Cornelis Teresteyn van Halewijn was, bij het ontdekken van het verraad zijns broeders, insgelijks verdacht gehouden en zelfs een poos in zijn huis bewaakt geworden; maar bij nader onderzoek bleek van zijn medeplichtigheid niets, en ook niets anders tot zijn laste dan dat zijn broeder op zijn medewerking had durven rekenen. Evenwel twijfelde de Prins zoo weinig aan zijn schuld, dat hij zijn verdediging niet eens hooren wilde, en zijn in beslag genomen papieren zelfs niet liet onderzoeken. Zonder aanklacht en zonder vonnis werd de verdachte behandeld als ware zijn misdrijf bewezen: op uitdrukkelijk verlangen van Z. H. werd hij den 30sten Oct. 1693 uit de regeering van Dordrecht ontslagen (Van de Wall, blz. 1933). Zijn val her-

innerde in alle opzichten aan dien van zijn voorganger, dien hij uit 's Prinsen gunst verdrongen had, en men verhaalde elkander aan het Hof van Z. H., dat iemand te Dordrecht op zijn uithangbord een muizenval had laten schilderen, met een kat erin en dansende muizen er rondom, met het onderschrift: Muyse-vreught: zie het *Journal* van Huygens, II blz. 209. Zoo het verhaal al niet waar was, was het toch goed verzonnen: de oude Muys heeft er zeker vreugde aan beleefd, dat zijn vijand zelf zoo deerlijk in den val was geloopen.

Op één punt verkeer ik, ten opzichte dezer zaak, nog in onzekerheid en vraag ik inlichting van Heeren Genealogen. Hoe na bestonden elkander onze Cornelis Teresteyn van Halewijn en Cornelis Teresteyn (zonder Halewijn), die in de laatste jaren van Prins Maurits burgemeester van Dordrecht was en in vijandschap verkeerde met den welbekenden Hugo Muys van Holy, den onedelen vervolger en rechter van Oldenbarnevelt en De Groot? Was onze Raadsheer naar dezen, als hem nabestaande, misschien Teresteyn genoemd? Dan zou de vijandelijkheid van hem en zijn broeder tegen Muys een erfelijke geweest zijn, want de Muys van Holy, tegen wien zij strijd voerden, was een neef van den vijand van Oldenbarnevelt: de grootvader van den laatste was de overgrootvader van den eerste. Diergelijke familieveeten waren te Dordrecht onder de regenten volstrekt niet zonder voorbeeld.

ƴ 3985. Die Bevere syn soon.] De tweede zoon van burgemeester Mr. Kornelis van Beveren, in ƴ 3961 genoemd, te weten Ernst van Beveren, heer van West-IJsselmonde; hij werd 19 Maart 1692 op voordracht van Dordrecht in de Generaliteits-rekenkamer gecommitteerd: zie *Resol. Holl. en Balen*, blz. 972.

ƴ 4008. beminde Moey.] Moei Berck, kinderloos overleden in 1687. Moei Barendrecht stierf eerst na 1690: zie de kantteek. bij ƴ 3989 en de geslachtslijst op blz. 270.

ƴ 4009. Sints.] De tijdrekening is hier weer in de war. Hetgeen volgt is niet na, maar voor het voorafgaande gebeurd.

ƴ 4011. om syn gebied.] Wat de schrijver met dit woord,

dat hij waarschijnlijk om het rijm gebruikt, eigenlijk zeggen wil, is mij niet duidelijk.

Ƴ 4013. een van myn naeste vrinden.] Hij noemt hem op den kant: burgemeester Ruysch, namelijk Mr. Coenraad Ruysch, burgemeester van Leiden, van wien hij ook in Ƴ 5063 spreekt. — De dagteekening aan den kant is zeker niet juist: in Augustus 1684 was de strijd over het al of niet werven reeds zoo goed als opgegeven.

4025. geen antwoord vraegen.] De reden, waarom geen antwoord verlangd werd, zal gelegen zijn in hetgeen d'Avaux schrijft: »Le Prince d'Orange trouva moyen par les fortes persuasions de Beverning de faire consentir la ville de Leyde à la levée,.. Beverning les assura que le Prince ne cherchoit qu'à sauver son honneur... et promettoit qu'aussitôt que cette résolution seroit prise, on travailleroit sérieusement à l'accommodement entre la France et l'Espagne". (*Négoc.*, II p. 153). Het doel waarvoor Odijk, zeker ter loops, onzen schrijver in den arm had genomen, was dus, buiten hem en zijn neef Ruysch om, toch bereikt.

Ƴ 4031. tot een belang.] Onze schrijver, als oud-soldaat, was voor de versterking van het leger, en in dit geval dus op de hand van den Prins.

Ƴ 4039. Bevestigt enz.] Vgl. Ƴ 338.

Ƴ 4060. een vaers.] Wij hebben in de aantEEK. op Ƴ 2733 gezien, dat onze auteur al van 1673 af, zoo niet vroeger, zich aan het maken van verzen gewaagd had. Zijn letterkundige arbeid is echter eerst na zijn ontslag uit den dienst voor goed begonnen.

Ƴ 4061. door erffenis.] Zijn beide moeien en zijn oom Droste stierven kinderloos, zoo ook zijn broër Willem, en denkelijk zijn broër Matthijs ook, maar van diens overlijden gewaagt onze schrijver niet.

Ƴ 4067. haer minnaers.] De heeren die haar het hof maakten. Meer wil het woord hier niet zeggen.

Ƴ 4070. Fransche schouwtooneelen of Duytsche.] Naar het Hollandsche tooneel brengt onze schrijver de dames van zijn kennis slechts als zijn eigen stukken gespeeld worden; naar het Fran-

sche zonder zulk een aanleiding. Althans dit volgt uit zijn woorden, als men ze strikt opvat. Zij zouden dan bewijzen, dat toen reeds bij de samenleving, waarin hij verkeerde, de Fransche comedie boven de Hollandsche de voorkeur had. Vgl. *ƴ* 4963.

ƴ 4079. de vrouw van Buat.] Hoe hij deze dame te Breda had leeren kennen, heeft onze schrijver al vroeger, *ƴ* 2064 en vlg., verhaald. Dat hij jaren lang de kennis met haar heeft aangehouden en op gemeenzamen voet met haar omgegaan, blijkt uit hetgeen hij hier laat volgen. Nergens vinden wij van deze vrouw, die onder haar eigen naam van Elisabeth Musch bij het groote publiek zoo algemeen bekend is, een zoo uitvoerige en geloofwaardige karakterteekening als bij onzen auteur. Dat zij geheel verschilt van de voorstelling, die Van Lennep in zijn historischen roman van zijn heldin geeft, behoef ik wel niet te doen opmerken. Toen hij schreef kende van Lennep de *Geheugenis* van onzen schrijver niet; maar, al had hij ze gekend, zijn verdrinking vorderde een anderen persoon dan dien Droste naar het leven teekent. De dichtkunst heeft haar eischen, waaraan de kunstenaar voldoen moet, zij het ook ten koste der historische waarheid. Toen Van Lennep het ongelukkige lot van Buat tot onderwerp van een roman gekozen had, was hij in de noodzakelijkheid om de beide echtgenooten zoo te schilderen als hij gedaan heeft. Had hij ze voorgesteld in het karakter en in de onderlinge verhouding, waarin het historisch onderzoek ze plaatst, zijn gedicht zou aan de eischen der tragedie niet beantwoord en het gemoed der lezers niet voldaan hebben. De daad van Buat en de uitkomst, waartoe zij hem en zijn echtgenoot brengt, zouden een geheel andere, een on-dichterlijke, beteekenis hebben aangenomen. De dichter was daarom verplicht, van Elizabeth Musch een zachte, liefhebbende, onervarene en reine figuur te maken, al had hij uit Droste's *Geheugenis* geweten, dat zij in de werkelijkheid het tegenovergestelde geweest is van hetgeen hij haar in zijn roman doet zijn.

Maar aan den andere kant was hij aan de nagedachtenis der historische personen, die hij in zijn roman laat optreden en met zijn geïdealiseerde helden in aanraking brengt, verplicht, nauw-

lettend toe te zien, dat hun daden, waarnaar hun karakter beoordeeld wordt, blijven schijnen wat zij waarlijk geweest zijn, en niet misvormd worden tot misdaden, nu zij gericht worden tegen schepselen der verbeelding, die met de werkelijke personen slechts de namen gemeen hebben. Tegen die verplichting heeft de romanschrijver, naar mijn oordeel, gezondigd. De strengheid van Jan de Witt wordt hatelijker in onze oogen, naar mate de schuld van Buat geringer wordt voorgesteld; zijn onverbiddelijkheid getuigt te luider tegen zijn gemoed, naarmate zij die er onder lijden meer aanspraak krijgen op ons en op zijn medelijden. Het kan niet anders of die velen, die hun historische kennis hoofdzakelijk uit romans putten, en zich De Witt voorstellen gelijk hij zich in zijn gedrag jegens Elisabeth Musch en haar echtgenoot betoont, moeten een ongunstig oordeel over hem vellen, tegen de historische waarheid in. Dat is een zware schuld, die Van Lennep op zich heeft geladen. Had hij ten minste zijn lezers in een inleiding of in een naschrift tegen verkeerde gevolgtrekking gewaarschuwd. Maar integendeel. Aan het slot van zijn boek mengt hij noodeloos verdrinking en waarheid dooreen, en geeft aan de waarheid een hatelijk aanzien door ze in het valsche licht der verdrinking te plaatsen. Nu de lezer vervuld is van medelijden met de edele en diep getroffen heldin van den roman, wordt hem het harde oordeel voorgehouden, dat De Witt, in een brief, waarvan de echtheid buiten twijfel wordt gesteld, over de weduwe van Buat heeft uitgesproken. Haar verzoek om, na een kort verblijf in Frankrijk, terug te mogen keeren in het vaderland, wordt door den Raadpensionaris van de hand gewezen, »omdat die vrouw nogh om haere personele deughden, nogh om de deughden van haer vader ofte moeder sulcks meriteert". Opzettelijk wordt de oude spelling hier behouden, om de letterlijke juistheid van het citaat in het oog te doen springen. Wat moet de lezer van zulk een laaghartigen wrok en van den man, die hem voedt, wel denken? Hij kent Elisabeth Musch en haar moeder als brave, liefvallige vrouwen; hij heeft van den vader nooit iets kwaads gehoord. Hoe durft dan De Witt van hen spreken, als van lieden die geen achting, geen verschooning

verdienen? Het zedelijk gevoel verzet zich tegen zulk lasteren van het ongeluk, en verfoeit hem die er zich aan bezondigt. Dat onrecht, door duizenden landgenooten uit onwetendheid gepleegd, had althans Van Lennep aan de nagedachtenis van den grooten Raadspensionaris kunnen sparen. Hij had het oordeel over de historische personen niet behoeven voor te stellen als een beschimping van zijn roman-helden. Jegens die helden der verdichting zou het inderdaad onverantwoordelijk zijn geweest; jegens de personen, zoo als de geschiedenis ze leert kennen, was het niet meer dan billijk. Om dat oordeel te rechtvaardigen en hem, die het uitsprak, van den onverdienden blaam van hardvochtigheid te zuiveren, wil ik enkele feiten noemen, waarop het gegrond is. Achtereenvolgens willen wij hooren wat de tijdgenooten van den vader, de moeder en de dochter getuigen.

Cornelis Musch, de vader, was de zoon van een Rotterdamsch koopman en werd in 1619 secretaris van zijn geboortestad. Hij was bekwaam en zocht vooruit te komen in de wereld, en het gelukte hem, hoewel zijn nauwgezetheid in geldzaken toen reeds verdacht was, in 1628 bevorderd te worden tot Griffier der Staten-Generaal (zie pamflet, n°. 3082), welke betrekking hij bleef bekleeden tot aan zijn dood toe, in December van 1650. Zijn ambt verzekerde hem een grooten invloed op den gang van zaken en bij gevolg de macht om naar believen gunsten te verleenen of te onthouden. Algemeen werd hij beticht van dien invloed en macht te gebruiken tot zijn eigen voordeel. Bij zijn leven werd hem dit vaak openlijk verweten, en na zijn dood werd een onderzoek naar zijn handelingen bevolen, dat opzettelijk slepende is gehouden. Zijn schuld bleek genoegzaam uit het kolossale vermogen, dat hij naliet. Hoe hij dit vergaderd had, verklaren ons ten overvloede de vreemde gezanten. De Zweedsche gezant Apelmom kenteekende hem aldus: »Musch est très appliqué et soigneux de ses propres intérêts, recevant de l'argent et des cadeaux de tous, dans toutes les occasions. Il est superbe, chagrin, violent, mais très-laborieux et prompt dans ses dépêches et ses expéditions. Il passe pour posséder 2.000.000 florins." (Bij *Mr. Vreede, Gesch. der*

Diplomatie, II, 2e stuk, Bijl. XX). De Fransche gezant d'Estrades beoordeelde hem niet gunstiger. Toen er sprake was van hem voor de Fransche politiek te winnen, schreef hij aan De Brienne: »Musch est si fourbe qu'en France il nous promettroit merveilles et recevoit volontiers les choses, qui luy seroient offertes, mais qu'estant de retour icy, n'en travailleroit pas mieux pour nous, si le moindre profit du monde se rencontroit à luy en changeant" (*Archives*, IV, p. 260).

De echtgenoot, die deze staatsman op gevorderden leeftijd, in 1636, zich koos, was Elisabeth Cats, dochter van den Raadpensionaris en dichter van dien naam. Als wij gewoon waren te zien, dat de menschen handelen naar hetgeen zij prediken, zouden wij ons moeten verwonderen, dat Cats zulk een huwelijk heeft toegestaan. Vader Cats wist uitmuntend, welk een echtgenoot zijn dochter paste:

Een man die vordert sijn gesin,
Maer noyt door eenigh vuyl gewin;
Een man, meer in der daet als schijn,
Die vroomheyt stelt voor rijck te zijn.

Zulk een man nu was de heer Musch juist niet. Ook de leeftijd van bruidegom en bruid was niet wat de zedenpreekers verlangde. De bruid was vijftien jaren jonger dan haar minnaar; hij was negen en dertig, zij vier en twintig jaar oud. Zulk een verschil is bedenkelijk. »Ongelijcke paerden trecken qualyck", zegt de man van ondervinding:

Dus wie gy wesen meucht, 't zy ar'm ofte rijck,
Doet wel, geminde vrient, en paert met uws gelijk.

Wij willen, ter liefde van Vader Cats' oprechtheid, hopen, dat hij noode heeft toegegeven aan den vurigen wensch, aan het vaste voornemen van zijn dochter. Maar dan is het toch geen liefde geweest, die haar naar dit huwelijk deed haken, althans zoo wij op de uitkomst mogen afgaan en eenig geloof hechten aan het algemeene gerucht. In de pamfletten van den tijd, die het toenmalige

leven in de hofstad hekelen, wordt het gezin van den Griffier doorgaans als een toonbeeld van onbetamelijkheid genoemd.

Waer is nu vader Cats, die soo der vrouwen plichten
 IJver' heeft voorgestaen en aerdigh weet te dichten?
 Kan hy syn eygen kindt geen lessen schrijven voor,
 Dat sy niet uyt en smijt noch loope buyten spoor.

Het is niet alles na te zeggen, wat in dit blauwboekje, (n°. 3227) op vrij onkiesche wijs, bij zijn waren naam genoemd wordt. »Uw eygen kinders selfs'', zoo luidt de waarschuwing aan het slot, »die sullen 't moeten hooren, Dat ghy een . . . syt, haer Vaer een dief geboren''.

Een jaar na den dood van Musch, — zijn plotselingen dood of zijn zelfmoord; het is onzeker, waaraan hij gestorven is, — den 28sten Jan. 1652, hertrouwde zijn weduwe met Dirk Pauw. Zij trouwde niet in de Groote- of in de Kloosterkerk, maar in de Hoogduitsche, waar haar ten gevalle de Eerwaarde Stermont een liefdebeurt vervulde. Die kerk stond dicht bij haar huis en werd niet druk bezocht; uit dien hoofde was zij gekozen, want de bruid wilde zoo weinig opzien mogelijk baren. »Het paertje'', lezen wij in een pamflet, »was alweder thuys, eer dat yemant wist datse in de kerck gegaen waren.'' Waartoe die heimelijkheid? Omdat de eerste man pas een jaar in het graf lag? Neen, maar omdat men wist dat de tweede man de weduwe al te goed kende van voor haar eerste huwelijk en gedurende dat huwelijk. Wat er aangaande die vroegere kennis in de pamfletten (inzonderheid in n°. 4118 van *Muller's Bibliotheek*) wordt opgehaald, laat ik rusten. Genoeg dat men het Ds. Stermont scherp verweet, dat hij zich tot het inzegenen van zulk een huwelijk had geleend. Misschien was de leerrede, die hij bij die gelegenheid uitsprak, wel dezelfde die hij later in zijn *Geloutert Silver in een aerden smeltkroes*, Amst. 1666, liet drukken, en aan Mevrouw Elisabeth Cats, huysvrouw van den heer Dirck Pauw, opdroeg, en waarvan hij zegt, dat hij ze »noyt sonder haer versoeck ende tegenwoordicheyt in soodanige plaetse [hij zegt niet welke plaats, misschien de

Duitsche kerk] soude hebben uytgeboesemt." Is die gissing juist, dan was de tekst wel niet zonder opzet gekozen: »Maer die sijn overtredinge bekent ende laet sal barmharticheyt verkrijgen."

Genoeg, misschien reeds te veel, over de ouders van Mevrouw Buat, om de uitspraak van De Witt, dat zij wegens hun verdiensten geen aanspraak op gunstbetoon kon maken, te rechtvaardigen. En nu zij zelve — wie was zij? Wij willen haar niet hard vallen. Tot haar verontschuldiging mogen wij er op wijzen, in welke omgeving zij opgroeide. Zij en haar twee zusters, broeders had zij niet, leefden in het huis van haar stiefvader, dat als een van de meest wereldsche van Den Haag bekend stond. Het was den vromen een ergernis, dat predikanten, en met name Ds. Stermont, er zich nu en dan vertoonden. »Gaet liever", zoo wordt den leeraar in pamflet n°. 5083 ironisch toegevoegd, »tot Mevrouw Paeu, om te sien of de dochters in 't dansen wat toegenomen hebben, als by siecken ofte andere ledematen." Verder verkeerden de jonge meisjes in de eerste kringen van Den Haag, met de vreemde officieren, die er den toon gaven, en de Nederlandsche, die zich naar de vreemde richtten. In de gezelschappen, die zij bezochten, heerschte een vrije toon, een ruwe galanterie, die de fijnere der Parijsche kringen uit de verte nabootste, en niet minder dan deze zondigde tegen hetgeen wij thans welvoegelijk keuren. Indien het waar is wat Constantijn Huygens door heeren van dien stempel hoorde verhalen, en in zijn *Dagboek* van 1673, op 22 October, opteekende, was het erger dan onwelvoegelijkheid, waarmee Elisabeth Musch al op zeer vroegen leeftijd vertrouwd werd. Zij en haar zusters stonden verder bekend als schatrijk, als uitnemende partijen voor de losbollen, die, na een onstuimige jeugd, in het huwelijk een middel zagen om zich vermogen en aanzien voor hun verdere loopbaan te verwerven. Zij werden niet met den burgernaam van haar vader genoemd, maar ieder naar de heerlijkheid, die hij haar had nagelaten. Zoo heette de latere Mevrouw Buat Mad^{lle} de Nieveen. Bij haar intrede in de wereld trok zij terstond aller aandacht, en in de pamfletten en in de brieven uit de hofstad, met name in de briefwisseling der gebroeders Huygens, werd

zij al spoedig uitgehuwelijkt aan dezen of genen, die haar het hof maakte, en van wien men wist dat hij uitzag naar een rijke bruid. De jonge Odijk, zoo even van zijn omdolen buiten 's lands teruggekeerd (zie de aantek. op *ƴ* 5451), was een dergenen die genoemd werden; de heer van Langerak (zie de aantek. op *ƴ* 2541) een tweede; iets later eerst kwam Buat in aanmerking. Hoe vrij, en hoe gevaarvol voor de goede zeden, de omgang der jongelieden onder elkander was, kunnen wij afmeten naar het eenige dat ik erover uit de brieven van Constantijn Huygens aan zijn broër Christiaan zal afschrijven: »Une belle compagnie vient de sortir de la chambre de Toot [d. i. broër Lodewijk], Buat, Cabeljau, l'aisné Dorp et mademoiselle de Nieuveen, en habit de garçon." Dit schreef hij in December 1663. In het volgende voorjaar ging het huwelijk met Buat door: geen man voorwaar om zulk een vrouw te leiden; hij stond bekend als een goedhartige losbol, die sterk dronk.

De huwelijksacte en voorwaarden, in dato 3 Maart 1664, berusten in het Rijksarchief bij de stukken van Buat's proces. De bruidegom komt erin voor als de Hooch Edelgeboren Heere Henrick de Fleury de Coulan, Heere de Buat, St. Sire en la Forest de Gay, soone van den Hooch Edelgeb. Heere Philippe Henry de Culan ende Dame Esther de Flins; de bruid als Juffrouw Elisabeth Maria Musch, Vrouwe van Niveen; zij wordt bijgestaan door Hooch Ed. Heere Diderick Pauw, ridder, Heere van Ter Horst, Mr. knape van de Wildernisse van Holland ende Hoochheemraet van Delfland, haer aenbehuwden vader, ende Hooch Ed. Vrouwe Elisabeth Cats, Vrouwe van Carnisse, haer moeder. Volgens de huwelijksche voorwaarden behoudt de bruid haar goederen, die voor geen schulden van haar man aansprakelijk zullen zijn; zij krijgt als douarie de heerlijkheid St. Sire in Brie, en brengt van haar kant in 40.000 gl. contant, zullende haar daarvoor gelijk bedrag aan afgeloste hypotheek-brieven ter hand worden gesteld. Uit den, erbij gevoegden, inventaris van haar goederen blijkt, dat zij zeer vermogend is, veel land en veel obligatiën bezit, een aanzienlijk en kostbaar gemeubeld huis bewoont en op stal zes Noordsche koetspaarden en twee rijpaarden heeft. Dus

ook ten aanzien van haar aardsche goederen en vermogen is zij een gansch andere dame dan de heldin van den roman.

Hoe zij zich gedurende de twee jaren van haar huwelijk en tijdens het proces en de terechtstelling van haar man gedragen heeft, weten wij niet uit zuivere bron. De eenige, zoover ik weet, die ervan spreekt, is Amelot de la Haussaie, in zijn *Mémoires historiques* (I p. 543), die eerst na den dood des schrijvers, Amst. 1722, zijn uitgegeven. Hij staat als een geloofwaardig auteur te boek, was tijdgenoot van Madame de Buat en woonde althans eenigen tijd, even als zij, te Parijs. Toch noem ik hem een zegsman, die in dezen niet onbepaald te vertrouwen is, omdat hij slechts herhalen kan hetgeen hij van anderen heeft gehoord. Maar hooren wij wat hij zegt: »Le Capitaine de Buade . . . avoit été page du Prince d'Orange Frederic Henri. Il avoit épousé par la faveur de cette maison la demoiselle de Nivenne, fille de Corneille Musch, Greffier des Etats, qui étoit un des plus riches hommes de Hollande. Mais leur mariage ne fut pas heureux; car la Dame, qui avoit été galante et coquette étant fille, le fut encore davantage étant femme. On dit qu'une fois elle s'absenta sept ou huit jours de suite, et qu'à son retour son mari lui donna cent coups de plat d'épée: ce qui n'aida pas à remettre la paix au logis. Un gentilhomme, qui servoit alors en Hollande, m'a dit plusieurs fois, qu'elle regarda de sang froid l'exécution à mort de son mari par les fenêtres d'une maison, qui répondoit sur la place, et que les artisans, qui l'aperçurent, y jetèrent des pierres. Quoiqu'il en soit, elle n'a pas vécu plus sagement dans son veuvage, dont elle a passé une partie en concubinage avec Jonvelle, capitaine des Mousquetaires Noirs. Elle fut convertie à la Foi Catholique par M. l'Archevêque de Paris, François de Harlay; mais en abjurant l'hérésie, elle ne crut point devoir abjurer le putanisme. Sa soeur a épousé le Baron d'Aspre" [d. i. Karel van Boetselaer van Asperen].

De hoofdtrekken van deze schets zijn niet onjuist, zooals wij ten opzichte van de eerste helft reeds gezien hebben, en straks van de tweede helft zien zullen. Maar onmogelijk kan het waar zijn, dat zij in haar huwelijk en bij het ongeluk van haar man zich zoo erger-

lijk heeft misdragen. Dat zouden dan ook anderen ons moeten melden. Of er evenwel niet een kern van waarheid in ligt? Het oordeel van De Witt over haar gedragingen geeft ons te denken, en haar volgend leven wekt kwaad vermoeden tegen haar. Wij laten dit voorloopig in het midden. Na de executie van haar man vorderden de zorgen voor zijn nalatenschap haar tegenwoordigheid in Frankrijk. Toen het Hof van Holland dit van haar vernam, beval het, »om gewichtige redenen, den Hove daartoe moveerende, dat sy haer by provisie uyt de landen van Hollant en Westvrieslant sal hebben te onthouden»: natuurlijk wegens vermeende medeplichtigheid aan het misdrijf van haar echtgenoot. Aan den deurwaarder, die haar de ordonnantie van het Hof kwam insinueeren, antwoordde zij kortaf: »het is seer wel”.

In April van 1667 kwam zij te Parijs aan. Terstond treedt zij dan in de brieven op, die Christiaan Huygens van daar aan zijn broeders schreef. Slechts een enkele plaats uit die briefwisseling wil ik overnemen: zij toont met welke vermoedens de kennissen haar uit Den Haag hadden zien vertrekken. »Quelle curiosité avez vous”, vraagt Christiaan aan zijn broer Lodewijk, »de scavoir comment se gouverne nostre vevfe? et non pas vous seulement, mais d'autres encore en nostre pays, qui prennent la peine de s'en informer? Est ce qu'on en a desia mauvaise opinion? Je vous assure que tout va bien jusqu'icy, et quand je voudrois, je n'en scaurois dire de mal. Je ne doute pas qu'elle ne souffre à l'avenir de grandes persecutions pour le mariage, estant assez bien faite et dans la reputation d'estre extremement riche, et mesme j'en scay desia quelque chose, mais je crois qu'elle se plait assez en l'estat où elle est, pour ne se point haster de convoler.” Aanvankelijk kan zij te Parijs niet wennen. Zij verlangt naar Den Haag terug. Zij staat voortdurend met haar achtergelaten vrienden in drukke correspondentie. »Elle paie des demi-pistoles en porte de lettres d'un seul ordinaire”, schrijft Huygens. Zij beweegt hemel en aarde om de ballingschap, waartoe zij veroordeeld is, opgeheven te krijgen. De Engelsche minister Arlington, de Fransche minister de Lionne vragen voor haar verlof van

de Staten om zich weer in Holland te vestigen. Zelfs de Monarchen van die rijken doen voor haar een goed woord, maar alles te vergeefs. De Staten, na rijpe deliberatie, verstaan »dat de voorsz. saecke gelaten sal werden aen de ordinaris dispositie van het Hof»; en het Hof vindt geen termen om op zijn bevel terug te komen (*Resol. Holl.* 24 Juli 1668). Zoo verhuist zij eindelijk, wij weten niet juist wanneer, van Parijs naar Breda, van waar haar de Heeren van Holland niet weren kunnen, en waar zij haar nichten Aerssens, de dochters van haars moeder's zuster, heeft wonen. Daar treft haar, zoo als wij reeds vroeger zagen (y 2064), onze schrijver in 1670 aan.

Den toegang tot de provincie Holland en naar de hofstad opende haar, twee jaren later, de revolutie, die Willem III aan het hoofd der zaken bracht. Maar vooreerst kon zij van haar geluk niet genieten. Frankrijk had aan de Republiek den oorlog verklaard, en het oorlogsrecht bracht mee, dat het goed, toebehoorende aan personen die zich bij de vijanden van den staat onthielden, in arrest werd genomen (Vgl. *Resol. Holl.*, 22 November 1672). Wilde Mevrouw Buat haar bezittingen in Frankrijk niet in de waagschaal stellen, dan diende zij zich naar Parijs te begeven; in Holland liep zij, na de verheffing van den Prins, geen diergelijk gevaar. Reeds in Juni schreef Christiaan Huygens, dat hij haar ontmoet en bezocht had. Maar van nu af weet Rumpf in zijn *Journal* meer dan Huygens van haar te verhalen. Hij ontmoette haar het eerst in de kerk te Charenton, haar met haar staatsjuffrouw (zoo noemde men toen die wij tegenwoordig juffrouw van gezelschap noemen) en met haar zevenjarig zoontje, Philips Cornelis, waarvan wij thans voor het eerst gewag hooren maken, en dat niet lang daarna gestorven moet zijn, zonder dat wij van zijn dood iets meer vernemen. Rumpf, die zich vooral na 1672 een prinsen-man gevoelde, was met de sterk prinsgezinde dame bijzonder ingenomen. Hij klaagde met haar over 's lands ongevallen, en verheugde zich met haar als de tijdingen gunstiger luidden. Toen in Juni 1673 het bericht van de overwinning, door de Hollandsche vloot behaald, te Parijs kwam, vervoegde zich nog dien eigen avond Mevrouw Buat in persoon bij Rumpf, »hem

den inhoud der Zeeuwsche brieven met groote blijdschap voordragende." Zij verdiende om haar patriotisme de eer, die haar weldra te beurt viel, van als Hollandsche vrouw op last van den grooten Franschen Monarch door een officier en drie man in haar huis bewaakt te worden. »Men arresteerde dese dagen," zoo meldt de *Holl. Mercurius* van Januari 1674, »in Vranckryck Madame de Buat, in vergeldinge van dat men te Antwerpen Madame de Mombas hadde vast gehouden." Ziedaar al wat ons de gedrukte boeken berichten. Maar het *Journal* in handschrift van Rumpf geeft ons in het breede de geheele toedracht, die hoofdzakelijk hierop neerkomt.

Sedert Montbas ontvlucht en tot de Franschen overgeloopen was, onderhield hij met zijn vrouw, Cornelia de Groot, die zich inmiddels te Antwerpen had neergezet, een correspondentie, die de regeering van Brussel, op aanstoken uit Holland waarschijnlijk, had laten onderscheppen, en na kennismeming gevaarlijk keurde en strafbaar volgens de uitgevaardigde plakaten. Uit dien hoofde gaf Monterey bevel, eenige soldaten ten huize van Mevrouw Montbas, op haar kosten, in te kwartieren. Montbas was woedend over die bejegening en zocht wraak. Hij wendde zich tot den Koning en verzocht dat men niemand minder dan Rumpf, onzen secretaris van legatie, bij wijze van represaille in de Bastille zou zetten. Dit werd hem geweigerd, maar hij kreeg toch de toezegging, dat zoo hij een Nederlandsche dame in Frankrijk kon aanwijzen, met deze gehandeld zou worden als in Brabant met zijn vrouw gehandeld werd. Een Belgische was niet te vinden, maar de Hollandsche Mevrouw Buat viel in het oog. Zonder twijfel was de maatregel tegen Mevrouw Montbas van Holland uitgegaan, en zou ingetrokken worden zoodra het uit Holland verzocht werd: geen beter middel om tot zulk een verzoek de Hollandsche regeering te nopen dan het arresteeren van een aanzienlijke en bij de Prinsgezinden in gunst staande dame, gelijk Mevrouw Buat. Niet onaardig beschrijft Rumpf hoe hij het eerst van haar arrest kennis kreeg. »Het is gebeurd dat Monsieur Van den Bosch, gouverneur van Mevrouw de Buat haer soontje, voor eenige dagen des morgens ten half seven by my, noch te bedde sijnde, quam, seer ontstelt

ende wegens syne alteratie my in het eerste aboard niets anders seggende als: »Mynheer, wy sijn verloren”, — schoon ick hem drie à vier mael om Godswille badt, (alsoo beducht was, Mevrouw de Buat eenige naricht gecregen hadt van een groot ongeluck, syne Hoocheyt off onsen Staet overgecomen) hy soude sich doch expliceren ende my seggen waerinne eygentlyck dit groote ons voorgevallen ongeluck bestont; soo quam er eyndelingh met eene groote verbaesde stem dit bescheyt uyt: »Le Roy a arresté Madame de Buat, en luy envoyant trois exempts”. Waerop ick, van myne vorige verbaestheyd soo wat gerust gestelt, repliceerde: »Is het anders niet, Godt sijn gedanckt dat ons ongeluck niet meer te beduyden heeft.” De zaak had ook inderdaad niet veel te beteekenen; de officier was een galant heer, die Mevrouw geen overlast deed en, als ware hij zelf haar gast, deel nam aan de talrijke gezelschappen van vrienden, die niet ophielden haar te bezoeken, en waarbij Huygens zoowel als Rumpf zich dikwerf liet vinden. Al het ongeluck bestond in de niet geringe kosten van het arrest; maar Rumpf vernam al spoedig, dat de grootmoedige Koning die wel zou gelieven kwijt te schelden, en hij hield de gevangene dan ook schertsend voor: »dat vele voorname dames in Parys haer Ed. haer ongeluck ende gevangenisseyt buyten twyfel misgunden, als waerdoor aen haer Ed. openbaer ende bekent soude worden Syner Conincklycke Majesteyts ongemeen groote genereusiteyt, en wat voor een groot deftigh Coninck hy was, wanneer sy eerlangh het groote geluck soude hebben Syne Maj. in alle eerbiedigheyt de handen te cussen ende voor haere genadige ontslaginge te bedancken.” Tot die heugelijke uitkomst leidde de zaak inderdaad. Op voorspraak van de Hollandsche regeering werd Mevrouw Montbas ontslagen, en terstond daarop volgde het ontslag van Mevrouw Buat. Op den 15den Februari lezen wij in Rumpf's *Journal*: »Is Mme de Buat met haere Carosse met ses paerden tot Versailles geweest en heeft Syne Maj. nevens Mons. de Pomponne voor haere genaedigste ontslaginge bedanckt: my op haer wedercomste met een ongemeen verheugt gelaet verhaelende, hoe beleefdelyck Syne Con. Maj. haere Ed. hadde ontfangen. Ben des avonts nevens eenige andere vrienden

by haer Ed. ten eeten geweest." Een ongeluk, dat zoo afliep, was voor iemand van de geaardheid van Madame de Buat een onuitsprekelyk geluk. Het maakte haar aan het Hof van Versailles en aan de beau-monde van Parijs bekend. Hoe langer hoe meer begon het leven in Frankrijk haar te behagen. Van nu af zien wij haar den tijd tusschen de beide hoofdsteden verdeelen; zij is in Den Haag of zij is te Parijs. Op de eerstgenoemde plaats zette Droste zijn kennismaking, te Breda begonnen, met haar voort, en kenden haar ook de andere heeren, die Huygens, in zijn *Journal*, I 176 en II 331, noemt. Wat wij van dezen en meer anderen aangaande haar leven als weduwe vernemen wetligt maar al te zeer de grove uitdrukking, die Amelot zich te haren opzichte veroorlooft. En dat zij aan haar dardelheid wraakzucht en boosaardigheid paarde, blijkt ten duidelyksten uit hetgeen Droste van haar kwaadstoken tusschen hem en Oldersom verhaalt. — In 1685, tijdens het herroepen van het Edict van Nantes, was zij te Parijs, en bij die gelegenheid deed zij den grooten stap, als zoo velen van haars gelijken: zij bekeerde zich tot de Katholieke kerk. Deed zij het om erger inkwartiering, dan die zij in 1674 geleden had, te ontgaan en haar goederen in Frankrijk te behouden? Of was Huygens wel ingelicht, toen hij aan broer Constantijn schreef: »L'on dit que Madame de Buat a quelque mariage en teste, et que c'est là le motif de sa conversion?" Het kan echter ook zijn, dat haar gemoed haar trok naar een kerk, wier genademiddelen zoo geruststellend zijn voor wie zijn hartstochten niet weet te beheerschen. Zeker is het, dat zij tot geen tweede huwelyk gekomen is. Zeker ook, dat haar bekeering haar niet verhinderd heeft haar oude vrienden in Holland nu en dan te bezoeken. In 1688 hield zij zich in Den Haag op, maar keerde van daar, zoodra de oorlog weer was uitgebroken, naar Parijs terug. Droste trof er haar in 1698 aan. Waarschijnlijk is zij niet lang daarna overleden; ik maak dit op uit hetgeen onze schrijver, § 4202, zegt, dat volgens haar testament haar nalatenschap gedurende dertig jaren na haar dood onerfbaar is gebleven, en dat die tijd in 1730 verstreken was. Zij zal dan den leeftijd van ongeveer zestig jaren be-

reikt hebben. Ik twijfel of zij diep betreurd werd. Mij dunkt het oordeel, door De Witt over haar in haar jonge jaren geveld, was door haar later leven niet gelogenstraft. Het voorbeeld, dat zij aan de Hollandsche vrouwen gaf, paste kwalijk bij de stichtelijke lessen, die haar grootvader had gegeven.

Ƴ 4088. Oldersom.] Hij is ons reeds voorgekomen in Ƴ 3948. Zijn kennis was voor dames, die zich zelf achtten, niet begeerlijk. In het *Journal* van Huygens lezen wij, hoe Mevrouw Ouwerkerk hem in 1690 haar huis verbood, uit respect voor haar kinderen (I, blz. 358), en hoe Hop hem verweet, dat hij de dochters van 's Gravenmoer hielp bederven (I, 391).

Ƴ 4099. Cabiljau.] Ons leger telde meer dan één officier van dien naam, die wij in het *Journal* van Huygens en in de *Resol. Holl.* nu en dan ontmoeten. Vgl. den *Navorscher*, IV, blz. 348. Wie de hier bedoelde is, valt niet te gissen.

Ƴ 4103. een vriend.] Ook wie deze vriend is blijft onzeker. Uit Ƴ 4138 volgt echter dat hij in de Staten-Generaal zitting had. Het vermoeden richt zich in de eerste plaats op Odijk.

Ƴ 4142. een weddingschap.] Wedden, zoowel als spelen, om grof geld behoorde tot de gewoonten der toenmalige groote wereld. Schuld, daaruit ontstaan, was echter in rechten niet invorderbaar: zie Ƴ 4158 en vgl. *De Groot's Inleiding*, IIIe boek, 3^e deel, § 48. Hier wordt om niet minder dan 1000 gl. gewed. Van een geval, dat sprekend gelijkt op het hier verhaalde, maakt Constan-tijn Huygens in zijn, nog ongedrukt, *Journal* van 1682, op 21 October, gewag: »Gisteren vertelde Odijck aen tafel, dat de Vrouw van 's Gravenmoer [een dame van gelijke zeden als Mevrouw de Buat] hem een stuck gouds hebbende ontnomen van 10 ducaten, en semblant maeckende van daarmede Heemskerck te willen betaelen, die daegs te voren haer 100 Rycksdielders [met spelen] afge-wonnen had, hy naer haer camer gingh en 't goet van haer toilet nam by represaille, ende tselve noch hadde". Wij zouden vermoeden, dat onze schrijver bij vergissing op rekening van Mevrouw Buat had gezet wat Mevrouw van 's Gravenmoer had misdreven, indien

hij niet, *ƴ* 4162, verzekerde, dat zijn tusschenkomst door de twistende partijen was ingeroepen. Vergissing is uit dien hoofde niet wel mogelijk; het zou opzettelijke verdichting wezen, indien het geval, dat hij verhaalt, inderdaad hetzelfde was als dat waarvan Odijk opsneed.

ƴ 4145. Heemskerk.] Ik aarzel in dezen held van beide avonturen (zie de vorige aantek.) den neef van Van Beuningen, Coenraad van H., te erkennen, dien zijn kennissen schertsend den filosoof plachten te noemen, en die als gezant zich gunstig onderscheiden heeft. Een zijner broeders of neven kan bedoeld zijn, hoewel er mij geen bekend is, die op dien tijd in de hooge kringen verkeerde.

ƴ 4153. nagtgoed.] Toilet. Vgl. *ƴ* 5777: »daer aen haer nagtgoed sat Bourgonjes Hertogin.” In denzelfden zin vind ik het woord nog gebruikt in een brief van Mevrouw van Zwijndrecht aan haar broer, den Raadpensionaris De Witt, van 1655, bij gelegenheid van zijn aanstaand huwelijk: »Ick hebbe in 't herwaerts reysen aan Van der Made [een voornamen zilversmid in Den Haag: zie *Resol. St. Gen.* van 11 Mei 1651] gevraeght of hy wel een lampetje met een paer kandelaers ende poeyer-doos gereet soude hebben, gelyck men gewoon is op Bruydegom's nachtgoed te setten.” — Zulk een toilet was wel de 1000 gld. waard, die Heemskerk te vorderen had. Een soortgelijk, dat Wicquefort uit naam van de Vorsten van Luneburg en Brunswijk aan Mevrouw Crommon, in 1671, vereerde, had 1477 gld. gekost: zie de *Secr. Resol. Holl.* van 22 Nov. 1675, blz. 528.

ƴ 4164. door een kaggelag.] Kachelen, cachinnari, beteekent ginnegabben. Een kachel-lach is dus een grinnikende lach. De zin is: zij meende er zich met een grap af te maken.

ƴ 4170. Nederhoven.] Een buitenplaats, gelegen in de Lindt, zie *Van Leeuwen's Bat. Ill.*, blz. 1233. Zij behoorde aan Mr. Matthijs Pompe, in tweede huwelijk getrouwd met de zuster van Mevr. Buat, Maria Elisabeth Musch, vrouwe van Carnisse.

ƴ 4171. Berkhout.] Zijn reismakker in 1668: zie *ƴ* 1197.

ƴ 4176. De schoone Pompe.] Isabella Jacoba, de dochter

van den eigenaar der buitenplaats uit zijn tweede huwelijk, een halve zuster van Cornelis Pompe, wiens vrouw onze schrijver, § 4727, zijn bloedverwante noemt (vgl. de geslachtlijst op blz. 271 en *Balen*, blz. 1187 en 1190). Juffrouw Pompe ging in dien tijd voor een eerste schoonheid door; als wij Huygens, in zijn ongedrukt zoo- wel als in zijn gedrukt *Journal* (I blz. 124, waar, voor *Pompea*, *Pompen* te lezen is) mogen gelooven, behoorde ook Willem III tot haar talrijke aanbidders. Zij huwde eindelijk met Willem Frederik van Brakel, Gecommitteerde in de Admiraliteit van Rotterdam (zie *Te Water, Verbond der Edelen*, IV, blz. 239). Jaucourt, die haar van voor en van na haar huwelijk kende, zegt over haar uiterlijk het volgende: »La plus belle fille, qu'il y eut alors [omstreeks 1682] à la Haye, etoit Mlle Pompe: aucune des Metamorphoses d'Ovide n'approche de celle de cette femme, à present Mme Brakel; tant elle est differente de ce qu'elle a esté, car on diroit que sa teste est celle d'un gros et vilain matelot. Elle ne se vantera pas de trois ravisseurs, comme Helene, mais pour le dernier, il luy conviendrait fort." De laatste toespeling is niet te verstaan: blijkbaar is de schrijver met zijn mythologie in de war. Een derde schaker van Helena is niet bekend, en wij kunnen dus niet gissen, wat voor een, volgens zijn meening, aan mevrouw Brakel-Pompe gevoegd zou hebben.

§ 4199. als Gesant Odyk.] In 1698. Zie hierachter § 5451.

§ 4202. dartig jaren.. onerfbaer.] Thans zou dit door den erfflater niet bedongen kunnen worden; maar onder het Oud-hollandsche recht stond het vrij: zie *De Groot, Inleiding*, IIe Boek, 21^e deel, § 6: »Indien de maker van de uysterste wille voor een tijd, niet altijd, de deeling onder de erfgenamen heeft verboden, moet zulks nagekomen werden."

§ 4208. Door seeker bloetverwant.] Ik vermoed, door den heer van Brakel, den echtgenoot van Jacoba Pompe: zie de aantEEK. op § 4176. Althans volgens het Leenregister, op het Rijksarchief, bezat hij later, sedert wanneer weet ik niet, de heerlijkheid Nieuwveen, »hem aengecomen ende bestorven by doode van Elisabeth Maria Musch, douarière van Buat."

Ƴ 4211. maegschap.] Neef Sasburg, over wien zie de aantEEK. op Ƴ 3065. Dat hij hier bedoeld wordt blijkt ten overvloede uit Ƴ 4227.

Ƴ 4219. Kloppen.] Klopzusters, geestelijke zusters.

Ƴ 4224. Sandeling.] Hoe deze een der voorouders van onzen schrijver wezen mag, heb ik niet kunnen uitvinden.

Ƴ 4226. de heu.] De trekschuit: zie de aantEEK. op Ƴ 2005.

Ƴ 4238. De waterspouger.] Uit de kantteek. bij Ƴ 4240 zien wij, dat onze schrijver hier aan het beschrijven der Haagsche kermisvertooningen, van 1679 en later, begint. In de 1^e uitg. volgde dit vs. op Ƴ 4061 en was de samenhang natuurlijker dan hier na tusschenvoegsels van anderen aard. — Dat de kermis in de 17^e eeuw, als een tijd van genot en vermaak, hoog stond aangeschreven, zelfs bij ernstige lieden, is bekend. Willem III verzuimde niet, zoo hij maar eenigszins kon, de kermis in Den Haag bij te wonen: zie o. a. *Archives*, V, p. 549 en het *Journal van Huygens*, I, p. 122, 268. De Hagenaars zagen ook ongaarne, dat de Prins van Oranje in de kermisweek afwezig was. Toen Willem III in zijn leerjaren, in 1661, de lente te Cleef doorbracht, schreef Rivet aan Huygens: »on dit que le peuple se formalise de ce que nostre petit Maistre n'a point esté au Kermes de la Haye." De kermis was een wezenlijk volksvermaak, waaraan niemand, hoe hoog geplaatst, zich kon onttrekken; een man als Jan De Witt zelfs nam aan de algemeene vreugde gereedelijk deel. Geen wonder dus, dat onze schrijver in de *Geheugenis* van zijn leven aan het genoten kermisvermaak een breede plaats geeft.

De waterspouger, dien hij in Mei in Den Haag bewonderde, verzocht in November daaraanvolgend verlof van Burgemeesters van Leiden om ook daar zijn kunsten te vertoonen. Uit zijn verzoekschrift, door den heer Rammelman Elsevier in de Leidsche Courant van 22 Juni 1878 meegedeeld, blijkt, dat hij zich Philippe Juillianus de Telschot noemde. Hij schijnt in hooge mate de aandacht getrokken te hebben. Jacob Hennin spreekt in zijn *Zinrijcke Gedachten toegepast op de vijf Sinnen*, Amst. 1681, die voor de kennis van het toenmalige

's Gravenhage niet onbelangrijk zijn, insgelijks met ophef van hem. »Ick heb gekent (zegt hij op blz. 182) een Napolitaan van geboorte, die zich om gelt liet zien; die nam twee emmers met schoon water, ende ontknoopte zyn wambais geheel los, ende goot alsdan wel een hondert gemeene glaezen van dat zelve water in zyn maegh, zeggende, na het ingieten van eenige glaezen: dat is zoodanige gedistilleert water; en zyn maegh dan vol gegoten hebbende, stelde zyn handen in zyn beide zijen ende gaf dan met een zeer groote borste twee à drie groote straelen als uit een fonteyn te gelijk uit zyn keel en mont op, die wel acht à tien ellen hoogh en ver sprongen, zynde ieder strael ook bijzonder van couleur, reuk en smaek; ende hy gaf 't met zulken kracht in de glaezen, dat hetselve water ofte veranderde wijn boven de glaezen uitschimde en sprongh. Hy gaf van 't zelve ingedronken water weder in de glaezen witte, roode, spaenze ende andere wijnen, ook brandewijn, annijs, janever, roozewater en meer andere, elk met zyn volle reuk en smaek, en wiert ook by vele menschen in haer neusdoeken meede genomen, die eenige dagen daarna noch na 't zelve water waren riekende.»

ƴ 4255. Mazaryn.] Als onze schrijver zich niet vergist, en wat hij verhaalt werkelijk met denzelfden kunstenaar gebeurd is, dien hij in 1679 bewonderde, moet de man toen hoog bejaard zijn geweest, want Mazarin was reeds achttien jaren dood. Ik denk echter, dat hij twee verschillende personen verwart. In 1651, dus tijdens het bestuur van Mazarin, zag Evelyn te Parijs een »water-spouter, who drinking only fountain-water, rendered out of his mouth in severall glasses all sorts of wine and sweete waters" (I, p. 245); maar de uitgever teekent hierbij aan, dat de kunstenaar Florian Marchand heette. Hij zou dus een ander zijn geweest dan de man van 1679; en dat er meer waren, die de kunst verstonden, laat zich begrijpen, als wij Evelyn hooren vertellen: »for a piece of money he discovered the secret to me".

ƴ 4259. een hont.] Uit de papieren in het gemeentearchief van Leiden blijkt, dat diergelijke vertooningen, als onze schrijver opnoemt, jaar aan jaar op de kermissen der Hollandsche steden te zien waren.

Ƴ 4278. een schildery.] De schilderij, die onze schrijver in 1707 bewonderde, was zeker al het jaar te voren op de Leidsche kermis vertoond; zij heette daar »een nieuw constig schilderij”, en bij een latere gelegenheid »een beweeglijk schilderij”; en Jan van Hoven, in zijn *Rarekiek van de Amsterdamsche kermis van 1709*, bauwt den vertooner na: »Nieuw invention van schilderij; de beeld’, hun leef’, hun vaer’, hun rij’.”

Ƴ 4290. de schutterij.] Tot de vreugd van de kermis hoorde ook de feestelijke optocht der schutterij. In de eerste jaren der stadhouderlooze regeering was hij soms een aanleiding tot oproerige manifestatiën, want de schutters waren voor de groote meerderheid Prinsgezind; zij schoten de Staten-vlaggen, die hun waren opgedrongen, in flarden en bedreven baldadigheden, die voor erger deden vreezen. In later tijd waren de exercitiën, die aan den optocht weken lang voorafgingen, het voorwendsel tot uitspatting. Doedijns schrijft in 1699 in zijn *Haagschen Mercurius*: »De burgerij staat toekomende kermis op te trekken, waartoe zij haar ernstig oefent: tot leedwezen van de vrouwen en kinderen, die dikmaals niet te eten noch te breken hebben, terwijl ’t Hoofd van de familie zich in de herberg zoo opvult, dat het met den kop gequeld raakt, enz.” Ook te Leiden, en waarschijnlijk in alle Hollandsche steden, bestond dezelfde gewoonte. In 1656 ontving Jan De Witt van zijn tante Loten, die te Leiden woonde, een uitnoodiging om daar op 29 Mei te komen kermis houden: »dan treckt alhier de schutterij op, alwaer den properen boer van Leckerkerck mede in sal marcheeren, gelijk hy in Den Haege gedaen heeft, ’t welck voorwaer waardich om te sien is”. De propere boer was de langste man van Holland, »acht voeten hoog en overmate groot van handen en voeten”, zegt Lois, in zijn *Beschr. van Rotterdam*, blz. 145. Dat men zulk een reus in den optocht liet mee gaan is wel een bewijs, dat deze met militaire oefening niets te maken had. Hij hoorde bij de kermis, en ging niet boven het peil der overige vertooningen, wat ook Droste ervan zeggen moge.

Ƴ 4299. Turksche konstenaer.] Daar Droste hem ook al op

de Bossche kermis, dus vóór zijn vertrek naar Leiden in 1661, gezien had, kan hij wel dezelfde kunstenaar zijn, dien Evelyn in den zomer van 1657 te Londen bewonderde: »Going to London with some company we stept in to see a famous rope-dancer, call'd the Turk. I saw even to astonishment ye agilitie with which he perform'd; he walk'd barefooted taking hold by his toes only of a rope almost perpendicular, and without so much as touching it with his hands; he daunc'd blindfold on ye high rope and with a boy of 12 yeares old tied to one of his foote about 20 foote beneath him, dangling as he daunc'd, yet he moved as nimbly as if it had been but a feather. Lastly he stood on his head on ye top of a very high mast, daunc'd on a small rope, that was very slack, and finally flew downe ye perpendicular, on his breast, his head foremost, his legs and arms extended, with divers other activities." I p. 297.

Ƴ 4312. die speelden uyt de tas.] Dit is de geijkte uitdrukking: uit de tasch of uit de goocheltasch spelen.

Ƴ 4314. De Keurvorst van Saxon.] Johan George III, die van 1680 tot '91 regeerde. Over zijn verblijf in Den Haag in 1688, zie den *Holl. Mercurius*, blz. 106 vlg.

Ƴ 4335. Den jongsten.] Frederik August, Keurvorst van Saksen sedert 1694, en Koning van Polen sedert 1697.

Ƴ 4336. Syn broêr.] Johan George IV, Keurvorst na zijn vader, van 1691—'94. Zijn hartstochtelijke liefde voor Sibylle von Neitschütz, diè hij tot Gräfin von Rochlitz verhief, is bekend. Hij wilde haar huwen en was bezig met de voorbereidende maatregelen te nemen, toen zij aan de kinderpokken, in 1694, overleed: hij nam van haar ziekbed de kiem derzelfde ziekte mede en stierf er insgelijks aan. Zijn broeder Frederik August, die in de vorige aantEEK genoemd is, volgde hem op.

Ƴ 4338. De Palsgraef.] Johan Willem van Paltz-Neuburg, die van 1698-1716 regeerde. Over den tocht, dien hij incognito met de zijnen door Holland maakte, zie den *Europ. Merc.* van 1695, II, blz. 80.

Ƴ 4344. wiens broer.] Karel Philips, die van 1716—'42 geregeerd heeft.

ý 4346. een monnik.] Van dezen Pater van Eyck is mij van elders niets bekend. Hij schijnt echter bij een vroeger bezoek aan Nederland, in 1692, ook de aandacht van Huygens getrokken te hebben; althans indien wij hem voor denzelfden mogen houden, van wien deze in zijn *Journal*, II blz. 48, aanteekent: »de Cheurvorst had maer vier menschen van eenige slagh by hem, daer sijn biechtvader, een Jezuiet, een van was, gekleedt als een secretaris”.

ý 4352. de geslotten loots.] Keurige overzetting van »Conclave.”

ý 4372. Sommelsdyk.] Zie over hem de aanteek. op ý 5246. De heerlijkheid Spijk, bij Leerdam, was door Cornelis van Aerssen, Griffier der Staten-Generaal, bij twee gedeelten in 1611 en '13 gekocht en sedert in het geslacht gebleven.

ý 4412. des Rietdyks kaey.] Te Dordrecht.

ý 4428. Van Leeuwen.] Dirk van Leyden van Leeuwen, van wien boven ý 275 gesproken is; zie in de aanteek. daarop, hoe hij en Droste aan elkander verwant waren, waaruit tevens is af te leiden, hoe de jonge Ruysch, de zoon van den toen reeds overleden Griffier, hem oom moest noemen.

ý 4451. Waer uyt.] Uit het jacht.

ý 4452. de Gezant van Beuningen.] Hij was in Mei 1674, na het sluiten van den vrede, in buitengewone ambassade nevens anderen naar het Engelsche Hof gezonden, en na het vertrek der overigen als gezant aldaar gebleven.

ý 4469. de vriendin van onse waert.] De vriendin is Madame d'Alonne, die het huishouden van den toen nog ongehuwden gezant bestuurde. Zij was de weduwe van een Fransch Officier in dienst der Staten, M. Tassin d'Alonne, die omstreeks het jaar 1656 in een duel door den Zweedschen Baron Sparr was doodgestoken: zie *Journ. d'un Voyage à Paris*, p. 109. Zij heette van zich zelf Brunier, en had een kind ten huwelijk meegebracht, dat haar echtgenoot niet voor het zijne wilde erkennen. De booze wereld zeide, dat zij op zeer gemeenzamen voet met wijlen Prins Willem II had verkeerdt. Als weduwe leefde zij jaren lang in het huis van Van Beuningen. Voor hem ware het wel te wenschen geweest, dat dit

tot aan zijn dood had voortgeduurd. Maar op zijn ouden dag begaf hij zich nog in het huwelijk met een nicht der Huygensen, jonkvrouwe Jacoba Victoria Bartolotti van den Heuvel. Naar hetgeen Constantijn Huygens uit haar eigen mond hoorde, en in zijn *Journal* van 1682 opteckende, was het huwelijksplan tusschen hen reeds lang in besprek, maar had het geen voortgang kunnen hebben, omdat Van Beuningen èn met Mevrouw d'Alonne èn met nog een andere dame, een juffrouw Ferens, engagementen had aangegaan, die hem bonden. Juffrouw Bartolotti liet zich bij die gelegenheid over haar aanstaande ontvallen: »dat hy een verstandig man was, maar de sotste conduite van de wereld had." In het gedrukte *Journal*, I blz. 198, gewaagt Huygens van een gerucht, dat zij de pretensies van Mevrouw d'Alonne zou hebben afgekocht, of liever door Van Beuningen zou hebben laten afkopen. Hoe dit zij, den 12^{den} Juni 1686 waagde hij den gevaarlijken sprong en huwde, 64 jaren oud, een jongedochter van 46. Hij zou minder onvoorzichtig hebben gehandeld, zoo hij een jong en onervaren meisje getrouwd had, dan nu hij zulk een oude vrijster nam, die naar hetgeen haar neven in hun brieven en journalen berichten, sedert twintig jaren met allerlei heeren had gecoquetteerd, en twee, drie malen op het punt had gestaan om een huwelijk te sluiten. »Elle semble née pour les aventures", had Christiaan Huygens reeds in 1669 van haar getuigd. Haar treurigste avontuur stond echter nu eerst aan te vangen. Het huwelijk leverde niets op dan ellende: eer drie jaren waren verlopen, openbaarde zich plotseling bij haar echtgenoot de waanzin, die reeds lang bij hem gesmeuld had. Algemeen zag men tusschen het een en het ander verband, en wat (de door mij reeds hierboven, bij γ 1098, aangehaalde) L. Saen in zijn aantekeningen ervan schrijft, was niet anders dan wat velen dachten: »Syn Ed. trouwde op zyn ouden dag met een jong, wulps en zeer werelts mensch, welke (na ick gehoort heb van een die toen by syn Ed. heeft gewoont) d'eenige oorsaeck was van dat hy buiten sinnen raecte, deels door haer ongebonden leven, ten andere door hem syn groot verlies op d'Oostindische Actiën gedurig te repeteeren en te verwijten; al 't welck hy sigh soo seer ter harte

trok, dat het hem in de sinnen sloegh en hy geheel verzucht werd." In zijn razernij riep hij nog dikwijls om Mevrouw d'Alonne; zoo althans hoorde Huygens verhalen en teekende hij op in zijn *Journal*, I, blz. 158.

ƴ 4474. met syn honden.] Dat Karel II een groot liefhebber van honden was is een bekende zaak; onder anderen spreekt Evelyn in zijn karakterschets des Konings, I, p. 546, van deze liefhebberij: »He tooke delight in having a number of little spaniels follow him and lie in his bed-chamber, where he often suffer'd the bitches to puppy and give suck, which render'd it very offensive, and indeede made the whole Court nasty and stinking." Wat onze schrijver zelf had bijgewoond, toont dat de Vorst in dit opzicht de onwelvoegelijkheid nog verder dreef dan Evelyn verhaalt.

ƴ 4508. Vossius.] Isaïc Vossius, de zoon van den beroemden Johannes Gerardus. Na velerlei omzwervingen op het vaste land had hij zich in 1670 voor goed naar Engeland begeven, waar hij zich eerst de gunst van Arlington verwierf, en toen, in 1673, op diens voorspraak door Karel II met de prebende van een kanunnik te Windsor begiftigd werd. Van toen af leefde hij rustig in zijn handschriften en boeken, die na zijn dood door de Staten van Holland gekocht en in de Academische bibliotheek van Leiden ingelijfd zijn. Hij stierf kort na de landing van Willem III, in Februari 1689. Huygens had hem weinige dagen te voren nog op zijn boekenkamer te Windsor een bezoek gebracht. *Journal*, I, blz. 47, 85.

ƴ 4550. Mits 't in een slopje stont.] Ik weet volstrekt niet waar ergens te Londen het hôtel van den Gezant stond. Zoo het werkelijk niet aan de straat, maar achteraf aan een square of iets van dien aard uitkwam, getuigt deze keus alweer van den zonderlingen smaak van Van Beuningen, die ook in Den Haag op zulk een stand zich een huis had gebouwd. Vgl. de aantEEK. op ƴ 6837.

ƴ 4558. 't Geval was vrent enz.] Het doel van Van Leeuwen's komst aan het Engelsche Hof was boven verwachting bereikt, toen Temple naar Den Haag werd gezonden, met het voorstel om

gezamenlijk de aanmatiging van Frankrijk tegen te gaan. Van Leeuwen kon dus met een gerust geweten gehoor geven aan het verlangen van Karel II en, zonder verlof van de Staten af te wachten, den Engelschen gezant naar Holland vergezellen. Vgl. mijn verhandeling, in de *Mededeel. van de Kon. Acad.*, over *Willem III en den slag bij St. Denis*. Ten overvloede voeg ik hier nog bij, dat Temple in zijn *Mémoires* bevestigt wat Droste ons hier verhaalt: »His Majesty took the pains to press van Lewen to go over with me, to persuade the States of the sincerity and constancy of his resolution, and took upon himself to excuse to the States, his masters, the making this journey without their consent." (I, p. 361.)

Ƴ 4570. Toen wij tot Harwits kwaemen enz.] Van dit voorval gewaagt Temple niet in zijn brief aan Williamson (IV, p. 367). Hij schrijft slechts: »I set sail on board the Catharine-yacht at two a-clock after noon on Tuesday, and landed about the same hour next day at Rotterdam". Dit bevestigt wat onze schrijver, Ƴ 4528, verhaalt van den voorspoed zijner reis.

Ƴ 4584. daer Leuwen nooden liet enz.] »To make way for the negotiation, I concerted with Monsieur Van Lewen to dine at his country-house with Monsieur Hooft of Amsterdam, Van Tielt of Haerlem, Paetz of Rotterdam and two or three more of the chief Burgomasters, who had promoted the peace, or rather precipitated it, upon the French conditions." *Temple*, I, p. 362.

Ƴ 4590. Dwingelant sig algemeen te maeken.] De wereldheerschappij te bemachtigen.

Ƴ 4594. Synen Neef.] Lodewijk XIV.

Ƴ 4604. Gedwongen door een slag.] Welken slag onze schrijver bedoelt kan ik niet gissen. Toch niet dien van St. Denis? Dan zou zijn geheugen hem al te zeer bedrogen hebben.

Ƴ 4608. herroepingen der kaemer.] Uitspraken der Chambres de réunion.

Ƴ 4611. binnen 's Gravenhage.] Zijn Olympia, Treurspel, gedrukt in het IIe deel van den *Haegse Schouwburg*, heeft onze schrijver aan Baljuw, Burgermeesters en Regeerders van 's Gravenhage

opgedragen, »voor dat hy menig jaer er veylig had gewoont.” Hij prijst in den opdrachtsbrief de schoonheid en vroolijkheid der plaats en vooral de verscheidenheid der vermaken en tijdverdrijven, die zij iemand als hem aanbiedt.

Ƴ 4612. ontrent de Ruyter-wagt.] De Corps de garde stond op het Buitenhof. Van der Does, in zijn *'s Gravenhage*, 1668, zegt ervan:

Hier is de Ruyter-wacht, en hier wert alle dagen,
By somertyt, wanneer 't vyf uyren is geslagen,
By winter, als de clock drie uyren heeft geseyt,
Een bende ruyteren seer heerlyck opgeleyt. — Enz.

Ƴ 4632. myn huys, den Gouden-berg.] Dit huis stond aan 't Bezuidenhout, op de helft van den grond waarop thans het hôtel Bellevue gebouwd is: zoo zegt ons de Fonseca, *La Haye, par un de ses habitans*, II, p. 72.

Ƴ 4638. Honslaerdyk.] Dit lusthuis, onder Naaldwijk in het Westland gelegen, was in 1629 door Frederik Hendrik op de oude grondslagen prachtig herbouwd, en later nog gedurig verfraaid, waarover een uitvoerige brief van Const. Huygens den vader, van 16 Februari 1643 (in de Bibliotheek der Kon. Acad. berustend) vele bijzonderheden bevat. In den tijd, waarvan Droste spreekt, was het huis het geliefde zomerverblijf der Prinses.

Ƴ 4642. myn neefje.] Waarschijnlijk het kind van een zijner toen reeds getrouwde zusters: zie de geslachtlijst op blz. 270.

Ƴ 4650. Rederyckers.] Uit het bekende dichtstuk van Langendijk, *Boertige Beschrijving van het vertoonen van Aran en Titus*, weet een ieder, dat bij feestelijke gelegenheden op de dorpen »stel-lazies” gemaakt werden, waarop de rederijkers hun kluchten of treurspelen vertoonden.

Ƴ 4656. de Prins van Nassouw.] Uit Ƴ 4671 blijkt, dat niemand anders dan de stadhouder van Friesland, Hendrik Casimir II, bedoeld wordt.

Ƴ 4668. Lanoy.] Hij was, meen ik, luitenant van Z. Exc.

Ƴ 4668. in de Bel.] Aangaande dit koffiehuis, dat ook nog in Ƴ 5307 en 7312 genoemd wordt, heb ik nergens elders iets aangeteekend gevonden en ook te vergeefs aan de Haagsche oudheidkundigen naricht gevraagd. De naam zelfs was hun onbekend.

Ƴ 4679. De Tooren tot Heusden in de lugt gevlogen.] Zie over dit ongeval den *Holl. Mercurius* van 1680, blz. 161.

Ƴ 4684. tot Brevoort.] »Den 11^{den} Juli 1646 raakte het slot (te Breevoort) door den bliksem in brand, en vloog door het buskruid, dat er bewaard werd, in de lucht". *Tegenw. Staat*, XIII, blz. 420.

Ƴ 4692. zyn navolger.] De Heer van Sliedrecht: zie Ƴ 716.

Ƴ 4696. Die met syn huysgesin enz.] Hij verloor er niet te min veel goed bij. De Engelsche gezant Henry Sidney, die de ramp aanmerkelijk genoeg achtte om er zijn regeering over te schrijven, zegt: »The Count Horne was governor of the town and had a great many goods, so that his loss is very considerable." II p. 85.

Ƴ 4703. de kantteekening.] Voor »1 Mei 1689" zal bedoeld zijn en gelezen moeten worden »1 Mei 1667": zie Ƴ 710.

Ƴ 4705. tot Sluis... een dogter.] De bladwijzer heeft, met verwijzing naar deze plaats, »myn suster Cornelia trouwt met De Booth." Vgl. hiervoor Ƴ 744. In het Huwelijksproclamatie-boek van de Augustijnen-kerk te Dordrecht staat opgeteekend: »Den 4^{den} Juli 1677, Joncheer Cornelis De. Boot, heer van Bingaertskercke, Lodijck en Casant, oud-borgemeester ende schepen 's Lants van Vrije, geboortich tot Sluys in Vlaenderen, met Joncvrou Cornelia Droste, geboren tot Heusden, wonende te Dordrecht. — Sijn getrouwt op IJsselmonde den 1sten Augusti 1677."

Ƴ 4727. Een Vrouw.] In den Bladwijzer: »Nigt Pompe, door Mortagne geschaekt, heb ik begraven sien." Uit hetgeen volgt herkent een ieder in deze dame juffrouw Katharina Orleans of Orliens, wier schaking in Maart 1664 zulk een buitengewone beweging veroorzaakte, en in onzen tijd aan Van Lennep de stof leverde voor een historische novelle. Haar avontuur, hoe veel opzien het ook gebaard had en in hoe twijfelachtig licht het haar eigen gedrag had

gesteld, verhinderde haar niet eenige jaren later, den 16^{den} Juli 1669, een goed huwelijk te sluiten met den heer Cornelis Pompe, heer van Dordsmonde, toen kapitein ter zee en naderhand schepen en burgemeester 's Lands van den Vrije. Zij liet bij hem vier kinderen na: zie *Balen, Beschr. van Dord.*, blz. 1190. Hoe haar echtgenoot onzen schrijver bestond, wijst de geslachtslijst op blz. 271 aan.

Ƴ 4735. tot in Bremen.] Zie voor nadere bijzonderheden het Verbael van Corn. Geesdorp, *Bibl. van pamfl.* n°. 5181.

Ƴ 4747. op Pinxterdag.. een styloor.] De stijl-oor, hier bedoeld, die tegen het vieren van het pinksterfeest preekte, is, zoo ik mij niet vergis, iemand die wel genoemd had mogen worden, Jacobus Koelman, de even brave als bekrompen bestrijder van Balthasar Bekker. Hij was van 1662 tot 1674 predikant te Sluis geweest, en den 21sten September van laatstgenoemd jaar, wegens de nieuwigheden die hij dreef en de onwilligheid om die op hoog bevel na te laten, door de Staten van Zeeland, op aanschrijving der Staten-Generaal, uit den dienst ontslagen, met verbod »om ergens in de Provincie te prediken ofte eenige publycke ofte private oeffeninge te doen»; maar hij schijnt desniettemin voortdurend te Sluis, waar hij zeer geëerd en geliefd was, gepreekt te hebben, totdat hem, wegens het prediken in de kerk te Vlissingen, in strijd met de resolutie en tot ergernis der vromen, het langer verblijf binnen de provincie ontzegd werd, bij plakkaat van 23 Sept. 1684. Zie *Notulen Zeeland* van 1674 en van 1684, en het plakkaat, achter de *Notulen* van het laatstgenoemde jaar afgedrukt. De nieuwigheden, waardoor hij aanstoot gaf, bestonden hoofdzakelijk in het niet gebruiken der formulieren van doop, avondmaal en huwelijksbevestiging, en in het niet vieren van Kersmis, Paschen en Pinksteren. Hij had zelfs aan de Classis van Walcheren in 1674 durven voorstellen, »de onderhouding dier feestdagen, als onnut en onstichtelyk, af te schaffen», en bedreigd, zoo zij dit weigerde, eigenmachtig in zijn Gemeente het voorbeeld te zullen geven. Na zijn afzetting heeft hij zich een poos te Amsterdam opgehouden, en daar met Van Beuningen, toen deze waanzinnig was geworden, over theologische vragen geredetwist,

op een wijs, die zijn rechtschapenheid en zijn onverstand evenzeer in het licht stelt. Hij eindigde zijn werkzaam en woelig leven te Utrecht in 1695: zie Vrolikhert, *Vlissinghe Kerkhemel*, blz. 166.

Ƴ 4758. openbaerende.] Zoo om de maat misschien, voor openbaerde. In alle geval loopt de zin niet af.

Ƴ 4764. den wint van achtren.] Hoe twee vaartuigen, die elkander tegenvaren, beide den wind van achteren kunnen hebben, is moeilijk te begrijpen. De geheele plaats is onduidelijk.

Ƴ 4786. myn vrienden.] Zijn bloedverwanten: waarschijnlijk zijn moeder in de eerste plaats.

Ƴ 4794. Die.] Hij bedoelt: al die grenssteden van België.

Ƴ 4796. nadat hy 't weer besat.] »Hij" is Spanje.

Ƴ 4815. veertien dagen.] Voor de reis van Dordrecht naar Parijs is veertien daag, zelfs in dien tijd, lang, maar zij geschiedde dan ook met een vrachtwagen. De koets, le coche, (zie de aantek. op Ƴ 1623) was geen volle week tusschen Brussel en Parijs onderweg. Christiaan Huygens schreef daarvan, in een brief aan zijn broër Lodewijk, van 14 December 1662: »Je partis [van Brussel] Mercredy vers les dix heures, et à pareille heure j'arrivay icy [te Parijs] Mardy dernier, de sorte que je passay en 6 jours tout juste. Les carosses de Blavet partent ordinairement le Mercredy ou le Jedy, selon qu'il y a du monde pour les remplir". — Vgl. de aantek. op Ƴ 4895.

Ƴ 4819. Starrenburg.] Theophilus Willem Baron van Wassenaar, heer van Starrenburg, was van Mei 1680 tot Januari 1689 onze gezant bij Lodewijk XIV: zie den *Holl. Mercurius* van 1680, blz. 160 en *Resol. Holl.* van 12 Januari 1689, en vgl. de aantek. op Ƴ 5289. Hij was dus nog pas weinige maanden op zijn post, toen Droste aan hem werd voorgesteld. In het *Journal* van Huygens, I, blz. 110 en elders, wordt niet gunstig over hem gesproken.

Ƴ 4822. Oldersom.] Deze is ons reeds vroeger, Ƴ 3948 en 4088, voorgekomen. — Rosande was, evenals de gezant, een Baron van Wassenaar: zie over hem de aantek. op Ƴ 6378.

Ƴ 4831. Zuylesteyn... getrouwt.] Frederik van Nassau, heer van Zuilestein, was kleinzoon van Frederik Hendrik en, sedert zijn

vader in den aanslag op Woerden, den 12^{den} October 1672, was omgekomen, het hoofd van zijn geslacht. Zijn vader was een zonderling geweest (zie over hem de aanteeek. op *ƴ* 2055) en hij was het, op andere wijze, insgelijks. *M. de B.*, uit wiens *Mémoires* Mr. Van der Heim, *Arch. van Heynsius*, IIe deel, ons eenige uittreksels meedeelt, zegt van hem, dat hij door de gunst van Willem III een man van beteekenis had kunnen worden, zoo hij niet uit gemakzucht en uit trek naar genot, ook tafelgenot, den dienst van Z. H. te zeer had verzuimd. Hij gaat dan voort: »Le Prince, qui l'aymoit beaucoup et qui avoit dessein de luy faire un mariage fort avantageux, apprit avec chagrin les engagements qu'il avoit pris avec une des filles d'honneur, que deux frères, qu'elle avoit, l'obligèrent d'épouser. Il fut disgracié pendant quelque temps, mais l'affection que le Prince avoit pour luy, le remit bientôt en grâce." De fille d'honneur, die ten slotte Mevrouw Zuilestein werd, was van geen onaanzienlijke geboorte. Zij was een dochter van Sir Henry Wroth, ook wel Worth genoemd, en van moederszijde een kleinkind van den eersten Earl of Leicester, uit de linie van Sidney (zie *Blencowe, Diary of H. Sidney*, II p. 162). Zij was in het gevolg van Prinses Maria uit Engeland meegekomen, en, naar men verhaalt, met een trouwbelofte door Zuilestein verleid. Het was vooral de kapeiaan van haar Hoogheid, de brave Dr. Ken, later Bisschop van Bath and Wells (van wien in het *Journal* van Huygens, I blz. 34, sprake is), die Zuilestein tot het voltrekken van het huwelijk dwong. In het *Dagboek* van Huygens van 1680, lezen wij op 8 October: »Sylvius [gewezen hofmeester van Z. H.] me dit encore, quand je luy dis, que Zuylestein parloit mal du Dr. Ken, que c'étoit parcequ'il avoit contribué à l'obliger de s'expliquer à l'égard de Melle Wroth, qu'il amusoit depuis longtems, et qui comme une folle avoit donné dans le panneau et estoit coiffé de luy". Het huwelijk werd gesloten, terwijl Droste te Parijs was, 28 Januari 1681; deze geeft dus hier de vraag van Starrenburg wel niet letterlijk weer.

ƴ 4835. Wack op.] Wauchop. Van dezen medeminnaar van Willem III heeft onze schrijver reeds hiervoren, *ƴ* 2793, gesproken. Hij was

een Schotsch officier in Staten-dienst, maar keerde naar Engeland terug vóór de Revolutie van 1688, en diende Jacobus tegen Willem: zie over hem *Macaulay* (Tauchnitz edit.), VI, p. 209 vlg., en het *Journal van Huygens*, I, blz. 504 en 529. De beminde, in γ 4836 bedoeld, is Miss Betty Villiers, fille d'honneur der Gemalin van Z. H.: vgl. de kantteek. bij γ 5319. Haar moeder, een dochter van den Earl of Suffolk en echtgenoot van Sir Edward Villiers, was Gouvernante van de Prinses geweest, en juist gestorven toen deze, als Gemalin van Willem III, naar Holland vertrok. Miss Betty behoorde tot een familie, waarin de galanterie erfelijk scheen. De beruchte Duchess of Cleveland, die bij Koning Karel II een soortgelijke plaats bekleedde als zij bij den Prins van Oranje, was een nicht van haar. Haar oudste broeder was in dezen tijd opperstalmeester der Prinses, en werd later Lord Jersey en gezant van Engeland in Den Haag: zie de aantek. bij γ 4956 en 5330. Een van haar zusters, Anna, huwde met Bentinck, den vriend van Z. H., en overleed in 1688, juist toen de tocht naar Engeland ondernomen werd: zie het *Journal van Huygens*, I blz. 11, 35; de overige sloten meest alle goede huwelijken in Engeland. Zij zelf werd, op reeds gevorderden leeftijd, maar nog bij het leven van den Prins, in 1695, ten huwelijk genomen door George Hamilton, first Earl of Orkney. De rijke gift in kroondomeinen, die zij bij die gelegenheid van haar koninklijken minnaar ontving, gaf tot opspraak in het Parlement en tot veel schandaal aanleiding: zie *Macaulay*, X p. 38. Wat haar aard en karakter betreft, hierover verschillen de getuigenissen. Swift, die haar eerst als getrouwde vrouw ontmoette, prijst haar verstand uitbundig: »She is the wisest woman I ever saw”, schrijft hij in 1712, »and Lord Treasurer [Oxford] made great use of her advice in the late change of affairs.” Moeten wij haar daarentegen beoordeelen naar hetgeen wij in het *Journal van Huygens* (waar zij nu eens als Miss Betty, dan weer als »de scheele” voorkomt) van haar zien en hooren, dan kunnen wij haar niet boven de rest der galante hofdames stellen, en vooral van haar welvoegelijkheid geen hoogen dunk opvatten. Tot verontschuldiging van den Prins van Oranje

behooren wij in het oog te houden, dat hij zijn liaison met haar aanknoopte, eer hij zijn Gemalin nog had leeren kennen en waardeeren.

ƴ 4838. de Prinses.] Zij gevoelde zich bij het sluiten van haar huwelijk en in de eerste jaren daarna niet gelukkig. Dr. Lake, de gewezen onderwijzer van haar en haar zuster Anna, heeft daarover in zijn Dagboek het volgende aangeteekend: »1677 November 16th. The wind being easterly, their Highnesses were still detained at St. James's. This day the Court began to whisper the Prince's sullenness or clownishness; that he took no notice of his Princesse at the play and balle, nor came to see her at St. James's the day preceding this designed for his departure". Bij het aan boord gaan, twee dagen later, was de Prinses zeer aangedaan, »and wept grievously all the morning. The Queen observing her Highness to weep, as she took leave of her Majesty, would have comforted her with the consideration of her own condition when she came into England, and had never till then seen the King; to whom her Highness presently replied: But, Madam, you came into England and I am going out of England". (*Blencowe, Diary of Sidney*, II, p. 20). In het haar vreemde Holland vond zij aanvankelijk geen hartelijke vrienden, en haar gezondheid was niet tegen het klimaat bestand. Ook maakte de Prins, die in haar de alliantie met Engeland had meenen te trouwen en zich in zijn verwachting teleur vond gesteld, weinig werk van haar en liet haar veeltijds alleen. Dr. Ken, de kapeiaan, was over die behandeling, zijn geliefde Prinses aangedaan, verontwaardigd, en anderen met hem. Zie hier wat de Engelsche gezant Sidney, in hetzelfde jaar waarin Droste Parijs bezocht, opteekende in zijn *Diary*: »1680, March 31th. Dr. Ken was with me. I find he is horribly unsatisfied with the Prince, and thinks that he is not kind to his wife; he resolved to speak with him, though he kicks him out of doors." En een paar weken later nog eens: »April 11th. Sir Gabriel Sylvius and Dr. Ken were with me, and both complain of the Prince, especially of his usage to his wife; they think she is sensible of it, which doth contribute to her illness; they are mightily for her going into England, but they think he

never will give his consent." (II, p. 19, 26). Het heeft nog jaren geduurd eer de verhouding tusschen beiden geworden is zooals zij ten slotte was. Burnet eigent zich de verdiensten toe van dit bewerkt te hebben, III p. 129. — Vgl. de aantEEK. op *Ƴ* 5314.

Ƴ 4851. Mevrouw Caron.] Zie de aantEEK. op *Ƴ* 1391.

Ƴ 4858. Met wien.] Vermoedelijk den gezant Starrenburg: zie *Ƴ* 4865 vlg. en vgl. het *Journal* van Huygens, I, blz. 86, 109.

Ƴ 4858. een teetie drinken.] Het gebruik van thee was toen ter tijd nog verre van algemeen, en er waren zeker te Parijs maar weinig huizen, waar de bezoekers erop onthaald werden. Doch Mevrouw Caron en haar dochter mochten zich in dezen wel onderscheiden, wegens haar voormalig verblijf op Formosa en haar voortdurende betrekking op Holland, vanwaar het geurige kruid bekomen werd. Christiaan Huygens, die er zich ook gaarne nu en dan mee verkwikte, wist dat »la cousine" van al het noodige gerei ruim voorzien was. Den 18^{den} Maart 1667 schreef hij aan zijn broer Christiaan uit Parijs: »Il faut que le Thé soit bien cher, si je ne puis avoir 2 R pour 37 fr. J'en eus autant pour 36, devant que partir [uit Holland] pour icy, qui estoit très bon et l'est encore, car il m'en reste [na verloop van bijna één jaar] encore la moitié... Il me faudroit bien encore un petit pot de porcelaine grise, mais je verray, devant que vous donner la peine de m'en chercher, si j'en puis m'en accommoder avec la cousine Caron, pour un de ceux qu'elle a." — Eenige jaren te voren, in 1664, had hij zich en zijn familie in Holland veel moeite gegeven om »une belle casette de celles qui contiennent tous les outils pour cuire et prendre le thé" in Den Haag of Amsterdam op te sporen voor den Maréchal de Grammont, die er de Koningin van Polen (Marie-Louise de Gonzague, gemalin van Jan Casimir) mee verrassen wilde. Het blijkt uit de langdurige briefwisseling, die erover gevoerd werd, dat deze commissie zelfs in Holland moeilijk was waar te nemen, en ik weet ook niet of zij wel eens is uitgevoerd. Het is dus niet zonder bedoeling, dat onze schrijver hier opgeeft wat hij op zijn avondbezoeken bij Mevrouw la Ferté te drinken kreeg.

Ƴ 4870. d'Opera.] Onze schrijver had die reeds bij zijn vorig verblijf te Parijs, in 1668, bezocht: zie Ƴ 1393; maar sedert was zij door Lulli, dien hij noemt, geheel hervormd en eerst gemaakt tot hetgeen zij later gebleven is: zie *Piganiol de la Force, Descript. de Paris*, II, p. 344 suiv. De grief, die onze schrijver tegen haar onwaarschijnlijkheid inbrengt, Ƴ 4872 en '79, kenteekent hem weer treffend.

Ƴ 4881. Chammellé met Baron.] De tooneelspeler Baron, de leerling en vriend van Molière, is bekend genoeg. La Champmeslé (zoo behoort haar naam gespeld te worden) was een actrice, die ook hoog stond aangeschreven: zie het oordeel over haar van de Hertogin van Orleans, in de aantEEK. op Ƴ 1457. Madame de Sévigné pleegt ze in haar brieven schertsend haar schoondochter te noemen, omdat haar zoon, le marquis, zoo openlijk het hof aan haar maakte. Zij erkent niettemin dat zij voortreffelijk speelde: »elle m'a paru», schrijft zij 15 Januari 1672, »la plus miraculeusement bonne Comédienne que j'aie jamais vue.»

Ƴ 4882. De praelboog.] Dit prachtgebouw, waarvan de eerste steen den 6den Augustus 1670 gelegd was, is nooit voltooid. Het model, in hout en pleister, dat onzè schrijver er in 1680 van zag, werd onder Lodewijk XV weggenomen, en wat er reeds aan gemetseld was ter zelfder tijd gesloopt. De teekening, al wat er van over is gebleven, was van den beroemden Claude Perrault. Zie *De la Force, Descr. de Paris*, V, p. 74 en de afbeelding aldaar.

Ƴ 4890. daer.] Te Parijs.

Ƴ 4895. De reys op Dordrecht.] Op den kant heeft de schrijver deze reisroute opgeteekend: »Ik reed met de koets uyt Parys den 11den December en sliep te Senlis; den 12den te Gournay; den 13den te Roye; den 14den te Peronne; den 15den te Cambrai; den 16den te Valenciene; den 17den te Mons; den 18den te Braine le Conte; den 19den at ik te Hal en 's avonts te Brussel tot Sasburg, daer ik bleef tot den 29sten, en reed toen over Meggelen op Antwerpen; den 30sten sliep ik in 't Haegie; den 31sten door Breda en Geertruydenberg op Dort.»

Ƴ 4905. 't klemdier.] »Klem-vogel of klamp-voghel, accipiter".
Kilian.

Ƴ 4916. een staertster.] Zie den *Holl. Mercurius* van 1680, blz. 216, waar ook een afbeelding van het verschijnsel gegeven wordt. Over zijn beteekenis, of het al dan niet rampen kwam aankondigen, is een merkwaardige strijd, inzonderheid tusschen Balthasar Becker en Jacobus Koelman, gevoerd, waarover zie mijn opstel in *de Gids* van 1866: »Het geloof aan wonderen."

Ƴ 4929. kantteek. China-China.] Dit geneesmiddel was toen nog betrekkelijk nieuw. In een brief van Huygens, van 30 Nov. 1663, vind ik er voor het eerst gewag van gemaakt. »Je plains le frère febricitant, car j'en ay aussi tasté une fois. Il peut pourtant esperer au Kinkina, dont nous venons de voir un bel effect en la Sra. Anna [Bergerotti, een bekende cantatrice]." In Engeland schroomden eens de geneesheeren het Karel II toe te dienen, totdat Dr. Short (being reputed a Papist) den Koning overtuigd had, dat het het eenige was dat hem herstellen kon, en Zijn Maj. het daarop zelf van hen vorderde: zie *Evelyn*, II, p. 44.

Ƴ 4939. twee myner Susters trouwden.] In het Huwelijksproclamatieboek van Dordrecht lezen wij: »8 Juny 1681: Jonckheer Johan van Mewen, capiteyn onder het regiment van den heer Grave Johan van Hoorn, in garnisoen tot Deventer, met Jonckvrouwe Emmerentia Droste, beyde wonende tot Dordrecht; getrouwt den 24 Juny 1681," — en: »24 January 1683: d'Heer Adriaen van Blijenburg, Heere Adriaens z., Heere van Naeldtwijk, uyt den Oudt-raedt deser stede, met Jonckvrouw Elisabeth Drost, geboren tot Heusden, beyde wonende tot Dordrecht; alhier getrouwt den 10 Februari 1683." Zie over de geslachten der heeren echtgenooten, *Balen*, blz. 1129 en 995.

Ƴ 4947. aen onse kant.] Generaliteits- of Staats-Vlaanderen.

Ƴ 4948. Remunt.] Volksuitspraak van den naam Roermond.

Ƴ 4956. Lord Gergey.] Edward, first Earl of Jersey, oudste broeder van Miss Betty Villiers (zie de aantek. bij Ƴ 4835). Hij kwam den 8sten Juli 1695 als gezant van Willem III bij de Staten

in Den Haag: zie het *Vervolg op Aitzema*, boek XL; blz. 70. — Over zijn feestmaal aan de Venetiaansche Ambassadeurs, den 16^{den} Maart 1696, zie hetzelfde *Vervolg*, boek XLI, blz. 34. — Vgl. ook de aantek. op *ƴ* 5394.

ƴ 4958. kantteek.] Over den intocht der gezanten in Londen, op 8 Mei 1696, vgl. het *Journal* van Huygens, II, blz. 587.

ƴ 4962. Voorschoten.] Jhr. Arent van Wassenaar, heer van Voorschoten, Ruwaard van Putten.

ƴ 4965. op de lyst van 't Hof.] Hoe onze schrijver tot het hofgezin van Z. H. (dat zal wel de bedoeling zijn — vgl. de kantteek. bij *ƴ* 5091) kon gerekend worden, kan ik niet zeggen. De Fransche Schouwburg is denkelijk die van François Duperier, waaraan Prins Willem na den vrede van Nijmegen een subsidie gaf van 5000 gld. 's jaars: zie de *Haagsche Mededeel.*, II, blz. 129.

ƴ 4980. Baron Kraeg.] Baron Juel, in Sept. 1684 hierheen gekomen (zie de kantteek. bij *ƴ* 5038), nam, na te vergeefs bij de Staten-Generaal aangedrongen te hebben op de ratificatie van het in het vorig jaar gesloten handelsverdrag tusschen Denemarken en de Republiek (vgl. hierover *ƴ* 5038 en vlg.), den 16^{den} April 1685 misnoegd zijn afscheid, maar verklaarde tevens, dat Z. Maj., om de onderhandeling te hervatten, den Baron Kraeg in Den Haag wilde laten: zie het *Vervolg op Aitzema*, boek XXIII, blz. 57.

ƴ 5003. Lente.] Johan Hugo van Lente. Van zijn komst in Den Haag, als opvolger van Baron Kraeg, spreekt de *Holl. Mercurius* van 1688, blz. 118, en van het verblijf van den Kroonprins van Denemarken ten zijnent, die van 1693, I, blz. 213.

ƴ 5017. Rynsse bleykaert.] Gewone Rijnwijn.

ƴ 5024. Beuningen.] Uit de kantteek. bij dit vs. (waar in plaats van 1684 gelezen moet worden 1689), vergeleken met die bij *ƴ* 5009, is op te maken, dat Van Beuningen, bij gelegenheid van het afsterven van de schoonmoeder van Lente, aan hem en zijn vrouw een troostrede was komen houden. Over zijn Apocalyptische droomerijen zie de aantek. bij *ƴ* 6045.

ƴ 5038. Boukwalt.] Dezelfde, van wien in *ƴ* 4978 gespro-

ken is. Hij was een oud diplomaat, die lang te voren, in 1660, met Baron Kraeg in buitengewone ambassade hier geweest was: zie *Aitzema*, IV, blz. 531.

Ƴ 5052. ledig.] Zonder bezigheid. Zoo spreken wij nog van ledigen tijd.

Ƴ 5060. de Graevin van Soisons.] De beruchte Olympe Mancini, wier lotgevallen door A. Renée, *les Nièces de Mazarin*, p. 161 suiv., beschreven zijn. Zij was, tengevolge der bekentenissen van de giftmengster La Voisine, verdacht geworden van haar gemaal te hebben vergiftigd, en, bij tijds gewaarschuwd, uit Frankrijk gevlucht, in Januari 1680: zie den *Holl. Mercurius* van dat jaar, blz. 34. Aanvankelijk bleef zij te Brussel; later hield zij zich een poos in Holland op. Vgl. de aantek. op Ƴ 7005.

Ƴ 5063. Borgemeester Ruysch.] Vgl. Ƴ 4013.

Ƴ 5066. Monmouth.] De ongelukkige zoon van Karel II, wiens rebellie tegen zijn oom, Koning Jacobus, en tragisch uiteinde uit *Macaulay's History* bekend zijn. Over zijn komst in Holland in 1684 en het onthaal, dat hem daar, tot ergernis van Jacobus, te beurt viel, zie de *Archives*, V, p. 587, en *D'Avaux, Négoc.*, IV, p. 56.

Ƴ 5073. de tapyten.] In den Bladwijzer: »De Prins leydt hem (Monmouth) in de Staeten-zael, daer ick hem de tapyten uitleg.»

Ƴ 5086. Prins Flips van Brandenburg.] Zie de aantek. op Ƴ 5120.

Ƴ 5088. in 't slot van 't Bosch.] Zie de aant. op Ƴ 5148 (blz. 447).

Ƴ 5091. kantteek. Dalone.] De secretaris van de Prinses, van den tijd af waarop zij in Holland gekomen was. Hij was een zoon van Mevrouw d'Alonne, over wier verhouding tot Van Beuningen ik in de aantek. op Ƴ 4469 gehandeld heb. Wie zijn vader was, wisten zijn tijdgenooten niet met zekerheid; zij wisten wel, dat het niet de officier was, wiens naam hij droeg. Toen zijn moeder met dezen huwde, was hij reeds geboren en had de bruidegom geweigerd hem als zijn kind te erkennen. Maar na den dood van zijn stiefvader had hem diens broeder, le Sr. Tassin, Advocaat te Parijs, als neef erkend, op voorwaarde echter dat dit niet van

invloed op het erven van de nalatenschap wezen zou, die hij zelf tot zich nam (vgl. *Journ. d'un Voyage à Paris* p. 109 en *Resol. Holl.* van 8 Febr. 1690). Sedert heette de jonge man Abel Tassin d'Alonne. Onder dien naam werd hij, b. v., den 10^{den} Augustus 1666 als student te Leiden ingeschreven; hij gaf bij die gelegenheid op, 20 jaren oud te zijn. Die leeftijd kwam overeen met hetgeen men meende te weten, namelijk dat hij een zoon was van wijlen Prins Willem II. (*Mém. de Jaucourt d'Ausson*). Dat vermoeden scheen ook bevestigd te worden door de gunst, die het Huis van Oranje hem betoonde, en waarvan zijn aanstelling tot secretaris van Prinses Maria een sprekend bewijs opleverde. Bovendien werd hij in 1686 tot Drossaard van Heusden benoemd, hetgeen hij bleef totdat hij in 1692 bedankte (*Resol. Holl.* van 29 Febr.), hoewel hij reeds sedert '89 met de Prinses in Engeland bijna onafgebroken vertoefd had. Na haar dood, in 1695, was hij een poos zonder ambt aan het Hof, totdat in '98 Huygens, de schrijver van het *Journal*, overleed; toen werd hij terstond in diens plaats secretaris van Willem III. Hij overleefde zijn meester vele jaren en stierf den 24sten October 1723 te 's Gravenhage, »in een seer hooge ouderdom», zegt de *Europ. Mercurius* van dat jaar, blz. 242. Hij was tijdens het leven van Maria en van Willem III een man van invloed, en wordt in de Mémoires en in de Gezantschapsberichten van dien tijd vaak genoemd. Ook anderen ondervonden, evenals onze schrijver, dat hij niet gemakkelijk was om mee om te gaan. Zie *Mém. de Jean Rou*, I p. 176.

Ƴ 5099. Nieuwpoort.] Zie hiervoor Ƴ 2400 en vlg. en 2689.

Ƴ 5120. Prins Filip.] Markgraaf Philipp Wilhelm was de oudste zoon uit het tweede huwelijk van den Grooten Keurvorst, met Dorothea van Holstein-Glücksburg, en de lieveling zijner moeder. De Staatsgezinden vermoedden, dat zijn komst herwaarts in verband stond met een plan, dat zij bij Willem III onderstelden, om den Brandenburgschen Prins tot zijn opvolger aan het hoofd der Republiek, bij voorkeur boven zijn neef Hendrik Kasimir van Friesland, te doen designeeren. De ambassadeur d'Avaux schreef hierover herhaaldelijk aan zijn regeering: *Négoc.*, V, 269, 308, 312. Hij verzekerde,

en te recht, dat zoo al de Prins met zulk een plan mocht omgaan, hij het toch nooit aan de Staten, met name die van Holland, smakelijk zou kunnen maken; en, daar hij niet kon twijfelen of de Prins voorzag dit zoo wel als hij, geloofde hij dat Z. H. slechts veinsde in te gaan op een plan, dat van de Keurvorstin afkomstig was, ten einde haar en haar gemaal te vleien en aan zich te verbinden; en dat Z. H. om die reden de zaak zoo lang mogelijk gaande en buiten beslissing zou houden. Er is, zoo ver ik weet, niets gebeurd wat het vermoeden der Staatsgezinden bevestigt, en op zich zelf is het reeds daarom onwaarschijnlijk, omdat wel de zonen uit het eerste huwelijk van den Grooten Keurvorst, met de dochter van onzen Frederik Hendrik, Louise, maar niet die uit het tweede huwelijk, als neven van Willem III met Hendrik Kasimir konden mededingen. De *Urkunden zur Gesch. des Kurf. Fried. Wilh.* bevatten in het IIIe deel, dat over de verhouding van Nederland tot Brandenburg handelt, niets wat over deze zaak eenig licht kan verspreiden. — Over de reis van den jongen Prins, in Augustus 1686, en zijn verblijf hier te lande geeft de *Holl. Mercurius* van dat jaar, blz. 191, en van het volgende, blz. 171, eenig naricht. Maar veel uitvoeriger handelt erover een uit zijn gevolg, François de Jaucourt, marquis d'Ausson (door onzen schrijver in § 5123 genoemd) in zijn onuitgegeven *Mémoires*, waarvan ik reeds in de aantek. op § 1427 gewag heb gemaakt. Tot aanvulling van het onvolledige verhaal van onzen auteur, wil ik uit die *Mémoires* het voornaamste, in deze en in de volgende aantekening, overnemen.

Jaucourt was in het voorjaar van 1686 te Berlijn. »L'Electeur (zegt hij) me fit son Gentilhomme de la Chambre, y ajoutant une compagnie de cavallerie, et le Bn de Schweinitz, gouverneur du Prince Philippe, l'idole de la Cour d'alors, me vint proposer d'entrer auprès de ce jeune Prince, ce que j'acceptay.... A la fin de Juin la Cour partit pour Clèves... L'amiral Tromp vint y faire sa cour, ayant sa vilaine femme avec luy et une assés jolie niece¹). La Cour fut re-

1) Zie de *Rotterd. Historiebladen, Geneal. Aanteek.*, I blz. 67. De nicht is denkelijk dezelfde, waarvan Huygens, *Journal*, I blz. 431, spreekt.

galée par M. Spaen et autres. Le Prince d'Orange arriva le 25 Juillet, et mon Prince alla le recevoir à demie lieue de la ville; il repartit le troisième jour et fut reconduit par le même Prince jusques au même lieu. Le 4e d'Aoust le Prince d'Orange regala l'Electeur près de Nimmeque, apres avoir fait devant luy la reveue des troupes Hollandoises, qui se trouvèrent fort belles. L'Electeur retourna le même jour et coucha à Craneburg, mais le Prince Philippe resta et vit encore le lendemain ces mêmes troupes, que l'on fit charger plusieurs fois devant luy. Apres le disner nous vinsmes rejoindre la Cour, qui fut traitée en passant par les religieuses de Marienboom. Le marquis Philippe prit congé de son père à Scherenbeek, qui luy donna plusieurs bonnes leçons, dont je me souviens que la dernière étoit, de ne craindre point d'user son chapeau en Hollande, où il l'envoyoit."

ÿ 5145. in den Haeg.] De Prins had zich na het vertrek van zijn vader nog tot den 12^{den} October in de buurt van Cleef opgehouden. »Le 12e Oct. nous partismes pour la Hollande et soupasmes à Nimmeque, où le Bn. de Rossem vint faire civilité au Prince et souper avec nous. Le C. de Billande, qui nous accompagna jusques là, nous y fit voir sa maison, dont les Plenipotentiaires s'étoient servis pour s'assembler durant la negociation de le Paix de ce nom en '78 ¹). Nous y visitasmes le cabinet d'un nommé Smetius ²). . . . A Rhenen M. de Smitzar nous donna à disner dans la maison de l'Electeur de Hanover, bastie par le feu Roy de Boheme pendant son exil ³). De là nous vinsmes à Ameronghe, dont le maistre avoit été longtems Envoyé en Brandenbourg de la part de Etats. Nous en partismes pour Naerden, Amsterdam, Harlem et enfin la Haye, où nous arrivasmes le 1er de Decembre."

ÿ 5148. ik hem besoecken ging.] In ÿ 5092 zegt onze

1) Te Nijmegen waren de vredehandelaars meest op het Stadhuis vergaderd geweest. Van samenkomsten aan het huis van Bylandt is mij niets bekend.

2) Het museum door den bekenden oudheidkundige en auteur Johan Smith of Smetius (+ 1651) bijeengebracht, waarvan de *Indiculus generatior* meermalen is uitgegeven.

3) Zie den *Tegenw. Staat*, XXII, blz. 68.

schrijver, dat hij door Ginckel verzocht was den Prins zijn omgang te willen schenken. Het moet ons daarom verwonderen, dat Jaucourt hem niet noemt onder de Haagsche Heeren, die den Prins het meest bezochten. »Ceux qui venoient le plus souvent auprès du Margrave estoient à peu pres ceux-cy: Mrs d'Eckeren [van Heeckeren], d'Elmede [de Jonge van Ellemeet], Turck, Rozendal, St. Aelant, d'Heye [Baron van Heyden], Botslaer, les deux Comtes de Stirum, les trois Comtes de Nassau, deux de Steinbock, celuy de Varfusée, les trois ou quatre Comtes de Benthem [Bentinck], Lanoy, Eppinger, Touarsey, Cralin [Cralingen], le Comte de Carleson, Laleck, La Plate, Mittag, le jeune Overkerque, Mesquetir, Hompesche, Remburg, d'Aunoy, Marquet, Pizarre [Puisar], Vilatte, Forgelt, Rosande, Sultland [Zoutelande], Bohar, Creutsmar [Creitsmar], Podenbruck [Bodenbrock], le Bⁿ. de Frise, depuis Comte [zie de kantteek. bij y 4315], Elsenits, et plusieurs autres que j'ay oubliés." In deze breede lijst schiet voor onzen auteur geen plaats over dan aan het eind onder die »plusieurs autres"; naar zijn eigen zeggen hadden wij hem op een meer gedistingueerde plaats verwacht. Hetgeen hij verhaalt van de gemeenzame wijs, waarop de Prins in Den Haag verkeerde, wordt door Jaucourt bevestigd; doch hij zwijgt van datgeen, waarover deze het uitvoerigst is, de uitstapjes die de Prins van tijd tot tijd maakte en waarbij hij de voornaamste steden der provincie bezocht. Wat Jaucourt daarvan vertelt, verdient in deze aantekeningen een plaats, al is ook de ruimte, die het inneemt, wel wat heel breed; het past wegens zijn toon zoo wel als wegens zijn inhoud bij de verhalen van onzen schrijver, en voert grootendeels dezelfde personen ten tooneele, die deze ons pleegt voor te stellen.

»Nous arrivâmes* à la Haye (zoo vangt Jaucourt aan) le 1er de Decembre. Le Prince fit notifier son arrivée aux Etats-Generaux, aux Ambassadeurs et aux Envoyez; il recut leurs visites et les rendit ensuite. Le 14e nous fîmes une promenade à Delft et Rotterdam en un petit jacht du Prince d'Orange; Messieurs de Gent et Scravemoer y accompagnèrent le Prince et luy firent voir ce qu'il

y avoit de curieux. Dans le dernier lieu Messieurs de l'Amirauté donnèrent une collation sur une grande table longue, sans nape: à un bout estoient les pots et les verres et à l'autre des pots de chambre, et au milieu quantité d'huîtres. Le Prince d'Orange et la Princesse étans arrivés de Loo le 18e, le Prince alla leur rendre visite le lendemain; on faisoit quelque difficulté sur le ceremoniel, mais enfin son carosse passa par la petite porte qu'on luy ouvrit; la garde se mit sous les armes et on battit le tambour. Messieurs de Bentem et d'Overkercke, accompagnés de quantité d'officiers, le receurent au bas de l'escalier; le Prince d'Orange vint au devant de luy jusqu'à la moitié de la salle des Suisses et luy donna partout la main, et il luy rendit sa visite le 22e. Le 24e il le convia à la chasse près de Losdune. Le jeune Prince faisoit ses exercices, alloit trois fois la semaine faire sa cour à Mme la Princesse, avec laquelle il jouoit; rendoit de tems en tems quelque visite au Prince son mary, et sans ceremonie; il se trouvoit des parties de divertissement, donnoit quelquefois aussy à manger au Prince d'Orange, et à l'ordinaire tenoit une bonne table, où se trouvoient tour à tour les plus honnêtes gens et les plus considerables. Je le menois souvent à la chasse et luy apprenois à tirer. Ses camarades étoient entr'autres La Plate [Alex. van Aerssen, heer van de Plaat, zoon van Sommelsdyck, over wien zie *ŷ* 5246.], le fils de M. Ginckel, les fils de M. d'Overkercke, le Comte de Bentem, l'ainé de M. Duwervoorde [Voorschoten, zie *ŷ* 4962] etc. Il alloit aux assemblées et quelquefois à des visites de dames, comme Mmes de Monpouillan, de Sommelsdyck, qui avoient de belles filles, bien eslevées, de Scravemoer, de Rosande, les Comtesses de Horn et autres. Quand le Prince de Valdeck luy rendit visite, il y vint le matin pour trouver encore le Margrave en robe de chambre, apparemment afin qu'il n'y eust pas occasion de prendre le pas devant luy dans sa propre maison. Il me souvient d'une belle feste, que donna Mme la Princesse en sa Maison du Bois [vgl. *ŷ* 5088], dont M. d'Ablancour¹⁾ fit la description

1) Denkelyk Nic. Fremont d'Ablancourt, diplomaat en auteur, die zich na het herroepen van het Edict van Nantes in Den Haag had gevestigd.

avec esprit; le Bⁿ. de Schweinits, gouverneur du Prince, l'envoya à la Princesse Electrice à Berlin, qui bien loin de luy en savoir gré la tourna en ridicule, et elle fut trouvée fort sottte de toute la Cour, parcequ'on la crut de Schweinits, qui n'étoit pas à la mode à la jeune Cour: telle est la prevention et l'intrigue du monde.

Le 13e Avril 1687 vint la nouvelle de la mort du Margrave Louis ¹⁾, que l'on m'envoya notifier à leurs Altesses, qui étoient alors à Loo; on la notifia aussy aux Ambassadeurs et Envoyez, qui vinrent ensuite faire des complimens de condoléance. Les Altesses R. revinrent de Loo, et le 5e de May commença la Kermesse. Les bourgeois sous les armes enpanachés et avec des écharpes orangées passoient devant les fenestres du Chateau, où se trouvoient le Prince et la Princesse, et ils les saluoient par des décharges, et ils en faisoient autant ensuite devant les logis des Ambassadeurs; pour quelque raison le Prince ne se trouva pas au sien et se tint auprès de la Princesse aux fenestres du Chateau. Il y a alors des boutiques dressées dans le Butenhof, on y alloit se promener même masqué, on y achetoit des babioles dont on faisoit present à des gens, fort en peine à découvrir les personnes d'où cela venoit. C'étoit un des plaisirs de la Princesse d'Orange, qui pour n'estre pas connue changeoit plusieurs fois d'habit. J'en attrapay beaucoup sans pouvoir deviner de qui cela venoit. — Au jour de la naissance de Mme la Princesse le Margrave luy fit present d'un petit cabinet d'ambre, qu'on avoit fait faire en Prusse. — Je me souviens que M. d'Elmede, dans le commencement, passant devant les fenestres du Margrave quelcun luy conta l'histoire de ses deux femmes ²⁾, et deux heures de là M. d'Elmede vint faire la reverence à ce jeune Prince, qui avoit la tête pleine de cette histoire et qui ne le connut pas; ne seachant que luy dire il se mit à luy conter sa propre histoire, qui le jetta dans un grand

1) Halfbroer van Markgr. Philips: zie den *Holl. Mercurius* van 1687, blz. 226.

2) Die historie is mij niet bekend. Maar Saen, in zijn meermalen genoemde schriftelijke aantekeningen, blijktbaar op dezelfde geschiedenis doelende, zegt: „De ontfanger Ellemeet in Den Haag hield a^o. 1696 huis met twee vrouwen”. Vgl. ook het *Journal* van Huygens, II, blz. 52 en elders.

embarras. Le Comte d'Auvergne¹⁾ se trouva à la Haye et vint rendre visite au Margrave, en entrant dans la salle sans se faire annoncer, où étoit le Margrave qui sortoit de table. Le 21 la Cour alla à Honslardyck, où nous allions deux ou trois fois la semaine, et Mme la Princesse y dansoit les danses Angloises. Le 24 nous allâmes à Vlarding et y prîmes un yacht pour aller à la Brille, où M. Bo-reel, qui y commandoit, nous fournit des carosses pour Helvetsclus, où l'on vouloit voir les vaisseaux de guerre. Il y en avoit un tout équipé et prest à partir pour aller contre les Algeriens. Le Vice-Amiral Van Putten monroit au Prince ce qu'il y avoit à voir; nous visitâmes le vaisseau que montoit Ruyter, lorsqu'il fut tué, il étoit de 94 p. de canon. Le Prince d'Orange attrapa fort deux jeunes Messieurs alors, qui avoient fait partie de faire la campagne de mer sur un même vaisseau et de s'y bien divertir: c'étoient les Comtes de Nassau et de Dohna-Ferracières²⁾, il les separa et les donna même à des capitaines fort rustres. Nous fusmes traités au Doelle à la Haye par la Bourgeoisie³⁾. Le 15e de Juillet nous allâmes à Delft voir la belle porcelaine de M. de Pettman [Burgemeester Putmans; vgl. *Huygens' Journaal*, II blz. 239] et ensuite en sa belle maison de campagne, nommée Sion. Nous allâmes le lendemain voir l'Anatomie de Leyden: messieurs de Spanheim et le Moine [Etienne Le Moyne, prof. theol.] furent nos conducteurs, que nous amenâmes disner avec nous, avec un jeune comte de Dunewalt, à un quart d'heure de la ville. Le 24 nous allâmes diner chez Pedy⁴⁾ à Rot-

1) Fred. Maur. de la Tour d'Auvergne, Markgr. van Bergen op Zoom, die in 1699, voor de tweede maal, gehuwd is met Elisabeth Baronesse van Wassenaar, zie *Rousset, Hist. de Louvois*, II p. 243, '4; *Saint-Simon, Mém.*, VIII p. 57. Vgl. ook de aantek. op reg. 2484, blz. 361.

2) Joh. Fred. Graaf van Dohna, marq. van Ferrassières. Zijn moeder was Espérance, eenige dochter van Jean Dupuy de Montbrun, marq. de Ferrassières.

3) Den 7den Juli: zie de kantteek. bij reg. 5087, en den *Holl. Mercurius*, blz. 171.

4) Jan Pedy, Koopman en staatsgezind burger te Rotterdam: zie *Brieven van en aan De Witt*, I blz. 475; *Verhaal van de Muiterij binnen Rotterdam in 1672*, blz. 180, 214. Hij en Benjamin Raulé uit Vlissingen werden door de Berlijnsche regeering in handelsaangelegenheden geraadpleegd en gebruikt: zie *Urkunden zur Gesch. d. Gr. Kurfürsten*, III, 625, 631, 793.

terdam et le Prince coucha dans son yacht. Le lendemain il fut complimenté par les Magistrats de la ville, et quand il sortit avec son yacht on luy tira sept coups de canon pour le saluer, auxquels on repondit par cinq. En passant devant les yachts du Roy d'Angleterre nous les saluâmes de cinq coups, on nous en rendit autant. Sur les 4 heures nous allâmes où la Reyne de Portugal¹⁾ étoit à l'ancre. Messieurs de Visser et de Schweinits allèrent devant, pour s'informer si le Margrave pourroit saluer la Reyne, qui luy envoya aussytost une de ses chaloupes; il fut receu à bord par le Comte de Castel, le Comte de Hohenloë, Mr. de Wactendonck et plusieurs autres, qui le conduisirent dans la chambre de cette Princesse, à laquelle le Margrave nous presenta ensuite l'un après l'autre. A la sortie l'Ambassadeur reconduisit le Prince et le remercia au nom de son maistre. Il ne fit tirer qu'un coup pour repondre à cinq qu'on avoit tirés en arrivant. En nous en retournans à Rotterdam nous nous habillâmes en matelots pour ramer; le Prince en fut fort mal, la Plate et moy aussy, mais l'ainé d'Overkerque en mourut, et je n'ay pu savoir à quoy il faut attribuer cette maladie. C'étoit le Duc de Grafton, qui étoit chargé du Roy d'Angleterre de conduire avec ses yachts cette Princesse en Portugal...

Le 8e Sept. nous partîmes pour aller en Nordholland. Nous disâmes à Tillingen [Teylingen], maison qui appartenoit à M. de Benthem [Bentinck], en qualité de Grand-veneur; la Princesse d'Orange mère [de weduwe van Willem II] y demouroit souvent. Nous vinsmes coucher à Harlem. Chemin faisant on tira quelques lapins, et un paysan vint une fois comme un furieux se jeter à la portière et saisir un fusil pour en avoir le payement; cette grossiereté parut bien étrange à ce jeune Prince, qui n'étoit pas élevé dans une République²⁾. L'Amiral Tromp, qui devoit estre le conducteur, se trouva

---

1) Maria Sophia, dochter van den Keurvorst Phil. Wilh. van de Paltz, was den 2den Juli 1687 te Heidelberg met Koning Pedro van Portugal gehuwd, en thans op reis naar Lissabon: zie den *Holl. Mercurius*, blz. 222.

2) Vgl. een soortgelijk geval, den Koning van Boheme overkomen, beschreven door Aubery Du Maurier, *Mémoires*, p. 209.

à l'hostellerie. En attendant le souper je menay le Prince incognito dans la Société des Dames Françaises¹⁾; Mlle de la Suse²⁾, Mlle du Moulin, accompagnées de quelques jeunes demoiselles receurent la visite et me demandèrent qui étoit ce jeune Allemand que j'avois avec moy. Les pages étans survenus, nous fusmes découverts. Alors on invita le Prince à la prière, mais il aima mieux aller souper. Le lendemain allant à Alcmaer, nous vismes quelques jolies maisons, Elshout, Crudeberg [Kruidberg], espèce de cense appartenant au Prince d'Orange, et où il y avoit de belles promenades et de beaux jardins, et Waterfit [Watervliet]. Le premier lieu appartenoit au beau-père de Romswinckel³⁾, Resident de Brandenbourg à Amsterdam, et avoit cousté, disoit-on, deux cent mille écus. A Alcmaer on fut complimenté et regalé par les bourguemaistres. On dit qu'en ce lieu-là il se vend quelquefois jusqu'à 400 mille livres pesant de fromage dans un marché. Nous vinsmes de là à Horn, où nous couchasmes à l'Amirauté. On nous y fit voir quelques vaisseaux de guerre; des baleines dont on faisoit de l'huile; et après avoir été traité splendidement par les bourguemaistres, nous prîmes le chemin d'Enchuysen, qui est le plus beau qu'on puisse voir: il est long de trois lieues, tout pavé de petites pierres, et aux deux costés sont des maisons de paysans, mais si propres qu'on ne voit rien de semblable ailleurs. Il se trouva une grande foule de peuple sur nostre chemin. Ils ne voyent que rarement des princes parlà; d'ailleurs Tromp, fort aimé, avoit apparemment donné ses ordres. Les vieilles femmes nous presentoient du brandevin et les jeunes nous donnoient leurs jolies bouches à baiser, quand nous le voulions. On nous parla d'une coutume, qu'ils avoient en ce pays-là autre fois: on faisoit coucher sans façon une fille avec un garçon, le drap entre deux,

---

1) Vgl. Mr. A. J. Enschedé, *Gesch. der Walsche kerk en der Fransche Dames-societeit te Haarlem*, in F. Allan, *Gesch. en Beschr. van Haarlem*.

2) Claude de Champansé, Comtesse de la Suse: *Enschedé*, blz. 40.

3) Behalve zijn gezant in Den Haag had de Groote Keurvorst nog een agent te Amsterdam. De hier genoemde Romswinckel is waarschijnlijk een zoon van Dr. Matthias R., over wien zie *Urkunden zur Gesch. d. Gr. Kurf.*, III p. 143, 584.

et on les laissoit badiner tant qu'ils vouloient, mais il y alloit de la vie d'oster cette separation; ils appelloient cela *Kueissen* ¹⁾. Nous vismes le lendemain les digues de Medemblick: ils ont au devant des arbres entiers des plus gros, qu'ils enfoncent le plus avant qu'ils peuvent. Il y en a d'autres moins gros, qui les soutiennent par devant et par derrière. Au bas ils mettent encore de grosses pierres, pour rompre la force de l'eau. La chaussée, qui est derrière ces gros pieux, est fort épaisse et fort élevée; le talud de la chaussée fait que l'eau, qui vient heurter, se rompt sans violence et perd sa force. Il y a une herbe, qu'ils appellent *vier* [wier], qui est admirable pour l'usage de ces chaussées et pour empescher que l'eau ne se fasse un chemin au travers. Derrière la digue on voit les villages plus bas que la mer. Quand il fait tourmente on sonne les cloches et tout le monde s'assemble sur les digues; on y fait la patrouille et si l'on remarque quelque endroit dangereux, on y court pour y remedier; quand ils soupçonnent qu'il y a quelque petit trou, ils jettent dans la mer des ancres, qui tiennent des voiles dont ils couvrent la digue dans cet endroit, jusques à ce que la tourmente soit passée. Le Margrave partit delà avec son yacht, et moy je vins en carosse tout près d'Amsterdam, où l'on joua l'opera d'Atys [van Quinault], et ou j'eus la curiosité d'aller dans l'Eglise des Coaques [Kwakers]. D'Amsterdam nous vinsmes à 's Graveland, maison de M. l'Amiral Tromp [Trompenburg: zie *Tegenw. Staat*, XVIII blz. 122], qui y regala le Prince pendant deux jours. Je regrettois de ne pas bien entendre le flamand, pour profiter de quantité de choses qu'il disoit. Il me parut le meilleur homme du monde, riant de tout son coeur avec nous autres jeunes gens, nous menant luy-même dans sa cave pour boire des sommkens [vgl. blz. 297] avec sa jolie niepce. Il arrivoit un accident assés surprenant: en buvant des santés on tiroit deux petites pièces; un canonnier en bourrant se rompit le bras. Delà nous passasmes à Soesdyck, assés belle maison de campagne qu'avoit le Prince d'O-

1) *Kweesten*. Zie over dit zonderling gebruik, aan de Westfriesche eilanden eigen, Mr. P. de Neyn, *Lusthof der Huwelijken*, aangehaald bij Scheltema, *Mengelwerk*, IV, 3e stuk, blz. 59.

range, mais où l'eau manquoit, et vinsmes à Appeldoorn, d'où le Prince alla à Loo, dans le carosse de M. de St. Aneland qui se joignit à nous. Il y fut logé avec son gouverneur, mais l'équipage resta où il estoit. On chassa le lendemain et on prit un cerf; le Margrave ne fut point à la mort, ayant manqué les relais par la faute du bon Grandmar. Deux jours après on partit pour Campen, Zwol, Deventer, Zutphen. Le Colonel Lanoy estoit Gouverneur de la première, le Comte de Flodorp de Zutphen; ces deux-là ne s'y trouvèrent point, mais bien le Lieutenant-General Dalvick [Van Aylva], qui étoit Gouverneur des deux autres. Il nous accabla de ceremonies, ayant une troupe d'officiers allemands avec luy. A Deventer je fis grande connaissance avec le Comte de Carleson, fils du feu Roy de Suede et homme d'esprit ¹⁾. Toutes ces garnisons avoient l'air bien melancholique. Nous passames à Dieren, petite maison du Prince d'Orange, bien située pour la chasse. Le jardin en est joly; il y a un fort grand vivier entouré de berceaux. M^{rs}. d'Ameronghe, son fils Ginckel et petit-fils Mittag vinrent audevant du Margrave et l'engagèrent à venir à Mittag, y coucher. M. de Cralin [Cralingen: zie de aantek. op y 3948] y étoit aussy. De là on passa par Arnhem, Nimmegue, pour se rendre à Batenburg chez le Comte de Horn, où le Prince son parent [zie de aantek. op y 771] étoit avec sa femme. On y séjourna un jour, et ensuite on vint coucher à Boisledux et on vint à Breda, où commandoit un nommé Valfort, et où demouroit le medecin Junius, qui traittoit l'oreille du Prince pour le guerir de sa surdité. Le stadhalter du lieu ²⁾ regala le Margrave, et M. de Vilers, député-conseiller, fut du repas et le Colonel Reswick ³⁾. Cettuy-cy le lendemain, comme nous étions à demy-lieue de la ville, allans à Anvers, où il devoit estre nostre conducteur, vint de sa maison de campagne droit à nostre carosse, galopant et monté sur un cheval Anglois, tenant une bouteille de vin de Champagne, et abor-

1) De Stadhouder van den Drossaard, toen ter tijd van Bentinck-Portland.

2) Graaf Carelson was Kolonel van een regiment voetvolk in Staatschen dienst, en nam deel aan den tocht naar Engeland: *Holl. Mercurius* van 1688, blz. 245.

3) Denkelyk Nicolaas van der Ddyn, heer van Rijswijk, een neef van 's Gravenmoer.

dant la portière, le cheval s'abatit et luy rompit le bras, sans que la bouteille s'en cassast. [Over Antwerpen naar Brussel; beschrijving van wat daar gezien werd; terug naar Den Haag, où nous arrivâmes le 12 Octobre.] Le 17er de Mars nous quittâmes la Hollande pour retourner en Allemagne, après avoir reçu beaucoup d'honnêtetés de tout le monde et ayans de nostre costé tasché de laisser une bonne odeur de nous. — L'ambassadeur de France estoit M. le Comte d'Avaux; celui d'Angleterre M. d'Albeville; Coloma estoit Envoyé d'Espagne, Crag de Danemark. Les Sociétés [zie de aantek. op ý 6287] se tenoient chez Mmes de Monpouillan, de Languerac, de Scravenmoer, de Potzou [Potshoek] de Rosande etc. Le Prince d'Orange a midy avoit une table de 12 couverts, et la Princesse mangeoit seule. A neuf heures du soir, après le jeu de cette Princesse, ils se retiroient et eux deux seuls soupoient ensemble. M. de Benthem [Bentinck], étoit grand-Chambellan, M. d'Overkerque grand-Escuyer, M. Vorts Maistre-d'hostel du Prince; M. de Verace [zie de aantek. op ý 5330] de la Princesse, et M. de Villers, depuis Mylord Jersay [zie de aantek. op 4956], son Escuyer. La Comtesse de Styrum [Elis. Phil. van Boetselaar, gehuwd met George Albrecht, Graaf van Stirum] estoit Dame d'honneur, Mlles Dijfeld et Francklin filles d'honneur; d'Alonne [zie de aantek. op ý 5091] son secretaire, Schetton [de zoon van den Engelschen gezant Skelton] son gentilhomme. Geldermas [van Borselen van Geldermalsen] étoit en cette qualité auprès du Prince; Glatigny [Jaques de Gastigny] faisoit la charge de grand-veneur; Grandmar [Pierre Lorin de Grammare] avoit soin de l'escurie. Le Prince de Valdeck étoit Feldmarechal; ses Generaux subalternes étoient les Comtes de Nassau et de Solms et de Horn, Messieurs de Monpouillan [zie *Mém. de M. de B.*, bij Mr. Van der Heim, *Arch. van Heinsius*, II, p. XXXVIII], Ginckel, d'Obdam, d'Overkerque, Daluy [Van Aylva: zie de aantek. op ý 3219], Vebenum, Benthem, Scravenmoer..... Nous arrivâmes à Potsdam le 6er Avril 1688.

ý 5179. na Honslaerdyk.] Over dat bezoek heeft de schrijver reeds vroeger gesproken: zie ý 3873 en de kantteek.

ý 5187. malkaer aenvaerden.] Aanvielen. Zie *De Vries*

en *Te Winkel*, *Nederl. Woordenb.*, kol. 421, en *De Vries*, *Middel-nederl. woordenb.* op Aenvaerden.

ƴ 5190. Chameleons.] Deze waren toen nog hoogst zeldzaam in Europa. De *Haagsche Mercurius* van 29 Nov. 1698, gewagende van de twee Cameleons, die te Rome bij den Kardinaal Giudici te zien waren, toont dat hij zelf er nog geen gezien had. »Veele (zegt hij) hebben geoordeeld, dat men deze schepselen maar vond in 't land der fictiën, maar hier siet men nu de realiteit van de zaak.»

ƴ 5191. de Graef van Styrum.] Of Otto Graaf van Bronckhorst-Stirum, die reeds in den slag van Seneff was omgekomen, of, wat waarschijnlijker is, een van zijn vier zonen, die allen de Republiek te land of ter zee gediend hebben.

ƴ 5210. hoewel in d'eerste jaeren enz.] In het voorjaar van 1678 was de Prinses in goede verwachting, die echter droevig teleur werd gesteld. »I was very sorry», schrijft den 19^{den} April van dat jaar de Hertog van York aan zijn schoonzoon, „to find by the letter of this day from Holland, that my daughter has miscarried: pray let her be carefuller of herself another time” (bij *Dalrymple*, I p. 209). Op het eind van datzelfde jaar vleide zij zich, en ditmaal, zoo als onze schrijver zegt, zonder reden, dat zij weder zwanger was. Haar verwachting werd ruchtbaar. Den 16^{den} December hielden zich de Staten van Holland bezig met de vraag, hoe zij bij gelegenheid van de aanstaande bevalling der Prinses hun eerbied en liefde voor het Huis van Oranje het best zouden kunnen toonen, »nademaal het jegenwoordich wereltkondich is, dat haer Hoocheyt was bevrucht ende eerlang onder Gode's genadighen zegen een jonge Prince ofte Princesse soude ter werelt brenghen.” Er werd besloten, eerbiedig te verzoeken als getuigen over den doop te mogen staan. Helaas, de hoop door zoo velen gekoesterd, verdween in rook. Wat zelfs de doctoren voor teekenen van zwangerschap hadden aangezien, bleek weldra uit een geheel andere oorzaak voort te komen. En sedert heeft zelfs die ijdele hoop zich niet meer herhaald. Integendeel bevestigde zich telken jare vaster de vrees, dat haar echt kinderloos zou blijven.

ƴ 5213. arts Senaer.] Dr. Jacob Sena. Hij is bekend uit Van

Lennepe's *Moeder en Magistraat*; hij was met een dochter van Johan van der Maa getrouwd, en dus oom van de heldin der treurige geschiedenis, die Van Lennepe in het genoemde boekje beschreven heeft.

ƴ 5229. de Keyser.] Keizer Karel VI, gehuwd met Elisabeth van Brunswijk-Wolfenbüttele. In 1730 (omstreeks welk jaar onze auteur dit schreef) was hij 45 jaren oud, en zij 39 jaren. Zie den *Europ. Mercurius* van 1718, I blz. 208 en 207. Hoe oud zijn moeder, Eleonore van Pfalz-Neubourg, was, toen zij hem, den jongsten van haar twee zonen, in 1685, ter wereld bracht, weet ik niet; zijn vader was toen 45 jaren.

ƴ 5246. Somelsdyk.] Cornelis van Aerssen, heer van Sommeldijk, Plaat, Bommel en Spijk. Niet tevreden met zijn positie in den Staat en zonder verwachting van veel verder te komen, kocht hij in 1683 van de West-Indische Compagnie een derde van den eigendom van Suriname, en trok zelf als Gouverneur derwaarts. Ook daar echter was het geluk hem niet gunstig. Hij verbeterde er zijn fortuin niet en liet er in 1688 in een oproer het leven. Zie Mr. C. A. Van Sypesteijn, *Beschr. van Suriname*, blz. 14 en 233.

ƴ 5270. liet h'ij S. H. weten enz.] Wat onze schrijver hier zegt, heb ik nooit bij eenigen anderen auteur aangetroffen, en is toch in de hoofdzak juist, zoo als mij gebleken is uit een onuitgegeven brief, op het Rijksarchief, dien ik straks zal meedeelen. Sommeldijk behoorde tot een geslacht, dat meer dan eenig ander vijandig was aan de staatspartij, die de Republiek sedert 1651 bestuurde. Zijn grootvader was een der raddraaiers bij den coup d'état van 1618 geweest, en zijn vader een der aanvoerders van de krijgsmacht, waarmee Willem II in 1650 Amsterdam had belegerd. Beiden, zijn vader en zijn grootvader, hadden de gunst en het vertrouwen der Prinsen van Oranje in hooge mate genoten. Hij zelf was als page van Prins Willem II zijn loopbaan begonnen. Niemand twijfelde daarom, of hij was met hart en ziel Prinsgezind. Misschien was hij het ook tot in 1666 (vgl. Brandt, *Leven van De Ruyter*, blz. 512). Maar in dat jaar bleek het stelliger dan ooit te voren, dat aan een spoedige verheffing van den Prins niet te denken viel. De poging

daartoe, tijdens den Engelschen oorlog door zijn aanhang gewaagd en door Zeeland ondersteund, was deerlijk mislukt: Kievit en Van der Horst hadden moeten vluchten en Buat was onthoofd. De hofhouding van den Prins was op last der Staten van Holland veranderd, zijn ijverige vrienden waren van hem verwijderd. Dat alles was wel geschikt om iemand, zooals Sommelsdijk, van veel zelfzucht en weinig karakter, tot inkeer te brengen. Onder deze omstandigheden schreef hij dan ook, omstreeks half Februari 1667, den volgenden brief aan den Raadpensionaris De Witt:

Monsieur, je me suis persuadé que vous ne trouveries pas mauvais la liberté, que je prends, de vous demander par celle-cy l'honneur de vous entretenir ce soir, à l'heure que vos occupations vous donnent quelque loisir. Cependant j'ay creu necessaire de vous envoyer un esschantillon de mes sentiments, que je vous confirmeray par autant et telles assurances qu'il vous plaira me proposer, afin que la plus enracinée preoccupation puisse estre aneantie et destruite et la plus estroicte correspondance et confiance establie, vous jurant en homme d'honneur et en bon chrestien, qui s'establissent tous deux sur la verité, que dans le dessein de m'acquérir l'honneur de vostre amitié, j'ay encore plus le desir de vous donner et asseurer la mienne, constante et fidelle, dans les interets du gouvernement estably dans cette province, et dans les vostres en particulier, que je vous promets de preferer tousjours et en tout temps aux miens propres sans l'escri[er] [eenige letters weggescheurd] en sorte quelconque, ainsy que font les gens du temps. Et nonobstant tout ce que l'on peut croire au contraire, j'ay une raison particulière raisonnable et honneste, que la bienséance ne me permet de produire, et dont mes ressentiments en temps et lieu feront foy, qui m'empeschera à tout eternité à rien faire pour avancer les interets du Prince. Que si feu mon père a agi differemment, je veux croire qu'il a eu ses raisons, comme j'ay aussy presentement les miennes; et c'est ainsy que va le monde. Et d'autant qu'il n'est pas bienséant à un fils de censurer les actions de son père, je vous offre en moy sa fermeté, honneur et zèle pour le gouvernement present et pour vos interets, qu'il a eu jusques à

la mort pour ceux du Prince, et de celer avecque mon sang l'une et l'autre assurance, qui veritablement partent plus du coeur que de la bouche, comme d'un fidelle suiet à l'Estat, et de vous, Monsieur, le tres acquis, ferme, fidelle et obeissant serviteur

C. D'AERSSEN DE SOMMELSDIJK.

De brief toont duidelijk genoeg waartoe de schrijver bereid was, zoo hij er de gunst van den Raadpensionaris door winnen kon. Of hij werkelijk zoo ver is gegaan als Droste zegt, en, om De Witt te believen, de trouw aan den Prins van Oranje ruiterlijk heeft opgezegd, weet ik niet. Maar onwaarschijnlijk is het geenszins, en onze schrijver kan het van Odijk (zie *ƴ* 6222) of van eenig ander vertrouweling van Z. H. vernomen hebben. Van dien kant is zijn bericht zeker afkomstig, want het is slechts ten halve juist, en wel onjuist in zoo ver het De Witt betreft. Deze toch heeft nooit een man als Sommelsdijk tot voorvechter van zijn politiek in het lid der Ridder-schap kunnen begeeren. Het ontbrak hem waarlijk niet aan Edelen die zich daartoe volgaarne en ter goeder trouw leenden. Ook blijkt het niet, dat Sommelsdijk uit zijn overloopen tot de Staatsgezinden eenig voordeel van belang heeft getrokken. In 1671 werd hij tot ritmeester gekozen (*Resol. Holl.* van 13 Maart): voor iemand van zijn geboorte en leeftijd geen te hoogen rang voorwaar; en dat is ook al wat de Staten tot op 1672 voor hem gedaan hebben.

ƴ 5285. Graef van Waldek.] Of deze waarlijk de tusschenpersoon tusschen Z. H. en Sommelsdijk geweest is, kan ik niet zeggen; ook niet wanneer 's Prinsen ongenade is geweken. Vroeger blijk ervan dan de keus van Sommelsdijk tot gezant bij Lodewijk XIV is mij niet voorgekomen. Maar wel schrijft d'Avaux, *Négoc.*, I p. 9, dat toen hij in 1679 als Fransch gezant in Den Haag kwam, hij het huis van Mevrouw van Sommelsdijk op last van zijn regeering moest mijden, »parceque son mari étoit attaché particulièrement au Prince d'Orange.»

ƴ 5289. als Gesant.] De verkiezing had plaats den 9den Febr. 1680. Jean Rou, die weinige maanden later bij Sommelsdijk als gouverneur der kinderen kwam inwonen, verhaalt, in zijn *Mémoires*, I p.

191, hetgeen omtrent de benoeming tot ambassadeur was voorgevallen juist zooals Droste het voorstelt. »J'ai déjà fait voir, comment M. de S. ne se plaisoit point à la Cour, et je dirai à cette heure que cette aversion lui avoit fait prêter l'oreille à une proposition qui lui fut adressée pour aller en France en qualité d'ambassadeur des Etats; madame sa femme [een Française, Marguërite du Puy de St. André Montbrun] souhaitoit passionnément que cette affaire réussit. . . . Mais une difficulté se rencontroit dans cette affaire . . . . Encore que M. de S. eût assez de penchant pour l'ambassade, il ne la vouloit cependant accepter qu'à condition d'être installé dans le corps des nobles de Hollande, et c'est à quoi ce corps ne vouloit nullement consentir." Dat het eigenlijk de Prins was, van wiens welbehagen de beschrijving van een edelman in de Ridderschap afhing, en dat de kandidaten zich tot Z. H. wendden om die bevordering af te bidden, weten de lezers van het *Journal van Huygens*. Het niet gelukken van den toeleg van Sommelsdijk toont dus, dat Z. H. slechts gedeeltelijk vergeven en vergeten had. — In de plaats van den eerst benoemde is vervolgens, zooals ik in de aantek. op ƴ 4819 gezegd heb, de heer van Wassenaar-Starrenburg naar Parijs afgevaardigd.

ƴ 5294. min lieven dan vreesen.] Een proef, hoe hij met de lieden placht om te springen, heeft ons Droste vroeger gegeven, ƴ 4372 en vlg. Van zijn ruw en liederlijk leven heeft ook Jean Rou veel opgeteekend, hetgeen de uitgever te onstichtelijk vond om het op zijn plaats in den tekst af te drukken, en daarom naar een »feuille supplémentaire", achteraan het boek, heeft verbannen. Wij kunnen daaruit afleiden, hoe hij zich in Suriname jegens de kolonisten en jegens de nog zoo veel weerloozere inboorlingen zal gedragen hebben. Ten overvloede zegt hij ons dit zelf, in een brief aan de Staten-Generaal van 28 Mei 1688, die aldus eindigt: »Ons secours is met over de hondert Indiaensche slavinnen en kinderen, wier mans en vaders door de onsen syn doot geslagen, geretourneert." (*Navorscher*, VI blz. 168). Dat zoo iemand in zulk een omgeving het lot weervaart, dat Sommelsdijk heeft getroffen, kan ons waarlijk niet verwonderen.

ƴ 5306. Eer dat sig de Princes enz.] De chronologie is hier, zelfs blijkens de kantteekeningen, in de war. De aardbeving, waarvan in het volgende vs. wordt gesproken, had werkelijk den 18^{den} September 1692 plaats: zie den *Holl. Mercurius* van dat jaar, blz. 219, en het vertrek der Prinses naar Engeland lang te voren, in Februari 1689. — Van de Bel is reeds vroeger, ƴ 4668, gesproken.

ƴ 5314. Te vooren wierd ons Hof enz.] Hetgeen volgt bewijst op nieuw, dat onze schrijver met de voorvallen aan het Hof van Willem III vrij nauwkeurig bekend was. Immers van die »ongenuchten" tusschen den Prins en de Prinses, in het najaar van 1685, weten onze geschiedschrijvers niets; en wat hovelingen en staatslieden in hun Dagboeken ervan aanteekenen is minder uitvoerig en minder juist dan wat Droste bericht. Natuurlijk had het wegzen- den der hofdames en kapelanen in de Haagsche kringen opzien ge- baard en stof tot veel gepraat gegeven, te meer omdat de aanlei- ding ertoe zorgvuldig geheim werd gehouden. Constantijn Huygens schreef den 22sten October aan zijn broër Christiaan: »Vous avez desja appris que nostre Docteur Covel, mistress Langford et mistress Trelawny ont esté congediés et ne seront plus à la Cour. Ils l'ont un peu merité, surtout le premier." Meer niet; en het is ook de vraag, of Huygens, die in de geheimen niet ingewijd placht te wor- den, wel veel meer geweten heeft. Althans jaren daarna, in Sept. 1692, vond hij het de moeite waard het volgende in zijn *Journal* (II blz. 121) op te teekenen: »Dr. Hutton was lang bij mij en spraken langh . . . . Seyde dat Dr. Covel, Mrs Langford en Treslawny met correspondentie van den Envoyé Skelton van intentie waeren ge- weest om de Coningin aen den Coning van Vranckrijk te doen trouwen ende haer te doen eschapperen." Dat hij dit aanteekende, bewijst dat hij er meer waarde aan hechtte dan het mijns inziens verdiende. Dr. Hutton was eerst sedert 12 Dec. 1687 ordinaris Med. Doctor van 's Prinses hofhouding. Of hij vroeger in een ondergeschikte betrek- king aan het Hof had verkeerd, weet ik niet. Maar zelfs in dat geval bestond er geen reden om te meenen, dat hij meer zou hebben vernomen dan aan iemand als Huygens ter ooren gekomen was. Wat hij

verhaalde was slechts een gerucht, dat echter ook bij anderen ingang had gevonden: Nicolaas Witsen, o. a., sloeg er geloof aan. Toen deze in 1689 in Engeland vertoefde, hield hij aanteekening van hetgeen hij bijwoonde, en die aanteekeningen zijn door Scheltema in zijn *Mengelwerk*, III, 2^e st., blz. 134 uitgegeven. Wij lezen daarin het volgende: »7 Nov. 1689. Dr. Covel, Vicekanselier van Cambridge komt den Koning te Newmarket knielende harangueeren. Het geleek wel eene aanbidding. Voor drie jaren was hij hofprediker geweest in Den Haag, en verdreeven, omdat hij op last van Jacobus met eenige juffers aangespannen hadt om de Prinses tegen den Prins op te maaken, haar te vervoeren en eindelijk aan een Paapsch, Fransch Prins te doen trouwen. Hij en eenige juffers waren hierom naar Engeland gestuurd. Koning Jacob hadt hem Vicekanselier gemaakt. En nu kwam hij, zonder Koning Willem sedert gesproken te hebben, om in eene opgesmukte reden hem als een Heilig en Verlosser te prijzen en de voorige regeering te verfoeijen. Men merkte echter op, dat hij den Koning niet aanzag." (blz. 167.) Met eenig verschil in de bijzaak hebben wij hier hetzelfde verhaal dat Dr. Hutton aan Huygens opdischte. Dat Witsen evenals Huygens er geloof aan hechte, verbiedt ons het zoo maar voetstoots als ongelooflijk op zijde te schuiven; maar aan den anderen kant moeten wij toch ook uit eigen oogen zien en naar eigen verstand oordeelen. Kunnen wij dan aan de Engelsche regeering, aan Koning Jacobus althans, een plan toedichten dat onuitvoerlijk was, zoolang het huwelijk van den Prins en de Prinses niet onwettig was verklaard? De Fransche gezant in Den Haag, d'Avaux, wist dan ook van zulk een plan, naar het schijnt, niets af, en hij stelde de zaak weer anders voor. In zijn gedrukte *Négociations* vinden wij er met geen enkel woord van gerept, maar de Hertogin van Orleans (over wier *Correspondance* zie de aant. op *ƴ* 1465) had er hem van hooren verhalen. Zij schrijft, in een brief van 2 Sept. 1718, het volgende: »La reine Marie d'Angleterre a été un peu coquette en Hollande. L'ambassadeur de France, le comte d'Avaux, m'a raconté à moi-même qu'ils se voyaient en secret chez une de ses dames d'honneur, Mme de Treslaine. Le prince

d'Orange le sut et chassa la dame d'honneur sous un autre prétexte, il ne se souciait pas que l'affaire transpirât'' (Ip. 456). Een vreemd verhaal: dat of verkeerd door de Hertogin is overgebracht, of van een snoeverij getuigt, waartoe wij den verstandigen en slimmen gezant niet in staat hielden. Want dat er geen woord van waar is, staat vast. Wij kennen de omstandigheden en de toedracht dezer geheimzinnige zaak, uit de stukken zelf, veel beter, dan de tijdgenooten, die wij tot nog toe hebben gehoord, en zij weerleggen de gissingen en vermoedens van dezen ten stelligste, al geven zij ons ook geen volkomen duidelijke verklaring. Ik wil mijn lezers zelf laten oordeelen, en druk daarom de bescheiden volledig af. Ik begin met hetgeen ik in de *Correspondence of Henry Hyde, Earl of Rochester*, London 1828, I p. 163, heb gevonden.

The Prince of Orange to the Earl of Rochester [oom der Prinses].
A Dieren, ce 22 d'Oct. 1685.

Estant à la Haye la semaine passée j'y receu vostre lettre du 5 Oct./25 Sept., et vous suis tres obligé de vouloir bien vous employer en l'affaire dont M. de Sidney vous a parlé, la quelle je remets entièrement entre vos mains, estant persuadé que vous y ferez ce que vous pouvez. Je suis marri d'estre obligé de vous escrire d'une affaire qui est arrivée icy; c'est qu'ayant eu beaucoup de raisons de soupçonner que le Chapelain de la Princesse, le Dr. Covell¹⁾, n'estoit par honest homme ny un fidel domestique, et estant dernièrement à la Haye, il me tomba entre les mains une lettre qu'il escrivit à M. Skelton²⁾, que j'ouvris; et à mon retour icy j'ay pris

---

1) Dr. Covell was de opvolger van Dr. Ken (over wien zie de aantek. op reg. 4831), die in 1681 naar Engeland was teruggekeerd.

2) Skelton was door Jacobus kort na zijn troonsbeklimming als buitengewoon Envoyé naar Den Haag gezonden, voor welke betrekking hij zich volkomen ongeschikt betoonde: zie *Macaulay's History* (Tauchn. edit.) II p. 118. Niettegenstaande het verzoek van Willem III, dat de Koning hem terugroepen en door een ander vervangen wilde, werd hij op zijn post gelaten tot in Januari '87, en toen opgevolgd door Albeville. — Zijn zoon Charles, van wien in Covell's brief gewag wordt gemaakt, verkeerde veel onder de maids of honour en de edellieden der Prinses: zie *Huygens' Journaal*, I p. 135, 137, 183.

le chyfre du Docteur, et l'ay fait dechyfré, selon que vous verrez par la copie icy jointe, dont j'ay l'original, signé et escrit de sa main, qu'il a advoué quand je luy l'ay fait voir. Vous serez sans doute surpris qu'un homme de cette profession peut estre un si grand fripon. J'advoue que j'ay esté extremement trompé en cette homme, dont j'avois une tres bonne opinion au commencement qu'il est venu icy, et je l'ay tousjours traité fort civilement, dont il s'est aussi loué publiquement affin de me mieux trompé. La Princesse et moy n'avons fait autre chose que le chassé de la maison, en laissant le chastiment à l'Evesque sous lequel il est. Je crois avoir beaucoup de raison de me plaindre en cette affaire de Mr. Schelton, d'avoir voulu tenir une telle correspondance en ma maison; de la manière que j'en ay usé avec luy depuis qu'il est icy, ne me devoit pas attiré une telle recompense. Vous pouvez bien juger qu'apres cecy je ne puis plus bien vivre avec luy; quoyque je ne manquerez pas à ce que je dois à son caractère, sans quoy asseurement j'en userois d'une autre manière. Mais j'espere que le Roy aura la bonté pour moy de le retirer d'icy; c'est ce que je vous prie de supplier sa Majesté de ma part. Je luy en aurois escri moy mesme, mais j'ay cru qu'il estoit plus respectueux que vous fissiez cette supplication de ma part. Je suis bien marri de vous donner cette peine en une affaire qui ne vous peut pas estre agreable. Je me fie en vostre amitié, et suis tousjours entierement à vous.

G. Prince d'Orange.

A copy of Dr. Covell's letter to Mr. Skelton,

dated from Dieren, October 5/15 1685.

(Some words, which were underlined in the original, were in cypher.)

Your honour may be astonished at the news, but it is too true, the Princess's heart is ready to break, and yet she every day with Mrs. Jesson and Mad. Zuylestyn ¹⁾ counterfeits the greatest joy,

1) Over Mrs. Jesson zie de aantek. op vs. 5330, en over Mad. Zuylestein die op vs. 4831. Mad. Bentinck, die straks voorkomt, was in Mei '83 Lady Ichiquin (zie de aantek. op vs. 3589), die naar Engeland terugkeerde, als Dame d'honneur opgevolgd. Zie over haar en haar verwanten de aantek. bij vs. 4835.

and looks upon us as dogged as may be. We dare no more speak to her. The Prince hath infallibly made her his complete slave, and there is an end of it. I wish to God I could see the King give you some good thing for your life, for I would have it out of the power of any revocation, for I assure you I fear the Prince will for ever rule the roast. As for Mr. Chudleigh ¹⁾, if his business be not done beyond the power of the Prince, before the King die, Mr. Chudleigh will be in an illtaking. But I wonder what the devil makes the Prince so cold to you. None but pimps and bawds must expect any tolerable usage here.

I beseech God preserve the King many and many years. I acquainted your son with your desires, who returns his humble duty and respects to your Lady, and will be mindful of what you advise.

I do not wonder much at the new Marchioness's behaviour ²⁾, it is so like the breed. We shall see fine doings if we once come to town. What would you say if the Princess should take her into the Chapel, or in time into the bed-chamber? I cannot fancy the sisters will long agree. You guess right about Mr. d'Allonne ³⁾, for he is secretary in that, as well as in other private affairs.

We will treat the sparks when they come here, as well as we can. I am sorry we must not hope for seeing you here, though I think you have great reason in what you say.

I fear I shall not get loose to meet you at Utrecht; it will not be a month before we meet at the Hague.

The widow and maid ⁴⁾ and I do often remember your Honour and your most excellent Lady with all hearty and true respects. They both this minute most passionately desired me to present their most humble services to you both; and I beseech you accept of mine.

1) Chudleigh, de voorganger van Skelton als Envoyé in Den Haag: zie den *Holl. Merc.* van 1685, blz. 139. Hij stond, evenmin als deze, op goeden voet met den Prins van Oranje.

2) Wie de hier bedoelde Marchioness is, kan ik niet zeggen; ik gis een der juffrouwen Villiers, en wel Mme Puisar (Vgl. *Huygens' Journaal*, I blz. 190, II blz. 43).

3) d'Alonne; zie over hem de aantEEK. op vs. 5091.

4) The widow, Mrs. Langford; the maid, Miss Trelawny.

I never so heartily longed for to come to the Hague: God send us a happy meeting. The Princess is just now junketing with Madame Bentinck and Mrs Jesson in Madam Zuylesteyn's chamber. Believe me, worthy Sir, ever with all sincere devotion to be

Your Honour's etc.

P. S. I had a letter . . . . .

Let me know at your leisure how you were received at the Hoff.

Aan deze stukken sluit zich de volgende brief van Bentinck aan, dien wij in *Blencow's* uitgaaf van *Sidney's Diary*, II p. 253, aantreffen.

Mr. Bentinck to Mr. Sidney.

Dieren 22e October 1685.

Depuis deux jours nous sommes de retour icy, après que son Altesse a terminé la dispute qu'il avoit avec messieurs de Leyden ¹⁾, entièrement à sa satisfaction. Vous serez extrêmement surpris d'apprendre le changement qui est arrivé dans nostre cour. Son Altesse ayant eu par hasard une lettre qui faisoit voir que Dr. Covel depuis longtemps a esté le malicieux espion de la maison, qui a rapporté beaucoup de choses forgées pour nuire; sur quoy S. A. R. Madame l'a fait chasser, sans lui faire aucun autre châtiment à cause de son caractère; et comme l'on a trouvé clairement que Madame Langfort et Miss Trelauney ont été de concert avec lui, Madame les a envoyées aussi ce matin. C'est une chose horrible que des gens soyent assez mechants pour vouloir nuire à ceux qui leur donnent le pain, mais bien pire encore que des Ministres soyent capables de cela. Le second Chapelain Langfort est aussi de l'intrigue. Je ne me plains pas de la malice que ces gens ont temoigné à mon egard, après que je vois qu'ils trahissent leur maître et maîtresse. Je vous supplie de me mander si vous avez parlé à quelqu'un de l'histoire qui charitablement a esté faite à nos depens, comme si nous avions man-

---

1) dispute . . . avec Messieurs de Leyden. Zie de aanleiding en den afloop van dit geschil bij Wagenaar, XV blz. 279.

qué de rendre nos respects à S. A. R. Madame suffisamment à nostre arrivée à Hounslerdyke ¹⁾, et que je puisse savoir ce que l'on a dit. — Je ne puis pas vous rien dire sur nostre affaire si non qu'elle n'en finit pas; mais je n'ai point de sujet de me louer de mon beau-frère. Je vous prie de croire que je suis toujours de tout mon coeur à vous.

Tot toelichting heb ik hier niets bij te voegen; de lezer heeft thans al de bescheiden leeren kennen, die mij waren voorgekomen, en is dus even goed in staat als ik om zich een oordeel te vormen over hetgeen er niet in uitgesproken wordt, doch tusschen de regels te lezen staat. Zoo veel blijkt er uit, dat het lang heeft geduurd eer de vertrouwelijkheid, die ten slotte tusschen den Prins en de Prinses bestond, zich gevestigd heeft. Vgl. wat *Burnet*, III p. 129, en *Temple*, I p. 255, over de verhouding der hooge echtgenooten berichten.

ý 5320. twee hofpredikers.] Dr. Covel en de, door Bentinck genoemde, tweede kapelaan Langford.

ý 5328. weggevoert.] In een kantteek., die ik verzuimd heb over te nemen, zegt de schrijver: »met twee wagens". — Met zijn gewone vastberadenheid scheepde de Prins de gansche verzameling intriganten zonder eenig verwijl naar Engeland af.

ý 5330. Daaronder was een weeuw.] Hierin vergist zich onze auteur. Mrs Jesson was buiten de intrigue gebleven; dat blijkt uit den aanhef van Dr. Covel's brief; en zij behoorde dan ook niet tot de weggezondenen. Integendeel, zij schijnt toen ter tijd, in 1685, in blakende gunst te hebben gestaan, maar waar is het, dat zij eenige jaren te voren, in 1682, een poos in ongenade was geweest. Wij lezen in het *Dagboek* van Huygens, op 22 Oct. van dat jaar: »Sylvius

---

1) Bentinck was in Juli in Engeland geweest en van daar met Sidney teruggekeerd: zie *d'Avaux*, V, p. 105, *Rochester Corresp.*, I, 162. Toen hadden zij zeker het Hof te Honslaersdijk aangetroffen. Sidney had op het eind van September de terugreis naar Engeland aangenomen: *Rochester Corresp.*, I, p. 161.

seyde, dat hy geloofde dat de disgracie van Mr_s Gesson ten grooten deele mede quam van groote medisancie, die zy met Ms. Villers en de vrouw van Zuylestein onder malcander debiteerden, zelfs van de alderconsiderabelste personen van 't Hoff; dat hy somwijlen daervan wel gehoord had, maer daer niet en had in willen spreken." In het gedrukte *Journal* komt zij meermalen voor, I blz. 135, 524 en elders.

Evenzeer schijnt Droste zich te vergissen als hij, in de kantteek. bij *y* 5318, De Verace in de zaak betreft. Jaucourt verhaalt in zijn *Mémoires*, hoe hij dezen in 1708 te Genève aantrof, en allerlei bijzonderheden uit de vroegere geschiedenis van den Prins en de Prinses van hem vernam, o. a. ook iets over de intrigues van 1685. Ik wil de plaats, zonder opmerking, meedeelen, zooals ik ze in het handschrift vind. »La Princesse avoit tous les respects imaginables pour son mary, mais il ne la menageoit pas beaucoup. Exempli gratia, lorsque sur certaines lettres, que d'Alonne, secretaire de la Princesse, luy decela, et où il y avoit quelque chose des amours du Prince avec Mlle de Villers, elle fut obligée à son grand regret de chasser sa nourrice et une demoiselle qui avoit été élevée avec elle. Cette Princesse avoit infiniment de merite, sur le rapport de ce serviteur [M. de Verace]. La raison qui l'éloigna fut que Villers, Ecuyer de sa Maitresse, faisoit le metier que la satyre Menippée a reproché autrefois à un de Sourdis, grand Ecuyer en France, qui piquoit les Pages au lieu de piquer les chevaux. Il l'accusa auprès du Maistre, ne pouvant souffrir cette infamie, mais le Prince, amoureux de la soeur de l'accusé, . . . le soustint, ce que Mr. de Verace ne pouvant digerer demanda son congé. Le maistre pour donner le change dit, qu'il avoit le Heimwehe, et même envoya pour visiter ses papiers. En partant il m'avoit écrit, que personne ne pourroit scavoir la raison qui l'éloignoit; que le respect pour des personnes et des têtes si élevées luy impositoit silence; mais que si je la scavois, cela ne diminueroit rien de nostre amitié, au contraire. Chacun interpreta cette retraite alors à sa fantaisie . . ." — Uit hetgeen volgt blijkt

dat De Verace later gediend had, en onder Eugenius van Savoye in de overrompeling van Villeroi bij Cremona had meegevochten

ƴ 5331. kantteek. Capt. Kunningam.] Waarschijnlijk de latere brigadier van dien naam of zijn oudere broeder, de grootvader of oudoom van moederszijde van den bekenden R. M. van Goens. Zie diens Autobiographie, in hollandsche vertaling uitgeg. door Ds. Tydeman, in de *Handel. van het Prov. Gen. van N. Brabant*. 1867. In *Huygens' Journaal*, I blz. 21, 136, komt een »langhe Cuningham'' voor, misschien de hier bedoelde.

ƴ 5343. Een dogter... getrouwt in de Klundert.] De oudste dochter, Johanna, zie ƴ 721, en verbeter daarnaar de volgorde der namen op de geslachtstafel, blz. 270. In het Huwelijksproclamatie-boek van Dordrecht leest men: »9 Juli 1684: de Heer Severin Kier, genaemt Paludan, capiteyn-maior en commandeur van de Klundert en onderhoorige posten, met Jonkvrouwe Johanna Droste, geboren tot Heusden, wonende alhier." De dagteekening van het huwelijk ontbreekt, maar kan uit de kantteek. bij dit ƴ worden ingevuld: »6 Sept. 1684''.

ƴ 5344. Ondervoogt.] Onze schrijver bedoelt hetzelfde wat de huwelijksproclamatie met den geijkten term van commandeur (of wachtmeester) uitdrukt. Voogd of Gouverneur van de Willemstad en de Klundert was op dien tijd Jacob van Wassenaar, heer van Obdam.

ƴ 5350. Die heer van Dalem wiert.] In 1694. Zie van Spaen, *Inl. tot de Hist. van Gelderl.*, IV blz. 339. Het is de heerlijkheid Dalem, bij Vuren, die bedoeld wordt.

ƴ 5350. dorst koopen.] Dat er werkelijk moed toe noodig was om het verdronken land in eigendom te nemen, kan daaruit blijken, dat de Momber hem aansprak om allerlei herstellingen te doen en schade te vergoeden, die anderen ten gevolge van de doorbraak hadden geleden. Zie Nijhoff, *Archief van het Hof van Gelre*, blz. 240. Vgl. ook ƴ 7254.

ƴ 5356. Williamson.] Onze schrijver is niet juist ingelicht. Sir Joseph Williamson, de zoon van een clergyman, maar in den

dienst van Lord Arlington vooruitgekomen, was gehuwd boven zijn afkomst, zoo al niet boven zijn stand, met de weduwe van Henry Lord O'Brien, geboren Lady Catherine Stewart, zuster en erfgenaam van Charles duke of Richmond and Lennox. Droste verwacht dus haar eersten gemaal met haar broeder, en haar zelf met haar schoonzuster, »la belle Stewart'', van wie hij zoo veel in de *Mémoires de Grammont* (vgl. *ƴ* 5681) kan gelezen hebben. Zie *Rochester-Corresp.* I, p. 195, II, p. 180, 182.

ƴ 5372. den naem noyt van Gemael.] Evelyn schrijft van hun huwelijk, I p. 443: »'T was thought they liv'd not so kindly after marriage as they did before. She was much censured for marrying so meanly, being herself allied to the Royal family.''

ƴ 5376. als buerman.] Dus heeft Williamson, tijdens den vredehandel, een huis naast den Goudenberg, aan 't Bezuidenhout bewoond. Vgl. *ƴ* 4632.

ƴ 5388. Pembroek.] Thomas Herbert Earl of Pembroke and Montgomery. Zijn halfbroeder William overleed in 1674 kinderloos, en zijn vol-broeder Philip in 1683 zonder zoon na te laten, zoodat toen de peerage op hem verstierf. Zie over zijn verdiensten *Macaulay's History*, passim.

ƴ 5394. Lord Gergei.] Over Lord Jersey is reeds gehandeld, in de aantEEK. op *ƴ* 4956. Hij was beneden zijn stand getrouwd met Barbara, dochter van William Chiffinch, closet-keeper and page of the back-stairs, die door Walter Scott, in zijn *Peveril of the Peak*, voorgesteld is in het karakter, dat de chronique scandaleuse hem toekende; vgl. *Macaulay*, II p. 10. Bentinck was dan ook met dit huwelijk van zijn schoonbroeder geenszins ingenomen. Huygens teekent dienaangaande in zijn *Dagboek*, op 15 October 1682, aan: »Seyde my Sylvius, dat d'oudste broeder van Mevrouw Bentingh getrouwt was met de dochter van Will. Chiffins, seer tegen 't goedvinden van Benting, die geseyt had: que Chiffins estoit un homme, qui luy levoit la portière quand l'occasion s'en rencontroit.'' In verstand ging echter de vrouw den man te boven: Tallard schreef, in Mei 1698, aan Louis XIV (in de vertaling bij *Grimblot*, *Letters*

of *William III*, I p. 439): »The Earl of Jersey is appointed ambassador to your Majesty; he is a very agreeable man but has a very limited understanding. His wife is very clever; she is a Catholic and will accompany him.»

Ƴ 5398. de middelzael.] Over de doelmatige inrichting van het huis te Rijswijk, zoodat de etiquette ten striksten in acht genomen kon worden, zie *Macaulay, Hist.*, VIII p. 248.

Ƴ 5405. als verder werd geleerd.] Namelijk in Ƴ 5422 en vlg.

Ƴ 5408. Graef Caunits.] Graaf Dominic Andreas Kaunitz, de grootvader van den beroemden staatskanselier uit den tijd van Maria Theresia. Zijn gemalin, geboren Gravin Sternberg, was zeer gezien bij den Keurvorst van Beieren, Maximiliaan Emanuel, tijdens haar echtgenoot, na 1683, gezant aan zijn hof was. Toen zal zij van Z. H. het geschenk, waarmee onze schrijver haar zag pronken, gekregen hebben. Zie *Vehse, Gesch. d. Oestreich. Hofes*, VI S. 90.

Ƴ 5416. Straetman's Gemalin.] Theodor Graaf von Strattmann, een van de Oostenrijksche gevolmachtigden, zoowel te Nijmegen in 1678 als te Rijswijk. De Gravin en haar zuster zijn mij van elders niet bekend. Graaf Leopold von Auersperg was Hofkriegersrath, en vergezelde in die qualiteit Willem III in zijn veldtochten vóór 1697. Na den vrede van Rijswijk bleef hij aan het Engelsche hof, tot op het uitbreken van den Spaanschen successieoorlog: zie *Vehse*, S. 105.

Ƴ 5451. Odyk.] Nevens Odijk werd ook Cornelis Heemskerk afgevaardigd, maar de Heeren reisden niet gezamenlijk: zie den *Europ. Mercurius* van 1698, I blz. 286; van daar dat onze schrijver niet van hem gewaagt; zie echter Ƴ 7231.

De Heer van Odijk, van wiens vriendschap en vertrouwelijkheid onze schrijver den mond zoo vol heeft, is in zijn tijd een man van invloed geweest, wiens lotgevallen en daden verdienen gekend te worden, ten einde tot een onpartijdiger oordeel over zijn persoon te geraken, dan waartoe de ingenomenheid van onzen schrijver ons anders zou leiden. Hij was een kleinzoon van Prins Maurits en van de

befaamde juffrouw van Mechelen, de tweede zoon namelijk van Lodewijk van Nassau, Heer van de Lek, Beverwaard en Odijk, en van Elisabeth Gravinne van Hoorn. Zijn oudere broeder is onder den naam van den Heer van de Lek bekend; hij is in 1693 als Generaal der Cavallerie overleden; zijn jongere broeder is de beroemde Ouwerkerk, de held van Ramillies en Oudenaarde. Drie zijner zusters huwden aanzienlijke Engelsche heeren (zie de aanteeke. op y 3583), Lord Ossory, Arlington en Balcarras. In alle opzichten was hij op rijper leeftijd een man van aanzien en vermogen. Maar in zijn jeugd had zich de toekomst voor hem niet zoo glansrijk laten aanzien. Wij ontmoeten hem als jong man het eerst in het reeds vaak genoemde *Journal d'un Voyage à Paris*. De heeren Villers, wier verblijf te Parijs daarin beschreven wordt, troffen hem in het jaar 1657 bij hun aankomst aldaar aan; hij had er zich toen reeds een jaar lang opgehouden, tegen den zin zijner ouders, die wegens zijn grove vertering en losse levenswijs ten hoogste misnoegd op hem waren en de handen van hem hadden afgetrokken, zoodat hij voor zijn onderhoud zelf te zorgen had. Hij deed dit op een wijs die noch zijn geslacht noch hem zelf tot eer strekte. Ziehier hoe het *Journal*, p. 57, de eerste ontmoeting beschrijft. »Le Sr. d'Oudeyck nous rendit visite, et comme il vit icy en chevalier d'industrie et sans qu'il tire un sol de chez luy, il y a de quoy s'estonner qu'il subsiste avec éclat, car il est leste en ses habits, tient un ioly train, a carrosse et trois laquais bien vestus. Il est vray qu'il est en si grande nécessité qu'il ne sçait plus de quel costé se tourner; cependant il n'en semble ni inquiet ni abatu, et pratique le proverbe qui dit: contre mauvaise fortune bon coeur. . . . Il en a pris de tout le monde qu'il a sçeu avoir eu quelque habitude en Hollande, et entre autres du Maréchal d'Albret qui lui a presté cinquante pistoles. Sans doute que la visite qu'il nous rendit fut pour attaquer nostre bourse, mais nous luy tinsmes un certain discours, qui nous servit comme de poignard pour parer ses coups d'estocade; et c'est ainsi qu'il en faut user avec cette sorte de gens, qui ont pris l'effronterie pour guide." Met zulke middelen kan men het een poos gaande houden, maar

niet lang. Onze reizigers zagen den kleinzoon van Prins Maurits dan ook langzaam te gronde gaan. Een half jaar na de eerste ontmoeting beschrijven zij den toestand, waarin hij hen toen bezocht, aldus, p. 211: »Il est en un miserable estat, car toutes ses hardes sont engagées et il n'a pas le moyen de les retirer; il est reduit à une telle misère qu'il va comme gueuser son pain, n'ayant ny d'argent ny credit, et si son père ne l'assiste, il est à craindre qu'il perira, faute d'avoir ce qui luy est necessaire". Zijn vader liet zich niet verbidden, maar goede vrienden van zijn huis, Villaumaire o. a. (zie de aantek. op y 581) trokken zich zijner aan; ook zijn, toen hoogbejaarde, grootmoeder zond eenig geld, zoodat hij althans de reis terug naar Den Haag kon betalen. Om zijn schuldeischers te ontkomen sloop hij op een geleend paard naar St. Denis, en van daar met de post naar Rouen en zoo verder. Een paar dagen later was zijn ontsnapping ruchtbaar geworden en daagde de voorhoede zijner schuldeischers bij zijn bekenden, en onder dezen ook bij de Heeren Villers, op. »Il en a un assez bon nombre", schrijven zij, p. 267: »et entre autres un baigneur, qui est fort en vogue, nommé Frison; il a logé chez luy cinq ou six mois, et il nous conta sa façon de vivre, et nous fusmes estonnés de ce qu'il nous assura qu'il devoit plus de 15,000 livres, et de ce qu'il a eu l'adresse de trouver tant de credit. Il ne s'est pas seulement adressé aux marchands mais aussi aux personnes de condition, et entre autres au duc de Navailles de qui il a eu des chevaux pour 200 pistoles." Zoo debuteerde de heer van Odijk in de wereld. Wat Wicquefort, een vijand, van hem zegt is dus wel overdreven maar niet bezijden de waarheid: »l'on ne l'avoit connu jusques alors [in 1668] que par ses jeux, par ses débauches et par ses friponneries, qui ont passé celles des plus grands coquins anciens et modernes." (*Hist.* III p. 410). Ware hij arm gebleven, hij zou van kwaad tot erger zijn vervallen, als zoo velen van zijn aanleg en karakter. Maar met dat karakter en dien aanleg kon hij zich evengoed verheffen en in de hoogte werken, als de omstandigheden hem maar gunstig waren. De heeren Villers hadden het niettegenstaande zijn uitspattingen opgemerkt,

(p. 83): »Il commence à se bien former, et on verra que, nonobstant ses friponneries, il sera un iour honneste homme; il est fort gay et gaillard et ne se donne guere de soucy". Het duurde niet lang of die voorspelling begon zich te verwezenlijken. Een reeks van gelukkige gebeurtenissen verschafte den jongen man de middelen om overeenkomstig zijn stand te leven en te toonen wat er in hem stak. Zijn voorspoed ving aan in 1660, met de Restauratie der Stuarts in Engeland. Hij had zich een poos aan het Hof van Koning Karel, toen deze nog in ballingschap omdoolde en even weinig vooruitzichten had als hij zelf, opgehouden en er zich bemind weten te maken, hetgeen hem niet moeilijk kon vallen, want iemand van zijn aard en manieren was een man naar het hart van den luchthartigen en loszinnigen Vorst. Nu deze, op den troon hersteld, naar harte-lust gunsten en gaven kon uitdeelen, vergat hij ook Odijk niet, maar schonk hem een sinecure, die 14' à 15,000 gulden 's jaars opbracht. De oude Beverweerd, een omzichtig man, die met de Staatsgezinden op goeden voet stond en door hen als een der gezanten aan het Engelsche Hof was afgevaardigd, wilde niet dat zijn zoon zulk een gunst van een vreemden monarch zonder voorkennis der Staten zou aannemen. Hij gaf hun kennis van 's Konings gunstbewijs en vroeg verlof voor zijn zoon om het te aanvaarden. Hij kreeg geen stellig antwoord, geen vergunning maar ook geen verbod, en zoo kon dus Odijk, zonder zich bloot te stellen aan den blaam zijner vijanden, het jaargeld genieten. Omstreeks denzelfden tijd kreeg hij van de Staten van Holland een compagnie te voet, die hij in Augustus 1664 voor een ruiters-compagnie verruilde. Hij had nu een eervolle militaire loopbaan voor zich, waarin hij het even ver als zijn beide broeders had kunnen brengen, maar de fortuin had hem een andere toekomst bereid.

De eerste aanleiding tot zijn lotsverwisseling gaf het rijke huwelijk, dat hij in Februari 1664 sloot. Reeds meermalen had men hem, in de hooge kringen waarin hij verkeerde, aan deze of gene erfdochter uitgehuwelijkt; wij hebben gezien dat eens de latere Mevrouw Buat als zijn aanstaande genoemd was. Ten slotte was het een

Zeeuwsche dame, wier hand en vermogen hij verwierf, Elisabeth, de eenige dochter van wijlen den burgemeester van Goes, Cornelis van der Nisse, en een kleindochter van dien schatrijken David van der Nisse, van wien de Zweedsche gezant Apelmom handelt in zijn *Mémoire* (bij Mr. Vreede, *Gesch. der Diplom.*, II, 2e st., bijl., blz. 142). Zij was wel niet van adel, en in zoo ver beneden zijn stand, maar toch aan de aanzienlijkste familiën van Zeeland verwant, en haar maagschap en haar goederen zouden hem spoedig meer baten dan haar adeldom had kunnen doen. Bovenal echter kwam hem zijn betrekking tot het huis van Oranje te stade, en de vriendschap van den jongen Prins, aan wien hij zich bij tijds had gehecht en met wiens klimmende grootheid ook zijn fortuin zich verhief. De eerste overwinning, die de Prins op zijn tegenpartij behaalde, was zijn toelating als Eerste Edele in de Staten van Zeeland, in het najaar van 1668. Hij was evenmin als zijn voorouders genegen zelf als zoodanig zitting te nemen en had dus een vertegenwoordiger te kiezen, en hij koos daartoe, met voorbijgang van alle Zeeuwsche edelen, die in de eerste plaats in aanmerking behoorden te komen, zijn neef Odijk, die door zijn huwelijk meer dan enig ander lid van zijn geslacht betrekking op de provincie had. De Staten lieten zich diens persoon welgevallen, alleen Zierikzee maakte, te vergeefs, eenig bezwaar, en den 7^{den} October kon hij reeds onder hen zitting nemen. Hij had nu de plaats gevonden, die aan zijn talenten en neigingen allerbest paste, en hij heeft ze ook behouden, zoolang zijn meester geleefd heeft. Aanvankelijk kostte zij hem zijn rang en zijn vooruitzichten in het leger. Want de Staten van Holland, vertoornd over het gebeurde en niet bij machte het op Z. H. te verhalen, lieten er zijn vertegenwoordiger voor boeten, en verklaarden, nog eer hij te Middelburg zitting had genomen, zijn compagnie en zijn majoorplaats vacant, op grond dat de twee betrekkingen, de politieke en de militaire, incompatibel waren (*Resol. Holl.* 26 Sept. en 23 Nov. 1668). Dit verlies kon echter Odijk zich wel getroosten; de nieuwe waardigheid gaf er ruime vergoeding voor; zij opende hem den toegang tot verschillende hooge colleges in de provincie

en, wat veel meer te betekenen had, tot de vergadering der Staten-Generaal als gedeputeerde nevens de andere Heeren van Zeeland. Zoo was hij thans, tien jaren nadat hij uit Parijs zijn schuldeischers ontsnapt was, een rijk en hoogst aanzienlijk man geworden. En nog had hij het toppunt van zijn macht en invloed niet bereikt. Daartoe geraakte hij eerst vier jaren later, toen de Prins, dien hij vertegenwoordigde, al de waardigheden en voorrechten, die ooit een zijner voorouders bezeten had, terug had bekomen en in Zeeland bijna alvermogenend was geworden. Een aantal voordeelige of eervolle ambten stonden van toen af ter beschikking van Z. H., en hij vergaf ze doorgaans op aanbeveling van zijn vertegenwoordiger, aan die genen die bereid en bij machte waren om zijn staatkunde te ondersteunen. Dat was eerst recht een bemoeiing naar den zin van iemand als Odijk. Het was al vóór zijn tijd in de Republiek gewoonte geworden, dat men geen gunsten om niet wegschonk. Die een ambt begeerde moest er geld voor overhebben. Dit werd nu ook de stelregel, waaraan Odijk zich hield. Hij weerde zorgvuldig de tegenstanders van den Prins uit de invloedrijke bedieningen, maar van 's Prinsen aanhangers liet hij niemand toe dan tegen betaling. Nog bij het leven van Z. H. was zijn hebzucht bekend en door hen die er onder leden verfoeid. Huygens spreekt er in zijn *Journal* herhaaldelijk van. Onder andere had hij gehoord, dat de Secretaris van Vlissingen 12000 gl. voor zijn benoeming had gegeven (I, 170); en, naar het schijnt, was die som de vaste prijs voor posten van belang. Althans toen na den dood van Willem III de tegenpartij in Zeeland meester werd en een commissie van onderzoek instelde, waarvoor een ieder zich zonder gevaar kon uiten, verklaarde de Baljuw van Veere »metten Heere van Odijk te hebben gehandeld tot 12000 guld. boven eenige kleinigheden aan den secretaris en bedienden», en toonde de Baljuw van Vlissingen een quittantie van gelijk bedrag (zie *De Witte van Citters, Contracten van Correspondentie*, blz. 10. ¹) Het strekt den Prins van Oranje zeker niet tot eere

1) De door Van Citters gebruikte „Notitie” is tot mijn spijt in het Rijksarchief niet teruggevonden.

dat hij diergelijken handel toeliet. Wel scheen Z. H. somwijlen van plan om er een eind aan te maken, en verzekerde Dijkvelt in Sept. 1689, »dat de Coningh niet meer wilde lijden dat Odijk, zoo als gedaen hadde, met de ampten in Zeeland meer soude trafiquerren” (*Journ. van Huygens*, I p. 177), maar het bleef bij het goede voornemen en van de uitvoering kwam niets. De reden was, dat de Prins het oneerlijk geldwinnen door de vingers zag, om het gebruik dat Odijk van het geld maakte. Want gierig was hij niet. Zijn volle inkomen gaf hij uit. Hij was steeds dezelfde doorbrenger gebleven, dien hij zich in zijn jeugd te Parijs betoond had. »Il estoit toujours prodigue et necessiteux”, zegt Wicquefort naar waarheid van hem (*Hist.*, IV, p. 288). Het verschil tusschen voorheen en thans bestond slechts hierin, dat hij vroeger zijn verteringen niet had betaald en ze thans betaalde met het geld, dat hij op oneerlijke of, zoo men liever wil, op onkiesche wijze won. Hij hield zich doorgaans in Den Haag op en vertoonde zich slechts bij wijlen te Middelburg. Hij leefde er op den grootsten voet. Hij had het huis, waarin de schatrijke en zonderlinge heer van Nieuwkoop geleefd had en gestorven was, op het Plein, in den hoek naast het Mauritshuis, gekocht en afgebroken, en op het erf een prachtig hotel gebouwd, van welks vernieling door brand, na den dood van den stichter, onze schrijver ƒ 6198 gewaagt. Hier oefende hij de gastvrijheid op vorstelijken voet. Onze Droste mocht wel zeggen: »een huys gelyk het syn genieten wij noyt meer” (ƒ 5485). Het was er 's winters een opeenvolging van feesten en gastmalen, waartoe al wat aanzienlijk was, het hof, het corps diplomatique en, zoo er zich in Den Haag bevonden, de vreemde vorsten en potentaten genoodigd werden. Het behoeft niet gezegd, dat iemand, die in het feesten geven zoo veel behagen schepte, de rol van gastheer uitnemend wist te vervullen. »Il est honneste et magnifique”, getuigt een Fransch diplomaat, St. Didier, (*Negoc. de Nimègue*, p. 140) van hem, »aimant le monde et les plaisirs et ayant un genie particulier pour les faire naître.” Toch ontging ook hij het gewone lot der gastheeren niet, en werd door zijn gasten achter zijn rug niet zelden gehekeld. Het is Huygens

inzonderheid, die ons hun kwaadsprekendheid overbrengt: »Was met.... Sommersdijk tot den heer van Odijk [te Zeist, in October 1682]. Sommersdijk wandelende en besiede de plaets, begon naer sijn manier qualyck te spreken, en seyde, dat Odijk beter soude doen van sulck een fraeye plaets niet te hebben en wat een eerlijcker man te wesen: »qu'il estoit connu pour le plus grand fripon et trompeur du monde''. Het stond Sommelsdijk niet mooi zoo te spreken, terwijl hij door Odijk onthaald werd. Maar hij uitte toch slechts wat algemeen werd gedacht. De vreemde Ambassadeurs hoorden hetzelfde van de heeren, met wie zij omgingen. »Mr. Bracey told me'', schrijft Sidney, in zijn *Diary*, 11 Oct. 1679, »how Mons. Odyke had ruined Zeeland; that their Bank was quite broke¹⁾; that he was selling places to make up his losses and expenses at Paris.'' Hij was namelijk op dat oogenblik in gezantschap te Parijs, om Lodewijk XIV na den vrede van Nijmegen te complimenteeren. Want ook voor zulke bezendingen, die, als zij naar den eisch van den tijd werden waargenomen, schatten kostten, gebruikte de Prins zijn vertegenwoordiger niet ongaarne, al mocht ook deze noch zeer bekwaam, noch geheel te vertrouwen zijn (vgl. *Sidney, Diary*, I p. 196.) Overigens daalde Odijk gaande weg in de gunst van Z. H., en na de Revolutie van 1688 werd hij niet, gelijk anderen, in Engeland met titels en inkomsten begiftigd. Hij was daarover gansch niet gesticht en stortte soms zijn hart voor Huygens uit, die ook ontevreden [was en zich eveneens verongelijkt achtte. Toen Voorst in de Ridderschap van Holland beschreven werd, in Augustus 1689, »knorde hij seer daerover... en seyde voorts: Wel, sal de Coningh voor [mij] nu oock niet eens wat doen? Ick heb altijd by hem geweest, als 't voor de wint en tegen is geweest.'' (*Journ.*, I blz. 168). En bij een andere gelegenheid »schrolde hij [op iemand, die wat gekregen had], en seyde dat hij en ick [Huygens] schier alleen nooyt

1) Dat Odijk aan het wanbeheer der Leenbank van Middelburg medeplichtig zou geweest zijn, blijkt volstrekt niet; zie de Verhandeling van Mr. G. A. Fokker, *Arch. v. h. Zeeuwsch Genootschap*, IIIe dl. 1e st. — Mr. Bracey, die hem dit te laste legde, is Bressi van Dordrecht, over wien zie de aantEEK. op vs. 1239.

geen recompens van den Coningh gehadt hadden" (I blz. 498). De Koning was zeker van andere gedachte en meende dat hij voor zijn vertegenwoordiger in Zeeland genoeg deed zoo hij hem voor zich zelf liet zorgen. Hij hielp hem daa ook niet aan meer rijkdom, maar bezorgde hem wel, in 1698, de eervolle zending naar Frankrijk, waarts wij hem thans door onzen schrijver laten begeleiden. Later, in de aantEEK. op *ƴ* 6258, zullen wij nog gelegenheid vinden om terug te komen op zijn wedervaren gedurende de laatste jaren van zijn leven.

ƴ 5457. Deysen.] Deinse.

ƴ 5474. Syn soonen.] Hij had er vier, naar hun heerlijkheiden Courtine, Zeyst, Blickenburg en Driebergen genoemd; of die alle hem naar Frankrijk vergezelden, weet ik niet. Zijn vrouw en zijn dochters waren niet meegegaan; mevrouw Odijk was op zulke grootheid niet gesteld; zij was een stemmige dame, godvruchtig en weldadig jegens de armen. Kort nadat hij van zijn zending thuis was gekeerd, is zij overleden, den 12^{den} December: zie den *Europ. Mercurius* van 1698, II blz. 316, die een warme lofrede aan haar nagedachtenis wijdt.

ƴ 5479. kantteek.] De zin is, geloof ik, dat Odijk voor den duur zijner afwezigheid zijn hotel aan den ons reeds bekenden heer van Oldersom (zie *ƴ* 4088) verhuurd had.

ƴ 5488. De brieven.] De gezantschapsberichten, natuurlijk voor zoo ver zij geen geheimen bevatten.

ƴ 5516. het paleis van Koningin Margriet.] L'hôtel de la Reine Marguerite, in het quartier de S. Germain. Piganiol de la Force, *Descript. de Paris*, VIII p. 186, zegt ervan: »J'ai vu pendant longtems ce palais servir d'hotel-garni, où logeoient des seigneurs qui n'étoient à Paris que pour un certain tems."»

ƴ 5517. waeruyt men... niet meer de Seine siet.] »Cette maison étoit accompagnée de beaux jardins qui regnoient le long de la rivière, et dont le terrain a été vendu depuis à des particuliers, qui y ont fait bâtir des maisons". Id. *ibid.*

ƴ 5521. Marquis La Grise.] Mij onbekend; blijkbaar een chevalier d'industrie. Het bassette was een hazardspel van Italiaan-

schen oorsprong, soortgelijk als het pharao, dat in dezen tijd, vooral in Engeland onder Karel II, zeer in zwang was. Het werd niet lang hierna in verschillende staten van Europa verboden: zie Doedijns *Haegse Mercur.*, II, blz. 465, *Saint-Simon*, IX, p. 176, XIII, p. 367.

Ƴ 5538. Meyerkroon.] Van dezen ambassadeur, dien wij herhaaldelijk èn aan het Fransche Hof èn bij de Staten-Generaal aantreffen, heb ik niets te zeggen; evenmin van de chanteuse, die mij van elders onbekend is.

Ƴ 5544. een huysie.] Een loge; in denzelfden zin Ƴ 5845: kykhuysie.

Ƴ 5545. gelaet.] Houding: verg. de aantEEK. op Ƴ 1476.

Ƴ 5555. Marly's lusthof.] Een uitvoerige beschrijving ervan geeft Dr. Lister, die het in hetzelfde jaar 1698 bezocht, in zijn *Journey to Paris*, p. 205; hij noemt het »one of the pleasentest places I ever saw or, I believe, is in Europe." Louis XIV had het gesticht om daar den dwang der etiquette van Versailles bij wijlen te ontvluchten, zie *Saint-Simon*, XII, p. 83. Het ging er gemeenzaam, de eenvoudige doch hoogmoedige Hertogin van Orleans zelfs al te gemeenzaam, toe. Zie haar brief van 11 Aug. 1716, II p. 262. Voor de hovelingen was het een zeer gezochte onderscheiding tot de genoodigden te behooren of, zooals Saint-Simon het noemt: »d'être de tous les Marlys."

Ƴ 5564. De Marquisin van Foix.] Mij van elders niet bekend. Denkelyk uit den jongsten tak van het geslacht van Foix, namelijk Foix-Rabat. Zie *Le Bas*, *Diction Encycl.*, VIII, p. 193. De hoofdtak bezat de waardigheid van Duc et Pair.

Ƴ 5565. de Hartogin van Orleans.] Charlotte Elisabeth, dezelfde wier brieven ik zoo vaak aanhaalde.

Ƴ 5566. Sintclou.] Dit lusthuis, door Monsieur, den broeder van Louis XIV, gebouwd, was de geliefde woonplaats van zijn weduw: zie haar *Corresp.*, inzonderheid I, p. 350. Het wordt beschreven door Dr. Lister, in zijn *Journey to Paris*, p. 196.

Ƴ 5570. Choisy.] Het had aan den Dauphin behoord en was

door dezen aan Mevrouw de Louvois afgestaan, in ruil voor het veel grootschere Meudon: zie *Mém. de Saint-Simon*, I p. 246, en *Piganiol de la Force*, IX p. 136. — Over Meudon, § 5578, zie laatstgenoemde, IX, p. 280.

§ 5592. Conflans.] Dit huis, vooral beroemd om zijn tuinen, door Le Nautre aangelegd, was door den Aartsbisschop van Parijs, Fr. de Harlay, aan zijn opvolgers vermaakt: zie *Piganiol de la Force*, IX p. 175. — Sceaux is het vorstelijke goed, dat in 1698 nog aan de erfgenamen van M. de Seignelay (den zoon van Colbert) behoorde, doch in 1700 aan den Duc du Maine overging, door wiens Duchesse het lange jaren bewoond werd en vermaard is geworden: zie *Saint-Simon*, II p. 359 en elders.

§ 5594. Clagny.] »La Maison la plus régulièrement belle de l'Europe''. *Piganiol de la Force*, IX p. 141. Het ligt aan het eind van Versailles en was tusschen 1676 en '80 door Louis XIV voor Mad. de Montespan gebouwd: *Saint-Simon*, XII p. 82.

§ 5602. Vincenne.] Te Vincennes stond een koninklijk lusthuis, door Louis XIII aanzienlijk vergroot; het oude gebouw bestond uit den donjon en negen andere vierkante torens. De donjon lag binnen zijn eigen grachten en was reeds van den tijd van Louis XI af een staatsgevangenis.

§ 5610. Als Meudon enz.] De belangrijkste van deze huizen heeft onze schrijver reeds uitvoeriger besproken; het is onnoodig voor de overige, elk afzonderlijk, naar de *Descr. de Paris* te verwijzen: de lezer kan daar, zonder veel zoeken, van de meeste een beschrijving vinden. Voor Noisy zal denkelijk Roissy gelezen moeten worden.

§ 5613. het vals Madrit.] Een kasteel, door François I naar het model van dat te Madrid gebouwd, bij het Bois de Boulogne, dat er als het ware het park van was.

§ 5616. Trianon.] Aangrenzend aan het paleis van Versailles, aan het eind der tuinen, gedurig verfraaid: zie *Saint-Simon*, XII p. 82. — Sintgermain. Louis XIV, die er geboren was, had het kasteel, dat reeds door zijn voorgangers, met François I te beginnen, gedurig was verfraaid, tot een der schoonste huizen van Frankrijk

gemaakt, toen hij het aan Jacobus II in 1689 tot woonplaats afstond.

Ƴ 5641. wettig verklaert.] Onze schrijver schijnt te meenen, dat de »gewaande zoon" (Ƴ 5625) wel door de Koningin ter wereld gebracht, maar niet door den Koning verwekt was. Er waren er die dit geloofden; het meer algemeene vermoeden was echter dat hij een ondergeschoven kind was.

Ƴ 5657. is 't heyligdom.] Wat de schrijver met deze woorden zeggen wil laat zich gissen uit het verband, waarin zij voorkomen. Letterlijk opgevat geven zij geen zin. Ik vermoed dat de bedoeling wezen zal: de hulp van Rome zal weinig baten, zoo zij van heiligen, van kerkelijken, onstoffelijken aard is. Heiligdom beteekent van ouds: heilige zaak, reliquie; eerst later: heilige plaats.

Ƴ 5664. diens (Racine's) soon.] Niet de bekende literateur, de schrijver der Gedenkschriften van het leven zijns vaders, maar diens oudere broeder.

Ƴ 5665. (kantteek.) als edelman van de Ambassade.] Het gevolg der Fransche ambassadeurs op het Congres was zeer groot geweest: »force jeunes gens de robe et de Paris étoient allés à leur suite." *Mém. de Saint-Simon*, I p. 432.

Ƴ 5668. mits die buyten is.] Boileau woonde een uur buiten Parijs, te Auteuil. — Dat onze schrijver gaarne kennis met hem gemaakt zou hebben, is licht te begrijpen; hij gevoelde zich zijn geestverwant en zocht in zijn eigen verzen de lessen van L'Art Poétique, die hij vertaalde en voor zijn Tooneelstukken plaatste, op te volgen.

Ƴ 5672. Portlant.] In 1709 droeg de schrijver zijn treurspel *Althea* op aan »den Hooggeb. Heer Wilhem Benting, Graef van Portlandt." In de opdracht zegt hij o. a.

Met hoeveel heerlycheydt en hoffelycke pragt
Gy Wilhem hebt verbeeldt en zyn bevel volbragt,
Is tot Versaille en tot Parys aen my gebleecken,
Soodat ick kan daervan als oog-getuyge spreekken.

De tyt heeft niet gewist uyt myn geheuchenis
 De vrientschap, die door u my daer bewesen is,
 Dies ick uyt danckbaerheyt kom u dit stuck opdraegen.

Ƴ 5674. Graef van Armagnak.] Vgl. Ƴ 2108.

Ƴ 5680. Graef Grammont.] Le chevalier, later le comte de Grammont, de held der Mémoires, door zijn schoonbroeder Hamilton geschreven en in 1713 uitgegeven.

Ƴ 5684. Hartogin van Porsmout.] Vgl. Ƴ 5820, en de aantek. daarop.

Ƴ 5694. den Prins.] Comte d'Armagnac.

Ƴ 5712. syn Broeders huysvrouw.] Henriette d'Angleterre, gemalin van den Hertog van Orleans, door wier bemiddeling in Juni 1670 het befaamde verdrag van Douvres tegen onze Republiek gesloten werd.

Ƴ 5717. met een koeldrankglas.] Onze schrijver doelt op het vermoeden, dat de Hertogin vergiftigd zou zijn. Zij geloofde het zelf, en Saint-Simon spreekt ervan alsof het een uitgemaakte zaak was. Toch helt men tegenwoordig over tot de meening, dat zij aan de cholera gestorven zal zijn.

Ƴ 5726. een gastmael.] Denkelijk hetzelfde waarvan de *Europ. Merc.* van 1698, I blz. 286, gewag maakt. — Hartog Beauviller is Paul de Beauvilliers, duc de Saint Aignan, gouverneur van den Duc de Bourgogne, een vriend van Fénélon en ook van Saint-Simon, in wiens *Mémoires* hij gedurig voorkomt.

Ƴ 5733. Vidman.] Jean Vittement, Rector van de Universiteit van Parijs, en, nadat Fénélon in ongenade gevallen was, in Juni 1698 door Louis XIV tot sous-precepteur zijner kleinzonen, de Hertogen van Bourgogne, Anjou en Berry, benoemd. Van de Latijnsche lofrede, die onze schrijver hem hoorde uitspreken, heb ik elders geen gewag gevonden. Des te meer van de Fransche toespraak, waarmee hij den grooten Koning na den vrede van Rijswijk, den 26 Nov. 1697, begroette, en die als een proeve van zeldzame welsprekendheid wordt geroemd. Zie de *Mém. de Saint-Simon*, II p. 51, XVI

p. 257, en Ch. Jourdain, *Hist. de l'Univ. de Paris*, (1866) p. 277.

Ƴ 5735. Lord Raby. Hier te lande in den tijd van Koningin Anna Engelsch gezant, maar toen bekend onder den naam van Earl of Strafford. Zie Lord Stanhope, *Reign of Q. Anna*, II p. 218. (edit. Lond. 1872.)

Ƴ 5736. d'Abt van Renodot.] Eusèbe Renaudot, de geleerde orientalist en theoloog.

Ƴ 5739. twee Cardinalen.] Toussaint de Forbin de Janson, Kardinaal en sedert 1679 Bisschop van Beauvais; hij was doorgaans te Rome, waar hij de belangen der Fransche kroon waarnam. — Willem Egon de Furstemberg, Bisschop van Straasburg sedert 1682, en Kardinaal sedert 1686, in 1688 elect van Keulen, maar door den Paus geweerd, waaruit de oorlog ontstond, die, nadat Willem III zich van Engeland had meester gemaakt, een algemeen Europeesche werd.

Ƴ 5741. Noaille.] Louis Antoine de Noailles, na den dood van François de Harlay, in 1695, Aartsbisschop van Parijs, en in 1700 Kardinaal.

Ƴ 5758. Hartogin van Mayne.] Zie over haar en haar grillen de *Mémoires* van Made. de Staal, die echter eerst in 1711 bij haar in dienst kwam, en het artikel van Sainte-Beuve, *Lundis*, III, 160 suiv. — Zoo ik mij niet bedrieg, is onze schrijver in zijn kantteek. met de maand in de war: Portland vertrok 28 Mei, niet Juni, uit Parijs. Dezelfde vergissing begaat hij in de kantteek. bij Ƴ 5726.

Ƴ 5762. haer... kussen mogen.] Kort te voren was over het kussen van Juffrouw Heemskerck, dochter van Odijk's medegezant, door de Duchesse de Bourgogne een scène voorgevallen, die door *Saint-Simon*, II p. 4, met historischen ernst verhaald wordt, en die het gedrag van de Duchesse du Maine verklaart.

Ƴ 5766. Saintot.] Sainctot, was een der twee »introduceurs des ambassadeurs”. Hij behoorde tot de vele vijanden van Saint-Simon, en deze heeft bij gelegenheid van zijn overlijden, in 1713, aan zijn nagedachtenis een bladzijde zijner *Mémoires* (X, p. 43) gewijd.

Ƴ 5777. nagtgoet.] Toilet: zie de aantEEK. op Ƴ 4153.

Ƴ 5781. Dat veel enz.] Wat de schrijver hier mag bedoelen,

is nauwelijks te gissen: zoo slecht gekozen zijn zijn woorden. Ik vermoed, dat hij zeggen wil, dat vele hofdames zelfs haar eerbaarheid veil hebben om het recht van de tabouret te verwerven.

Ƴ 5786. De Bosque.] Over het feest, door hem gegeven, vond ik het volgende in de *Lettres Historiques* etc. de Mad^e. Dunoyer, Londres 1757, II p. 76: »Lorsque Monsieur d'Oudyck, Envoyé extraordinaire de Hollande, vint ici après la Paix de Riswick, Monsieur Bosc, Maître des Requêtes, lui donna une Fête magnifique; la scène se passa au Roulle, qui est, comme vous sçavez, dehors la Porte Saint-Honoré. C'étoit des illuminations qui faisoient du Jardin paroli au Soleil: tous les arbres étoient autant de lustres: il y eut un souper magnifique, après lequel on commença un Bal qui dura jusqu'au jour. Tout Paris y courut en masque; les rafraichissemens y couloient de source, et cette Fête fut si belle qu'elle coûta cinquante mille francs; dépense que Mr. Bosc pouvoit faire aisément, parcequ'il est fils d'un homme d'affaires de Montpellier qui lui a laissé de grands biens... Ceux qui prétendoient pourtant sçavoir le secret de cela, disoient que Monsieur Bosc donnoit cette Fête à Madame de Montpouillan, qui étoit venuë avec lui de Hollande, et qu'il a ensuite épousée; Mr. d'Oudick n'en étoit que le prétexte." — De dame, van wie hier sprake is, was de tweede vrouw van den marquis de Montpouillan, Grace d'Ognate, die hem overleefde en werkelijk met M. de Bosc hertrouwde.

Ƴ 5794. Zeyst.] De tweede zoon van Odijk. — De Observatoire Royal werd in hetzelfde jaar ook door Dr. Lister bezocht; deze spreekt insgelijks van de telescopen, waarmee de bezoekers de maan mochten bezien, en van »the vault, which was contrived for seeing the stars at noontide, but without success". p. 53.

Ƴ 5802. het kunstwerk.] Gelegen aan de Seine tusschen Marly en den straatweg. Een duidelijke beschrijving ervan geeft *Piganiol de la Force*, IX p. 279.

Ƴ 5810. de Gobeleins.] De stichting door Colbert dagteekent van 1667. Lister, p. 143, merkt op: »The formerly so famous a workhouse, the Goblins, is miserably fallen to decay, perhaps because

the King having furnisht all his Palaces, has little more to do for them."

ý 5811. Arts Helvetius.] Adriaan Helvetius, een Hollander van geboorte, maar te Parijs gevestigd en daar door gelukkige genezingen in de hooge kringen zeer geacht, doch bij zijn vakgenooten, als ongegradueerd en als empiricus, geminacht en gehaat. Zie de *Mém. de Saint-Simon*, II p. 445, X p. 132.

ý 5816. Moreau.] Mij verder niet bekend. De kantteek. dient om de marquise de Rassan (zie ý 1309, '10) wier naam in het rijm niet paste, toch niet geheel onvermeld te laten.

ý 5817. Hartogin van Bouillon.] De jongste der nichten van Mazarin, Marie-Anne Mancini. »Sa maison étoit ouverte dès le matin," verhaalt *Saint-Simon*, X p. 196, ... »c'étoit grande table soir et matin, grand jeu et de toutes les sortes à la fois, et en hommes la plus grande, la plus illustre et souvent la meilleure compagnie."

ý 5818. D'inleyder]. De schrijver bedoelt: mijn inleider. De Heer van Voorschoten is Arent Baron van Wassenaar, zoon van Jacob van Wassenaar, Heer van Duivenvoorde enz., die in 1707 overleed en aan zijn zoon zijn titels naliet. Zie ý 4962.

ý 5820. de Hartogin van Portsmout.] Louise de Queroualles, minnares van Karel II en door hem tot Hertogin van Portsmouth verheven. Zij diende de belangen van de Fransche politiek aan het Engelsche Hof, en werd daarvoor beloond met een jaargeld van 12,000 livres, dat Louis XIV haar toegde en later tot 20,000 verhoogde. Na Karel's dood keerde zij naar Frankrijk terug en leefde er in aanzien en weelde. De Hertogin van Orleans getuigt van haar (I p. 165): »c'est la meilleure femme de ce genre que j'ai vue de ma vie; elle est fort polie et d'un commerce très-agréable. Du temps de Monsieur [den Hertog van Orleans] nous l'avions souvent à Saint-Cloud; aussi je la connais très-bien."

ý 5821. niet meer in de gunst.] Omdat namelijk Karel sedert 1685 dood was. Tot aan zijn dood was zij zijn gunsteling gebleven.

Ƴ 5824. opdrustig.] »Opdrachtig, opgezet en eenigszins puis-terig". Weiland *Woordenboek*. — »Verkindert": door herhaald kinderbaren wanstaltig geworden.

Ƴ 5827. na 't Vaderlant... terug.] Zonder op den terugkeer van Odijk te wachten. Deze verliet Parijs eerst in November: zie den *Europ. Mercurius* van 1698, II blz. 300.

Ƴ 5828. Chantilly.] Fraai lustgoed, dicht bij Senlis, door Louis XIV in 1661 aan den Prins van Condé geschonken, en door dezen later nog aanmerkelijk verfraaid.

Ƴ 5830. Liancour.] Lusthuis van den Duc de Rochefoucaud, beroemd om zijn fonteinen en watervallen.

Ƴ 5832. Verneuil.] Door Henri IV gebouwd voor zijn maitres Catherine d'Entraigues, marquise de Verneuil.

Ƴ 5838. Perk.] Het Park van Enghien, bij het stadje van dien naam gelegen, was na den dood van Aerschot aan den Hertog van Aremburg gekomen. Zie den *Tegenw. Staat*, X blz. 80.

Ƴ 5844. het Beyers prinsje.] Joseph Ferdinand, zoon van Maximiliaan Emanuel, Keurvorst van Beieren, door Karel II van Spanje tot zijn opvolger bestemd, maar nog vóór dezen, 6 Februari 1699, overleden. Hij was zes jaren oud toen onze schrijver hem zag, en kort te voren uit München, waar hij zijn eerste levensjaren had doorgebracht, naar Brussel gekomen, waar zijn vader als Gouverneur-Generaal de Nederlanden regeerde. — Wat, in de kantteek., »in de comedy van Bombarda" beteekent, begrijp ik niet. Johan Paul van Bombarda komt in de *Resol. Holl.* van 21 Oct. 1693 voor „als Kamerraed en schatmeester van zijn Doorluchtigheid van Beieren". Was het in de comedie van dezen, dat Droste de twee genoemde tooneelstukken zag vertoonen? Of was er in dezen tijd te Brussel een impressario van denzelfden naam? — In de Opera hoorde hij, volgens een kantteek., die door een verzuim van mij is weggelaten, de *Acis en Galatea*.

Ƴ 5845. kykhuisje.] Loge; zie de aantek. op Ƴ 5544.

Ƴ 5850. Blyenburg.] Zie de aantek. bij Ƴ 4939.

Ƴ 5862. Ontfanger van de Staeten.] Hij was ontvanger

van de Gemeene middelen in het kwartier van Kempenland onder de Meyerij van 's Hertogenbosch. Het blijkt uit de *Resol. van den Raad van State* van 9 Oct., 21 Oct., 1798, 9 Febr. en 11 Maart 1699 (Rijksarchief), dat Blijenburg bij zijn afwezigheid zekeren Johan van Beverwijk in de administratie van het kantoor had gesteld, hoewel deze, vroeger ontvanger der convooien en licenten te Eindhoven, door de Admiraliteit van de Maas was afgezet; om welke reden de Raad van State hem verbood dien persoon langer te gebruiken. De weduwe was nu zeker bevreesd, dat er fouten in de rekening ontdekt zouden worden en zij dan het te kort zou moeten bijpassen.

ƴ 5864. Slingerlant.] De beroemde Simon van Slingelandt, van 1690 tot 1725 secretaris van den Raad van State. Hij weigerde te veroorloven, dat Beverwijk, wiens ontslag de Heeren hadden bevolen, nu niettemin de rekening en verantwoording van het kantoor zou komen doen.

ƴ 5877. Courtiene.] De oudste zoon van Odijk, Cornelis van Nassau, heer van Cortgeen, lid van den Raad van State.

ƴ 5880. aen 't kantoor.] Het kantoor van den Ontvanger-generaal in Den Haag. — Hoe de schuld van den pachter met het te kort van Blijenburg wegens den diefstal samenhangt, is mij niet duidelijk.

ƴ 5895. hetgeen dat was op syn kantoor geschreven.] De acte van décharge wordt waarschijnlijk bedoeld.

ƴ 5904. Middagten.] Tusschen Reede en Ellekom. De markies van Athlone was in het bezit van dit goed gekomen door zijn huwelijk met Ursula van Raesfeld, dochter van Reinier van Raesfeld: zie de aantek. op ƴ 3137. Sedert 1672 kende hij onzen schrijver, zie ƴ 2689, en hij toonde hem thans zijn vriendschap door hem te gast te nooden, hoewel hij zelf gereed stond naar Voorst te rijden, en na zijn beleefde weigering, hem derwaarts mee te nemen en bij Joost van Keppel, Graaf van Albemarle, in te leiden.

ƴ 5908. syn huys.] In 1697 had Athlone het oude huis, dat zijn schoonvader niet lang geleden vergroot en verfraaid had, geheel gesloopt en op de grondslagen het nieuwe prachtige gebouw opgetrokken.

Ƴ 5912. Voorst.] Niet ver van Warnsfeld, door Willem III gebouwd en aan Albemarle geschonken.

Ƴ 5920. Hier heb ik uytgewerkt.] De uitwerking bestond, naar het schijnt, hierin, dat hij den wensch der Dortsche heeren overbracht aan Odijk en deze weer aan den Koning, die hen daarop ten gehoorde ontving.

Ƴ 5924. na myn geboorte-stad.] De zin schijnt te zijn, dat hij, na zijn tocht door Gelderland volbracht te hebben, niet naar Den Haag maar naar Dordrecht gegaan is, evenals de heeren die bij Z. H. audientie hadden gehad.

Ƴ 5935. Rosendaël.] Toen ter tijd toebehoorende aan Heer Johan van Arnhem, die er veel aan te koste had gelegd, en vooral fonteynen en waterwerken naar den toenmaligen smaak had aangelegd. Huygens en anderen uit de hofhouding van Prins Willem III waren er zeer druk te gast: zie het *Journal*, I, 498, '9 enz. — Klarenbeek behoorde toen ter tijd aan Jhr. Casijn van der Hell, door huwelijk verwant aan den vroegeren eigenaar, Rutger Huyghens, burgemeester van Arnhem, die omstreeks 1630 de plaats had aangelegd. Zie den *Navorscher*, XXVI blz. 59. — Dieren was omstreeks 1648 door Willem II aangelegd, en door Willem III gestadig verfraaid: zie o. a. Huygens' *Journal*, I blz. 497. Het werd later, uit voorkeur voor het Loo, wel wat verzuimd.

Ƴ 5941. Zuylesteyn.] Tusschen Leersum en Amerongen gelegen, vergroot en verfraaid door Frederik Hendrik, aan wiens kleinzoon het thans behoorde, en die er den naam van droeg. — Amerongen lag in dezelfde buurt; het behoorde aan den Graaf van Athlone.

Ƴ 5943. Heemstee.] Een kasteel onder Jutfaas, toenmaals toebehoorende aan Dirk van Veldhuyzen, een der Geëligeerden in de Staten van Utrecht, die er veel aan verbouwd heeft, maar naar Droste's smaak niet degelijk genoeg.

Ƴ 5946. Zeyst.] Door Odijk bijgekocht en op onbekrompen wijs tot een prachtig landgoed aangelegd. Uit het *Journal van Huygens* blijkt, hoe zeer de eigenaar er mee ingenomen was en hoe gaarne

hij het aan zijn gasten toonde, soms meer dan dezen lief was. »Sleepte mij eerst lustigh door zijne plantagiën», zucht Huygens bij zekere gelegenheid. (II blz. 351). Vgl. *ƴ* 5986 vlg.

ƴ 5951. groen verdek.] Met groen overdekte plaats, prieel. — Hierbij hoort de kantteek. § »postiques» (lees: portiques), hetgeen Littré dus verklaart: »espace long ou circulaire, dont la couverture est soutenue par des colonnes; on fait des portiques de treillage pour la décoration des jardins.»

ƴ 5962. kantteek.] Zoo worden de drie zonen van Odijk, die in 1707 nog in leven waren, naar hun heerlijkheden genoemd: zie de aantek. op *ƴ* 5474.

ƴ 5963. de Booth Moersbergen.] Moersbergen, onder Doorn gelegen, vroeger door het geslacht de Wael en later door dat van Oostrum bezeten, ging omstreeks 1702 door koop over aan Cornelis de Booth, heer van Kadzand (*Tegenw. Staat*, XXII, blz. 313), waarschijnlijk een zoon van Droste's zuster Cornelia: zie de aantek. op *ƴ* 4705. — Het volgende vs. vat ik zoo op, dat de Booth in dien tijd zijn eerste vrouw, een juffrouw Borre van Amerongen, nog in leven had, na wier dood hij hertrouwd was, toen onze schrijver dit opteekende.

ƴ 5976. naer Amersfoort.] Onze schrijver vergist zich in den tijd. Zijn tochtje naar Amersfoort had niet in 1707 plaats, maar in 1695, bij een vroeger bezoek te Zeist (vgl. zijn kantteek. bij *ƴ* 5946): in dat jaar toch werd de loterij van Giessenburg getrokken. Die loterij maakte veel beweging en is voor de zeden en gewoonten van den tijd merkwaardig. Al wat er betrekking op heeft is door den heer Mr. G. A. Fokker, in zijn *Geschiedenis der Loterijen in Nederland*, blz. 100 en vlg. en in den *Navorscher*, jaarg. XXVI, blz. 385, uiteengezet en toegelicht. Ik deel er uit mee wat tot opheldering van Droste's *Geheugenis* kan strekken, en voeg er nog het een en ander, dat mij wetenswaardig schijnt, aan toe.

Het te geld maken van vast goed bij wijze van verloting was al vroeg bij ons in zwang. Zoo werd in 1639 te Beverwijk »een seer playsant huys by lotinge vermand.» De voorwaarden, waarop dit geschiedde, worden gekend uit het biljet, dat naar het oorspronkelijke

afgedrukt staat in den *Navorscher*, XXIII, blz. 324. Andere voorbeelden van vóór het jaar der Amersfoortsche loterij zijn mij niet bekend, maar ik twijfel niet of er zullen er wel bestaan. Doch waarschijnlijk niet één van zoo aanmerkelijk bedrag, als die te Amersfoort in 1695 plaats had.

Het was een groot heer, van wien het plan uitging: Gijsbert Johan van Hardenbroek, Heer van Hindersteyn, beschreven in de Ridderschap van Utrecht en als zoodanig lid van de Staten dier provincie. Naar het schijnt was hij een doorbrenger. Hij was voorheen heer van Groenewoud of Woudenberg geweest, maar die Ridderhofstede werd in 1682 bij decretale executie, denkelijk wegens schulden, verkocht, en daar hij op dien tijd geen ander Ridderlijk goed in het Sticht bezat, liep hij gevaar, wegens gemis van dit radicaal, uit de Ridderschap en bij gevolg uit de Staten geweerd te worden. Zijn moeder, Machteld van Reede van Renswoude, kwam hem te hulp; zij kocht van Adolf van Oostrum, heer van Gerverskop, een andere Ridderhofstede, Hindersteyn, en droeg die aan haar zoon over, zoodat hij weer het vereischte bezat en zitting in de Staten behield. Maar in 1694 schijnt hij op nieuw in verlegenheid geraakt te zijn, althans hij was er op uit om het goed in Holland, dat zijn vrouw hem had aangebracht, tot geld te maken. Die vrouw was Anna Maria van Marlot, erfdochter van Lodewijk van Marlot, heer van Giessenburg, wiens vader ons vroeger ontmoet is (zie de aantek. op *ƴ* 296.) Het was echter niet gemakkelijk in dien tijd grondeigendom tot een aanzienlijk bedrag te verkoopen, ten zij beneden de waarde; want de zware belastingen maakten het bezit van vaste goederen, die niet te verhelen of aan de belasting te onttrekken vielen, weinig gezocht. Dit schijnt Van Hardenbroek of zijn raadsliden op het denkbeeld gebracht te hebben, om zijn goederen als prijzen in een loterij te steken, en langs dien weg niet slechts het bedrag der waarde maar nog een sommetje bovendien uit de speelzucht van zijn landgenooten te bekomen. Leti, van wien straks meer, bevestigt dit vermoeden. »Les instigateurs de cette Lotterie (zegt hij) étoient de certaines gens qui possedoient je ne sçai quelles seigneu-

ries et biens immeubles, qui leur apportoient fort peu de revenu, faute d'avoir le moyen de les cultiver et de les faire valoir, et dont le peu de profit étoit d'ailleurs englouti par le deux-centième denier; et ne pouvans cependant trouver personne qui voulût les acheter, il leur vint la pensée d'en faire une lotterie." Natuurlijk zou een groote stad, Amsterdam in de eerste plaats, de beste markt voor zulk eene speculatie geweest zijn, maar de regenten der Hollandsche steden waren niet grif met het verleenen van diergelijke octrooien aan particulieren, en daarom wendde zich Van Hardenbroek maar liever tot de Regeering eener Stichtsche stad, waarop hij, Ed. Mo. heer, wegens zijn rang een bijzonderen invloed kon uitoefenen. In het Politieboek van Amersfoort staat op 23 Juli 1694 geschreven: »Op de requeste van den Heer Hardenbroeck Hyndersteyn etc. Is goetgevonden te disponeren als volgt. De regeerders etc., gehoord het rapport van de Heeren Borgem^{ren} ende Oud-Borgem^{ren}, die met den Heere vertoonder hadden gesproocken, permitteeren den Heer vertoonder binnen dese stad te mogen oprichten de lotterye in desen versocht'. Het request zelf is in het Archief van Amersfoort niet aanwezig; de Archivaris der Gemeente, de Eerw. heer W. F. N. van Rootselaar, bericht mij dat hij er te vergeefs naar gezocht heeft. Het zou anders de moeite wel beloond hebben kennis te nemen van de redenen waarmee het verzoek door den adressant bekleed werd. Eens de vergunning verworven hebbende, trekt zich de aanzienlijke heer terug en laat in zijn plaats drie makelaars, twee te Amsterdam en een te Utrecht gevestigd, aan het publiek het woord doen. Wel-dra geven dezen in biljetten en boekjes de voorwaarden uit, waarop zij een iegelijk tot deelneming noodigen. De titel van het curieuse boekje, dat ik gaarne in zijn geheel zou overdrukken indien het daartoe niet te uitgebreid was, (het beslaat 16 bladzijden in kl. 4°.) luidt: »Loterije van verscheyde Considerable soo Heerlijke als andere vaste Goederen en Contante Penningen: soo als op den 3 December oude, of op den 13 nieuwe stijl 1694 getrokken zal werden binnen de stad Amersfoort. t'Amsterdam by Jan Potgieter, 1694." — De makelaars, „als gemagtigden van haere Principaelen", stellen hoofd-

zakelijk de volgende voorwaarden. De loterij zal bestaan uit 5000 loten van 100 gl. bankgeld. Binnen acht dagen, nadat in de courant kenbaar gemaakt zal zijn dat de loterij compleet en het getal van de loten vervuld is, moet de prijs van het genomen lot in de Wisselbank van Amsterdam ingebracht en op rekening van de loterij van Amersfoort gesteld worden. Er zijn 628 prijzen. De eerste en hoogste is »de vrije heerlijkheden van Giessenburg en Giessen-Nieuwkerk, met alle privilegiën, prerogativen en pertinentiën, renderende nu jaerlijcx guld. 3018.12.8, en zal na het overlijden van drie beaampte personen [te weten: den tegenwoordigen penningmeester, den heemraad en den onder-bode] nog daarenboven renderen guld. 1927.” De volgende prijzen, van n°. 2 tot en met n°. 24, zijn ook vaste goederen, hofsteden en landerijen, met twee uitzonderingen. N°. 8 wordt beschreven als »een levendige canonicale prebende met supplemente in den Capittelle van den Dom t’Utrecht, doende jaerlijcx 969 guld. vrij gelt’... »Uyt hoofde van deze prebende is men gequalificeert om te komen in het 1^e lid van de Ed. Mo. Heeren Staten ’s Lands van Utrecht”. N°. 11 is »een tour-prebende in den Capittelle van den Dom t’Utrecht”, waarvan al de voordeelen insgelijks gespecificeerd worden. Waarschijnlijk behoorden de prebenden en zoo ook de prijzen in vaste goederen alle aan den heer van Hardenbroek; ik kan dit echter niet met zekerheid zeggen. Wat men al niet in dien tijd verkoopen en verloten kon! Tot prebenden inclus, waardoor de gelukkige trekker gequalificeerd werd om in het eerste lid der Staten van Utrecht geëligeerd te worden! Behalve de vaste goederen waren er nog een aantal prijzen in geld te winnen: een van 5000, vijf van 2000, veertien van 1000, drie en twintig van 500, honderd acht en tachtig van 300 en drie honderd drie en zeventig van 200 guld. bankgeld, daarenboven nog 5 premies, elk van 500 guld., voor hem die het eerste briefje trok, enz. De prijzen in geld waren terstond na de trekking betaalbaar bij de bank van Amsterdam; de goederen zouden zoodra mogelijk getransporteerd, de prebenden geresigneerd worden, op kosten evenwel der trekkers.

Deze voorwaarden, een ieder die ze nagaat zal het inzien, waren

bijzonder voordeelig voor de oprichters der loterij; zij voldeden dan ook het publiek geenszins. Er werd weinig deel in genomen. Dat verhaalt ons een belangstellend tijdgenoot, een Italiaan, die toen te Amsterdam zich ophield, de veelschrijver Gregorius Leti, in zijn *Critique . . sur les Lotterïes* (Amst. 1697), over welk boek zie Mr. Fokker in den *Navorscher* t. a. pl. »Les seigneurs d'Amersfort (zegt hij, I p. 178 — hij bedoelt de Principalen der loterij, Hardenbroek c. s.) voyant que l'argent venoit à pas de tortue, prirent la resolution de faire quelque changement au premier project, et surtout à l'égard de l'article qui concernoit les lots des biens immeubles, avertissant le public que ces biens ne seroient pas appréciés au delà de leur juste valeur, et qu'il seroit au choix de ceux qui les tiroient de les prendre ou de recevoir de l'argent comptant." Inderdaad de loterij schijnt niet gevlot te hebben; de trekking had niet op den bepaalden tijd, in December 1694, maar eerst in Augustus '95 plaats, en op geheel andere voorwaarden, die wij niet uit een nieuwe aankondiging kennen, maar van een betrouwbaren tijdgenoot, die zelf had meegespeeld, vernemen. In een exemplaar van Van Leeuwen's *Batavia Illustrata* vond iemand, bij de beschrijving der heerlijkheid Giessenburg, de volgende aantekening, die hij in den *Navorscher*, VII blz. 357, overdrukt: »Dese heerlijkheit in den jare 1695, 16 Augusty, in een Loterij tot Amersfoort voor de eerste prijs gestelt, is deselve op den laetsten dagh, synde den 10^{den} September, te beurt gevallen aen Hilletje Santvoort, getrouwt met de bakker op de hoek van 't Hoedemakerspad [te Amsterdam], gewesene dienstmeyt van Pieter Jansz. Molenaar, die de helft hiervan mede toekomt; synde dese Heerlijkheit geëstimeert op 72,000 guld.; hebbende dese Loterij bestaen in 16,000 loten, yder à 25 gls. banks, waarvan 23 groote prijzen in vaste goederen waren bestaende, 5 à 1000 gls. [700 à 200 gls. 1)] en 907 à 100 gls., van welke laetste soort ik daermede twee hebbe getrocken, voor 12 loten à 300 gls." Bij vergelijking

---

1) De woorden tusschen haakjes ontbreken in de aantek., doch moeten ingevoegd worden uit Leti, met wiens opgaaf die van den aantekenaar overigens geheel overeenstemt.

valt in het oog, dat deze laatste voorwaarden veel minder voordelig voor Van Hardenbroek e. s. waren dan de vorige. Slechts 400,000 gl., in plaats van 500,000, werd van de loten geïnd, en niet veel minder dan de inzet bedroeg werd weer uitbetaald. Bovendien het doel, om het kwalijk verkoopbare vaste goed te gelde te maken, werd niet met zekerheid bereikt, nu het den trekkers vrijstond in plaats van het goed de waarde, waarop het geschat werd, in geld te vorderen. De vrouw van den bakker en haar voormalige meester, die samen den hoogsten prijs trokken, zullen wel contante penningen hebben verkozen, en werkelijk vinden wij in 1696 Gijsbert Johan Van Hardenbroek nog steeds in het bezit der heerlijkheden, die eerst in het volgend jaar, 17 April 1697, bij koop aan Cornelis Boot, van Dordrecht, overgingen, in wiens geslacht zij bleven totdat Johan Daniël d'Ablaing, Heer van Hulsel, als gehuwd met Cornelia Philippina Boot, ze den 28sten November 1733 verwierf. ¹⁾

Onze Droste en zijn vrienden waren niet de eenigen die naar Amersfoort, tijdens de loterij er getrokken werd, heentogen. Uit alle provinciën stroomden belangstellenden en nieuwsgierigen derwaarts. De beschrijving die Leti ervan geeft is zoo curieus, dat ik ze uit zijn zeldzaam boekje hier wil overnemen. »Le 15 de Fevrier [lees d'Aoust], jour marqué et préfix pour ouvrir la Lotterie, étant venu, on vit arriver à Amersfort une affluence incroyable de peuple, ce qui n'est pas fort surprenant, parceque les Hollandois et les Flamans et surtout la populace sont naturellement d'humeur à complaire à leurs femmes et à leurs enfans, particulièrement en ce qui regarde certains petits tours de promenade d'une ville à l'autre, qu'ils aiment fort à faire; d'ailleurs on n'avoit point encore veu de memoire d'homme de Lotterie publique dans ces païs; c'est pourquoi il n'y eut presque personne, particulièrement des lieux circonvoisins, qui n'y voulût aller, soit pour satisfaire sa propre curiosité et celle de

---

1) Wat Van der Aa, *Aardrijksk. Woordenb.*, op *Giessenburg*, van de heeren die deze heerlijkheid achtereenvolgens bezeten hebben bericht, is onjuist. Ik volg de Leenregisters van het Rijksarchief.

sa femme et de sa famille dans une occasion si nouvelle et si extraordinaire, soit qu'y ayant des billets l'impatience de sçavoir s'ils seroient favorisez du sort ne leur permit pas d'attendre tranquillement dans leurs maisons les nouvelles de ce qui se passeroit, et les portât à aller ouir lire de leurs propres oreilles leur nom avec un *Lot* ou avec un *Niet* . . . Il est certain que ce grand concours apporta à la ville d'Amersfort un profit très considérable, et lui fit un bien qu'on ne sçauroit dire. On employa plus d'un mois à tirer cette Lotterie, quoiqu'on fit deux seances chaque jour, excepté les Dimanches et quelques autres jours, et pendant tout ce temps on vit toujours une foule de plusieurs milliers de personnes. Tout ce grand monde logeoit tant chez les particuliers qu'aux hôtelleries, dont le grand nombre qui se trouve dans une si grande ville n'empêcha pas que les hôtes ne fussent obligez de dresser des Lits jusqu' au plus haut étage de la maison et tout près du toit; et cette espèce de gens mangeoit et beuvoit à merveilles, ce qui tournoit au profit non seulement des habitans mais aussi du public, parce qu'y ayant de grands impôts sur le pain, le vin, la bière et toutes les autres provisions de bouche, plus il s'en consume, plus les impôts fournissent d'argent à la Caisse du public . . . Cette Lotterie fut tirée en presence d'une infinité de personnes tant estrangères que du païs, tantôt les unes tantôt les autres, autant que le lieu de l'assemblée le permettoit, qui étoit bien capable d'en contenir jusqu'à 600. Quelques magistrats y assisterent aussi avec les autres directeurs, qui avoient pris le soin de recevoir et d'ecrire les souscriptions et quelques autres encore qu'il étoit le plus à propos qui s'y trouvassent. Le tout étoit si bien ordonné et réglé qu'il n'étoit pas possible qu'il s'y commît aucune fraude ni la moindre tromperie. On tiroit les billets un à un d'un grand vaisseau, de manière que celui qui les tiroit ne pouvoit pas voir ce qu'il prenoit, et après qu'on se l'étoit donné de main en main, on la lisoit à haute voix par deux fois, et deux personnes en tenoient un registre exact . . . . A peine cette Lotterie étoit-elle achevée de tirer, qu'on vit se répandre par toute la Hollande un des plus impetueux torrens de toute sorte de Lotteries . . ."

Hoe waar dit laatste is, kan hieruit blijken; dat eer de trekking geëindigd, en zelfs eer nog de hoogste prijs uitgekomen was, den 2den September 1695, aan dezelfde drie makelaars door de regeerders van Amerfoort octrooi werd verleend voor een nieuwe Loterij, waarin de stad zich voorbehield van de grondeigendommen harer armen- en Godshuizen een waarde van twintig duizend gulden in te leggen, om vrij van alle kosten daaruit te profiteeren het tantum naar rato van andere inleggers. Men kan deze vergunning in haar geheel bij den heer Fokker, blz. 102, nalezen, en verder van hem vernemen hoe talrijke navolging het voorbeeld van Amersfoort elders vond. De Staten van Holland zagen zich weldra verplicht er een schot voor te schieten, en, bij plakkaat van den 24sten Dec. 1695, het verspreiden zelfs der biljetten van notificatie van elders uitgeschreven loterijen te verbieden. De trek naar het verbodene en de lust om een kans te wagen waren echter bij het volk te sterk, dan dat de vaderlijke zorg der regenten ze op den duur zou hebben kunnen breidelen.

ƴ 5998. betaling... van leger-lasten.] Ik heb te vergeefs aan den Rijksarchivaris naricht over den aard dezer lasten gevraagd; de post was op de rekening niet terug te vinden.

ƴ 6001. Ellemeet.] Ontvanger-Generaal der Vereen. Nederlanden. Zie de aantEEK. op ƴ 6024.

ƴ 6006. De Prins van Hesse.] Landgraaf Philip van Hessen-Philippsthal, jongere broeder van den regeerenden Landgraaf Carl (1677—1730) en stamvader van de linie Hessen-Philippsthal, zette zich omstreeks het jaar 1700 op vijftigjarigen leeftijd metterwoon in Den Haag neder en bleef er tot aan zijn dood. Zijn nicht, de Hertogin van Orleans, had gehoord: »qu'il y vivait comme un bourgeois Hollandais et qu'il avait fait élever ses fils comme des paysans," I p. 367. Onze schrijver droeg hem, in 1711, zijn treurspel Theseus op. In het opdrachtgedicht vergelijkt hij den vorst, die de stille bezigheid boven het regeeren van zijn onderzaten verkiest, met Diocletianus en andere groote mannen van die soort, roemt het geluk van Den Haag, waar de Prins een zoo heerlijk hof sticht (het Hessen-hof,

aan den Scheveningschen weg, later Buiten-rust geheeten, toen de Raadpensionaris van Bleyswijck het bewoonde, en thans met Sorgvliet vereenigd), en prijst niet het minst het geluk, dat hij zelf smaakt,

»die menig blijden dag

In Schaeckspel of gespreck met U verslijten mag.

't Is billijk (dus besluit hij) dat ick d'eer, die Gij mij laet behaelen

Door dese erkenenis (de opdracht van het treurspel) met ootmoed kom betalen."

ƴ 6012. te vroeg.] Te vroeg; dat is te zeggen, naar den wensch van onzen schrijver; de Prins is ongeveer 70 jaar oud geworden: zie den *Europ. Mercurius* van 1721, II blz. 66.

ƴ 6013. tot rouw van.. syne Betgenoot.] Zijn weduwe was Catharina Amalia, Gravin van Solms, en, als de Hertogin van Orleans in dezen geloof verdient, een galante dame, die geen diepen rouw over den doode droeg; zie den brief der Hertogin van 17 Juli 1721, *Corresp.*, II p. 333.

ƴ 6014. Vlaerdingen.] Zie de aantEEK. op ƴ 1152.

ƴ 6017. schaftpenningen.] Kostgeld. Ook naar dezen post heb ik te vergeefs aan het Rijksarchief navraag gedaan. De Resolutiën van de Admiraliteit van de Maas van 1696 ontbreken.

ƴ 6024. Van Leeuwen.] Zie ƴ 4612 vlg. — Halewyn: zie de aantEEK. op ƴ 3967.

ƴ 6024. Elmeet.] Mr. Cornelis de Jonge van Elmeet was een kleinzoon van Jan Anthonissen de Jonge, burgemeester van Zierikzee, die door zijn zeventien zonen en dochteren de stamvader is geworden van een aantal Zeeuwsche en Hollandsche familiën (zie *Smallegange*, *Kron. van Zeeland*, blz. 526). De vader van Mr. Cornelis, Jacob de Jonge van Elmeet, was pensionaris van Brielle, en daar t'er stede werd Cornelis geboren omstreeks het jaar 1642. Hij was dus van denzelfden leeftijd als onze schrijver en ook gedurende drie jaren diens tijdgenoot aan de Hoogeschool te Leiden. In 1671, terwijl Droste de militaire loopbaan volgde, trad hij de staatkundige in en nam als pensionaris der stad Brielle onder de Staten van

Holland zitting. Op aanbeveling van zijn Provincie werd hij in Juni 1674 door de Staten-Generaal tot Ontvanger-Generaal der Unie, in de plaats van den overleden Volbergen, gekozen, en sedert bleef hij dat even voordeelige als gewichtige ambt tot in den zomer van 1707 bekleeden. Het gelukte hem in die bediening een groot vermogen te verwerven zonder zijn instructie te buiten te gaan. Maar hij begreep toch, dat het geraden was de rekening met den Staat bij zijn leven af te sluiten, om niet aan zijn erven een onvereffenden boedel na te laten, waaruit voor hen moeilijkheden en processen zelfs ontstaan konden. Hij verzocht dus, op vijf en zestigjarigen leeftijd, zijn ontslag, deed volledige verantwoording en kreeg de gewenschte décharge. Maar bij het neerleggen van zijn ambt dacht hij er toch niet aan zijn verder leven in ambtelooze rust te slijten. Zoodra hij, in Juni, opgehouden had Ontvanger der Generaliteit te zijn begaf hij zich in dienst der stad Rotterdam als raad en tweede pensionaris, en kwam in die hoedanigheid, in Augustus, weer evenals vóór 1674, in de vergadering der Staten zitting nemen. Hij vestigde zich ter zelfder tijd voor goed te Rotterdam en bouwde er een prachtig huis aan den Haringvliet, dat Droste in een gedicht, voor het tweede deel van zijn *Schouwburg*, bezongen heeft. Zijn doel was, zoo als onze schrijver het in dat dichtstuk uitdrukt,

om hier een huis te stichten,

Waerin hij planten wil zijn Soon, zijn oudste kindt,

Of die mogt metter tijd hier raecken in 't Bewindt.

Maar dat doel werd door den dood vrijdeld. De zoon, op wien 's vaders hoop gevestigd was, stierf omstreeks 1717 op de verre Europeesche reis, die hij tot voltooiing zijner opvoeding maakte, in Frankrijk. Zie het troostvers van Droste aan den vader, achter de *Herderskouten*. Twee dochters, ik weet niet of zij de eenige waren, deden aanzienlijke huwelijken, de eene met Lord North and Grey, aan wien onze schrijver zijn Adonis opdroeg, de andere met Jacob Godefroy van Boetselaer, aan wien de Weerhaen opgedragen is. De vader zelf overleed den 12^{den} Mei 1721: zie den *Europ. Mercurius* van dat jaar, I blz. 271, en hier, bij γ 6024, de kantteek.

Over het huiselijk leven van den heer van Ellemeet spreekt Huygens, in zijn *Journal*, verre van gunstig. Wij zijn dit van hem gewoon en hechten aan zijn kwaadspreken niet veel; vgl. echter wat Jaucourt en Saen verhalen en ik hiervoor in de aantek. op *Ƴ* 5148, blz. 448, heb meegedeeld. — Hij was een vriend van de letterkunde, doch geen bijzonder keurige, indien het waar is, wat onze schrijver in zijn opdrachten en gelegenheidsgedichten betuigt, dat de Heer Van Ellemeet hem aanspoorde om met het dichten en uitgeven zijner verzen voort te gaan, en hem daarbij zelfs met raad en voorlichting behulpzaam was.

Ƴ 6024. Sint-Annellant.] Van dezen vriend spreekt hij slechts bij ééne gelegenheid (*Ƴ* 6861) terloops. Philips Doublet, Heer van Sint-Anneland is de zwager van Constantijn Huygens (zie de aantek. op *Ƴ* 829), in wiens *Journal* hij en de zijnen telkens voorkomen.

Ƴ 6037. de vryheyte met hem (De Witt) ter neer gevelt.] Ik verwijs naar de aantek. bij *Ƴ* 2733, waar ons gebleken is, dat onze schrijver over de gebeurtenissen van 1672 wel eens anders had geoordeeld.

Ƴ 6038. van andere gedagten.] De bedoeling is: Van Beuningen was in 1672 niet zoo anti-prinsgezind als De Witt.

Ƴ 6040. welsprekentheyt.] Ziehier het oordeel over Van Beuningen, als gezant, van Abraham de Wicquefort, *L'Ambassadeur* (edit. 1680), II p. 431: »Il a une tres-grande vivacité d'esprit, une facilité de s'exprimer inimitable et un fonds de raisons, dont ses discours sont remplis, qui ne se tarit jamais". Dit is niet in strijd met, maar wordt aangevuld door het oordeel van Burnet: »He was a man of great notions but talked perpetually, so that it was not possible to convince him, in discourse at least, for he heard nobody speak but himself. He had a wonderful vivacity, but too much levity in his thoughts. His temper was inconstant: firm and positive for a while, but apt to change from a giddiness of mind rather than from any falsehood in his nature". *History*, I p. 330.

Ƴ 6045. sinneloos.] Van weinige staatslieden, die een zoo lange

en roemrijke loopbaan achter zich hadden, is het einde zoo treurig geweest als dat van Van Beuningen. En dat uiteinde strekt tot gedeeltelijke verklaring van den ganschen politieken levensloop. Nu wij weten dat hij geëindigd is met krankzinnig te zijn, merken wij in zijn vroeger leven handelingen en manieren op, die ons, als de vooruitgeworpen schaduw, aanwijzen hetgeen volgen zou. Wat Burnet (zie de vorige aantEEK.) van zijn veranderlijkheid van gevoelen, gepaard aan vasthoudendheid van zijn meening voor zoo lang die duurde, naar waarheid zegt, is een blijk van een eenzijdigheid, die licht in monomanie kan ontwaarden. Daarbij komt, dat hij van zijn vroege jeugd af over die theologische vragen, die hem in zijn krankzinnigheid zoo zeer bezig hielden, getobd heeft. Wij weten uit Hoogstraten's *Leven van Joachim Oudaen*, blz. 39, dat hij reeds omstreeks 1640 — ik zie geen reden om met Wagenaar, *Beschr. van Amsterd.*, VI blz. 131, aan de juistheid van het jaartal te twijfelen, — terwijl hij te Leiden studeerde, naar de Rijnsburgsche Collegianten liep en oefeningen met hen hield. Hij had toen neiging tot een leven van afzondering en bespiegeling. Een paar jaren later, in 1642, vinden wij hem te Parijs, waar hij bij Hugo de Groot, toen Ambassadeur van Zweden, als secretaris in dienst treedt (G. J. Vossii Epist., p. 408, 412, 421; Grotii Epist., p. 715, 957); maar nauwelijks heeft hij die betrekking aanvaard of hij verlaat ze weer om naar zijn vaderstad, Amsterdam, terug te keeren en daar het ambt van stadssecretaris, dat hem in zijn afwezen was opgedragen, te gaan bekleeden. Hij is daarin werkzaam van 1647 tot 1650, bedankt er dan voor en leeft weer een poos ambteloos en stil (zie de aantEEK. van G. Schaep Pz., in de *Herald. Bibl.*, jaarg. 1873, blz. 223), totdat hij in het volgend jaar den nog veel drukker post van pensionaris der stad aanneemt. Als zoodanig verschijnt hij in de Vergadering der Staten juist op het gewichtige tijdstip als dezen, na het onverwacht overlijden van Willem II, het roer van den staat in eigen handen nemen. Voortaan wijdt hij zich dan ook minder aan de zaken van zijn stad dan aan de staatszaken en treedt spoedig de diplomatieke loopbaan in. Hij onderscheidt zich daarin zoo

zeer en wordt een man van zoo groote beteekenis, dat het ondergeschikte ambt hem te gering wordt en hij het neerlegt, om in 1660 in de Vroedschap te komen en op zijn beurt schepen en burgemeester te worden. Maar ook in die stedelijke posten is hij vooral staatsman en diplomaat; het bijwonen der Staten-vergaderingen en het vertegenwoordigen van de Republiek aan vreemde hoven blijft voor hem hoofdzaak. Met hartstocht kiest hij voor het een of ander belang partij en met kracht bevordert hij het dan. Evenwel bij vlagen hunkert hij naar een stil en ambteloos leven en naar studiën van godgeleerden aard. Met de aanhangers van den onbegrijpelijken Böhme, met Gichtel en de Raadt, houdt hij verkeer en bespreekt hij de droomerijen van een duizendjarig rijk en de beteekenis der voorspellingen van de Apocalyps. In 1673 werd de Raadt uit een financiëel bezwaar geholpen »door een rijken burgemeester van Amsterdam, die alle wereldsche eer en ambten vaarwel had gezegd.” Met waarschijnlijkheid meent Dr. Sepp (*Geschiedk. Naspør.*, II blz. 179) in dezen oud-burgemeester Van Beuningen te erkennen, die den 1sten Februari 1673 zijn burgemeesterschap, op zijn tijd, had neergelegd, doch zonder zich daarom aan de staatszaken te onttrekken, of zelfs, voor zoover wij weten, er aan te willen onttrekken. Het kan zijn dat een vlaag van moedeloosheid hem heeft bevangen: uit het *Dagboek* van Rumpf weten wij dat hij in Sept. van dit jaar voor een aanslag op zijn leven beducht was; maar lang heeft die moedeloosheid dan toch niet geduurd, niet langer dan de tegenspoed, waarin de Republiek verkeerde, maar waaruit zij weldra door het beleid en het geluk van den jeugdigen Prins van Oranje gered werd. Na het sluiten van den vrede met Engeland, in 1674, laat hij zich den gewichtigen gezantschapspost te Westminster welgevallen. Met een korte tusschenpoos, in 1679, blijft hij in die betrekking tot in het voorjaar van 1683. Dan keert hij er uit terug, met een veranderd inzicht in de politiek. Als ijverig voorstander van de staatkunde van Willem III, de staatkunde van standvastig verzet tegen Frankrijk, was hij erheen gegaan, maar sedert het najaar van 1682 is hij aan het wankelen geraakt, en na zijn

terugkomst sluit hij zich openlijk bij de tegenpartij aan, en werkt de onveranderlijke politiek van den Prins tegen, die zulke ongestadigheid zelfs niet begrijpen kan. Zie het schrijven van Z. H. aan Waldeck (bij Dr. P. L. Muller, *Willh. III u. G. F. van Waldeck*, I, 222). Onder dat alles blijft hij steeds dezelfde dweeper van voreen, dezelfde mijneraar over godgeleerde onderwerpen. Omstreeks 1680 vinden wij hem op nieuw in overleg met Gichtel en de Raadt; de erfenis van een zijner zusters, een volgster der Labbadisten, staat hij hun af om er de kosten eener volledige uitgaaf van Böhme's geschriften mee te bestrijden (Dr. Sepp, t. a. pl., blz. 201). Zoo werken de theologie en de politiek samen om hem het hoofd op hol te brengen. Hij wordt ontsteld en beangst; hij vreest weer dat men hem vermoorden wil. In Maart 1684 worden de gewezen Baljuw van Den Haag, Van Banchem — een snoodaard die in het vermoorden der De Witten de hand heeft gehad, en zijn ijver voor Oranje als dekmantel van allerlei kwade praktijken voorwendt, — en eenige anderen van dezelfde soort verdacht gehouden van een aanslag op het leven van Van Beuningen te smeden (*Wagenaar, Besch. van Amst.*, VI blz. 109). Bij nader onderzoek evenwel wordt de verdenking niet bevestigd (*Holl. Mercurius* van 1684, blz. 257); zij was waarschijnlijk in het verhitte brein van Van Beuningen zelf geboren. Hij raakt het spoor meer en meer bijster. De onverzettelijkheid van Willem III en zijn verbolgenheid tegen allen die zijn politiek tegenwerken, maken hem meer en meer van de staatszaken afkeerig. Gelukkig moet hij in Februari 1685 aftreden als burgemeester, en nu besluit hij de staatkunde voor goed vaarwel te zeggen. Met het nieuwe jaar van 1686 verschijnt hij in de Vroedschap der stad en verzoekt van al zijn bedieningen, zelfs van het lidmaatschap der vroedschap, ontslagen te worden (*Wagenaar*, VI blz. 129). Hij wil een nieuw leven aanvangen; op zijn 64^e levensjaar begeeft hij, de oude vrijer, zich nog in het huwelijk met een dame van 46, die hoewel insgelijks ongehuwd, maar al te veel ervaringen van het leven heeft opgedaan (zie de aantek. op *Ƴ* 4469). Dat huwelijk is een bron van nieuwe zorgen en hartzeer. De waanzin, die reeds lang bij hem gesmeuld had,

openbaart zich plotseling, en wel het eerst in financiëele speculaties. Hij begint te spelen in de actiën der Oost-Indische Compagnie, waarvan hij een der bewindhebbers is; hij spiegelt zich allerlei kansen voor op onmetelijke uitdeelingen, en hoemeer zijn berekeningen falen, hoe vaster hij zich zelf van haar ontwijfelbare zekerheid overtuigd houdt, en hoe meer aandeelen hij koopt. Zoo verkwist hij zijn vermogen, in den waan van steeds rijker te worden. Nu komt zijn edelmoedigheid in het spel. Hij wil de zoo gemakkelijk behaalde winsten afstaan ten gemeenen nutte, en voor zich zelf niet meer behouden dan het hoog noodige, benevens een jaargeld voor zijn vrouw. Hij wendt zich tot de Regeering van zijn stad, en verbaast zich als deze zijn onzinnig aanbod niet dankbaar aanvaardt. Hij wendt zich daarop tot den Raadpensionaris, en ziet met klimmende verbazing ook dezen weigeren. Hij wendt zich ten slotte tot de Staten-Generaal en ook daar met geen beter gevolg. Nu ontdekt hij in die onbegrijpelijke hardnekkigheid van allen, om af te wijzen wat hem zoo buitengewoon aannemelijk toeschijnt, een teeken des tijds, een blijk dat het einde der wereld nabij is. Naar aanleiding van die ontdekking gaat hij theologiseeren met zijn huisgenooten en met de vrienden die hem bezoeken; hij ziet dat zij hem niet gelooven en zich niet eens verwaardigen hem te weerleggen, en hij merkt dit aan als een nieuw wonder, dat eveneens het naderend einde der dingen voorspelt. Hij zet zich daarom aan het schrijven van zendbrieven aan de verstokte Joden, die zich niet bekeeren willen, en aan de predikanten die zijn denkbeelden niet omhelzen en evenmin bestrijden. Hij laat die schrifturen drukken, en verbaast zich alweer dat niemand er acht op geeft.

Intusschen was de ongelukkige onder de curateele van zijn vrouw en zijn nabestaanden gesteld, bij resolutie der Vroedschap van den 22sten October 1688 (*Wagenaar*, VI blz. 130), en werd door hen behandeld met de domme wreedheid, waarmee men in die dagen krankzinnigen gewoon was te mishandelen. Zijn vrouw verliet het huis en gaf hem aan de bewaking van vreemden over. In het *Journal* van Huygens vinden wij ter loops gemeld, wat hij van

dezen had uit te staan. Iemand verhaalde aan Huygens, dat mevrouw Van Beuningen, »de curateele van haer echtgenoot hebbende verkregen bij het gerecht, een sterck man bij hem hadde gestelt, die hem in vrees hield en hem somtijts lustig sloegh, en dat hij die-wils in sijn razernije riep om mevrouw d'Alonne" (I blz. 158). Het is aandoenlijk dit verhaal door den armen krankzinnige zelf te hooren bevestigen, in zijn »Kort verhael of vertoogh van bovennatuurlijke Wonderheden omtrent de geweesen Burgemeester Van Beuningen gebeurt, met de aenmerckinge daerop vallende." (*Alle de Brieven* enz. Amst. 1689, blz. 131 vlg.) Al wat hem overkomt, is in zijn oogen bovennatuurlijk, een werk van den duivel. Hoe zou iemand anders, zegt hij, kunnen begrijpen: »dat eenige Overicheid geweygert heeft ten gemeenen beste te ontfangen een liberale gift van seer veel millioenen, als de heeren Burgemeesteren van Amsterdam in Sept. 11. hebben gedaen en continueren te doen tot op huyden?" »Ik vertrouwe oock (gaat hij voort), dat het nooyt gebeurt is, dat een oud man, voor uytsinnig aengesien, door degenen die hem van ongeval bewaeren ende genezen willen diermate is gehandeld als mij is geschied; dewijl men alles heeft gedaen dat strekken konde om hem van sijn sinnen te beroven, . . . hem dag en nacht te quellen en te sarren, . . . in een kamer sonder uytzicht te doen bewaren door een oppasser, die hem telkens als een hondsjongen onder den voet smeed in 't bijzijn van sijn vrienden, die het niet weerden noch bestraffen. . ."

— Helaas, het was niet zoo ongehoord en zonder voorbeeld, dat een ongelukkige krankzinnige dus mishandeld werd. Doch voor Van Beuningen, al had hij het bedacht, zou dit een schrale troost zijn geweest. Wat hij heeft uitgestaan, kunnen wij ons niet zonder aandoening voorstellen. Maar het maakte dien indruk niet op zijn vrienden en oude bekenden, althans te oordeelen naar hetgeen Huygens in zijn *Journal* ervan opteekent. Wij, aan zachter zeden en aan onderling medelijden gewoon, lezen niet zonder ergernis, hoe koud, hoe spottend zelfs, Huygens en zijns gelijken over de ellende spreken, waarin zulk een man vervallen was. Wij gevoelen ons verlicht als ten laatste de dood een eind aan zoo veel jammer heeft gemaakt, en Huygens

in zijn *Journal*, op 31 October 1693, kan aanteekenen: »Hoorde dat Van Beuningen [den 20sten der maand] gestorven was.» — Niet meer aandoening dan bij Huygens wekte het doodsbericht bij het algemeen. De *Europ. Mercurius*, die anders het sterven van beroemde mannen trouw vermeldt, maakte van dit sterven geen gewag. Niemand, zoo ver mij bekend is, wijdde een enkel woord van hulde of dankbaarheid aan den eens zoo wijd vermaarden staatsman, die zijn geheele leven aan het Vaderland had toegewijd. Hij had zich zelf overleefd en stierf zonder dat men er acht op sloeg. Zijn vrouw leefde nog vijf en twintig jaren en stierf, op haar buitengoed te Soest, den 22sten October 1718: zie den *Navorscher*, XXVII blz. 93.

Ƴ 6050. De Groot.] Vgl. de aantEEK. op Ƴ 2284. Pieter De Groot moet inderdaad een groote mate van innemendheid hebben bezeten, want degenen die hem persoonlijk hebben gekend beoordeelen hem veel gunstiger dan wij, die alleen zijn politieke gedragingen kennen, geneigd zijn te doen. De Wicquefort, *Hist.*, IV, p. 510 en *l'Ambassadeur*, II p. 411, geeft ook hoog op van zijn verdiensten als gezant in Frankrijk in 1671, zonder echter de anecdote te vermelden, die onze schrijver Ƴ 6056 vlg. verhaalt.

Ƴ 6064. M u y s.] Zie de aantEEK. op Ƴ 3967.

Ƴ 6099. myn gekwetsten broeder.] Vgl. Ƴ 3697 en de kantteek. bij Ƴ 6574.

Ƴ 6101. de slag by St. Omer.] Onze schrijver bedoelt den slag bij Mont-Cassel, tot ontzet van St. Omer gewaagd. Kapitein Willem Droste werd in dat gevecht op Palm-Zondag, 11 April 1677, doodelijk gewond en gevangen genomen, en stierf den 14^{den} daaraanvolgend (kantteek. bij Ƴ 3700). Zijn lijk werd den 24sten te Dordrecht bij zijn moeder gebracht: zie de kantteek. bij Ƴ 6574.

6178. Eens.] Denkelijk toen hij de nalatenschap van zijn, in December te voren gestorven, moeder in ontvangst had genomen: vgl. Ƴ 6190.

Ƴ 6200. Brant... in Tarouca's huys.] Joao Gomez de Silva, Graaf van Tarouca, gezant van Portugal in Den Haag van 1710 tot

Januari 1726, toen hij naar Weenen verplaatst werd. Hij leefde op grooten voet en gaf inzonderheid op het Congres te Utrecht, dat hij bijwoonde, een reeks van schitterende feesten. In Den Haag bewoonde hij het huis, dat de heer van Odijk, in 1705, door den dood ontruimd had en dat op de Noordwesthoek van het Plein gelegen was: zie de *Haagsche Mededeelingen*, II blz. 70.

ƴ 6203. Die 't selfs enz.] Odijk, die zijn huis tegen het overslaan der vlammen uit het brandende Mauritshuis in 1704, weinige maanden voor zijn dood, zelf had helpen beveiligen. Over dien brand zie de *Haagsche Mededeelingen*, t. a. pl.

ƴ 6225. de Fortuyn enz.] Zie de aantEEK. bij ƴ 6258.

ƴ 6232. schoonzoon.] Zijn oudste dochter, Elisabeth Wilhelmina, was in 1690 gehuwd met haar germain-neef, Maurits Lodewijk Heer van de Lek en Beverweerd, Luitenant-Generaal van de Cavalerie: vgl. *Journal van Huygens*, I blz. 168.

ƴ 6238. De swager.] De schoonzoon. Zwager beteekent in het algemeen aanbehuwde, en kan van vader of zoon even goed als van broeder worden gezegd. In de beteekenis van schoonbroeder komt het woord in ƴ 5885 voor.

ƴ 6247. Dat niemant op myn woort sig kan verlaeten.] De bekentenis is oprecht; de verdediging niet afdoende. Want het waren niet enkel de beloften, welke hij onder nadere goedkeuring van den Prins deed, die hij geacht werd niet na te komen. Toen hij eens iets aan Gourville beloofde, antwoordde hem deze lachende (ik geef zijn eigen woorden): »que je le connoissois assez bien pour croire qu'il avoit plus de facilité à promettre qu'à tenir." *Mémoires*, II p. 233.

ƴ 6258. Wat heeft hy ongelyk... geleden.] Dit oordeel van onzen schrijver bewijst opnieuw, hoe wij gewoon zijn de staatszaken te beoordeelen naar het voor- of nadeel dat zij ons of onzen vrienden aanbrengen. Droste was zoo overtuigd, dat de vriend, aan wien hij zich bijzonder verplicht achtte, onrecht leed, dat hij dit tot vechtens toe aan de tegenpartij durfde opstrijden (ƴ 6226). Niettemin zal een ieder, die de toedracht der zaak onpartijdig na-

gaat, tot het besluit moeten komen, dat die vriend niet meer dan loon naar werken kreeg. Zie hier het geval. Toen Odijk na 1672 al het genot en voordeel, dat uit zijn vertegenwoordiging van den Eersten Edele in Zeeland voortvloeide, had leeren waardeeren, bekreep hem de vrees van spoedig weer alles te verliezen, indien de Prins, die van een teer en zwak gestel was, ontijdig kwam te sterven; want het sprak van zelf dat met het sterven van den Edele de betrekking van diens vertegenwoordiger tevens verviel. Zoo was in 1650, na den dood van Willem II, ook beslist: de waardigheid van Eersten Edele was toen afgeschafft en de toenmalige vertegenwoordiger, De Knuyt, van al de ambten, die hij krachtens de opdracht van den Edele bekleed had, ontzet. Het zelfde stond te wachten, indien ooit een tweede stadhouderloos bestuur zich vestigde. Tegen dit gevaar nu trachtte Odijk zich bij tijds te beveiligen; hij was machtig en werd ontzien, en hij gebruikte zijn tegenwoordigen invloed om zijn toekomst te verzekeren. Wat er onder de hand geschied is, bleef geheim; maar de uitkomst was, dat, toen hij in 1674 gereed stond om in buitengewone zending naar het Engelsche Hof te vertrekken, de Staten van Zeeland, den 4^{den} Augustus, »in consideratie van de goede diensten, die de Heer van Odijk aan de Provincie is doende en die van deselve nog meer te wachten zijn”, besloten, »in geval Z. H. de Prins van Oranje — dat Godt Almachtig ten beste van het Gemeene Land en deze Provincie verhoede! — quame aflijvich te worden, terwijl de voorn. Heer van Odijk in sijn jegenwoordighe qualiteyt nog in Z. H.'s dienste soude sijn: dat in soodanigen droevigen en onverhoopten geval de welgem. Heer van Odijk sal sijn en gedurende sijn leven blijven gecontinueert in dienst van dese Provincie, om uyt haeren naem ter vergadering van haer Ho. Mo. [de St. Gen.] te compareeren, op denselven rangh ende voet als deselve jegenwoordigh aldaer wegens de Provincie is houdende” (*Notulen Zeeland*). Ziedaar het handschrift, door onzen schrijver zelf gezien (ƴ 6281), en waarvan hij den hoofdinhoud opgeeft, ƴ 6262 vlg. Uit overmaat van voorzichtigheid had Odijk twee jaren later van dit besluit nog een bijzonderen waarborg verworven

van de prinsgezinde regenten van Zeeland, die den 19^{den} Juni 1676 het contract van Correspondentie aangingen, door den heer Van Citters, blz. 8 van zijn boek over dit onderwerp, meegedeeld. Daarin stond uitdrukkelijk bedongen: »Bij aflijvigheid (van den Prins van Oranje) dat God verhoede, beloven de heeren Correspondenten den Heere van Odijk in alle sijne digniteyten niet alleen te sullen maintaineren en stercken, maer verder alle eer en respect te helpen toebrengen.» Meer of beter voorzorgen had de angstvalligheid zelve niet kunnen nemen. Gelukkig duurde het veel langer dan het zich in 1676 liet aanzien, eer het geval, waartegen zij waren genomen, zich voordeed. De Prins leefde tot in 1701. Hij had intusschen eën aantal der contractanten van 1676 en van de leden der Statenvergadering van 1674 overleefd; in plaats van dezen waren nieuwe mannen opgetreden van een nieuwe gezindheid, een gezindheid die voor Odijk niet gunstig was. Zij en de hunnen hadden de posten, die zij bekleedden, van hem voor grof geld moeten koopen en vervolgens zijn overwicht in de vergadering met ergernis ondervonden. Zoo zij hem na den dood van zijn meester in het bewind zouden laten, zou dit wel niet uit toegenegenheid maar slechts uit onvermijdelijke noodzakelijkheid geschieden. Bestond er voor hen zulk een verplichting? Zij aarzelden die vraag te beantwoorden. Twee volle jaren lieten zij de zaak op haar beloop en den heer van Odijk in zijn waardigheden. Maar gestadig nam de partij toe, die voorhad hem er uit te verdrijven. Te vergeefs verdedigde de Raadpensionaris der Provincie, Mr. Jacob Verheye, zoo veel hij vermocht, zijn belangen en zijn recht, op de Resolutie van 4 Aug. 1674 gegrond, en deed zelfs, in een schriftelijke memorie, waarop onze schrijver § 6274 doelt, de Heeren opmerken, dat zij door hem af te zetten een gevaarlijk antecedent zouden stellen, hetwelk bij veranderde tijden en omstandigheden ook tegen hen zou kunnen worden gekeerd. Maar alles vruchteloos. Niets was in staat het opzet der meerderheid te stuiten; en den 13^{den} Maart 1704 werd met eenparige stemmen, op die van Zierikzee na, besloten, dat de Resolutie van 4 Aug. 1674 incompatibel met de orde der Regeering geweest was en uit dien hoofde

thans zou worden ingetrokken. Aan de Heeren Becker en Heecker, die met Odijk de Zeeuwsche deputatie in de Staten-Generaal uitmaakten, werd kennis van dit besluit gegeven en last om het te doen gehoorzamen. Het trof toevallig, of misschien was het er wel op aangelegd, dat de resolutie werd ontvangen juist in de week waarin Zeeland, en Odijk namens het gewest, het voorzitterschap in de Staten-Generaal bekleedde (zie y 6260). Dat deed zijn afzetting te meer in het oog loopen. Den 26sten Maart leidde hij nog de vergadering; den 27sten deed Becker (zie de kantteek. bij y 6259) het in zijn plaats. Voortaan komt zijn naam onder de comparanten niet meer voor, en Wagenaar vergist zich ongetwijfeld, als hij meent, XVII blz. 148, dat Odijk tot zijn dood toe, 21 Sept. 1705, zitting onder hun Ho. M. heeft behouden. Onze schrijver heeft tegenover Wagenaar gelijk, en alleen in zoo ver ongelijk, als hij in de handelwijs van Zeeland een onrecht ziet. Onrechtmatig was de Resolutie van 1674 geweest, strijdig met den aard der regeering van Zeeland en strijdig met het antecedent van 1650, ongerijmd bovendien, want hoe kon een waardigheid, die vervallen was verklaard, nog een vertegenwoordiger in de hooge colleges behouden? Gaarne gelooven wij daarentegen, wat onze schrijver, y 6283, tot lof van Odijk getuigt, dat hij, nu eens de slag gevallen was, er niet onder gebukt ging, maar zijn goed humeur ongestoord bewaarde. Dat lag zoo in zijn gelukkige natuur. Maar in zijn fortuin gevoelde hij de gevolgen van zijn afzetting, en gevoelden ze ook zijn kinderen, gelijk onze auteur ten opzichte van den Heer Van de Leck hiervoor, y 6234, reeds heeft aangemerkt.

y 6287. Maetschappij.] In de kantteekening »Societyt'', in den bladwijzer »Societyt der dames''. Voor de geschiedenis der zeden is de vermelding, dat de oprichting van die gezelschappen van 1684 dagteekent, niet zonder belang. Zij vielen terstond in den smaak en werden weldra algemeen. De *Europ. Mercurius* van 1693 ervan sprekende zegt, dat »de voornaemste dames in Den Haeg bijna alle dagen van de week beurt om beurt bij malcanderen vergaderen'' I blz. 214. De aard dier bijeenkomsten is door onzen schrijver in

hetgeen volgt duidelijk genoeg geteekend, maar alleen van de gunstige zijde voorgesteld. De schaduwzijde heeft hij in een zijner blijspelen, »de Minnenijd», aangewezen, waarin een dame zich tegen de verwijten, die haar echtgenoot haar wegens haar thuiszitten maakt, op deze wijs verdedigt:

Gy weet niet wat gy zegt. Sou het u niet verveelen,
 Dat ick tot in de nacht daer steeds zou blyven spelen?
 Verliesen somtyts meer als ick betalen kan,
 Ten zy dat ick besteel de geltkas van myn man....
 Wanneer ick dagelycx in de vergaering kom,
 Moet ick die somtyts oock versoecken wederom,
 Terwijl men binnen speelt, is 't voorhuys vol lackeien
 Die met geen kleyn geraes hun Heer of Vrouw verbeyen,
 De straeten syn gestopt door koetsen, en men scheydt,
 Daer 't nevensgaende volck geen groote lof van seydt.

De dienstmaagd spreekt mee, uit haar ervaring:

Ik heb voorheen gewoont tot yemant van de Vrouwen,
 Die dese Maetschappy van lanterfantten houwen;
 Die hebben het altyt gerekent voor gewin,
 En vonden nimmermeer verlies of schae daerin.
 Het kaert-gelt, dat men treckt, kan dat genoeg verhoeden,
 Men kan daer ryckelyck d'onkosten uyt vergoeden,
 Die wasligt, koffy, tee, kaert, turf en hout bedraegt.
 Dan blijft er noch genoeg voor knecht en kamermaegt....
 Ick kreeg door haestigheyt kraakeel met onse Vrouw,
 Omdat sij van 't profyt ons loon aftreken wou. enz.

Wanneer wij bedenken, dat hij, die dit stuk ten tooneele bracht, lid was van diergelijke societeiten en dat hij de dames, aan wier huis zij gehouden werden, naar den schouwburg geleidde om zijn stuk te zien geven (zie § 4071), dan kunnen wij ons verzekerd houden dat de schildering juist is. En daarin wordt nog op de schaduwzijde niet eens

gewezen van de galanteriën, die onze schrijver hier, § 6350 vgl., alleen van de betamelijke zijde vertoont. Om ook die niet over het hoofd te zien is de lezing van Huygens' *Journal* meer dan voldoende. In het algemeen was de opvoeding er op ingericht, om de vrouwen uit den hoogen stand zoo te maken, als zij zich in dat *Journal* aan ons voordoen. Zie hier wat een vreemdeling van haar opvoeding getuigt: »La beauté et l'esprit sont assés communes en Hollande, mais elles ne le sont pas autant entre les personnes de qualité que parmi les femmes d'un rang inférieur, soit que l'éducation des premières soit plus contrainte ou pour quelque autre raison qu'on en pourroit donner. Elles apprennent toutes la langue Françoisse dès leur première jeunesse, et il y a des écoles ou espèces d'Academies, tenues par des femmes Françoises de naissance, et venues ou nées en Hollande de pères François, où cellesci tachent de former les jeunes demoiselles aux manières si fort goûtées et approuvées de la nation Françoisse. La reussite n'est pas égale en toutes, les unes attrappant plus ou moins ces manières à proportion de leur disposition naturelle. Ce qu'il y a de commun c'est que comme le sexe met par tout sa première gloire à plaire, on fait tout ce qu'on peut dans ces Academies de filles pour les rendre habiles dans cet art, quoyque souvent on reussisse plus à les former à certains dehors affectez et contraints qu'à leur faire prendre des manières aysées et naturelles, à quoy, comme on sait, toute sorte de genies ne sont pas propres . . . . (*Histoire amoureuse et badine du Congres d'Utrecht*, p. 87.) Het was de Fransche geest, die langs dezen weg in het Hollandsche leven binnendrong en er de oud-vaderlandsche zeden deed ontaarden. Het verblijf der hovelingen van Willem III in Engeland, waar de onzedelijkheid uit de dagen van Karel II nog voortleefde, werkte het zedenbederf niet minder in de hand. Een Hollander, de meermalen reeds door mij genoemde Saen, maakt ons in zijn Aanteekeningen vooral op het verschil tusschen hetgeen hij bijwoonde en den vroegeren toestand opmerkzaam: »Niettegenstaende de oorlogen (zegt hij) en zware tijden nam de dertelheyt in Hollant seer toe, daarvan Zeelant oock niet vrij was, alwaer men geheele societeyten maeckte om des

avonts te sitten spelen, en daer men tot 11 à 12 uren in den nacht sat... Daer wierd a^o. 1696 van alle fraeye, bedaerde luyden seer geklaegt, dat de Haegsche juffers soo dartel wierden en in alle ydelheyt de juffrouwen van de nabuerighe natiën navolghden, niets doende als salet te houden, te spelen en te gaen kuyeren, wat lek- kers te eten, sonder haer te becommeren hoe sulcx gewonnen werd en toebereyt, en wie het maeckt, wordende het huyshouden by haer voor een schande gereeckent. Ick heb a^o. 1696 bij occasie van den heer NN. [denkelijk zijn meester, den gezant Van de Brande van Clevershoeck] hooren seggen, dat het geen wonder is, dat sooveel oude familiën te gronde gaen, dewijl de jonge luyden [hij bedoelt vooral de jonge dames] niet als de hoovaerdye en alle ydelheyt in 't hoeft hebben, sigh ter werelt niet met de huyshoudinge becom- meren en niets weten te doen; jae 't is soo ver gecomen, dat men 't voor een schande aght yets in 't huys te doen of te maken, daer ter contrary in de oude tijden onse voorouders, selfs die van de grootste huysen, haere kinderen van jongs aen gewenden om iets te doen en selfs goede eerlycke hantwercken te leeren, waerby sij in tijt van noot sigh by goede luyden in vreemde landen konden aengenaem maken, en bleven alsoo staen, daer andere integendeel tot armoede vervielen en te gronde gingen. Hoe kan een vrouw haer meyden commanderen en aen 't werck houden, die het selfs nooyt heeft gedaen en dienvolgende nyet verstaet."

ƴ 6289. myn beminde.] Wie dat in 1684 mag geweest]zijn, blijkt niet. De intimiteit met mevrouw Buat, waarop hij zich in ƴ 6319 (vergel. met 6310) beroemt, zal wel zoolang niet geduurd hebben.

ƴ 6299. ondersteek.] »Bedeekte poging tot nadeel van een ander": zoo wordt het woord in het *Uitlegk. Woordenb. op Hoofd* verklaard. Hier wijst het verband uit, dat het moet beteekenen: het onderkruipen van een mededinger. In denzelfden zin trof ik het aan in de Hollandsche vertaling van *Holberg's Blijspelen*, Amst. 1766, II blz. 373, waar de eene minnaar tot den anderen zegt: »Neen, ik wil u geen ondersteek doen."

Ƴ 6306. De vrouw van Wouweren.] Amaranthe van Aerssen, kinderlooze weduwe van François van Steeland, heer van Wouwere. Zij was, evenals mevrouw Buat, kleindochter van Jacob Cats; haar vader, Cornelis van Aerssen Heer van Wernhout, was gehuwd geweest met Anna, oudste dochter van den Raadpensionaris: zie de aantek. op Ƴ 2068. Zij had twee ongehuwde zusters, Elisabeth en Johanna, van welke de laatste zich veel met schilderen bezig hield. Ik heb onder de brieven van Constantijn Huygens, den vader, verschillende aan haar adres aangetroffen, die op haar liefhebberij, het copiëeren van schilderijen uit de verzameling van Honslaarsdijk, en diergelijke onderwerpen, betrekking hebben. Zie over het geheele geslacht den *Navorscher*, XX blz. 633.

Ƴ 6328. myn Oom.] De luitenant-kolonel: zie de geslachts-tafel hiervoor, op blz. 270. — met d'oudste: met Elisabeth van Aerssen van Wernhout. — Over het ridder-worden van Ruysch zie de aantek. op Ƴ 150.

Ƴ 6336. Loontreckent Raet.] Vertaling van Pensionaris. De vermelding, dat Cats die waardigheid te Dordrecht bekleedde, dient om te verklaren, hoe de jongelieden in kennis waren gekomen, en omstreeks welken tijd.

Ƴ 6355. een kaertjen.] Het kaartspel was doorgaans hazardspel. Uit het *Journal van Huygens* blijkt dat bassette (vgl. de aantek. op Ƴ 5223) toen meest in den smaak viel, en dat er hoog gespeeld werd: zie b.v. I blz. 222, 393, '4, 520, 530, '31 enz.

Ƴ 6367. Potshoek.] De sociëteit daar aan huis, ook door den Markgraaf van Brandenburg in 1687 bezocht (zie de aantek. op Ƴ 5148 blz. 454), was onzen schrijver de aangenaamste, misschien wel omdat zij in zijn buurt, naast zijn deur, werd gehouden: zie Ƴ 6446 en vgl. de aantek. aan den voet der blz. — Mevrouw Potshoek was Henriëtte van Aerssen van Sommelsdijk, een eigen zuster van hem die in Suriname werd omgebracht. Zij was in 1678 gehuwd met haar neef François Villers Zoete van Lake, Heer van Potshoek, en had geen kinderen. Huygens maakte op haar en haar man een epigram, waarvan ik hem de aanleiding zelf wil laten verhalen. Achter een brief aan

Don Emanuel de Lira, van 18 Mey 1682, voegt hij het volgende »Post-date'' . . . » Nous en voyci aux Epigrammes. Si vous avez la patience d'en lire une, dont la pointe est d'une de nos amies, de] qui] vous connoissez la terrible vivacité d'esprit (c'est vostre Juffrouw Frelle de Brederode 1): en voyci le sujet. Le sieur de Villers, dit] de Potshouck, mary de la grande Henriette, comme vous sçavez', ayant travaillé durant son celibat à amasser une assez belle et ample Bibliotheque, quoy qu'en effet clerigo de pocas letras, s'est soudainement advisé passé quelque temps de faire vendre publiquement ceste belle collection, superstes libris suis, chose peu ordinaire, qui ayant ouvert la bouche à tout le monde, nostre dite noble amie s'en est expliquée promptement au sens que vous allez veoir, ce que S. A. mon maistre m'ayant fait l'honneur de me rapporter avec admiration de la jolie pensée, je pris plaisir à l'enfermer en ce sixain:

Claes heeft een kostlyck wijf en kostelycke boecken,
 Daerin hy en syn wijf pas even veel verstaen;
 Tot dat wijfs onderhout moet Claes financie soecken
 En daerom houdt voor eerst de schoone boeckast aen.
 Wat is daeraen misdaen, wat valter op te spotten:
 Al soo wel eet het wijf de boecken als de man.

La pluralité de voix de nos rieurs ayant fort approuvé le jugement du subject de ceste vente inopinée, et mes mauvais vers estant venus à se debiter sous mon nom, moy qui ne me suis jamais meslé de donner en raillant sujet d'offense à mes amis, parmi les quels je compte de tout temps ces deux jeunes mariez, voyci comment j'ay tasché d'en deprecari invidiam:

---

1) Hedwig Agnes, dochter van den Veldmaarschalk Brederode en diens tweede echtgenote Ludovica Christina van Solms, en dus een nicht van Willem III, bij wien zij zeer gezien was. (Vgl. d'Avaux, *Negoc.* I p. 8, en *Archives*, V. p. 376.) Zij bleef ongehuwd en leefde ook al zeer vrij.

On m'impute un bon mot, que je n'ay point produit,
Et, Belle, vous sçavez que l'Histoire en est fausse,
Tesmoin le grand Heros (Dieu le garde et l'exauce).

Vous l'avez dit si bien { qui premier me l'apprit,
  { que je l'ay mal escrit;

De vous est le bon plat, de moy la sotte sauce.

Voyci pas, Monsieur, une petite postdate de grande importance."

Voor de geestige Freule en voor het gehoor, dat haar had toegejuicht, is het inderdaad te hopen, dat de saus van Huygens haar gerecht bedorven heeft. Zooals hij het opdischt komt het mij althans niet bijzonder smakelijk voor.

ƴ 6368. 's Gravenmoer.] Dat men bij mevrouw Van der Duyn van 's Gravenmoer »sociëteit hield," weten wij uit *Huygens' Journaal*, I blz. 520 en elders. Evenzoo, dat zij en haar ongetrouwde zuster, Quirina Pieterse, veel besproken werden. Onze schrijver schijnt bij haar geen habitué geweest te zijn.

ƴ 6378. De Generael Opdam.] Jacob van Wassenaar, Heer van Opdam. Dat deze het hart hoog droeg is bekend. Zijn vader, een Duvenvoorde van geboorte, had in 1656 de heerlijkheid Wassenaar gekocht, en sedert den naam van dit geslacht, waarvan ook de Duvenvoorden afstamden, gedragen. Hij was onder het stadhouderloos bestuur Luitenant-Admiraal van Holland geweest, en had zelfs aanspraak durven maken, doch te vergeefs, op de waardigheid van Admiraal-Generaal, die tot nog toe uitsluitend door de Prinsen van Oranje bekleed was geworden. Zijn zoon, de Generaal, was even hoogmoedig als hij, zooals reeds blijkt uit de anecdote, die onze schrijver hier van hem meedeelt, en die volkomen geloofwaardig is. De Generaal achtte het een schande voor zijn geslacht, dat zijn neef, Jhr. Frederik Willem van Wassenaar, Heer van Rosande (jongere broeder van Jacob, Baron van Wassenaar, Heer van Duivenvoorde, Voorshoten enz., die met een dochter van Willem Baron van Lier, Heer van Oosterwijk, gehuwd was) een huwelijk aanging met juffrouw Maria van Leyden van Leeuwen, dochter van maar een burge-

meester van Leiden, die als zoodanig lid van de Staten van Holland was en de eer had gehad de Republiek aan het Hof van Karel II van Engeland te vertegenwoordigen. Prins Willem III sprak van het familiegeschil bij zekere gelegenheid, in September 1682, ten aanhooren van zijn secretaris Huygens, die niet verzuimde wat hij hoorde op te teekenen in zijn *Dagboek*: »S. H. begon te praten (zoo schrijft hij) en ick seyde hem, dat men uyt Den Haeg schreef, dat Roosande hem declareerde van te willen Marie van Leeuwen trouwen. S. H. vertelde, dat over een tijd Opdam hem gesecht had, dat het een affront voor de familie was (te weten, dat huwelijk), dat niet te verdraghen was, en dat sij het land uyt moest, biddende den Prins dat hij het wilde beletten. Dat hij gesecht had: ja, maer wat sal ick er aen doen? Hij seyde, dat sijn Hoocheyt het verbieden most. Daerop de Prins: Maer of hij (Roosande) 't daerom niet laten wilde? En dat hij daerop noch eenige middelen voorslaende, en de Prins de ondeuchdelyckheyd daervan aenwijsende, hij in 't eynde sijn schouderen optrock." Ten bewijze dat de Generaal niet de eenige trotschaard van de familie was, voegde Z. H. er bij: »dat Juffrouw van Opdam [Agnes, de ongehuwde zuster van den Generaal, een vertrouwde van Prinses Maria] tot dien tijd toe de Juffrouw van Duvendoorde, sedert voorleden winter Vrouw van Catwijk, niet had willen zien." Zij achtte namelijk Willem van Lier, Heer van de beide Catwijken, eveneens een te geringe partij voor Geertruid van Duvendoorde, die de eer had van haar nicht te zijn. Ook Rosande was niet vrij van het familie-euvel, en bedankte in 1689, in Engeland, voor zijn compagnie, omdat hij zich door Z. H. bij een bevordering gepasseerd achtte: zie *Huygens' Journaal*, I blz. 19, 77. Hij werd later niettemin Baljuw van Hulst en Hulsterambacht.

ƒ 6417. van onmin niets gehoord.] Ik twijfel, of onze schrijver zich in dit opzicht niet vergist. Wij lezen namelijk in het *Journaal van Huygens*, op 22 Maart 1693, dat is tien jaren ongeveer na het sluiten van het huwelijk: »Had brieven van mijn vrouw. Schreef dat de Vrouw van Duvendoorde dood was, en voor haar dood van haar man begeert had dat met sijn broeder van

Roosande soude reconcilieeren. Dat hij daerop om hem gesonden had ende de pays gemaect was, ende dat hij en sijn vrouw nu dagelijcx daer in huys waren" (II blz. 185). Het is zeer mogelijk dat de vervreemding tusschen de beide broeders een andere oorzaak dan de mésalliance van den jongste had, maar de bijvoeging, dat hij thans »met zijn vrouw" dagelijks daar aan huis verkeerde, doet mij gelooven, in strijd met de verzekering van onzen schrijver, dat de veete om het huwelijk volle tien jaren had geduurd. Zulke proeven van onredelijken adeltrots teekenen den tijd.

ý 6430. Vendome, Groot Prieur.] Philippe de Vendôme, tweede zoon van Louis de V. en achter-kleinzoon van Henri IV, Chevalier de Malte en, sedert 1693, Grand-Prieur de France (onze schrijver geeft hem hier in 1689 dien titel bij voorbaat), een moedig soldaat, beminnaar van letteren en kunst doch zeer losbandig van zeden. Saint-Simon, die hem en zijn broeder doodelijk haatte, noemt hem, *Mém.*, IV p. 392, »la plus vile, la plus misérable et en même temps la plus dangereuse créature qu'il fût possible". Hij moet echter erkennen, »qu'il avoit beaucoup d'esprit et une figure parfaite."

ý 6439. syn wooning.., die men den Tempel noemt.] »Le Grand-Prieuré de France consiste en un grand enclos dans la ville de Paris, appelé le Temple, dans lequel est l'hôtel Prieural, etc." *Piganiol de la Force, Descr. de Paris*, I p. 94.

ý 6443. syn Broer.. de Hartog.] Zijn oudere broer, Louis-Joseph, de bekende veldheer van Louis XIV.

ý 6446. De buervrouw.] Mevrouw van Potshoek, zooals blijkt uit de 1e uitg.: zie de aantek. aan den voet van blz. 221, vergel. met ý 6362 en vlg.

ý 6452. een pleuris.] Vgl. ý 7007.

ý 6456. Arts Winthuysen.] Denklijk dezelfde persoon, die als student in de Medicijnen te Leiden den 26sten Mei 1693 was ingeschreven: Joannes Joachimus Winthausen, Holsatus.

ý 6480. steen en flerecyn.] In den tijd van Droste worden doorgaans het graveel zoowel als de rhumatiëk gehouden voor ziekten, aan den ouderdom eigen, die men slechts bij bijzonder geluk ontgaat.

ÿ 6485. d'ongeregthigheit en zugt tot hooger staet.]
 Onze schrijver, hoezeer gesteld op den regeeringsvorm waaronder hij oud werd, was toch volstrekt niet blind voor zijn gebreken noch voor de misbruiken die er aan verbonden waren, inzonderheid de staatzucht, zooals hij de kuiperij om ambten betitelt. Tegen dat kwaad heeft hij zelfs een schimpdicht, voor het tweede deel van zijn *Haegse Schouburg*, uitgegeven. Ik maak er melding van, omdat er onder de opmerkingen en vermaningen, die ons geen belang inboezemen, een paar anecdoten in voorkomen, die in de *Geheugenis* een plaats hadden verdient. Ik laat ze daarom hier volgen.

Een voorval van ons' Eeuw moet hier niet syn verzwegen.

De zaelclock luyde vast, den out-raedt wierdt vergaert,

Waervan het half getal het ander evenaert.

Het scheelt maer aen één stem: kan men die doen verliesen,

Sal men door meerderheyt een nieuw Regent verkiesen.

Een brouwer, wel bekend in een voorname stadt,

Die nevens andere in de regeering sat,

Wierdt door syn knegt verkogt, die hem was komen seggen,

Dat men een nieuwe lap moet op de brouw-kuypp leggen.

De man vreest voor syn' schae, krygt daetelyck een leer,

Klimt op het leege vat en glyt van boven neer;

De knegt draegt alles weg, daer hy was langs gestegen,

En luystert nergens naer, maer laet syn baes verlegen,

Die riep vergeefs: ô Flip! en raeckte daer niet uyt

Voordat men op 't Stadthuys geraeckt was tot besluyt.

Nog op een andre plaets had men met een besloten,

Dat men op seeckren dag de Vroedtschap sou vergrooten,

En vullen het getal, dat open stont, soo ras

De klok van twaeleven aldaer geslaegen was.

De leden van den Raedt, die niet gewaerschouwt waeren,

Syn landewaerts gegaen totdat men sou vergaeren;

Het Uerwerck van de Stadt wierdt onderwijl verstelt,

Dies de bestemde stondt veel eerder wierdt gestelt
 Als dese wandelaers sig boven konden vinden,
 Om door de meerderheyt te styven hunne vrinden;
 Die waeren toen te swack: de keus was al gedaen,
 Eer dat d'afwesenden weer binne konden staen.

Men hoort oock over Zee van sulcke kunsten spreecken,
 Daer list sig heeft bedient van diergelycke streecken.

Als de regeering daer een tydt verordent hadt

Tot het volmaecken van de Vroedschap van de Stadt,
 De minste stemmen, die niet sterck genoeg sig vonden
 En door de regte weg niet overwogen konden,

Lieten door een Kornel, die niemant hielt verdagt,
 Een deel der Kieseren uytноoden op syn jagt.

De gasten komen t'scheep en wierden wel ontfangen;

Wanneer sy door de wyn en vreugde syn bevangen,

Ligt men het anker op, het zeyl wert losgemaect,

En sy syn zeewaerts in, uyt het gesigt geraect.

Het was hun lief of leet, sy moesten speelevaeren,

Men maeckt haer goede cier: die gram was most bedaeren,

Maer voor den derden dag set niemant voet aen landt.

Hun mackers sogten hen met ongedult aen strandt,

En mosten sonder hen tot de Verkiesing komen,

Gelyck bedongen was en men had voorgenomen.

Sy wierden overstemt, en door het nieuw getal

Kreeg hun gesag de krack en raeckt' aen laeger wal.

Zoo men mag aannemen, waartoe ik wel overhel, dat het woord Oud-raedt in het eerste verhaal opzettelijk in plaats van Vroedschap gekozen is, heeft dat geval te Dordrecht plaats gehad, waar de Vroedschap bij uitzondering dien naam draagt. Het derde verhaal moet op een der Zeeuwsche steden doelen, blijkens de uitdrukking: overzee. — Zulke anecdoten geven levendigheid aan de doode letter der contracten van correspondentie, ons in zoo rijken overvloed door Mr. De Witte van Citters bekend gemaakt.

Ƴ 6517. één hoofd.] Buat. Evenals hier onze schrijver, vatten de staatsgezinden indertijd de terechtstelling van Buat op als een afschrikkend voorbeeld, aan de talrijke onruststokers gesteld. Of zulk afmeten der straf naar de omstandigheden het beoogde doel treft en in dit geval getroffen heeft, is een andere vraag. Opmerkelijk, hoewel niet onvoorwaardelijk aan te nemen, is hetgeen Huygens, in 1682, Prins Willem III over dit onderwerp hoorde verhalen; ik wil het hier, uit zijn nog onuitgegeven Dagboek, mededeelen: »S. H. sprack oock veel van de saeck van Buat, Kievit en Van der Horst. Seyde dat van Tilt [Oud-burgemeester Johan van Thilt] en Boll [Oud-schepen Pieter Boll] te Haerlem daervan mede geweten hadden, en dat van Tilt in een jaer daernaer niet uyt Haerlem dorst gaen, maar Boll, die stout en een kloeck man was, wel. Dat De Witt een propositie meende te doen, om te doen procedeeren tegen den R.-Pensionaris Fagel [toen ter tijd pensionaris van Haerlem], en dat die daervan gewaerschouwt zijnde, van Haerlem quam en tegens d'uer van de vergaderinge op sijne plaets aldaer quam zitten. Dat De Witt hem eerst niet siende en daarna gewaer werdende, twee stappen achterwaerts tradt, seer verset sijnde en seyde: amice, wel amice, heb ick jou daer. En den anderen: ja, amice, ick kom hier om te hooren wat daer tegens mij te seggen is; ick moet sien of je mijn hoofd mede voor mijn voeten sult doen leggen, als je Buat gedaen hebt; ick sou niet gaerne mijn hoofd verliezen. Dat den anderen, hem op sijn schouder kloppende, seyde: amice, amice, het is soo niet gemeent. En dat hij daernaer alleen de requesten hebbende gelesen, seyde iets nootsakelyks ter Generaliteyt te doen te hebben en wegh ging sonder iets verders te doen.»

Ƴ 6522. myn Oom.] De Griffier Ruysch.

Ƴ 6527. de derde kryg.] De Spaansche Successie-oorlog. De gebeurtenissen, die onze schrijver daaruit aanhaalt, behoeven geen nadere aanduiding.

Ƴ 6538. Ouwerkerk.] Met dezen jongeren broer van Odijk was onze schrijver te recht zeer ingenomen. Hij heeft hem, na de overwinning van Ramillies, zijn treurspel Arsinoë opgedragen en

bij die gelegenheid niet slechts zijn krijgsmansdeugd, maar ook zijn onbaatzuchtigheid hoog en naar verdienste geprezen.

ƴ 6553. in der Vereenden hant.] In handen der Geallieerden.

ƴ 6561. Den heer van Slangenburgh.] Frederik Johan van Baer tot den Slangenburgh. Droste mag er zich wel op beroemen, als hij waarlijk dezen even eigenzinnigen en licht geraakten als moedigen en bekwaamen krijgsman tot rede heeft gebracht: »Humain et caresant envers ses inférieurs, inquiet avec ses égaux et insupportable à ses supérieurs, capable de commander sans pouvoir obéir,» zoo beschrijft hem *M. de B.*, bij Mr. van der Heim, *Arch. v. Heinsius*, II p. XL. Vooral met Marlborough kon hij het niet vinden, en na den veldtocht van 1705 verliet hij uit dien hoofde den dienst. Zijn roemrijkste wapenfeit is het gevecht bij Hekeren, 30 Juni 1703, (zie ƴ 6573) waarvan hij zelf een verslag aan de Staten heeft gegeven, dat in den *Europ. Mercurius* van het jaar, II, bl. 85, gedrukt staat.

ƴ 6578. veeg.] Zie de aantek. bij ƴ 3244.

ƴ 6580. Woestwesel.] Zie ƴ 2700, '3.

ƴ 6582. Ingelby.] Zie ƴ 3554, 3664 en de kantteek.

ƴ 6642. Gemaelin van Wiljam.] Bij gelegenheid van haar droevig sterven behoorde onze schrijver onder haar lofredenaars en gaf in druk: »Aen S. Britt. Maj. Kon. William de III, op het ontydig afsterven van . . . de Koningin Maria» (*Muller's Bibl. van Pamfl.* n°. 9377), herdrukt voor het I^e deel van den *Haegse Schouburg*.

ƴ 6649. liever.. tot het jaegen.] Het is bekend dat Willem III zich een hartstochtelijk liefhebber van de jacht betoonde. Maar iemand die hem goed gekend heeft en goed wist op te merken, Burnet, is van gevoelen, dat het jagen hem toch hoofdzakelijk slechts als tijdverdrijf behaagde. »The Prince (zegt hij, III p. 125) hated constraint. He put on some appearance of application but he hated business of all sorts. Yet he hated talking and all house games more. This put him on a perpetual course of hunting, to which he seemed to give himself up, beyond any man I ever knew:

but I looked on that always as a flying from company and business”.

Ƴ 6706. vrienden uyt Westfaelen.] D. i. bloedverwanten. Of onze schrijver inderdaad van het adellijke Westfaalsche geslacht der Drosten afstamde, kan ik niet zeggen; de bewijsstukken, waarvan hij Ƴ 6734 gewaagt, zijn ons niet bekend, en waarop de erkenning als neef van die adellijke heeren, Ƴ 6731, berustte, weten wij evenmin. Aangaande het Hoogduitsche geslacht bericht het *Histor.-heraldisches Handbuch zum geneal. Taschenbuch der gräflichen Häuser*, Gotha 1855, hoofdzakelijk het volgende. De oorspronkelijke familienaam is Wulfheim. Als stamvader wordt genoemd Albrecht von W., Truchsess (of Drost) van den Bisschop van Munster; hij woonde de vorstenvergadering te Goslar in 1173 bij en is waarschijnlijk een jongere zoon geweest uit het geslacht der Wulfen zu Lüdinghausen: voor welke gissing de gelijkheid der wapens pleit, alsmede de ligging van het stamslot Vischering in den tegenwoordigen kreits Lüdinghausen. Bernhard III Vrijheer van Droste-Vischering (+ 1331) liet twee zonen na, Hendrik II en Albrecht V; de eerste is de stamvader der Vrijheeren Droste zu Vischering, de andere, wiens zoon Alexander een jonkvrouw von Senden huwde en door dit huwelijk aanzienlijke goederen verkreeg, de stamvader der Vrijheeren Droste zu Senden. Onze schrijver werd bezocht door verwanten van beide liniën, zoowel van Droste-Senden, Ƴ 6710—'17, als van den hoofd-tak Droste-Vischering, Ƴ 6718 en vlg.

Ƴ 6718. Darvelen.] Onder de goederen der Droste zu Vischering komt voor Darfelt, in den kreits Coesfeld gelegen.

Ƴ 6721. Opera.] Sedert 1700, en waarschijnlijk reeds vroeger, bestond er in Den Haag een Fransche Opera, door een muzikmeester, Carel Martinelli, opgericht: zie Mr. van den Bergh, 's *Gravenhaagsche Bijzonderheden*, I bl. 39.

Ƴ 6726. Kanonikers.] Chanoinesse; in het Hoogd. Stiftsfräulein: zie Ƴ 6720.

Ƴ 6741. (kantteek.) Bueren.] Lees Beveren: dit goed komt onder de bezittingen der Droste z. V., in den kreits Warendorf, voor.

Even zoo Visbeck in den kreits Coesfeld, en Haselünne in het Koningrijk Hanover gelegen.

Ƴ 6750. Russische Gesant.] Volgens den Bladwijzer Matheof, van wien in Ƴ 6764. Dat onze schrijver van Russisch spreekt is een teeken van den nieuweren tijd. Men sprak in de officiële taal toen nog van het Muskovische gezantschap: zie de beschrijving van den prachtigen intocht van dit gezantschap in Den Haag, 1 Febr. 1700, in den *Europ. Mercurius*, I bl. 129.

Ƴ 6751. Maurits Huys.] „Sedert 1685 werd het Mauritshuis door Gecommitteerde Raden gehuurd voor 3600 gld. 's jaars, en dan gebruikt om daarin vreemde Gezanten tijdelijk te huisvesten.” *Haagsche Meded.*, II, blz. 70.

Ƴ 6756. tot Starrenburg.] Waar het huis van mevrouw Starrenburg gelegen was en op welken afstand van het Mauritshuis, kan ik niet zeggen. Er was toen zeker juist sociëteit (gezelschap Ƴ 6757), wat wij uit *Huygens' Journaal* (I. 461, 467 enz.) weten, dat er druk gehouden werd. De Sterrenbergjes, zooals Huygens de dames doorgaans betitelt, waren niet de dochters, maar de halfzusters van den ons bekenden gezant.

Ƴ 6766. De Czaer]. Hij kwam den 17^{den} Dec. 1716 »met een gewone trekschuit, alleen expres tot desselfs dienst afgehuurt”, van Utrecht te Amsterdam aan (*Europ. Mercurius*, II bl. 313), waar hij bleef tot 18 Maart, toen hij met zijn gemalin, die hem gevolgd was, in een jacht naar Den Haag reisde en daar den volgenden dag zonder vertoon zijn intrek kwam nemen bij den Gezant Kurakin. Zie den *Europ. Mercurius*, die aangaande zijn verblijf hier te lande veel bijzonderheden bevat.

Ƴ 6782. Te vooren]. Zie over dit eerste bezoek van Czaar Peter aan ons land *Scheltema, Rusl. en Nederl.*, II blz. 144 en vlg.

Ƴ 6797. kolde schael.] Koude schotel, bier- en- broodpap: zie *Oudemans, Woordenb. op Brederode*, op »Kouweschael”. Men zou hier echter eer aan sterker drank dan bier denken, en het woord opvatten in den zin van het Engelsche »a cool tankard.”

Ƴ 6800. der Staeten vreugde-feest.] Op 6 Nov. 1697:

zie de beschrijving in den *Europ. Mercurius*, blz. 363, en de afbeelding aldaar van het vuurwerk, op den Vijver afgestoken. De Czaar was toen alweer te Amsterdam teruggekeerd, maar kan wel van daar, zooals onze schrijver zegt, een uitstapje gemaakt hebben om het feest in Den Haag bij te wonen.

ƴ 6807. naer een buyteplaats.] Naar Dieren.

ƴ 6809. kanteek.] Over deze bijeenkomst te Utrecht zie *Scheltema*, t. a. pl. blz. 206.

ƴ 6822. Had ik niet ziek geweest.] Tijdens het tweede bezoek van den Czaar, in 1717, zooals uit de kanteek. blijkt, want in dat jaar was Prins Kurakin gezant van den Czaar te 's Gravenhage, en kort daarna werd hij naar Frankrijk verplaatst; zie over hem *Saint-Simon*, XIV p. 17.

ƴ 6837. syn nieuw huys.] In 1683 was het huis, dat zich Van Beuningen in Den Haag had gebouwd, niet nieuw meer. Dit zou ik ten minste opmaken uit hetgeen Temple den 3^{en} Mey 1669 aan Arlington schrijft: »Monsieur de Witt is very desirous that Monsieur van Beuninghen would go over [to England] upon this occasion, and has desired me to endeavour the disposing him to it, which I doubt will be difficult. He [M. v. Beuninghen] alledges many considerations of his Town and Charge, and has others of his own, I suppose; among which one, that he never mentions, I doubt may have some weight, which is that he is in the midst of a Building here, that he began last summer and intends to finish this, and seems a little fond of the care of it." (Niet in *Temple's Works* te vinden, maar in de afzonderlijk uitgegeven *Letters, written by Sir William Temple, etc. Published by D. Jones, Gent.* London 1699.) Indien hier, gelijk ik vermoed, hetzelfde huis bedoeld wordt, waarvan Droste spreekt, was het in 1683 niet nieuw te noemen, tenzij de tijdsomstandigheden en het langdurig verblijf van den eigenaar in Engeland de voltooiing of althans de feestelijke inwijding tot nu toe hadden verschoven, wat mij niet onwaarschijnlijk voorkomt. De stand, dien hij voor zijn woning had uitgezocht, kenteekent alweer zijn zonderlingen aard. De Kiemer, *Beschr. v. 's Gravenh.* I blz. 755, schrijft er

van: »Hij verkoos daartoe een zeer afgelegen en te dien tijde niet zichtbare en zelfs eenigszins afzienlijke plaats, als gelegen [op het Blijenburg] achter geringe huisjes en gebouwtjes, tusschen welke men met een steegje het huis begaan moest, en bovendien aan 't alleruiterste van Den Haag, dewijl het met zijn tuin uitkomt op de Prinsessegracht tegenover de Koekamp." In 1691, tijdens de arme man onder de curateele van zijn vrouw stond (*Huygens, Journ.* I blz. 248), werd het aan de O. Ind. Compagnie verkocht, die door het wegbreken der kleine huisjes van het Blijenburg het front van het huis te voorschijn bracht. Na het opheffen der Compagnie is het gebouw een »Armeninrigting" geworden. Vgl. de Fonseca, *La Haye*, II p. 107.

ƴ 6854. knegts van d'Avaux.] Van deze vechtpartij komt in de *Négociations* van den Franschen gezant niets voor, en evenmin, zoo ver ik weet, in den *Holl. Mercurius* en diergelijke tijdschriften. Maar dat is niet te verwonderen, want zulke ontmoetingen hadden er tusschen de volgelingen en bedienden der vreemde gezanten en de burgers van Den Haag te dikwerf plaats om er telkens van te gewagen.

ƴ 6861. Sintannelant.] Zie de aantEEK. op ƴ 6024.

ƴ 6864. Moirlot.] D'Avaux spreekt in 1683 van »un nommé Morlot, homme devoué au Prince d'Orange" (I, p. 299, 312), die hem uit naam van Z. H. kwam spreken. Denkelyk is deze de hier bedoelde persoon. Of hij vermaagschapt was aan den heer van Gysenburg (zie de aantEEK. op ƴ 5976, blz. 490) is mij niet bekend. — Ook Sidney, *Diary*, II p. 191, gewaagt van »Monsieur Marlot".

ƴ 6869. syn Beminde.] Welke, waarschijnlijk Hollandsche, dame deze beminde mag zijn, weet ik niet te gissen.

ƴ 6874. Fuenmajor.] Don Balthazar de Fuen Major, opvolger van Don Emanuel de Lira, als Envoyé extraordinair van den Koning van Spanje in Den Haag, sedert Aug. 1679: zie den *Holl. Mercurius* van dat jaar, blz. 277.

ƴ 6906. De poësie.] Onze schrijver heeft al vroeg verzen gemaakt. Wij zagen dat hij in 1673 reeds een lofdicht op Willem III had vervaardigd (aant. op ƴ 2733), en in 1674 een hekeldicht op de Dort-

sche predikanten (aant. op γ 3390); maar waarschijnlijk heeft hij die gedichten toen nog niet laten drukken. De eerste uitgaaf van een dichtstuk van hem, die ik ken, is van 1691: »Welkomst aen... Willem III, gelukkig in 't Vaderlant aengekomen, Dordrecht, Sym. Onder de Linde'' (*Biblioth. van Pamfl. n°. 9199*). De tweede is van 1695, die van het lijkdicht op Koningin Maria (zie de aantek. op γ 6642). Maar dit waren slechts de voorloopers van hetgeen hij in zijn ouderdom aan het licht zou brengen. In zijn vijf en zestigste jaar, in 1707, gaf hij drie treurspelen uit, en in de volgende jaren, tot 1712 ingesloten, nog negen andere, en bovendien vier comediën (niet negen, zooals verkeerdelijk in de kantteek. bij γ 6906 staat). Hij verzamelde vervolgens al die stukken onder den naam van *Haegse Schouburg*, in twee bundels, waarvan de eerste in 1710 en de andere in 1714 uitkwam. Naar onzen smaak zijn zij zeker niet, en ik geloof ook niet dat zij ooit in den smaak van het publiek zijn gevallen, het blijspel »de Haegse kermis'' misschien uitgezonderd, dat meermalen herdrukt is, zelfs nog in 1761, met dit bijschrift op het titelblad: »Zo als het op den Amsterdamschen Schouburg vertoond wordt''. Een stuk, dat een halve eeuw na zijn geboorte nog niet van het répertoire is afgeraakt, moet wel eenige verdienste hebben: ik erken het, al kan ik die verdienste ook niet ontdekken. Met die twee bundels meende onze schrijver genoeg voor het tooneel gedaan te hebben; van toen af wijdde hij zich aan klassieker werk. In 1716 gaf hij het »Leven van den Koning en Profeet David'' uit, waarop in 1717 »de Harderskouten en andere dichten'', in 1719 »de Odyssea'' en in 1721 »de Ilias, in Nederduyts gerymd'', volgden. Zoo vele en zoo omvangrijke werken, elkander zoo snel opvolgende, getuigen van de arbeidzaamheid van den schrijver, zoo al niet van zijn dichterlijke gaven. Hij heeft zelf, in de opdracht van zijn Odyssea, gulweg beleden wat hem aan het dichten had gebracht:

't Is de ouderdom. Die speent de menschen van vermaek,
 Hetgeen de jeugt misbruikt, en mindert met de krachten.
 Myn overig geneugt bestaat in myn gedachten,

Die zoeken tytverdryf, dat geeft de Poëzy.

.... Al weet ik dat de kunst ontbreekt aen myn gedichten,
't Is my genoeg dat zy myne eensaemheyt verlichten.

In zoo ver heeft zijn poëzy buiten twijfel doel getroffen; zij heeft den ouden man bezig gehouden en hem den tijd gekort, en daar niemand verplicht was ze te lezen, zal zij ook niet veel verveling hebben veroorzaakt, behalve misschien aan sommige zijner bekenden, die op de voorlezing werden onthaald. Een net gebonden exemplaar van de vertaling van Homerus en van den Schouwburg heeft hij aan de Bibliotheek der Leidsche Hoogeschool vereerd, gelijk nog heden ten dage uit zijn eigenhandig opschrift blijkt: een bewijs van zijn erkentelijkheid voor het ontvangen onderricht, waarvan hij inderdaad de goede vruchten had geplukt, in zoo ver als hij, zijn geheele leven door, in staat was zich van de Latijnsche taal te bedienen, zoowel om er een gesprek in te voeren (zie *Ƴ* 6958) als inzonderheid om er de klassieke schrijvers in te lezen. Of hij het Grieksch genoeg verstond om Homerus uit het oorspronkelijke over te zetten, is een andere vraag. Hij doet het zoo voorkomen, maar dit neemt mijn twijfel niet weg: aan Latijnsche vertalingen van Homerus, die hij volgen kon, was geen gebrek. Hoe dit zij, hij heeft van de geleerde studiën zijner jeugd, al waren zij hem slechts bijzaak, zeker meer genot gehad, dan menigeen, ook in onzen tijd, die zich uitsluitend aan de geleerdheid toewijdt.

Toen zijn Ilias verscheen was de vertaler al bijna tachtig jaren. Hij volgde het voorbeeld, dat vader Cats op gelijken leeftijd gegeven had, en ging thans zijn leven in rijm beschrijven, onder den titel van *Overblijfsels van Geheugenis*, het gedicht dat wij bezig zijn te verklaren. Het was echter nog niet het besluit van zijn dichterlijken arbeid. In 1730 verscheen de »Verloste vryheid, berymd door den Heer Coenraet Droste, oud 87 jaren,” en in 1732 »Vertaling ytt het tweede boek van Prudentius tegen Symmachus, door den Heer Coenraet Droste, out 90 jaren”. Dit was, meen ik, zijn zwanezang; uit de twee laatste jaren van zijn leven is mij geen geschrift, noch in rijm noch in proza, voorgeko-

men. Hij had dan ook waarlijk genoeg voor de pers gewerkt.

ƴ 6914. een raeder-werk.] In den Bladwijzer lezen wij: »Ick besoeck Neef Ruysch (te Leiden); hij laet mij de sphaera sien”.

ƴ 6918. een uerwerk.] Het planetarium, dat nog te Leiden in het Physisch Kabinet bewaard wordt. Vgl. Dr. Harting, *Chr. Huygens geschetst*, blz. 43.

ƴ 6926. twee glaesen enz.] In den Bladwijzer vinden wij dit, wel zoo duidelijk, uitgedrukt: »Huygens toont my syn werck en syn verrekyker sonder koker.” Vgl. over dien toestel Dr. Harting, aangeh. werk, blz. 44, en de afbeelding daarbij gevoegd.

ƴ 6930. eenigen.] Onze schrijver heeft hier Huygens en zijn *Cosmotheoros* op het oog, waarin die gissing behandeld en aangeprezen wordt.

ƴ 6939. feest aan de Princes van Vaudemont.] Van dit feest vond ik elders geen gewag gemaakt. Tusschen Willem III en Charles Henri de Lorraine, prince de Vaudemont, eenigen zoon van Karel IV en Madame de Cantecroix (zie hiervoor, blz. 294), bestond sedert lang vriendschap en politieke samenwerking. Als generaal in Spaanschen dienst had Vaudemont in den oorlog van 1672 en in dien van 1688 vaak nevens Willem III tegen Frankrijk gestreden, en hij had het dan ook inzonderheid aan Z. H. te danken, dat hij in 1697 het Gouvernement van Milaan — „le plus grand et le plus brillant emploi de la Monarchie d’Espagne”, noemt het Saint-Simon, I p. 497 — verwierf. Het feest, aan zijn vrouw, een dochter van den Duc d’Elboeuf, gegeven, hoe schitterend het geweest mag zijn, was dus slechts een toevoegsel tot de veel hooger gunstbewijzen hem vóórdezen betoond. Dat de Prins met dat al zijn politiek doel miste, zooals onze schrijver aanmerkt, en dat Vaudemont hem later in den steek liet, is bekend. In 1700, na den dood van Karel II van Spanje, erkende de Gouverneur van Milaan den kleinzoon van Lodewijk XIV als zijn Koning, en hield zich voortaan aan de Fransche zijde, gelijk zijn belang meebracht. Saint-Simon, die hem en zijn gansche geslacht haatte, spreekt dikwerf kwaad van hem.

ƴ 6946. kantteek.] Van deze feesten vindt men sommige in den

Mercurius beschreven of ten minste vermeld. Ik acht nadere aanduiding overbodig bij zaken van zoo weinig belang. De Hertog van Wirtemberg, hier genoemd, is Carel Rudolf, commandant der Deensche troepen in de Nederlanden. — De Graaf van Kallenberg is mij onbekend. — Maurice van Odijk is de latere gravin van Guldenstein. — Beretti Landy was Gezant van Spanje in Den Haag: zie over hem *Saint-Simon, Mém.*, XIII p. 210 en elders. — Cadogan was van 1714 tot '21 Engelsch gezant alhier.

Ƴ 6957. niemand kon verstaen 't Moscoviets.] Onze schrijver schijnt te meenen, dat het van zelf spreekt en niet gezegd behoeft te worden, dat Matheof geen andere moderne taal dan de zijne verstond. Inderdaad voerde hij steeds het woord tot de Staten in het Russisch, hetgeen dan door een tolk werd overgezet.

Ƴ 6962. (kantteek.) Concert op 't Maurits huys.] De *Europ. Mercurius* van 1693, verhalende van de gemakelijkheden, die de Kroonprins van Denemarken in Den Haag genoot, vergeet ook deze concerten niet: »hij vond zich ook (zegt hij blz. 214) op het concert, 't geen alle Zaterdagten op het huis van Prins Maurits word gehouden.”

Ƴ 6963. den prys van grootste schoonheit.] Mevrouw von Lilienroth werd algemeen bewonderd. Toen zij na den vrede van Rijswijk van Louis XIV zijn portret, met brillianten gegarneerd, ten geschenke had gekregen, maakte de *Haegsche Mercurius* deze opmerking: »dit accordeert wel met de merites van deze dame, wier schoonheid in de societeit brilleert als de Noordstar aan den Hemel” (I blz. 153). Onze bekende Jaucourt d'Ausson, die haar in 1700 in Den Haag aantrof, vergeleek haar, evenals onze schrijver, met Mevrouw Matheof: »Made de Lilienroth (zegt hij) avoit alors la vogue; la taille m'en parut belle mais le reste étoit mediocre; je luy aurois préféré l'Ambassadrice de Moscovie, quoiqu'elle ne sceut pas encore mettre sa fontange bien droit... On m'a dit que la première à la veue de celle-cy tomboit presque en faiblesse par jalousie de beauté.”

Ƴ 6965. maer die was Paris niet.] De bedoeling zal zijn,

dat de gunsteling niet bevoegd was als Paris den appel aan de schoonste toe te wijzen.

ƴ 6968. Gravin van Hornes dogter.] De Gravin had drie dochters. Ik gis dat Freule Amélie bedoeld wordt. Vgl. *Huygens' Journaal*, II blz. 164, 230 en de aantEEK. op ƴ 1219.

ƴ 6969. kantteek.] Het gevecht bij Hekeren had niet in 1709 maar in 1703 plaats. Als Slangenborg zijn feest na dit wapenfeit gegeven heeft, moet ook de dagteekening bij ƴ 6966 onjuist zijn.

ƴ 6982. pragtig... inhaelen.] De komst van Willem III in Holland en in Den Haag is menigmaal afgebeeld (zie *Fr. Muller, Historieplaten*, blz. 433) en beschreven, o. a. door Bidloo, 's Gravenhage 1691. Ook onze schrijver gaf bij die gelegenheid een feestgedicht uit: zie de aantEEK. op ƴ 6905. — Wat hij hier van de lusterrijke ontvangst verhaalt, wordt aangevuld door hetgeen Huygens in zijn *Journaal*, I blz. 395, heeft aangeteekend, en door het volgende uit de *Mémoires* van Jaucourt:... »Je fus surpris effectivement qu'à l'église tous tournoient le visage de son costé et la pluspart le dos au ministre. Ce Prince étoit plus civil que jamais et se souvint de tous ceux qu'il avoit connus. Parmy ceux qui chantoient ses louanges les Refugiés se distinguoient par l'esperance apparemment dont ils se flattoient que, comme un autre Josué, ils les meneroit un jour dans leur patrie... Les gens de sa cour me parurent avoir le menton plus haut, soit que leur changement de fortune fit cela, soit qu'ils fussent obligés de s'accommoder à la fierté Anglaise. Le Roy faisoit ses promenades du Vorholt comme au tems passé: il mit fort souvent de ces Princes dans son carosse, l'Electeur de Baviere, celuy de Brandebourg, le Landgrave de Hesse. Il faloit voir la liberté du peuple, qui se jettoit aux portières pour les regarder, et à leur barbe disoit ce qu'il en pensoit... On avoit fait beaucoup de préparatifs pour recevoir le Roy, des feux de joie, des arcs de triomphe. S. M. ne vouloit point recevoir tous ces honneurs, et disoit aux Etats qu'il estoit leur compatriote, qu'il ne vouloit point estre traité en étranger.»

ƴ 6988. Myn vierde suster.] Men leest in het Huwelijks-

register van Dordrecht: »Op Sondach den 25sten Novembris 1691, coram d'heer J. van Woensel, J. Cletsert en M. Pompe, Jhr. Charles Loncque, cap. van een compagnie voetknechten mitsgaders adjudant-generaal ten dienste deser landen, geboren tot Sluys in Vlaenderen geassisteert met de WelEd.geb. heer, d'heer Samuel Everwijn, heer van Brandswijck, borgemeester der stad Dordrecht, met Jonckvrouwe Maria Heusdina Droste, geboren tot Heusden, geassisteert met de WelEd.geb. Vrouwe, Mevrouw Emerentia Ruysch, weduwe van den WelEd.geb. heer, mynheer Matthijs Droste, Collonel van een regiment infanterie mitsgaders gouverneur der stad Heusden, etc. — Tot Dubbeldam getrouwt d'9 December 1691." Vgl. over de familie Loncque den *Navorscher*, X blz. 64.

ƴ 6993. Veel Duitsche Vorsten.] De samenkomst is bekend en haar staatkundige beteekenis evenzeer. Een volledige lijst van al de aanwezige vorsten en gezanten is te vinden in den *Europ Mercur*. van 1691, I blz. 186 vlg. — Jaucourt zegt pochend: »Depuis les Amadis de Gaule il ne s'est point vu plus de princes ensemble."

ƴ 7005. kantteek.] De tegenwoordigheid van Made de Soissons (over wie zie de aantek. op ƴ 5060) op de hof-feesten trok de aandacht. Jaucourt zegt ervan: »On voyoit avec peine Mme de Soissons à la Haye, et les Etats balançoient à luy faire un vilain compliment, mais le Roy l'empescha, et bien plus il alla la voir et but de son caffè malgré elle, se plaignant qu'elle le vouloit traiter en fils de putain: qu'elle le donnoit à tous excepté a luy. Elle s'excusa, disant qu'elle n'ignorait pas les bruits qui couraient, que Sa Maj. jouoit à la faire lapider, si par malheur il venoit à tomber malade." Huygens teekent aan op 19 Febr.: »De Coning was tot Odijck, daer bassette gespeelt wierd: de Coning had 700 guineys gewonnen. Aen sijn eene hand sat de Keurvorst van Beyeren ende aen d'andere Madame de Soissons" (I blz. 400). Dit is waarschijnlijk het feest daar Droste van spreekt. Van het grof spelen bij deze gelegenheid gewaagt ook Jaucourt: »Parmy les Anglois Mylord Devonshire se distinguoit par sa depense; il donna une fois un magnifique repas dans une belle vaisselle dorée, qu'on prist pour estre d'or massif. Les Anglois jouoient gros jeu

chez la Comtesse de Soissons: on ne mettoit jamais moins que huit guinées sur la carte, à la bassette, souvent on en mettoit jusqu'à cent, et l'on faisoit le pin[?] et le sept et le va."

ƴ 7007. een pleures.] Hij heeft reeds, ƴ 6452, van deze ziekte en van de liefderijke oppassing, die hij ondervond, gesproken.

ƴ 7103. Braekel.] Denkelijk dezelfde van wien gesproken is in de aantek. op ƴ 4176.

ƴ 7154. daer ick heb school gelegen.] Zie de aantek. op ƴ 118.

ƴ 7213. myn buervrouw.] Niet Mevrouw van Potshoek, die wij als een buur van hem hebben leeren kennen (zie de aantek. op ƴ 6446), maar de buurvrouw aan de andere zijde, Mevrouw van Heemskerk, de weduwe van den in 1702 overleden ambassadeur, zooals uit ƴ 7231 blijkt, geboren Cornelia Pauw, Vrouwe van Achtienhoven. Het schijnt dat zij nog vóór onzen schrijver overleden is; althans het was haar dochter, die zijn huis in 1734 kocht en de twee eigendommen vereenigde: zie De Fonseca, *La Haye*, II. p. 72.

ƴ 7231. met Odyk haer Man.] Vgl. de aantek. op ƴ 5451. Zij had met haar dochter haar echtgenoot naar Frankrijk vergezeld: zie de aantek. op ƴ 5762 en de *Mém. de Saint-Simon*, aldaar aangehaald.

ƴ 7246. van onse Moey.] Waarschijnlijk moei van Barendrecht, die in het begin van 1697, den 26sten Februari, gestorven was.

ƴ 7254. een heerlykheyt... in Bomlerwaert.] Uit de kantteek. bij ƴ 7234 blijkt, dat het de heerlijkheid van Dalem was, die door het overlijden van Paludaen en zijn vrouw, in 1699, weinige dagen na elkander (zie de kantteek. bij ƴ 5343 en 5352), aan onzen schrijver en zijn zusters vervallen was. Degene met wien zij daarover een proces moesten beginnen, was niemand anders dan Droste's hooggeschatte vriend, de ontvanger Ellemeet, die in 1701 eigenaar en heer van Dalem werd: zie *Van Spaen*, *Inleid. tot de Gesch. van Gelderl.*, IV blz. 339. De twist heeft waarschijnlijk geloopt over de vrijwaring, die de koper begeerde, tegen alle schade

welke uit de actie, door den momber tegen Paludaan ingesteld, (waarover zie de aantEEK. op *ƴ* 5350) kon voortvloeien. Ellemeet gaf ten slotte toe, en de vriendschap tusschen hem en Droste schijnt door dit geschil niet geleden te hebben.

ƴ 7282. sy leven in myn sinnen.] In mijn herinnering. Het is de moeite niet waard, nog eens na te gaan wanneer hij al die hooge personages ontmoet had.

ƴ 7291. Koning George.] Over het onthaal van den Koning hier te lande, bij zijn doortocht in 1714 (niet '13), zie den *Europ. Mercurius*, II blz. 170 en 217.

ƴ 7298. De Prins van Portugal.] Zie de beschrijving van het feest, door den gezant Tarouca (kantteek. op *ƴ* 6200) aan den Prins gegeven, in den *Europ. Mercurius* van 1718, II blz. 187, waaruit blijkt dat onze schrijver zich in de dagteekening vergist, en dat het feest in September, niet in Mei, heeft plaats gehad.

ƴ 7309. door den Graef betaelt.] Graaf Tarouca was schatrijk en ontzag geen kosten als het op feesten geven aankwam. Bij het Congres van Utrecht in 1712 en '13 had hij in dit opzicht alle overige gevolmachtigden overtroffen.

ƴ 7326. gilde knegt.] De knecht van het goudsmeden-gilde. Over Peneel vgl. *ƴ* 4005. Hij schijnt een voornaam juwelier geweest te zijn.

ƴ 7349. het begin.] Het begin van het tijdvak der onafhankelijkheid na den vrede van Munster.

ƴ 7405. snuffe bracken.] Die goed kunnen snuffelen, die scherp van reuk zijn. Kilian heeft: »Snof: perceptio odoratus sensu.»

ƴ 7411. vlouw.] Net, inzonderheid vogelnet.

ƴ 7413. spreij.] Net om over vogels uit te spreiden.

ƴ 7431. Duynrel.] De lusthuizen, in dit en de volgende verzen genoemd, zijn bekend. Van Duynrel wil ik slechts zeggen, dat het door De Jonge van Ellemeet was aangelegd, en door onzen schrijver zeer uitvoerig beschreven en hoog geroemd wordt in een dichtstuk, voor het 2^e deel van zijn *Haegse Schouburg* geplaatst.

ƴ 7438. vertrek.. der schilderyen.] Onze auteur had een

fraaie verzameling schilderijen, die grootendeels na zijn dood zijn verkocht, en waarvan de catalogus is opgenomen in het bekende werk van *Hoet*, I blz. 423—430, onder het opschrift: »Catalogus der schilderijen van Coenraad Baron Droste, verkogt den 21sten July 1734 in 's Hage.» Onder de 116 nummers treffen wij stukken aan van de eerste meesters, die echter, naar de prijzen te oordeelen, die zij hebben opgebracht, niet alle meesterstukken zijn geweest: een Rubens deed 50 gld., een dito 51 gld., een Rembrandt 51 gld., een Lucas van Leiden 4 gld. 12 st., een Holbein 71 gld., een Fr. van Mieris 145 gld., een dito 725 gld., een W. van Mieris 55 gld., een Teniers 125 gld., een Potter 25 gld., een Metzsu 235 gld., een Douw 195 gld. en een dito 1000 gld., een Van der Werff 355 gld., een Fluweele Breugel 260 gld., een Rottenhamer 405 gld., een Paulo Brill 275 gld., enz. De geheele verzameling bracht 7895 gld. op, voor dien tijd een niet onaanzienlijke som. — Behalve dezen catalogus heeft de schrijver zelf er een in bijschriften geleverd, die achter zijn »Herdersdichten» gedrukt staat, en waaruit ik reeds, in de aantek. op *ƴ* 1391, blz. 320, een paar proeven heb meege-deeld. De portretten, waarvan in die aantek. wordt gehandeld, schijnen door de familie gehouden te zijn, zij komen althans op den catalogus der auctie niet voor.

ƴ 7442. met syn besoeck vereerde.] Denkelijk in April 1708. Zie den *Europ. Mercurius* van dat jaar, I blz. 268.

ƴ 7443. een stuk van Wouwerman.] In den catalogus n°. 34: »een extra fraei en uitmuntend stukje, verbeeldende een hooywagen met paerdetjes, door Philip Wouwerman, h. 13 d., br. 15 d.» Het heeft op de auctie minder opgebracht dan Prins Eugenius ervoor geboden had, namelijk 390 gld.

ƴ 7446. Melyn.] Mij onbekend. Iemand van dien naam, een hofbediende naar het schijnt, komt voor in *Huygens' Journaal*, I blz. 407, II blz. 133 en elders. Misschien wordt deze bedoeld.

VERBETERINGEN EN TOEVOEGSELS.

---

blz. 275 reg. 7. *Haar derden zoon.* Het is onzeker of hij de tweede dan wel de derde zoon was.

blz. 301, achter reg. 20. f 908. op sprong geleg[t.] Van Lenep, *Zeemans woordenb.*, verklaart het woord sprong »lijn of kabel, gebezigd om een schip dwars te halen», en de uitdrukking op sprong leggen »met een sprong op het touw ten anker komen.» In dezen zin is »spring» gebruikelijker dan »sprong»: zie Huydecooper, *Proeve van aanteekeningen op Vondel*, II blz. 49.

blz. 316, achter reg. 5. f 1264. vielen in ses struykrovers handen.] Onze gezant Boreel schreef over dit ongeval aan den Raadpensionaris, 12 Sept. 1668, het volgende: »De Heeren Capitteyns Drost, Berckhout ende de Wilhem, gaende na Cambridge, sijn op den wegh aengetast ende gespolieert van ses Personen, haere mantels, degens, horologien ende eenigh geldt afgenomen; dogh de Heer Berckhout is boven de knieschijve onder het vel opgaende een vingher langh met een kogel getroffen in het aenranzen, dogh daer is geen de minste vrese van eenigh lidt ofte beenken te verliesen ofte eenige verminckinge te vermoeden. Bruynesteyn, haer Mo. Mo. Chirurgijn, is bezigh om met alle saghtigheyt de kogel te doen lossen.» (*Brieven van en aan J. De Witt*, IV, blz. 855).

blz. 332, achter reg. 4 v. o. Onmogelijk is het niet, veeleer waarschijnlijk, dat Pierre-Augustin Caron, die onder zijn nom de guerre van Beaumarchais beroemd is geworden, tot het geslacht van Madame la Ferté behoort. Zijn grootvader droeg den voornaam Daniel, die in haar familie meer voorkomt (zie blz. 321), en was een hugenoot, die in 1694 te Lizy, in Brië, met een geloofsgenoot in het huwelijk trad. Zie *Loménié, Beaumarchais et son Temps*, I p. 21. De oudste broeder van Madame la Ferté was in 1674 getrouwd en had bij zijn vertrek naar Engeland zijn kinderen bij zijn vrouw achter-

gelaten (*Huygens' Journaal*, II blz. 338). Zijn oudste zoon zou de grootvader van Beaumarchais kunnen zijn. Deze weet dan echter van zijn overgrootvader, den directeur der Oostindische Compagnie, niet af, want in een request aan den Koning beroemt hij zich wel, van vaderszijde neef te zijn van een oom, die als kapitein van de grenadiers gestorven was, en van een neef, die »un des directeurs de la compagnie des Indes" was geweest, maar gewaagt niet van zijn overgrootvader, dien hij toch zeker niet verzuimd zou hebben te noemen, zoo hij hem als een beroemd man gekend had: zie *Loménie*, I p. 22, 118. Het kan ook zijn, dat hij wel zijn nabestaande maar niet zijn afstammeling was.

blz. 358 reg. 8. De verklaring van het woord wagtmeester is niet juist: verbeter ze naar de aantek. op *ƴ* 3860.

blz. 369 reg. 7 v. o. Hij heet Ferdinand de Perponcher, vrijheer tot Sedlenitsky.

blz. 373 reg. 14. Eerst na het afdrukken van het grootste gedeelte dezer aantekeningen gelukte het mij een boekje te zien te krijgen, dat ik te vergeefs in onze openbare boekerijen gezocht had, de *Mémoires de la Famille et de la Vie de Madame* *** [d. i. Mme de Zoutelande] La Haye, 1610 (lees 1710). Had ik het bij tijds gevonden, ik zou er hier en daar in mijn aantekeningen melding van gemaakt hebben, meestal echter om het te weerleggen. Zoo behelst het een verhaal aangaande den Kolonel Grisperre, dat in strijd is met hetgeen onze schrijver bericht en in strijd met het vonnis, waarvan ik in de aantek. op *ƴ* 3012 spreek, en om die reden geen geloof schijnt te verdienen, al mag het ook waar zijn, wat de schrijfster beweert, dat haar echtgenoot, en niet een zekere Balantyn, gelijk Droste meldt, de luitenant-kolonel van het regiment was. Als wij haar moesten gelooven, zou Grisperre de liefderijke en lichtgevoelige vrouw van een zijner kapiteinen bedrogen en onteerd hebben, en daarvoor te recht gesteld en ter dood veroordeeld zijn. Doch, zoo dit al niet geheel uit de lucht is gegrepen, is het zeker niet het eenige, zelfs in de oogen der rechters niet het zwaarste, misdrijf geweest, waarvoor de Kolonel met den dood heeft geboet.

blz. 389 reg. 19. Veldteeken komt in stukken van dezen tijd voor in de beteekenis van „sjerp”. Zie b.v. *Nijhoff's Bijdr.* N. R. X blz. 189.

blz. 421 reg. 7. Ik heb mij vergist: Heemskerk, die door zijn vrienden de filosoof wordt genoemd, is een ander dan de gezant, en waarschijnlijk de hier bedoelde persoon. Vgl. het *Journal van Huygens*, I blz. 224, 237.

blz. 427 reg. 6 v. o. Afgaande op het verhaal van Jaucourt heb ik zonder aarzelen gezegd, dat Mme d'Alonne een geboren Mad^{lle} Brunier was. Ik twijfel echter zeer aan de juistheid dezer opgaaft, nu mijn aandacht gevallen is op het testament van haar zoon, waarvan de *Navorscher*, XXVI blz. 230, een uittreksel geeft. Daaruit schijnt te volgen, dat zij wel aan de familie Brunier vermaagschapt was, maar zelve Silvercrona heette. Dit komt mij ook om nog andere redenen aannemelijk voor. Overigens kan niettemin het verhaal van Jaucourt waarheid bevatten.

blz. 428 reg. 14 v. o. Elle semble née pour les aventures.] In de *Mémoires* de Mme de Zoutelande, p. 227, vernemen wij, welk avontuur Huygens op het oog had. Een van de aanbidders van juffrouw Bartolotti had zich, wegens een geschil met haar, doodgeschoten; hij was de oudste broeder van Mme de Zoutelande's echtgenoot.

blz. 434 reg. 2 v. o. Zuylesteyn getrouwt.] Over dit geruchtmakend voorval handelt ook Mme de Zoutelande, in haar *Mémoires*, p. 279, uitvoerig. Zij vergist zich echter daarin, dat zij er de aanleiding in zoekt van het wegzenden der kapelanen en hofdames, waarover zie de aanteeke. op *ƴ* 5314.

blz. 436 reg. 4. de beminde.] Over de liaison van Willem III met Miss Betty Villiers weet Mme de Zoutelande, *Mémoires*, p. 277, het een en ander te verhalen, dat ik haar op haar eigen verantwoording hier wil laten meedeelen. »Il [Willem III] n'a jamais eu d'amourettes qui ayent fait beaucoup d'éclat, sinon l'attache qu'il a eu pour Mad^{lle} Villers, Anglaise, soeur de la première femme du Comte de Portlandt. Elle étoit demoiselle de la princesse d'Orange, n'a point de beauté, étant louche, mais bien faite et d'un esprit guogue-

nard mais fort capricieuse. Ses amours ne laisserent pas de donner de l'ombrage à la princesse d'Orange, qui en écrivoit au Roy Jacques, son père, qui regnoit dans ce temps-là. Un jour que le Prince étoit allé à la chasse, la princesse fit partir Mistris Villers pour l'Angleterre, feignant que c'étoit pour remettre une lettre de sa part au Roy son père. Lorsque le Prince revint, on ne manqua pas de lui dire que la princesse l'avoit fait partir, mais il eut la prudence de n'en point parler du tout. Lorsque Mad^{lle} de Villers fut arrivée à Harwits, elle commença à se douter de quelque chose et feignit de vouloir se promener seule, mais trouvant un paquetboot qui s'en alloit en Hollande, elle revint à la Haye dans le temps que la princesse d'Orange la croyoit en Angleterre, où elle avoit prié le Roy Jacques de la faire enfermer. Mistris Villers alla loger chez sa soeur qui avoit épousé M. Pisars, fils aîné du marquis de Thouars. Elle alloit souvent voir le Prince incognito, ainsi que je l'ai vû souvent passer, la tête enveloppée d'une écharpe à la mode de Flandre; elle passoit par l'appartement du Comte de Portlant. Le Prince après son avènement à la couronne l'a mariée à un comte de Hamilton."

blz. 448 reg. 7 v. o. petit cabinet d'ambre]. Prinses Maria was op zulke meubels gesteld. Evelyn merkte onder haar nalatenschap o. a. op »especially a large cabinet, looking-glasse frame and stands, all of amber, much of it white, with historical bas-reliefs and statues, with medals carved in them, esteem'd worth £ 4000, sent by the Duke of Brandenburgh, whose country, Prussia, abounds with amber, cast up by the sea." *Mémoires*, II p. 38.

blz. 453 reg. 9. Dalvick [van Aylva.] Verbeter [Lt.-Gener. Delwègh: zie *Huygens' Journaal*, I blz. 398.]

blz. 469 reg. 15. Uit de Fonseca's *La Haye*, II p. 329, blijkt dat wij hier het woord »buerman" niet zoo strikt moeten opvatten.

blz. 476 reg. 9. De Verace.] Hij was Hofmeester der Prinses en legde zijn betrekking neder in de maand Maart van het jaar 1688.

BLADWIJZER.

Het cijfer achter het woord duidt het vs. aan. A. beteekent Aanteekening. Cursief gedrukt zijn de woorden, die om de beteekenis, waarin zij voorkomen, opmerkelijk schijnen.

A.

Aenranden, 3881.
Aenvaerden, 5187.
Aardbeving, 5306.
Aerssen, *zie* Sommelsdijk.
Aerssen, juffrouwen, 2068, 6306.
Ablancourt, A. op 5148 blz. 447.
Aix, 1696.
Albemarle *zie* Bentinck.
Albrantswaard, heer van, 3536.
d'Alonne, Abel, A. op 5091 en op 5315 blz. 464.
d'Alonne, Mevrouw, A. op 4469, vgl. blz. 537.
Alua, Baron van, 3219, 3494, A. op 5148 blz. 453, 454. vgl. blz. 538.
Alzone, 1721.
Amama, Kolonel, 3224, 3498.
Amelroyen, requisitie-biljet van, in 1673, A. op 2944.
Amerongen *zie* Reede.
Amersfoort, loterij te, 5976.
Ameyden, 2432, 2894.
Amsterdam, 535.
Anguyen, Hertog van, 1510.

Anneland, heer van St., A. op 829 en op 5148 blz. 453, 6024, 6861.
Antwerpen, 30, 437, 4212.
Arles, 1671.
Arlington, Graaf van, 1180, 1211.
Arlington, Gravin van, 1213.
Armagnac, Graaf van, 1457, 5674.
Assantar, Markies van, 3175.
Aterling, 1190.
Atloon *zie* Reede.
Audleyend, 1272.
Aumont, Hertog van, 1003.
Auvergne, Prins van, A. op 2484 blz. 361 en op 5148 blz. 449.
Avaux, Graaf van, 4104, A. op 5314 blz. 461, 6841, 6854.

B.

Bakermat, A. op 2379.
Balantin, Lt.-Kol., 2998, vgl. blz. 536.
Ballet de la paix, 1135.
Ballet royal de Flore, 1455.
Bampfield, Kol., 2174, 2431.
Barendrecht, Oom, *zie* Beveren.
Barendrecht, Moei, *zie* Ruysch.

- Bartolotti, Jacoba, A. op 4469. vgl. blz. 537.
- Bas-paard*, 3224.
- Bassette-spel, 5223, A. op 6355 en op 7005.
- Bassompierre, Bisschop, 1752, 2046.
- Batenburg, huis te, 771.
- Batist, Susannetje, 503.
- Beauchan, 1458.
- Beaufin, M. de, 1679.
- Beaumarchais, Caron de, blz. 535.
- Becius, Dr., 3816.
- Beieren, Keurvorst van, 6996.
- Beiersch Prinsje, 5844.
- Bel, herberg de, 4668, 7312. vgl. 7190.
- Benserade, A. op 1455.
- Bentinek, Graaf, 955, 5672, 5723, 5906.
- Beretti-Landy, Gezant, 6946.
- Berck, Moei, *zie* Ruysch.
- Berckhout, Teding van, 992.
- Berkhout, reismakker, 1197, 1265, 1611, 1902, 4171. vgl. blz. 535.
- Beuningen, C. van, 4452, A. op 4469 en op 4550, 5024, 6038, 6834.
- Beveren, Abr. van, heer van Barendrecht, blz. 270.
- Beveren, Corn. van, heer van Strelvelshoek, 273.
- Beveren, Ernst van, 3985.
- Beveren, Karel van, 484.
- Beveren, Korn van, 3961, A. op 3985.
- Beverweerd, Nassau van, 1215.
- Beverwijk, Ontvanger, 5863.
- Blavet, A. op 1623 en op 4815.
- Bleyenburg *zie* Naaldwijk.
- Bleykert*, 5017.
- Bloemendaal, Gezant, 1527.
- Boekwalt, Juffrouw, 2074.
- Bouckwalt, Gezant, 5038.
- Boetselaer, *zie* Langerak.
- Boileau, 5667.
- Bombarda, A. op 5844.
- Boode, de, 1295, 1795.
- Booth, De, A. op 4705, 5963.
- Boreel, Joh., Gezant te Londen, 1157, 1196.
- Boreel, Will., Gezant te Parijs, 1316.
- Boreel, Juffrouw, 1309, 1387, 5816.
- Vgl. Rassin.
- Bosque, De, 5786.
- Boudaen, *zie* Caron.
- Bourgogne, Hertogin van, 5777.
- Braekel, Heer van, A. op 4176, 4208.
- Brand in Odijk's huis, 6200.
- Brand in 't Mauritshuis, 6204.
- Brandenburg, Flip van, 5086, 5120.
- Brandenburg, Keurvorst van, 5125.
- Breda, 479.
- Brederode, Hedwig van, A. op 6367.
- Breevoort, ramp van, 4684.
- Bressy, 1239, A. op 5451, blz. 477.
- Brifau*, 648, 666.
- Britten, huis te, 527.
- Bruiloft van Sus. Huygens, A. op 829.
- Brussel, 432, 2150, 3054, 3497, 5843.
- Buat, A. op 4079 blz. 413 en op 6517.
- Buat, Mevrouw, 2064, 4079, 5816, 6319.
- Buikspreker, een, 7202.

C.

- Cabiljau, Kap., A. op 4079, blz. 413, 4099.
- Cadogan, Gezant, 6946.
- Cambridge, 1259, 1275.
- Cameleons, 5190.
- Caracena, Markies van, 459.
- Caravas, Juffrouw, A. op 2076.
- Caron, familie, A. op 1391, 4851, vgl. blz. 535.
- Cats, Jacob, A. op 4079, 6331.
- Catwijk, Heer van, 3948, A. op 6378.
- Caunits, Graaf, 5408, 6950.
- Cercle royal in was, 1609.
- Chammellé, La, 4881.
- Chiëze, M. de, 1679.
- Chiffins, A. op 5394.
- Christina, Koningin, 6338.
- Coyet, Fred., blz. 323.
- Comediespelen van scholieren, A. op 589.
- Comediespelen van rederijkers, 529, 4650.
- Convent, Kap., 955, 964 blz. 35.
- Courtine, Odijk's zoon, 5877, 5962.
- Covel, Dr., A. op 5314.
- Cralingen, Heer van, 3948, A. op 5148 blz. 453.
- Cunningham, Kap., 5331.

D.

Dalem, heerlijkheid van, 5350, 7234, 7256.

Denis, St., de graven te, 1352.

Desmatins, La, 5540.

Dieu, Arts De, 539.

Diana-beeld te Arles, 1671.

Dolman, Kol., 929.

Dordrecht, woelingen te, 165, A, op 167.

Dordrecht, wijnhandel van, 2179.

Driebergen, Odijk's zoon, 5962.

Drie-kroonen te Sedan, 352.

Droste, Coenraet, wordt opgevoed door zijn Grootvader Ruysch in Den Haag en in Dordrecht, 142; zijn speelreize in Brabant, in 1649, 15; wordt vaandrig, in 1654, 65; loopt gevaar van te verdrinken in 1654, 103, en in 1667, 258; gevaar van te verbranden 186, 3028; bezeert zich aan de hand, 199; wordt naar de Lat. school in 's Hertogenbosch gezonden, 117, 171; naar de Hoogeschool te Leiden, in 1660—'65, 269, 486; maakt een uitstapje naar Sedan, in 1664, 345; dient als vrijwilliger voor Lochem in 1665, 597; wordt luitenant, in 1665, 623; bezet Rammekens, in 1666, 645; houdt garnizoen te Heusden, 708, 834, 951 blz. 35, 2006; wordt kapitein, in 1667, 767; marinier, 835; op de vloot, in 1667, 844, 862; bij Chatham, 930, bij Harwitch 970; lijdt aan de jicht, 847, 1831; op de vloot die tegen Portugal bestemd is, in 1668, 953 blz. 35; verspeelt toevertrouwd geld, 985 blz. 36; reist naar Engeland in Sept. 1668, 1149; wordt door roovers aangehouden, 1259; steekt over naar Frankrijk 1289; wordt terugontboden 1864; komt te huis, Juli 1669, 2006; wordt onder Kolonel Walenburg gesteld, 2008; naar Breda verplaatst, 2052; naar Heusden teruggezonden 2091, 2227; maakt

een uitstapje naar Brussel in 1670, 2150 en naar Keulen in 1671, 2166; dient ter zee, in 1672, 2234, bij Solebay 2343; vervolgens te land, 2395, bij Langerak, 2400, 2420, bij den aanslag op de Vaart 2692, te Goudriaan, in 1673, 2934, te Schoonhoven 2933, te Rotterdam in 1674, 2965; ziek in Den Haag, 3026, 2966; in den Krijgsraad over Kolonel de Grisperre, 2974; neemt deel aan den veldtocht van 1675, 3033, 3155, en aan den slag bij Senef, 3177; wordt naar Grave gezonden, 3377, en naar Dordrecht, 3389, en naar Grave terug 3430; neemt deel aan den veldtocht van 1676, 3469, 3597, en aan de belegering van Maastricht, 3602; komt van daar ziek te Dordrecht, 3728, 3815; keert weer naar Grave, 3818, en maakt een uitstapje naar Nijmegen, 3819; vraagt en krijgt zijn ontslag uit den dienst, Dec. 1676, en vestigt zich in Den Haag, 4010, 4610; vergezelt in de lente van 1678 den Gezant Van Leyden van Leeuwen naar Engeland, 4424; maakt met zijn zusters een speelreize naar Brussel, in 1679, 4210; begeleidt zijn moeder en moeien, in het voorjaar van 1680, naar Sluis; en gaat in den herfst van dat jaar op reis naar Italië, 4782, maar wordt ziek te Parijs en keert in December huiswaarts, 4895; koopt in 1686 het huis den Gouden-berg, aan het Bezuidenhout, 4632; bezoekt zijn moeder dikwerf te Dordrecht en vergezelt haar, in den zomer van 1694, naar de Klundert, 5342. Hij verkeert met de aanzienlijksten uit Den Haag en, tijdens het Congres te Rijswijk in 1697, met verschillende diplomaten, en vergezelt in het volgend jaar den Gezant Odijk naar Parijs, 5450. Sedert blijft hij in het land en maakt in 1700 een tochtje door Gelderland en het Sticht, 5900; aan het eind van dat jaar verliest hij zijn moeder 6106; hij legt zich meer en meer op de letterkunde toe, 6904, geeft vertaalde en

oorspronkelijke dichtwerken uit, 4060; dicht tooneelstukken en laat die vertoonen, 4071; ook legt hij een kabinet van schilderijen aan, 7438. In 1716 ligt hij gevaarlijk ziek, 6448, 7007, en gevoelt bij toeneming den last van zijn klimmende jaren, al blijft hij ook van flereijjn en graveel bevrijd, 6480. Ongehuwd gebleven, heeft hij toch liefdesgeschiedenissen te vermelden, met Susanna Batist, 503, met Suse Caron, 1410, met Mevrouw Buat, 4093, 4129, en andere, 6289. Hij eet in de herberg de Bel en heeft geen eigen ménage 7190, 7312; bezoekt de sociëteiten, 6287, speelt daar kaart, 6355, maar schaakt ook veel, 3889, 4670, 5052, 6009. Hij acht zich gematigd in zijn wenschen, 3935, 7145, en alles te zamen genomen goedaardig, 7162, een vijand van processen, 7120, maar is opvliegend, 6090; ook toont hij zich bijgeloovig 6574, 6666; hij is een oprecht Christen en wijsgeer tevens, uit de school der oude zedemeesters, 7490, en in de politiek een staatsgezinde, 340, 4034; hetgeen hem echter niet belet de verdiensten en de vaderlandsliefde van Willem III te vereeren, 2745, 3283, enz.

Droste, geslacht, A. op 1 blz. 270.
 Droste, Vader Matthijs, A. op 1, 549, 624, 637, 710, 755, 761.
 Droste, Moeder, zie Emerentia Ruysch.
 Droste, Oom Charles, 15, 399, 603, 2020, 3609, 6076.
 Droste, Broeder Matthijs, 19, 28, 60, 348, 677, 747, 2967, A. op 3890 en op 3913.
 Droste, Broeder Willem, 971 blz. 36, 3224, 3697, 6099, 6574.
 Droste, Zuster Cornelia, (Mevrouw De Boot) 734, 4705.
 Droste, Zuster Elisabeth, (Mevrouw van Naaldwijk) 3777, 4939.

Droste, Zuster Emerentia, (Mevrouw van Meeuwen) 4939.
 Droste, Zuster Johanna, (Mevrouw Paludaen) 721, 4343.
 Droste, Zuster Maria Heusdina, (Mevrouw Loncque) 6988.
 Droste, familie uit Westfalen, 6706.
Druyl, 912.
 Duynrel, buitenplaats, 7431.
 Dumont, Kap., A. op 2877.

E.

Ebbe, dubbele, in 1673, 3720.
 Edellieden in het gevolg der Gezanten, 1199, A. op 5665.
 Eendenkooien, 3397, 5343.
 Eyck, pater van, 4346.
 Ellemeet, De Jonge van, A. op 5148 blz. 448, 6001, 6024, 6946, A. op 7254 en op 7431.
 Engeland, oorlog met, in 1665, 619; in 1672, 2228.
 Engeland, eerste reis naar, 1148; tweede reis, 4431.
 Enguien, perk van, 5838.
 Essen, van, A. op 1427.
 Eugenius, Prins, 7441.

F.

Fabert, Maarschalk, 360.
 Fariaux, Kol., 3608.
 Fey, Mr., van Oorschot, 1098.
 Ferté, La, Mevr., 4852, vgl. blz. 328.
 Fête-Dieu te Aix, 1696.
 Foix, Markiezin van, 5564, 5816.
 Fornenburg, Jan-Baptist van, A. op 503.
 Frederik Hendrik, Prins, 162.
 Frens, Kol., 2975.
 Friese, Graaf, 4315 en blz. 446.
 Foubert, 1305, 1428.

G.

Gans, Corn., 126.
Gelaet, 1476, 1721, 5545.

Genoveva (de Huybert), 703.
 George, Koning, 7291.
 Gergey, *zie* Jersey.
 Giessenburg verloot, 5978.
 Ginckel, *zie* Reede.
 Gouden-berg, huis de, 4632.
 Grammont, Graaf van, 5680.
Grassaten-gaen, blz. 322.
 Grave, 3377.
 Grimaldi, Kardinaal, 1699.
 Grisperre, Kol., 2976, vgl. blz. 536.
 Groelaert, Kap., 3439, 3459.
 Groot, Pieter De, 2284, 6050.

H.

Haenwijk, buitenplaats, 1033, 1094.
 Halewijn, Corn. van, 3968, 6024.
 Halewijn, Sim. van, 2313, 3969.
 Halgouet, de Vrouw van, 1630.
 Hanover, Hertog van, 3657, *zie ook*
 George.
 Hardenbroek, A. op 5976.
 Hauterive, blz. 297.
 Heert, Jhr., 734.
 Heyde, 353.
Heyligdom, A. op 5657.
 Heemskerck, Gezant, A. op 5451.
 Heemskerck, Mevr. 7213.
 Heemskerck, Dirck, 2166.
 Heemskerck, 4145.
 Helvetius, Arts, 5811.
 Hessen-Philipsthal, 6006, 6946.
 Hessenhof, buitenplaats, A. op 6006.
Heu, 2005, 4718.
 Heusden, ramp van, 4679.
Hitsich, 3574.
 Hoeuft, A. op 1427.
 Hondshonger, 7014.
 Honslaarsdijk, huis te, 4638, 5166,
 5179, 5238, 5424.
 Hoorn, Graaf van, 715, 772, 2950,
 3433, 4695, A. op 5148 blz. 455,
 Hoorn, Gravin van, A. op 771.
 Hoorn, Freule van, 6968.
 Huybert, Justus De, A. op 703.
 Huybert, Anna Genoveva De, A. op 703.
 Huybrecht, feest van Sint, 1491.

Huygens, Const., de vader, blz. 332.
 Huygens, Christ., 6918.
 Huygens, Const., de zoon, 829.
 Hutton, Dr., A. op 5314 blz. 461.

I.

Inchiquin, Mevrouw, 3591.
 Ingelby, Kap., 3554, 3664, 6582.

J.

Jacobus II, 1219, A. op 2484, 4490,
 4512, 4989, 5617, 6595.
 Jaucourt, d'Ausson, 5123.
 Jesson, Juffrouw, A. op 5314, 5330.
 Jersey, Graaf van, 4956, A. op 4835
 en 5330, 5394, 6951.
 Jersey, Gravin van, 5403, 5422.
 Jonge, De, *zie* Ellemeet.
 Jongstal, 2480.
 Juel, Gezant, 4980, 5038.

K.

Kachelschuer, 1046.
Kagellag, 4164.
 Kallenberg, Graaf, 6946.
 Kamp, Van de, Kap., 3919, A. op 3929.
 Kanaal, du midi, 1656.
 Karel II, 281, 4470, 4513, 4981.
 Karthuizers-stift, 1869.
 Ken, Dr., A. op 4835.
 Kerkhoven, Polyander van, 1174.
 Kerkhoven, *zie* Wotton.
 Kermis in Den Haag, 4238, A. op 5148
 blz. 448.
 Kermis te St. Germain, 1417, 1607.
 Kievit, 1161.
 Kina, A. op 4929.
 Kirkpatrik, Kol., 1013.
Klemdir, 4905.
 Klootwijk, Johan van, 484.
 Koelman, pred., A. op 4747.
 Koets, de gemeene, 1623, vgl. Blavet.
Kolde-schael, 6797.
 Kraanvogel, 4640.
 Kraeg, Gezant, 4980, 5002.

Krijgswezen, gebruiken bij het, A. op 776, 771, A. op 836, 2027, 2612, 2624, A. op 3057, 3074, 3516.
 Krijgswezen, misbruiken bij het, A. op 65 en op 1866, 2976.
 Kuningam, *zie* Cuningham.
 Kwakers, A. op 5148 blz. 452.
 Kweesten, A. op 5148 blz. 452.
Kwikken, 2482.
Kijkhuisje, 5544.

L.

Langerak, 2400.
 Langerak, Heer van, 2541, 2682.
 Langford, Mevrouw, A. op 5314.
 Lankvelt, Kap., 1319.
 Lanoy, Kol., 4668, A. op 5145 blz. 453.
 Laverne, Kol., 3327.
Leere-wagen, 2272.
 Leeftijd in het Alb. Studios. Leid. ver-
 keerd opgegeven, A. op 269.
 Leeuwen, van, 3456; vgl. 4980 kantt.
 Leyden-ontzet, 529.
 Leyden van Leeuwen, 275, 338, 4428,
 4584, 4615, 6024, 6386.
 Lente, Gezant, 4980, 5003, 5010, 5024.
Leppig, 3554, 6386.
 Lek, Heer van de, 6233.
 Lesdiguières, 1890.
 Leti, Gr., A. op 5976.
 Leuven, 429.
 Lilienroth, Mevr., 6962.
 Lister, Dr., A. op 1607.
 Lochem, beleg van, 598.
 Lodewijk XIV, 1465, 1553, 1571, 4048,
 4589, 4608, 5554, 5745, 6528.
 Loncque, Jhr., 6990.
 London, 4424, 4520.
 Loo, het, 5930.
 Loterijen, A. op 5978.
 Louvignies, Markies van, 2405, 2812,
 2846, 3186, 3656.
 Louvois, Mevrouw, 5573.
 Luik, 410.

M.

Maastricht, 399, 3602.
 Maine, Hertogin du, 5758, A. op 5592.

Maria, Prinses, 3581, 3593, 4838, A.
 op 5148 blz. 447, 5194, A. op 5210,
 A. op 5314, 6642.
 Mariniers, A. op 835, 1209.
 Marly, 5555, 5802.
 Marlot, D. van, 287.
 Marlot, L. van, A. op 5976, blz. 490.
 Marlot, 6864.
 Marquet, 2062, 2073, 4330.
 Mascaron, 1444.
 Matheof, Gezant, 6750, 6954.
 Matheof, Mevrouw, A. op 6963.
 Matter, De, predikant, 278.
 Matthijssen, Kap., 916 blz. 34.
 Maurice, St., 348, 392.
 Maurits huis, 6204, 6750, 6962, 6966.
 Mechelen, 470, 3034.
 Meeuwen, Kap., A. op 4939.
 Meyerkroon, Gezant, 5538.
 Meyster, Jhr., 2954.
 Melijn, 7446.
 Middachten, huis te, 5904.
 Middelburg, 699.
 Moersbergen, huis te, 5966.
 Mongla, 1302, 1384.
 Moirlot *zie* Marlot.
 Monmouth, Hertog van, 5066.
 Montbas, 3015. A. op 4079 blz. 417.
 Monterey, Graaf van, 3088.
 Montesperan, Mevrouw de, 1499.
 Montreuil, Heer van, 554.
 Morosini, Gezant, 1484.
 Muys van Holy, 3968, 6064.
 Musch, Griff., A. op 4079.

N.

Naelthout, 909 blz. 33.
 Naaldwijk, Heer van, A. op 3777, en
 op 4939, 5850, 5885.
 Naarden heroverd, 2732.
Nagtgoed, 4153.
 Nassau, Hendr. Kas. van, 4656.
 Nassau-Saarbruck, 2886, 2898.
 Nederhoven, buitenplaats, 4170.
 Nismes, Theater te, 1659.
 Noyelles, Graaf van, 3050.
 Nijmegen, Congres van, 3819, 4603.

O.

Observatoire te Parijs, 5794.
 Odijk, Heer van, A. op 3583, 4012,
 A. op 4102, 4625, 5451, 5920, 5986,
 6209, 6937, 7004.
 Odijk, Mevrouw van, A. op 5474.
 Odijk, Juffrouw Maurice, 6946.
 Ogel, Kol., 1217.
 Oldersom, Heer van, 3948, 4088, 4822.
 Ondersteek, 6299.
 Onkel *zie* Unckel.
 Oort, 1303, 1385.
 Opdam, Admiraal, 545.
 Opdam, Generaal, 553, 6378.
 Opdam, Juffrouw Agnes, A. op 6378.
Opdrustig, 5824.
 Opera te Parijs, 1393, 4870.
 Opera te Brussel, 5844.
 Opera te Amsterdam, A. op 5148 blz.
 452.
 Opera in Den Haag, 6721, 6767.
 Orange, 1675.
 Orleans, Hertog van, 1571.
 Orleans, Hertogin van, 5565.
 Orleans, Juffrouw, 4727.
 d'Osson, *zie* Jaucourt.
 Ossory, Graaf van, A. op 2250, A. op
 3583.
 Oudenaerden, beleg van, 3298.
 Ouwkerk, A. op 5148 blz. 450, A. op
 6538, 6880.
 Ouwerschie, Nicol., blz. 322.
 Oxfort, 1231.

P.

Paets, Will., 275, 338.
 Pakket-boot, 1149.
 Palm, Kol., 3084, 3112.
 Paltzgraef, de, 4338.
 Paludaen, Jhr., A. op 5343, 5347.
 Parijs, 1383, 4818, 5502, 6438.
 Pasgelt, buitenplaats, 508.
 Patois van Dauphiné, 1690.
 Pauw, Dirk, A. op 4079.
 Pedy, Jan, A. op 5148 blz. 449.
 Pembroke, Graaf van, 5384, 5388.

Peneel, 4005, 7330.
 Pest, de, 1969, 2381, 2384.
 Peter, Czaar, 6766.
 Planetarium van Huygens, 6918.
 Polyander, Prof., A. op 1159.
 Pompe, Juffrouw, 4176.
 Pompe, *zie* Orleans.
Portique, 5951.
 Portland *zie* Bentinck.
 Portsmouth, Hertogin van, 5684, 5820.
 Portugal, Koningin van, A. op 5148
 blz. 450.
 Potshoek, Mevrouw van, 6367, 6432,
 6446.

R.

Raby, Lord, 5735.
 Racine, 4561,
 Rassin, Markies van, 1310, 1388,
 1455, 1457.
 Reede van Amerongen, 2181.
 Reede Ginckel, A. op 2688, 3211, 5905.
 Reede van Middachten, A. op 5148,
 blz. 453.
 Ridderschap in Holland begeerd, A.
 op 150.
 Ripperda, Will., 2076.
 Rochlitz, Gravin van, 4338.
 Roklis, *zie* Rochlitz.
 Romswinckel, A. op 5148, blz. 451.
Roopaerd, 934 blz. 34.
 Rosande, Heer van, 4823, 6380.
 Rou, Jean, A. op 5091.
 Ruysch, Coenraad, Grootvader, 121,
 4704, 6334.
 Ruysch, Emerentia, Moeder Droste,
 258, 683, 718, 770, 4633, 4705,
 5342, 6106.
 Ruysch, Elisabeth, Moei Barendrecht,
 1097, 1121, 3763, 4633, 4711,
 6104, 7246.
 Ruysch, Lucretia, Moei Berck, 685,
 2125, 4008, 4633, 4711, 6104.
 Ruysch, Oom de Griffier, 507, 909
 blz. 36, 6076, 6522.
 Ruysch, Coenraad, zoon van den Grif-
 fier, 4430, 4454.

- Ruysch, Elisabeth, dochter van den Grif-
fier, 992.
Ruysch, Kap., 6328.
Ruysch, Burgem. van Leiden, 4013, 5063.
Ruytenburg, Jan van, 1152, 1206,
1299, 1396, 6014.
Ruyter, Admir. D_e, 620, 675, 922,
941 blz. 34, 2342.
Rumpf, 1315, A. op 1391 blz. 329.
Rijngraaf, de, 1756, 2031.
Rijngraaf, de jonge, 3304, 3683.
Rijschool *zie* Foubert.
Rijswijk, Kol. van, A. op 5148 blz. 453.
Rijswijk, Congres te, 5354, 5396, 5665,
5769, 6948.
- S.**
- Saen, L., A. op 1098.
Sacrament van mirakel, 2151.
Saintot, M. de, 5766.
Saksen, Keurvorst van, 4314.
Sandeling, Burgem., 4224.
Sasburg, Gezant, 433, 3065, 3791,
4211, A. op 4895, 5009.
Sasburg, Mevr., 3761, 5009.
Sasburg, Kap. Adriaan, 3733.
Sasburg, Mevr. Lente, 5003.
Schaftpenningen, 6017.
Schalcken, Rector, 590.
Schalcken, Schilder, A. op 1391 blz. 320.
Schilderij-vertrek 7438.
Schilderij, beweegbaar, 4278.
Schomberg, Maarschalk, 3675, 3716.
Schouburg, Fransche, 4070, 4342,
4963, 6903.
Schouburg, Hollandsche, 4071, 4287.
Schrobber, 1809.
Schutterij, optocht der, 4290, A. op
5148 blz. 448.
Schweinitz, Baron van, 5122, A. op
5120 blz. 414.
Sedan, 345.
Sena, Dr., 5213, 5219.
Senaer *zie* Sena.
Siniski, Kap., 3932, vgl. blz. 536.
Skelton, Gezant, A. op 5314.
Skelton, Page, A. op 5148 blz. 454.
- Slangenburg, Heer van, 6561, 6967.
Slemp, 492.
Slibben, 693 blz. 34.
Sliedrecht, Heer van, 716, 4692.
Slingelandt, S. van, 5868, 5894.
Snuf, 7405.
Sociëteit, Dames-, A. op 5148 blz. 447
en 454, 6287, 6352.
Sociëteit van Fransche Dames, A. op
5148 blz. 541.
Soissons, Gravin van 5060, 7005.
Solebay, slag bij, 2343.
Sommelsdijk, Corn. van, 4372, 5246,
5258, A. op 5271.
Sommetjes drinken, A. op 829 blz. 297.
Souches, Generaal, de, 3169, 3325.
Sphaera Copernicana, 6914.
Spiegel, toover-, 447.
Spiljoen, 565, 648.
Sprey, 7413.
Sprong, 908, vgl. blz. 535.
Staert, 2436.
Staartster, 4916.
Staatzucht, voorbeelden van, A. op
6484.
Stag, 2371.
Starrenburg, Gezant, 4819, A. op 4858,
4867, 6756, 6946.
Steeg, 1814.
Steekpenningen, 2537.
Stermont, predik., A. op 4079 blz. 411.
Stewart, la belle, A. op 5356.
Stewart, Miss, 5367.
Styrum, Graaf van, 2938, 5191.
Storm in Febr. 1667, 865, in Juni
1667, 895.
Straetman, Gravin van, 5416.
Strevelshoek *zie* Beveren.
Sweers, 1043.
Sweers, Juffrouw, 1016.
- T.**
- Tarante, Prins van, 973 blz. 36, 1764.
Tarante, Prinses van, 1764, 1784.
Tarouca, Gezant, 6201, 6946, 7301.
Tasch, uyt de tas spelen, 4312.
Telescoop van Huygens, 6924.

Tempel, Sir William, 4565.
 Thee, A. op 4858.
 Thouars, 2224, vgl. blz. 538.
Tooneelstof, 1497.
Trap, 498, 6569.
 Trelawny, Juffrouw, A. op 5314.
 Tremoille *zie* Tarante.
 Tremoille, Charlotte-Amélie, A. op 972.
 Troas, vertoond, 587.
 Tromp, Corn., A. op 5120 blz. 444, A. op 5148 blz. 450 en 452.
Truggelen, 1907.
 Turenne, Maarschalk, 1501.
 Turksche kunstenaar, 4299.

U.

Uniform, A. op 3074.
 Unckel, Kap. van, A. op 2214.
 Utrecht ontruimd, 2943.

V.

Vaelehen, Kap., 2234.
 Vaert, aanslag op de, 2692.
 Valckenburg, Luit.-kol., A. op 2009.
 Vallière, Mad. de la, 1499, 1556.
 Vau, ridder, 1181.
 Vaucluse, 1833.
 Vaudemont, Prinses van, 6939.
Veeg, 3244, 6578.
 Veldteeken, 3249, vgl. blz. 537.
 Vendome, grand-prieur, 6430.
 Verace, M. de, A. op 5330, A. op 5248 blz. 454, vgl. blz. 538.
Verdek, groen, 5951.
Verkindert, 5824.
 Vidman, *zie* Vittement.
 Vilhermosa, Hertog van, 3175, 3831.
 Villaumaire, M. de la, 581, 1303, 1349, 1385.
 Villerius, Conrector, 119.
 Villerest, Mevrouw de, A. op 1391, blz. 330.
 Villequier *zie* d'Aumont.
 Villeroy, Maarschalk, 1457.
 Villiers, Edw., *zie* Jersey.

Villiers, Miss Betty, A. op 4835, A. op 5314, vgl. blz. 538.
 Vincennes, 5602.
Vinketouw, 132.
 Visschering, *zie* Droste, familie uit Westfalen.
 Vittement, Jean, 5733.
 Vlaerdigen, *zie* Ruytenburg.
Vlouw, 7411.
 Voetius, Prof., 2948.
 Voorst, huis de, 5916.
 Voorschoten, Heer van, 4962, A. op 5148 blz. 447, 5818.
 Vorstius, Prof., 271.
 Vossius, Isaac, 4508.
 Vredenburg, Adr. van, A. op 1391, blz. 327.

W.

Waen, 524.
 Waldek, Graaf van, 2063, 2859, 2971, 3678, A. op 3887, A. op 5148 blz. 447, 5285.
 Walenburg, Kol., 2011, 3038, 3127, 3384, 3510, 3854.
 Warfusé, Graaf van, A. op 2682, 2690.
 Wateringen, vertooning te, 4650.
 Waterspouger, 4238.
 Wauchop, Kap., 2793, 4834.
 Weddingschap, 4142, 4158.
 Weede, *zie* Walenburg.
 Welland, Heer van, 418.
 Werving van 16000 man, 3965, A. op 3968, 4012, A. op 4025.
 Westerloo, Markies van, 2883.
Wierook van het Hof, 3885.
 Wilhem, M. de, 1197.
 Willem III, 1133, 2726, 3279, 3581. A. op 3645, 3827, 3870, 4322, 4834, A. op 5148 blz. 447, A. op 5314, 5316, 5916, 6588, A. op 6649.
 Williamson, Gezant, 5356, A. op 5376.
 Wils, 7023.
 Winthuysen, Dr., 6456.
 Wirtz, Maarschalk, 2522, 2850.
 Witsen, Nic., 1239, A. op 5314 blz. 461.
 De Witt, Raadpens., 2650, 2777, 5115, 5266, 6031.

De Witt, Ruwaard, 837, 921, 946,
 964, 945 blz. 35, 2252, 5115.
 De Witt, zoon van den Ruwaard, 591.
 Woestwesel. Kap., 2700, § 6580.
 Wouton, Lord, 1159.
 Wouw, Arts Van, 3027.
 Wouweren, Mevrouw van, 6306.
 Wouwerman, schilderij van, 7443.
 Wijckestein, buitenplaats, 258, 770.

Z.

Zeist, Huis te, 5946, 5986.
 Zeist, Heer van, 5794, 5962, 6202.
 Zelun *zie* Huygens, Const. de Zoon.
 Zoutelande, Mevrouw van, blz. 536.
 Zuylestein, Heer van, 2055.
 Zuylestein, de jongere, 4831.
 Zuylestein, Mevrouw van, A. op 4831,
 A. op 5314 blz. 463, vgl. blz. 537.

BOEKDRUKKERIJ VAN E. J. BRILL, LEIDEN.